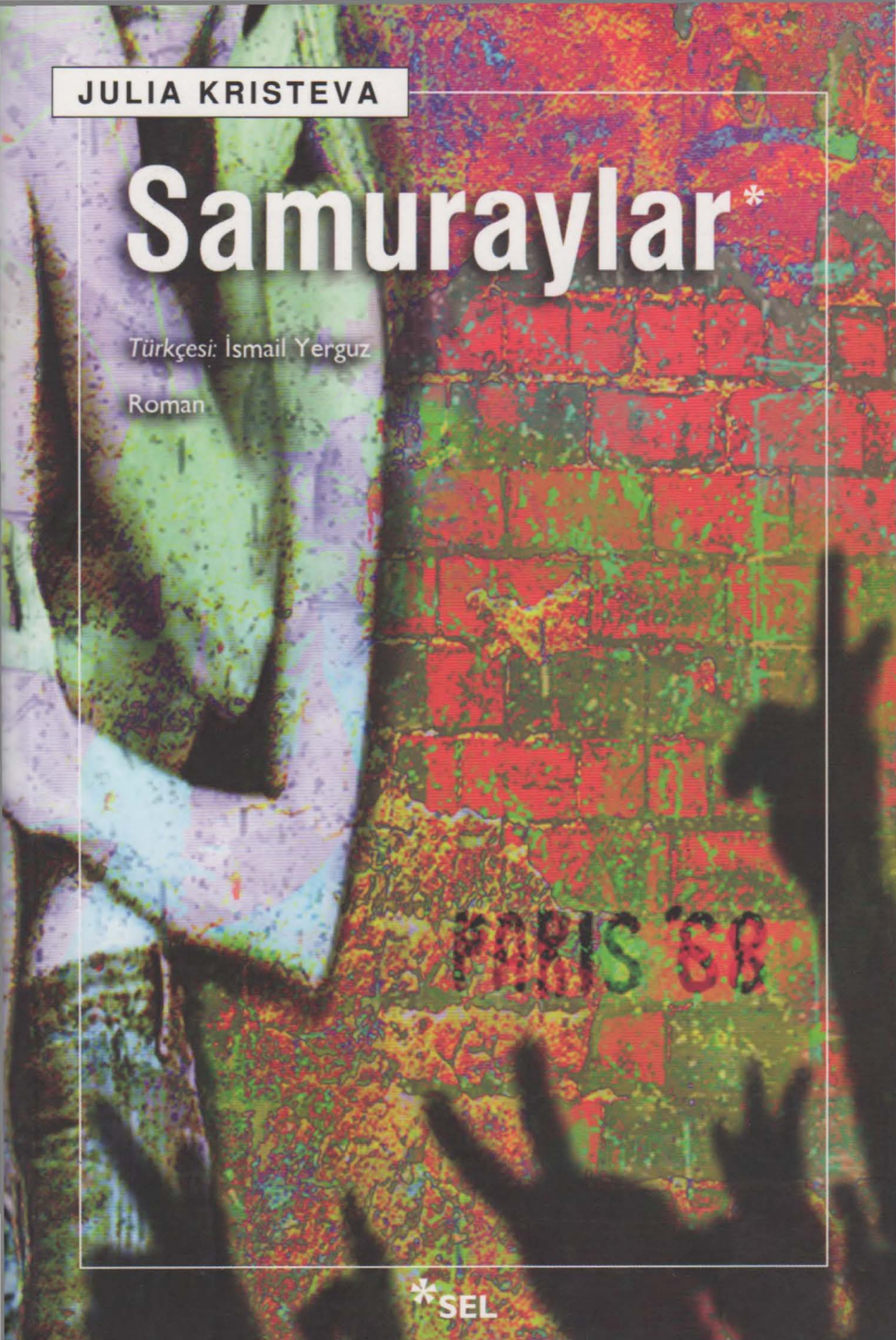

JULIA KRISTEVA
Samuraylar*
Türkçesi: İsmail Yerguz
Roman
PARIS '68
SEL

SAMURAYLAR*

JULIA KRISTEVA, 24 Haziran 1941 Bulgaristan-Sliwen'de doğdu. Edebiyat teorisyeni, psikanalizci, yazar ve filozof. 1965'ten beri Fransa'da Paris'te yaşamakta ve çalışmalarını esas olarak burada yürütmektedir. 1970'li yıllardan itibaren çağdaş aydınların en saygın isimlerinden biri olmanın yanı sıra, eleştirel felsefenin de en önemli dayanaklarından birisi olmuştur. 1973 yılından beri Denis Diderot Üniveristesi'nde profesör olarak kürsüye sahiptir.

Roland Barthes ve Jacques Lacan'ın yanında çalışmış ve bu düşünürler dışında Bakhtin'den de etkilenmiştir

Dilbilim, göstergebilim, psikanaliz üzerine yazıları yapısalcılık-sonrası-teorinin gelişmesinde belirleyici bir konuma sahiptir ve yapılan tartışmaları derinden etkilemiştir.

Samuraylar, Kristeva'nın otobiyografik damarı ağır basan bir romanıdır.

*SEL YAYINCILIK / ROMAN

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85 Faks: (0212) 516 97 26

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

ISBN 978-975-570-452-4

*SEL YAYINCILIK: 438

SAMURAYLAR
Julia Kristeva

Türkçesi: İsmail Yerguz
Roman

Kitabın Özgün Adı:
Les Samouraïs

© Librairie Arthème Fayard, 1990
Sel Yayıncılık, 2008

Birinci Baskı: Nisan 2010

Kapak: Sermin Yavuz

Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide à la publication, bénéficie du soutien du Ministère des Affairs Etrangères, de l'Ambassade de France en Turquie et de l'institut Français d'Istanbul.

Çeviriye ve yayına katkı programı çerçevesinde yayımlanan bu yapıt, Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın, Türkiye'deki Fransa Büyükelçiliği'nin ve İstanbul Fransız Kültür Merkezi'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Julia Kristeva

Samuraylar

Türkçesi: İsmail Yerguz

Roman

Bellek askerlikteki cesaret gibidir,
iki yüzlülüğü kaldırmaz.

STENDHAL

24 Haziran 1989

Aşk hikâyeleri yok artık. Oysa kadınlar istiyorlar ve kadınlar gibi yumuşak ve hüzünlü olmaktan utanmadıklarında erkekler de istiyorlar. Hepsi kazanmak ve ölmek için koşuşturup duruyorlar. Ölümden sonra da yaşamak için ya da sanki aralarında konuşmuyormuş gibi yaparak konuşarak kendilerini unuttuklarında, zevk alarak ya da zevk almadan çocuk yapıyorlar. Uçağa, metroya, hızlı trene, gemiye biniyorlar. Dallarını güneşli mavi ipekler sarınmış bulutlara doğru uzatmış, küçücük yapraklarıyla titreyen, arıların bala dönüştürdüğü hafif bir koku yayan şu pembe akasyaya bakacak zamanları yok.

Olga evinde artık belli belirsiz gözüken kokulu bir gölge altında hissediyor kendini. Akasya yaklaşık yirmi yıldır orada, o bu ülkede var olalı beri... yani kendisiyle aynı yaşta bir anlamda, ya da daha doğrusu aşkı akasyayla aynı yaşta. Hervé de orada, şemsiye işlevi gören çamların altındaki hamakta Haydn (Quatuor no.50) *dinliyor: trioleler, hızlı vals ritmi, kendisi ve karşısındaki Okyanus gibi tutarlı ve berrak bir hız.*

Orada, Atlantik'in karşısındaki akasyanın altında olduklarından nasıl emin olabiliyorum? Şöyle böyle tanıyorum onları, Paris'te rastlıyorum, dostları olan hastalar onlardan söz ediyorlar bana... Dolayısıyla sahneyi iyi görüyorum. Birlikteler çünkü ayrılar. Karşılıklı bağımsızlıklarına bu karşılıklı katılıma aşk diyorlar. Bu onları gençleştiriyor, yeniyetme havalarındalar; hatta çocuksu. Ne istiyorlar? Birlikte yalnız olmak. Birlikte yalnız oynamak ve o yalnızlıkta hüzün olmadığını göstermek için zaman zaman topu birbirlerine atmak.

Hastalarım bana aşk acılarını anlatıyorlar ve aşk acısıyla uyum sağlayarak tatmin oluyorlar. Oysa bu ikisi yaralarını ormandaki hayvanlar gibi yalıyorlar ve rahat ve huzur içinde ayrılıyorlar birbirlerinden.

Aşk zamanı, zevklerimize beş duyu bizi acı ve coşkuya boğuncaya kadar dalar. Aşkın, maceracıların yaralarını sarmayı başarmalarına, beden kendini yeniden düzenleyinceye, iki insanın sudaki Narkissos gibi yeniden birbirlerine bakmaya başladıkları ana kadar sürdüğü söylenir. Çok sabır isteyen bir iştir bu, müthiş zaman alır. Aşkta zamana dikkat etmek gerekir.

Sevme sanatının bir yansımasından başka bir şey olmayan süre yoktur. Ama bir algı, bir sıkıntı ya da bir sevinç uzamını bir verme anına dönüştüren büyü. Sözcük, hareket, bakış... Seni yanıma aldığımı, ikimizin, orada akasya ve çamın altında, baş döndürücü çiçekler, dalgalar, quatuor, migren, sırt ağrısı içinde rahat olduğumuzu haber vermek için küçük bir ses sadece. Zaman duyumu böyle doğar. Bu duyulur anlar bir kez verildiklerinde küçücük eylemler halinde zincirlenirler. Hiçlikten doğarlar, düğümlenirler ve bizi taşırlar. Aşksız zamanın olmadığı çok açıktır. Zaman küçük şeylerin, düşlerin, arzuların aşkıdır. Yeteri kadar aşk olmadığı için zaman yoktur. İnsan sevmeyince zamanını yitirir. Kimseye söyleyecek bir şeyimiz olmadığında geçen zamanı unuturuz. Ya da geçmeyen, yalancı bir zamanın esiri oluruz.

Ölüm sevgisi, ölme arzusu, görmeden bakabilmemiz, uyuyabilmemiz ve düş kurabilmemiz için görmek istemediğimiz sırdır. Gözlerimizi kapamasaydık, sadece boşluk, siyahlık, beyazlık ve kırık biçimler görebilirdik.

Ve gözlerimi kapıyorum ve Olga'nın, Hervé'nin, Martin'in, Marie-Paul'ün, Carole'ün ve tanıdığınız ya da tanıyor olabileceğiniz bazılarının hikâyesini hayal ediyorum. Benim de karışmış olduğum bir hikâye -ama uzaktan, çok uzaktan.

Birinci Bölüm

ATLANTİK

1.

Yıpranmış, ölü yaprak rengi iki valizi bagajların konduğu yere bıraktı, dudaklarının ucunu ana-babanın ıslak yanaklarına dokundurdu, Dan'a sevgi dolu gözlerini kırptı, Tupolev'in merdivenini arkasına bakmadan çıktı, uçakta, dakikaları saymadan üç buçuk saat geçirdi -hiçbir şey düşünmeden, ağzında sadece tanen çayı tadıyla- ve gri, çamurlu bir Paris'e indi. Karlar sürekli yağıyor ve sürekli eriyordu. Işık kenti yoktu artık, Fransızlar karı temizlemeyi bilmiyorlardı. Tam bir düş kırıklığı yaşadı, boğazmda tuzlu bir şey hissetti. Tabii ki Boris beklemiyordu onu Orly'de ve cebinde sadece beş dolar vardı. Gülecek bir şey yoktu bunda. Felaketti bu.

– Servis aracıyla size konsolosluğa kadar refaket etmeme izin verir misiniz?

Yanında oturan, önemli biri gibi gözüken iri yarı kadın, çirkinliğini gizlemek için sesine bir hoşluk vermek istiyordu. (Ne zamandan beri? Çocukluğundan beri, zevkin kendisi için haram olduğunu öğreneli beri, iktidara ait olmanın ne kadar aşağılayıcı bir şey olduğunu hissedeleri beri...) Olga izin veriyordu tabii ki, bu, karışıklığı ancak biraz erteleyebilecekti. Deri taklidi, sarı koltuklar da kullanımdaydı, rengi solmuş duvar kâğıdı işlevini sürdürüyordu, duvarlardaki genç öncü ressamalarm tabloları hem iğrençti hem de işlevleri vardı -bütün konsolosluk çirkindi ve hizmet veriyordu, yararsız ve soğuktu. *Oradaki* yirmi iki yıllık yaşam birkaç özdeyişle kristalize olmuştu ve yararsız da olsa hizmetteydi. "Zor durumlarda mümkün olanı düşünün... mümkün olanı dü-

şünün... mümkün olanı düşünün..." Sözler sinirlerine toplu iğne gibi batıyordu ve servis salonunun soğuğu depresyona sokuyordu onu. "Mümkün olanı düşünmek... mümkün olanı düşünmek." İfade diye bir şey yok kesinlikle, alay yok, eleştiri de yok.

– Albert Lévy? Siz ha! Ben New York'da sanıyordum sizi. Paris'e uğradınız, öyle mi? Birkaç günlüğüne mi? Gidiyor muydunuz yoksa? Olga Morena'yı tanımıyorsunuzdur muhtemelen. İzin verirseniz tanıştırayım, Olga...

Önemli kadının hoş sesi kendisini felç eden kayıtsız panik durumundan kurtardı onu. Albert Lévy'yi tanıdığı için kesinlikle izin veriyordu tabii ki; nihayet, en azından okumuştu.

– Olamaz! Siz ha? Pes doğrusu... dedi, önünde bütün olumsuz hava koşullarına direnen çakıl bitkileri gibi dikilen haraketli ve zayıf adam.

Çözülme üstüne yazılardan oluşan bir derleme yayınlamıştı -titizce yazılmış, tutku veren yazılardı bunlar. Olga, uzun bir derlemede bu konuda düşündüğü tüm olumlu şeyleri safça anlatmıştı. Ertesi gün öldürülmüştü, aynı şekilde Lévy de ortodoks servis eleştirisi kalemiyle... Ailesi yeniden korkmaya ve sabahın köründe asansörden gelen seslere sıkıntı içinde kulak vermeye başlamıştı -"servis"ten gelip sorguya ya da bir kampa götürebilirlerdi, kim bilir? Yok canım, unutuldu...

Albert Lévy'ye hiçbir şey söylememek gerekiyordu. Konsolosluğun sarı renkli yarı gölgesi içinde ona dikkatle bakan Olga'nın faltaşı gibi açılmış gözleri erotik bir davet izlenimi de uyandırabilirdi. Ama bakışı şaşkın bir korkuyla karışık tahrik edilmiş bir meraktan başka bir şey değildi.

– Önce bir yemek yeriz, sonra sizce bir sakıncası yoksa Paris'te muhabir olarak çalışan dostum Vera'da kalabilirsiniz.

Bir sakınca görmüyordu. Muzip dudakları bakışın sürekli melankolisini yalanlayan bu ilginç yüze güvenmek istiyordu. Bir daha görmeyecekti onu. Yıllar sonra tesadüfen yaşlılıktan, sıkıntıdan ya da her ikisi yüzünden öldüğünü öğrenecekti.

Böylece, sadece bir on dakika kadar sonra Lévy'nin suç ortağı ironisi, Vera'nın sevimsiz çekingenliğiyle buluştu. Sempati: müm-

kün olabilecek en yavan ama bir Çin paravanı kadar da değişmeyen duygu. Artık hiçbir anlamı olmayan eskimiş bir sözcük. Yerine başka bir sözcük bulamıyordu, ona göre şimdi ve burada en uygun sözcük buydu. Sonunda kendini empoze eden donuk sözcüklerden biri... daha iyisi olmadığından değil kilitlenmiş bir şefkatle ezilmiş basitliğin bir ucunda olunduğundan... temel şeylerden gelen sözcüklerden... kızarmış ekmek, sıcak süt kokusu yayıldığında karında hissedilen titreme gibi... ya da Vera'nın mutfağındaki kızıl esmer renkli çayın baharatlı ve kesin kokusu gibi... Dışarıda, Paris, Işık kenti kararsız kar yağışı altında erimeye devam ediyordu. Bütünüyle eriyebilirdi. Olga'nın acelesi yoktu. O anda acelesi yoktu artık.

Onu parantez içine almıştı (Dan); sanki sezaryenle ayrılmıştı ondan (ailesinden). Hiçbir bilince ve duyuma sahip değildi bu konuda (kaba ya da açgözlü olmak). Özgür. Boş. Astronotların bağımsızlığı. Öksüzler. Yabancılar (yabancı kadınlar). Dünyadan kopmuş, dünyanın dışında olduklarını, güçlü ve çileci olduklarını, bütün deneyimlere sunulmuş boş sayfalar olduklarını (belleğin tüketileceği güne kadar) düşündüklerinden kendileri için her şeyin serbest olduğuna inanan her iki cinsten sefihler. Belleği ses vermez oluyordu. Onu yorumlamaya, çevirmeye hazırdı. Ele vermeye. Ağırlığı olmayan bedenin ve ruhun çevikliği.

*

* *

İvan silip atması mümkün olmayan Slav aksanı içinde Paris argosunu büyük bir iştahla yutuyordu. Çok ünlü *Maintenant* (Şimdi) dizisi için Hervé Sinteuil'ün L'Autre yayınlarından çıkmış bir şiir derlemesini çeviriyordu ve haklı olan moda bir kişilik gibi görüyordu kendini.

– Boris'e güvenmen çılgınlık, bütünüyle Fransızlaşmış o. Sana borç vereceğini düşünebiliyor musun! Senin bursun tam iki ay sonra başlıyor, öyle değil mi? Gerçekten çok safsın sen, böyle boşluğa atılmak! Neyse Vera'ya yavaş yavaş ödersin... Almaz mısın, zencefilli ördek. Şahane değil mi? Daha önce hiç tatmamış mıydın?

Ivan cömertti, konukseverdi, Çin lokantasıyla, bilgisiyle, aldığı ve verdiği haberlerle. Atılımsız bir hırsla engellenmiş gibi biraz sert belki.

– Söyledim ben sana yani Sorbonne'da zamanını boşa harcaman için hiçbir neden yok, hani derler ya modası geçti artık, hiç moda değil... Ben Ecole d'Etudes Supérieurs'e, Armand Bréhal'e gidiyorum... en şık hoca, sanatçı, kavramsal müzikçi anlıyor musun. Geçen gün Hervé Sinteuil'ü konuşturdu, Mallarmé'yle ilgili olarak, bilmiyor musun? Çok büyük. Ama bir gün *oraya* dönmek zorunda olduğuna göre ve her şeye rağmen Marksist olduğuna göre... yani, nihayet, daha ziyade... ben öyle sanıyorum... Edelman'a gitmeni tavsiye ederim. Ama nasıl istersen öyle yap... Pilavdan alsana, böyle çekingen davranma. Burada, verilen her şeyi alacaksın ve özellikle de çok çalışacaksın. Bizim tek avantajımız bu, çalışma, Fransızlar hiç çalışmaz... Dolayısıyla senin için, sadece Edelman...

Evet Edelman! Grileşmiş saçları, göbeği, gülümseyen yüzü, üst düğmeleri açık gömleğiyle ve tabii kravatsız Edelman herkesle senli benli konuşurdu ve sürekli Marksizme verip veriştirirdi... Pascal deneyimiyle gözden geçirilmiş ve düzeltilmiş diyalektik akıl, yabancılaşma ve Yeni Romanı savunurdu.

– Siz kimsiniz? Olga nasıl? *Oradan* mı geliyorsun? Yarın saat beşte, bende...

İri kar taneleri sıcak yanaklarda eriyordu... dil üstündeki vanilyalı dondurma gibi. Kestane ağaçlarının çıplak dalları hiçbir beyazlığı tutmuyordu ama gri ve siyah karışımı renklerle parlıyorlardı: bir gölden çıkmış yılanbalıkları. Kaldırımda kirli bir püre birikiyordu ve Vera'nın ona almış olduğu, yürüyüş için değil göz zevki için üretilmiş güzel botları topuklarına bulaşıyordu. Montparnasse bulvarı sisler altında görünmeyen Observatoire'a doğru çıkıyordu; arabalar geçenlerin üstüne çamur sıçratıyordu. Kadınlar üzüntü içinde lekelenmiş mantolarına bakıyorlardı; çocuklar anında eriyen kar topları yapmaya çalışıyorlardı boşuna; erkekler sadece istedikleri şeyleri görüyorlardı (her zamanki gibi). Edelman'ın evi beyaz mermer merdiveni ve kırmızı halısıyla şö-

mine ateşi ve böylesi pis bir havada hiçbir değeri olmayan mobilyalar karşısında rahatlamak için bir an önce evine dönmek isteyen bir burjuvaya rahat, pek ağırbaşlı gözüken bir sığınak oluşturuyordu.

Merdivende Fabien Edelman'a rastladı; randevularını unutmuştu, özür diliyordu ama önemli değildi, biraz vakti vardı, birlikte kahve içebileceklerdi. Elini uzattı ona, eli büyük, sıcak ve bir çocuğun hamurdan yaptığı bir kürek gibi yumuşaktı; bir şeyler içebilecekleri yandaki pastaneye götürdü.

Edelman çok konuşuyordu, Olga her şeyi anlamıyordu.

– Dünyayla ilgilememek mümkün değil, dünyada rahata kavuşmak, huzura ermek mümkün değil. İnsanın angaje olması gerekli bir yaşam içinde bütünlüğe ihtiyacı var -Tanrı, Gelecek, Yapı, Öteki (sen ne dersen de buna, aynı şey).

(Kesin: mümkün değil... Her şeyle ilgileniyordu, bununla birlikte rahatı ve dinlenmeyi de seviyordu... *Bütünlükler*'e gelince, neydi bunlar? Görmek gerekiyordu... *İhtiyacı* vardı, kesindi bu, ama neye ihtiyacı vardı?)

– ... Esasen o dönemde iktidardan uzaklaştırılmış soyluların inançlarını dile getiren Jansenistler iyi anlamışlardır bunu. Saint-Cyran'ın tutuklanmasından ve ilk münzevi Antoine de Maître'in inzivasından ilk *Phèdre* temsiline kadar mesaj açıktır: dünyada iyi bir yaşamı gerçekleştirmek mümkün değildir...

Birdenbire hoş, ince bir insan olan annem "Paris'te nasıl yaşanır?" diye soruyordu. "Karşı çıkıyorlar. 'Mümkün değil' diyorlar. İyi konuşuyorlar ve iyi besleniyorlar. Lavanta kokulu lüks tuvaletlerde kaybolan geçici güzellikler! Bu pastanenin tuvaleti lavantalı mı yoksa vahşi orman havası mı taşıyor?"

– ...Hiç kuşkusuz, insanı trajediye mahkûm eden sadece ilahi yargıdır. Oysa şimdi Tanrı yok, ama toplum ve dünya özlemi pek fazla kaybolmuş değil. Bunu ilk kez yaşayan Pascal'dir. *Deus absconditus. Vere tu es Deus absconditus.* Tanrı gizlidir. O zaman Pascal ne yapıyor? Pascal ve onunla birlikte biz belirsiz bir kesinlik üstüne iddiaya giriyoruz. Gelecek, şan şöhret, yapı, bir rulet, rastlantı -kesinlikle bir bilinmez bu ama peşinden sürükleniyoruz. Ve işte

durum: trajik olanın merkezi o paradokstur. İnsan ondan ne kaçabilir ne de kabul edebilir onu.

Kahve fincanı her an devrilme tehlikesi içindeki Edelman'ın kürekleri arasında beceriksizce yan yatıyordu. Alışkın olduğu her zamanki hareketleriyle bir sosisli sandviçi yuttu, daha sonra bir peynirli sandviç yedi.

– Trajedi sadece paradokstur, başka bir şey değil. Benim yorumum bu.

(Paradoks karşısında soytarılarla birlikte gülmekten kırılır insan. Biz bu paradokslara güldürülerde tahammül edebiliriz kesinlikle!)

– ... "İki sonsuz, orta." İki sonsuz arasındaki sonlunun saptanması kesinlikle mümkün olmaz..." Ölçülü olmaya davet midir bu? Hayır paradoksun parçalanmasına bir davet!

– Biraz moral bozucu değil mi?

Fotoğraf makinesini çıkardı. Bu kadar güzel sunulmuş bu güzel yiyeceğin hiç iz bırakmadan tuvalette kaybolmasına gönlü razı gelmiyordu. Kendisi bir kırıntı bile yutamıyodu. Fotoğraf kaybolmaktan korur. Fotoğraf: tuvalete karşı bir silah. Kalıntı, pislik yok artık, her şey sonsuza kadar kurtarılır. Meğer ki kalıntıların, pisliklerin kökleri sonsuzluğa kadar gitmesin! Trajik? Komik? Paradoksal, fotoğraf. Flaş. Foto.

– Objeleri mi çekiyorsun? O zaman sen Yeni Roman'la ilgileniyorsun. (Edelman kesinlikle hiç ağır değildi). Yeni Roman Tanrının yerini alan malla yönetilen trajik bir vizyondan başka bir şey değildir. Nesnelerin öyküleri. Tanrı gizlenmiş olandan daha fazla bir şeydir, tüketim toplumu içinde özümsenmiştir ve oradan bizi seyrediyor ve yaşam tanrısallaşmış malın bakışı altında mallar gösterisinden başka bir şey değildir artık.

– "Durumumuz kesin bilgi ve mutlak bilgisizlik konusunda yeteneksiz bırakıyor bizi." (Olga sonunda kültürünü göstermeyi bilmişti... hiç dokunulmamış, badem şekerli ve vanilyalı, çikolatalı eklerlerin sayısız fotoğrafını çekti; ve her zamanki gibi ağzına tek bir kırıntı bile atamadı.)

– Sonuç olarak, sende bir gelecek görüyorum, dedi filozof. Bursunu uzatacağız, benim yönetimimde çalışacaksın.

(Sadece fotoğraf çektirmişti, hiçbir şey söylememişti. Sükût her zaman altın değil midir?)

– Eklerlerini bitirmemişsin. Aaa olmaz, kapitalistlere hiçbir şey bırakmamak gerekir! dedi Edelman kremalı şekerlemeleri yutarken. O zaman tez projenle bekliyorum seni. İstediğin zaman telefon edersin bana, tamam mı?

(Tuhaf. Patetik. Tapılası.)

– Teşekkürler.

– Ve de unutma: hepimiz *bir gemideyiz*, Pascal olası Tanrı'sıyla, Marx sınıfsız toplumun Geleceğiyle, sen tezinle. Sadece inançsız olan iddiasızlığı tercih edebilir. Ama angaje olmak gerekir! İsteğe bağlı değildir bu; gemideyiz!

İnançsız olanın işinin fena olmadığını düşündü. Hâlâ inançsızlar var mıydı, yok muydu... ona bakmak gerekiyordu. Kesin bir şey yoktu bu konuda.

Edelman'ın öğrencileri, bir kitle, çok sayıda yabancı daha çok Janseniusçu bir yalnızlığı önemsiyor gibiydiler. Ama konuşurken. Her biri tek başına konuşuyordu, dünyadan elini eteğini çekmiş bir tür birlik içinde son hızla... Ötekilerle birlik içinde tek başına konuşuyordu. Ve Saint-Michel'deki küçük kafelerde tek başına konuşmaya devam ediyordu ve bir yandan da yeni gelene içki ısmarlıyordu. Heinz, Roberto:

– Biliyor musun, bizde artık kimse konuşmuyor. Bunun nedeni Edelman'a göre ana babalarımızın nazi olmasıydı. Sessizlik bir ideolojidir, haklıdır; ideolojinin ideolojik söylenmeyenini açıklıyor.

(Schweppe'lerin, çaydanlıkların, aperitiflerin, likörlerin fotoğraflarını çekmeye devam ediyordu.)

– Makinenle durmadan böyle fotoğraf çekersen biraz Japon olmaz mısın?

Onlar güldürüyorlardı kendisini. Fotoğraflarını çekerek kendi içine kapanıyordu, dünyayla uyumsuzluğunu gösteriyordu. Trajik ya da komik? Paradoks.

– Söyle bakalım, Heinz, bir entelektüelin mutlaka inzivaya çekilmesi gerektiğine inanıyor musun? (Roberto otobanında devam ediyordu). Bence biz düşünce makinesinin tam içindeyiz, kırılıncaya ya da değişinceye kadar karşı çıkıyoruz ona.

Makinesini bıraktı ve onlara dostça baktı. Bu coşkulu insanlar bulaşıcıydılar. Sürekli hareket halindeydiler. Hızlı tanecikler. Zamandan saniyeler, dakikalar ve saatler ya da yıllar, onyıllar, yüzyıllar olarak söz ediyorlardı. Zamanın dışında yaşadıklarını düşünmek mümkündü çünkü gerçek zaman günlerden, gecelerden, aylardan, mevsimlerden oluşur. Onların zamanları parçalanmıştı ya da sonsuzdu ve geri kalana, konformistlerin zamanına karşı oradan ayaklanıyorlardı.

*

* *

Bréhal'de -gene de İvan'ı huzursuz etmek için gitti oraya-, salon çok daha kalabalıktı. Üstadın sesini koridordan duyabiliyordu kesinlikle... ağır bir ses, erotik vibrato.

– Böylesine çekici bir insan sesi hiç duymadım, dedi idolü görebilmek için ayaklarının ucunda yükselen blucinli bir kumral. Onu sevdiğimi sanıyorum.

– Her şeyi göreceğiz! dedi topluluğa doğru, sapsarı, çok zayıf, gözlüklü, bazı sırların ironik ve kayıtsız sahibi. Strich-Meyer'in tavsiye ettiği *duyu mutfağı*'nın tadına baksanız daha iyi edersiniz bayan çünkü bu mutfağı yapan Bréhal'dir ve siz doğrudan katılıyorsunuz bu mutfağa, düşünebiliyor musunuz.

– Güçlü, kararlı Cédric, hiçbir şey işitmiyoruz artık!

– Kapa çeneni Martin! Carole, geçen haftaki notları verebilir misin bana?

Bréhal *Sodome ve Gomorrhe*'den söz ediyordu: Proust'un metnini cümle cümle, sözcük sözcük ayırıyor, anlatıcıyı ele geçirilmesi mümkün olmayan Albertine'in hüzünlü beklenişi içinde anlatan, çok iyi bilinen bu bölümün fragmanlarını çarpıştırmaktan zevk alıyordu: *"Ben de Bay ve Bayan Guermantes'dan bir an önce ayrılmak istiyordum.* Phèdre *on bir buçuğa doğru bitiyordu. Albertine'in geleceği*

zaman gelmesi gerekiyordu." Beklenmedik bir anlam çıkıyordu yavaş yavaş... eşcinsellikle de monden hiyerarşinin kalleşlikleriyle de ilgisi olmayan, kıskanç insanın hüzünlü kulağıyla ilişkili olan bir anlam: *"Bir çağrı sesi"-"Tristan"-"telefonun çevrilmesi sırasında çıkan ses"-"bisikletçinin havalı kornası"-"şarkı söyleyen bir kadının sesi"-"uzaklardan duyulan bir savaş havası"...*

Proust'un sözcüklerinin tonlamalarındaki değişikliklere uyarlanan Bréhal'in sesi, pür dikkat dinleyen öğrencilerin yüzlerine güzelliklerinin damgasını vuruyor, sonra bilgelik dolu ama hoş ve çekici bir vokabüler yardımıyla ilişkiler ağı örüyor ve orada yüzeysel bir kadın olan anlatıcının aşk dönüşümünü çözümlüyordu. Nihayet sesli anı renkli yüzey oluyordu -*"bir kıyı çiçeğinin pembe rengi"*-, ama her zaman tek ve aynı duyumsallığın, aşkın türlü türlü renklere boyadığı anlatıcının duyumsallığının eğretilemesi.

Böylece aşk duyulur hale gelen zaman olacak, diyordu Bréhal. Kesinlikle organla ilgili bir şey değil, hatta ateş almış ruhlarla da ilgili değil ama kavranabilir anılar içinde ağır basan bir sözcükler ittifakı. Bir zamanlar ses, renk, koku algılamaları olduklarını hatırlayan sözcükler. Aşık Proust Albertine'e, tutkun anlatıcıya, tutkunun gerçek unsuru olan zihnin ve duyuların bu iletişimini tekrar yaşatmak için bir hikâye uydurur. Proust Albertine'i, Méséglise'i, çocukluğunu ya da Baudelaire'in mektuplarını hatırlar mı? Bütün duyuların mistik değişimi... bu duyuların tümünün birleştiği tek yer...

Soğan gibi dizilip yığılmış olan Ecole Normale Supérieure öğrencileri büyülenmişlerdi.

– Aristoteles'i yeniden yorumluyor, nasıl söyleyeyim, yeniden yaratıyor, canlandırıyor! diye fısıldıyordu gözlüklü Cédric. Geçen yılki *Poetik* dersinden daha iyi. Bréhal gerçek aşk poetiğini yaratıyor...

Olga sıkılmaya başlıyordu. Proust'un müziği çevresinde uygulanan bu süsleme bilgili, yaşlı bir kızın el işini hatırlatabilirdi. Ama hayır, burada adı konamadan yaşanmış ya da hatta hiçbir zaman kuşku duyulmamış bir tutkunun eksik sözcükleri keşfediliyordu.

Bir sonraki seminerde siyah kıyafetler içindeki soluk yüzlü bir kızın yanında buldu kendini; Bréhal'in her sözcüğünü not eden, yanakları alev alev yanan bu kız çileci bir rahibeye benziyordu.

– Adım Carole. Yeni mi geldin? Önemli değil, hemen toparlarsın. Bréhal biraz teknik gözükür ama aslında edebiyat yapar ve edebiyatı herkes anlar. Bu beni antropolojiden uzaklaştırıyor biraz, itiraf edeyim ki biraz anonim geliyor bana antropoloji.

Bréhal'i sadece dinlemek bile *biri* olma izlenimi veriyordu insana. Hemfikir miydiler? Hemfikir miydi? Soru sorulmuyordu: herkes büyülenmiş gibiydi. Felsefi bir konuşma, düzenli bir patavatsızlık, ne oluşturma, ne aktarma iddiasında olan bir nezaket gibi. Nedir peki? Tam ifadesi ancak rapsodiden ödünç alabilen bir inançsızlığa uygun biçimde bireylerin düzensizliklerini, kargaşalarını örmek. Bu ders kesinlikle bir tür rapsodiydi.

Fotoğraf çekmem mümkün değil. Daha sonra. Bu insanda evcilleş(tiril)miş eksantriklik vardı. Kendi yaşamına inanmıyordu sanki, başkalarının metinlerine taşıyordu kendi yaşamını. Olga bu şekilde paylaşılmış bir zevkin hiçbir zaman otobiyografik bir itiraf olamayacağını belli belirsiz hissediyordu. Ve bu eksilmede (ağırbaşlılığı) bir ölüm tadı vardı. Kırılgan ve sakin Bréhal, gönüllü üstat.

Endişe verici bir tuhaflığın aslında bildik, ama çocuksu ve itiraf edilemeyen bir alışkanlıktan başka bir şey olmadığının anlaşılması gibi duygulanmıştı. Bir oyuncak kutusunun kokusu. Ya da derin uyku kösnül bir aydınlığa doğru meylettiğinde açık avcun göğüse sürtünmesi. Bréhal'in sesi yumuşak ya da süslü, tumturaklı sözcükleri aşk dokunmalarına dönüştürüyordu. Yanaşmak istiyordu ona. Tabii yapmamak gerekirdi böyle bir şey, yapamazdı.

– Ne incelik değil mi? (İvan Bréhal uçağının steward'ıydı-pilotu olmamışsa) Gel, tanıştırayım seni.

*

* *

Saint-Michel semti kasvet veriyordu, tek tük sokak lambası sisler içinde ateşböcekleri gibi gözüküyordu. Arabalar son sürat geçiyordu, insanlar koşuşturma içindeydi. Birdenbire yorgun ve yalnız hissetti kendini, tek başına ağlayacaktı.

Ağlamayacaktı, bir güzellik yapacaktı kendisine.

Vera'nın aynası badem gözleri altında her zamankinden daha derin mor halkalar gönderdi ona. Bunlar elmacık kemiklerinin üstünde yanlamasına uçuşuyorlardı ve zayıfladığında oval yüzünü üçgen biçimine dönüştürüyorlardı. Yorgunluk doğulu havasını daha bir belirginleştiriyordu: saçları sincap rengi olmasa ve cildinden pembe yansımalar saçılmasa Çinli sanacaklardı onu. Zümrüt rengi tayyörünü giydi, ince yünlü kumaş göğsünü okşadı ve memelerinin sertliğini farkettirdi. Kirpiklerini uzattı, dudaklarına bordo rengi ruj sürdü: uyumlu olduğu söylenebilirdi. O yıl Paris'te Kazak modeli kürklü giysiler modaydı, bir şanstı bu kendisi için. Kafasının üst kısmındaki sincap kuyruğunu tutan siyah kurdeleyi çözdü, kahverengi kürk başlığını gözlerine kadar çekti, pas rengi saçları, nar rengi yansımalarla birlikte omuzlarından dökülüyordu. Sempatik görünüyordu ama folklorik bir görünümdü bu kesinlikle. Kendisini öyle göstermemeye karar verdi çünkü folklordan nefret ediyordu.

– Noel, Notre-Dame'a gidiyoruz. (Vera emirleri, alınan kararları severdi.)

Saçma bir fikir çünkü o gün katedral turistlere teslim ediliyordu. Soylu Fransızlar saf bir gözün yanlışlıkla yoksulluk gibi görebileceği ölçülü şıklıklarından tanınıyorlardı. Herkes dalgın bir şekilde ya da hiç orada değilmiş gibi gösteriyi izliyordu. Filmde saydamsız, ıssız yüzleri korumak. Flaş. Foto. Flaş. Foto. Onlar da donuk kâğıda sarılıyorlar: hediye paketleri. Passy'de, Denfert'de, Etoile'de, Jaurès'de sadece bunları, hediye paketlerini görmüştü. Prisunic ya da Cartier hediye paketleri, André ayakkabıları ya da Sévigné çikolatası, en ucuzları ya da en pahalıları... sokaklarda dolaşarak ve doğal olmayan, dokunulmaz yüzeylerini göstererek... Hediyeler, kimin için? Hiç kimse için tabii ki. Onları dağıtmayı unuttular. Kimse hediye istemiyor ve onlar da kimseyi istemiyorlar. Kendilerini gösteriyorlar çünkü varlar. Bir nokta, o kadar. Kimse için. Fotoğraf. Flaş. Nasıl diyordu Edelman? Yabancılaşmışlar? Şeyleşmişler? Eski yağmurlukların yumuşaklıklarında otomatik trajeleri kibarca izleyen hediye paketleri.

Bu akşamki ayin de gevşekti, başarısız bir şov. Ama yabancılar geleneklere bayılıyorlar: hediye kâğıtlarına sarılmış yerlilerin bir an önce kendilerinden uzaklaştırmak istedikleri bir şeye ait olma görüntüsü veriyorlar. Bununla birlikte kayıtsızlıkların (flaş, foto) hay huyu içinde bazı müminler ciddiyet içinde mayasız ekmeklerini çiğniyorlardı ve bir yandan da hamile kadınlar gibi göbeklerini tutuyorlardı. Foto. Flaş.

Yorgunluk ya da baş dönmesi, her şey dönmeye başlıyor. Sahın, org sesleri, yüzler: yitikler. Sadece vitraylar doğru düzgündü. Olga bayılmamak için, büyülü bir inatla gülbezekin kaleidoskopunu inceledi. Gözleri oraya takıldı. Bacakları titrediğinde sık sık olduğu gibi bir saplantı oluştu kafasında: hiç kimse için hediye paketlerinin bulunduğu bu çamurlu kentte küçük adacıklar, gülbezekler de vardı; titiz zanaatkârlar yüzeyleri kesiyor, renklendiriyor, birleştiriyorlardı ve bu griliğe çokrenkli bir yaşam veriyorlardı. Adları Cédric, Heinz, Carole, Roberto, Martin, Edelman, Bréhal'di...

Yeni tanımış olduğu bu insanlar çileci ama olağanüstü yoğun bir coşkuyla dolup taşıyorlardı. Öğrenme ve tartışma, sözcükleri ve metinleri irdeleme, ince ayrımlar ve çok derin suçortaklıkları gösteren haberlerle yüz yüze gelme tutkusu onları şaşırtıcı bir tür haline getiriyordu. Olga onların hâlâ yaşıyor olabileceklerini kesinlikle düşünmemişti. Ortaçağda evet. Totaliter ülkelerde kaçınılmaz bir biçimde çünkü siyasal baskıyla fikirler bir inanç değeri kazanırlar. Ama burada? Tuhaflıklarından kuşkulanıyorlar mıydı?

Sonuç olarak vurulmuştu, kendisine gösterdikleri doğrudan yakınlıkla pusulası şaşmıştı. Bir kabulden çok bir tür spontan yakınlık. Sanki çocukluklarından beri birlikte yaşamışlardı. Belki de, niçin olmasın? Onu düşünmeye hazırdı. Çünkü aynı kitapları okumuşlardı. Gene de beklenmedik, stüdyoların, hizmetçi odalarının, seminerlerin, laboratuvarların, enstitülerin açık kapıları... *Orada* olup biten şeylere karşı duyulan merak, söyledikleri gibi, büyük bir mitleştirme eğilimi içinde oldukları "Dipten gelen dalga", "Doğu rüzgârı" kadar etkileyici olmayan o "Stalinci yanılgılar." Tehlikeli naifler? Hiç kuşkusuz onları evlerindeki hediye paketleriyle daha iyi karşıtlaştırmak için "devrimin kökenleri"nden ya da

"estetik avangard"lardan başlayarak idoller yaratıyorlardı. Cédric, Heinz, Roberto, Martin, Carole aileleri bu kadar gerici ya da bu kadar mağdur olmasalardı olmak isteyecekleri şeyi onda bulma izlenimi uyandırıyorlardı. Ve Fransa'nın Doğu ülkelerinin en gelişmişi olmasını istiyorlardı. Oysa onların bütün belleklere, bütün kütüphanelere, bütün ülkelere, bütün cinsiyetlere, bütün bilinçlere özgürce girmelerini kıskanıyordu: yüz fersah uzakta değerini bilir gözüktükleri müthiş bir avantaj.

Gene de Ecole d'Etudes supérieures, Institut d'analyse culturelle ve *Maintinant*'ın bulunduğu Saint-Germain arasındaki bu küçük bölgeyi kozmopolit ve gene de tam anlamıyla fransız, hatta belki de özellikle çabukluğu, hafifiliği ve kayıtsızlığıyla bir Paris limanına dönüştüren bütünüyle tuhaf ve sürekli bir yer değiştirme.

Olga bunun, yeni dostları tarafından, olası bütün normlara bir meydan okuma olarak düzenlenmiş gizli bir mekân olduğunu çok iyi hissediyordu. Birdenbire patlayan anlayışsızlık, kayıtsızlık, düşmanlık dolu geçici bir ütopya: sözgelimi Sorbonne'dan alevler içinde inmiş olan Modernlerin üstadı Bréhal-Jobart meselesi; sözgelimi mahallesindeki insanların, rastlaştıklarında kuşkulu, bulanık ya da kötü bakışları... Entelektüellerin aralarındaki anlaşma: gelip geçici bir ateşkes mi? Sürmesi mümkün olmayan bir sapma mı?

Bunu düşünüyordu ve ateş onu sürekli seminerlerden vitraylara, gülbezeklerden seminerlere götürüyordu. Bréhal, Edelman, Cédric, Martin, Carole, Heinz, Roberto: zıplayan ya da daha doğrusu akan sahını kurtarmak için herkese kendi vitrayı... Çünkü coşkuları bir deniz kazasıyla ilgili uyurgezer bir bilinci ele veriyordu. Deniz kazasına, sefalete karşı gülbezekler ve kitaplar. Hangisi? Onunki mi?

Her şey çok hızlı gelişiyordu ve kaçıp giden bu düşüncelerin uyuşmasında bir yapaylık vardı. Herkes çalışmalarda kendisinin yepyeni bir yanını ortaya çıkardığını sanıyordu ve de herkes kendini unutuyordu orada. Bir aksilik, karışıklık uçurumunun üstünde gerili olan zekâ ipi. Yalnızlık. Yokluyordu onu, çokrenkli yapbozların, yeniden okunan, bozulan, düşünülen metinlerin mü-

kemmel güzelliğinin beri ya da öte yanında titrediğini, kasıldığını hissediyordu onun.

Mumların ışığı ve karla karışık yağmur gözlerini küçük kıvılcımlarla dolduruyor, gergin bir uykuyla yakıyordu onları. Gözyaşları gizli vitraylarını karıştırmaya çalışıyorlardı. Fotoğraflar ve flaşlar bitti. Uzun süredir kuru gözlerle ağlamayı öğrenmişti, bir biçim ya da bir tümceyi saptamak yeterliydi ve düğümlenmiş güç yüzeye çıkıyordu. Gönüllü bir maske içeride, gözükmeden ve nefis bir şekilde sararan hüznü gizliyordu. Onunla birlikte uyuyordu.

*

* *

Gece saat onda neredeyse boşalmış olan Rosebud'de bir fındık ağacı gövdesine oturtulmuş kürenin siklamen ışığı alışılmış duman bulutu içinde zıplamıyordu henüz. Cilalı banklardan gelen çam kokularını, yandaki masada oturan, doğal olarak nefret uyandıran şekerli ve buğdaygil kokulu bir avuç enerjik genç kızın biberli kokularını solumak mümkündü.

– Şimdilik çeyrek Perrier, dedi Bréhal. Siz?... İki çeyrek Perrier.

Sonunda kayıtsızlığa dönüşen o tuhaf tatlılıkla baktı bir kez daha... sanki gülünç olmaktan korkarak bir tür ana şefkatine bırakmak istemiyordu kendisini.

– Tutkulu, kesindiniz, tabii, gereklidir bu ama özellikle de güçlü, kesinlikle söylüyorum: *güçlü*. Bir buldozer! Doğru, Olga, siz bir buldozersiniz. Hayır, alay etmiyorum, öyle sanmayın. Sanılabilecek olanın tersine, bugün benim için bu sözcük komplimanların en güzelidir.

Kahve rengi gri karışımı aynı giysi vardı üstünde, bunlardan yaklaşık on iki tane vardı onda. Beyaz, sarı ya da mavi dar gömleği solgun ama canlı gözlerini donuklaştırıyor ya da neşelendiriyordu. Konserve açacağına benzeyen burnu asimetrik bir biçimde sola doğru eğiliyordu ve duruma ve yüzünün hareketlerine göre basit ya da kayıtsız bir görünüm veriyordu ona. Bakışı ve ağzı başkalarını dinlemekten sonsuz bir zevk -ya da çok daha basit olarak, sıkıntı- duyduğunu gösteriyordu.

Öksürük bedenini bastırılamayan, belirsiz sarsıntılarla eğip büküyordu. Hasta olması gereken ve kesimleri çok özenli kıyafetler altında eklemsiz gözüken bir beden yorgunluk vermeyen ve kişiye özgü bir zevkten başka bir işe yaramamış gözüküyordu. Sarkan yanaklarına ve ağırlaşmaya başlayan göbeğine rağmen ince olduğu söylenebilirdi. Ama yatıştırıcı ve rahatlatıcı bir havası vardı ve hareketleri öylesine ölçülü ve şıktı ki her şey dayanılmaz bir biçimde kendine doğru çekiyordu onu.

– Bu Perrier de çok soğukmuş. Garson şu buzları alır mısınız lütfen!... Evet beden ve tarih... bunlar da yazıdır, diye devam etti, öksürük nöbetini bastıran uzun bir esinlenme durumundan sonra. Bunları gramerin kapısına bırakmak gibi bir şey söz konusu olamaz, üslup konusunda yaptığınız gibi mikroskoplar doğrultulacak üstlerine. Sözcüğün müzikal anlamında *doğruydu* bu...

Olga onun, mutlu olduğunda yinelediği bu favori ifadeyi kendi yerine kullanmasından büyük bir keyif aldı.

– Evet, evet, sözcüğün müzikal anlamında *doğru* diyorum kesinlikle. Romanın karnavaldan gelmiş olması... bakın, kuşkulanıyorduk bundan, Rabelais yüzünden..., ama diyalogun bir ironi, mümkün olmayan bir anlaşmanın, kırılmış bir bütünlüğün işareti olması, bu, çok güçlü. Sonuç olarak siz diyorsunuz ki Platon'un ironisi romanesk ve roman da ironiktir, çözülmesi mümkün değildir. İnanın ki bu benim çok hoşuma gidiyor...

– Bir kadın ve erkek arasındaki diyalog gibi: basit ironi, topluluk yok, roman?

Bu cilveleri, işveleri, gönül avcılığını nerede bulacaktı? En çok sıkılan o oldu bütün bunlardan çünkü kadınları sevmeyen erkeklere asılan kadınlardan nefret ediyordu. Olsun: Olga'da bulanık sıkıntı. Bréhal ise kendi yerinde olmak istemiyormuş gibi gözüken buldozerin manevrasıyla sıkılmış, kızarıyordu.

– İnanıyor musunuz? Eğlenceli... Neden söz ettiğinizi bilmeniz gerekir. Ben metinleri inceliyorum ve size bu akşamki konferansınızın çok başarılı geçtiğini söylüyorum. Oscar sizi Boston'a davet etmek istiyor.

– Vietnam'da savaş sürdükçe ABD'de ders verilemez!

– Biliyor musunuz, ben ABD'yi yorucu bulurum. Siyasal ahlaka gelince... Tercihim (Proust'la birlikte) zevkin güzelliğini düşünmektir -suçluluk, doğal. Bu savaş kabul edilemez, bir mitoloji daha çökmek üzere: Amerikan şaşmazlığı, ABD, totaliter rejimlere karşı özgürlüklerin güvencesi *vb.* Göreceksiniz, orduları yenilecek ve çekilecek ve bu ülkede yıllarca sıkıntı veren ve mücadeleci ama yeteneksiz ve marjinalleşmiş bir sol olacak. Bize estetikçi muamelesi yapacaklar ve hepsi eskimiş ve kullanım dışı kalmış ideolojiler yeniden gündeme getirilecek. Ben size bunları söylüyorum ama biliyor musunuz, her şeyi kesinlikle açık seçik görüyorum diye bir şey yok. Ben aslında siyaseti çok sıkıcı bulurum.

– Edelman'a göre harekete geçmek ve emperyalizmi içeriden fethetmek gerekiyor.

– Fabien her zaman iyimser oldu ama aşırılığa kaçmasından endişe ediyorum. Ölçüyü kaçırıyor bazen. Ah, işte Sinteuil. Hervé, Olga'nın konferansında yoktunuz, anlatacağız size...

– Ama davet edilmemiştim ki. Bir J&B, lütfen, buzlu, dedi Sinteuil Bréhal'in yanına oturarak ve Olga'ya dalgın bir üstat tavrıyla bakarak.

Son derece kibar ama kayıtsız bir tavırla gülümsüyordu karşısında. Yuvarlak yüzü Bourbon burnunu ("Hayır, Sade" diye düzeltmişti birbirlerini daha iyi tanıdıklarında) belirginleştiriyordu: denetlenen, kimi zaman soğukluğa varacak kadar bastırılan şehvet simgesi. Uzun boylu, iri yarı bir gençti ve fizik görünümünde kesinlikle avangard bir entelektüel havası yoktu, "Saint-Germain papazı" diyordu gazeteler onun için; daha çok, boş zamanlarında tenis ve golf oynayan ciddi bir hekim havasındaydı. Her şey mizah, kaba, saldırgan, küstah ama asla ilkel olmayan bir gülme için bir bahaneydi sanki onda, karşısındakini sildiğinde bile...

– Demek yapısalcılığın tarlalarından buldozer geçirdiniz, öyle mi? Ah! Ah! Bréhal Strich-Meyer ve Lauzun'ün mayınlı tarlalarında bir kadınla birlikte ilerlemekten müthiş keyif duyuyor.

– Sinteuil'de eğlenceli olan, her yerde savaş görmesi. (Bréhal devreye giriyordu). Haksız olmakla kalmıyor, bu savaşçı dünya

görüşü formda tutuyor onu. Sizi kışkırttığını söyleyebilir miyim sevgili dost?

– Her zaman!

– Vietnam'dan söz ediyorduk. Çalışmak için ABD'ye gitme noktasına varıncaya kadar "ilgisiz kalınabilir mi?" bu işe sizce?

– Aman, aman! Hiçbir zaman Billancourt'u umutsuzluğa düşürmek istemeyen Dubreuilh'e özgü o köhne angajman feneri. Ama çok uzun zamandan beri umutsuzluk güzel ruhları ve başta kendisininki olmak üzere kurtuluşun bütün silahlarını alıp götürdü öyle ki dostları unutkanlaştılar, oysa biz, sizin Olga'nızla birlikte sözgelimi bir kadehin çevresinde bizi konuşturan bu basmakalıplıklarda biraz zevk -yani anlam- bulabilmek için cümleleri ve sözcükleri sürüyoruz. Ritüeli özellikle konuşmayı yeniden yaratmak için ya da sizin söylediğiniz gibi sözcüklere tad vermek için. Durum budur Armand, çok iyi biliyorsunuz siz de ve bu çok küçük devrim belki de bir karıncanın açmazı ama ben önem veriyorum buna: benim işim de bu.

Olga Sinteuil'ün aynı düşünceleri ayrıntılı biçimde geliştirdiği komünist öğrencilerin yayın organı *Rouge*'daki (Kızıl) mülakatını görmüştü. Toplumun dönüşmesi bireylerin dönüşmesi anlamına gelmiyorsa aldatmacadan başka bir şeydir. Bireyler -"özneler" diyordu- "konuşan varlıklar"dır ve öncelikle dönüştürülmesi gereken de onların konuşma üsluplarıdır. Dolayısıyla edebiyatın, özellikle de avangardın devrimci rolü budur; bu ne ezoterizm ne de sanat için sanattı, devletin çok ince tabakalarına, sözün, üslubun, retoriğin, düşlerin tabakalarına son derece ince bir "cerrahi müdahale"ydi. "Sinteuil komünistlerle flört ediyor", diyordu Bréhal seminerinin Ecole Normale'li gözlüklüsü Cédric. -Yok canım, gerçeküstücü bir düşünceyi yinelemekten başka bir iş yaptığı yok, diye karşı çıkıyordu Heinz.- Ve de Fütürist, diye ekliyordu Olga. SSCB'de modernist şairler ilk başta devrimin doğal ortakları olduklarını sandılar. Sonunda bütün bunların Stalin'in kamplarında son bulması Cédric'i etkilemiyordu. Bugün daha ileri gitmek gerekiyor. Ama Sinteuil senin sandığın kadar saf değil, diyordu Martin. Sana tavsiyem *Maintenant*'ı daha dikkatli okuman..."

Rosebud'de duman gittikçe yoğunlaşıyordu ve yandaki biber kokulu genç kızlar yerlerini bir çifte bırakmışlardı; bu çift bir yandan azgınca öpüşürken yan taraftaki konuşmaların bir sözcüğünü bile kaçırmak istemiyordu. Bréhal'in dağılıp giden sözleri Sinteuil'e her yerde eşlik eden, yarı açık soru kapılarından giren, burgaçlar yapan, pervasız ama kuzeyi yitirmemiş gözüken şiddetli bir cereyanla bozuluyor, altüst ediliyordu.

– Balzac'ın *Le Cousin Pons*'uyla ilgili yazınızı okudum. Bir başyapıt! (Sinteuil başka bir yerdeydi, Bréhal'i okuma zevkinde sarıp sarmalıyordu, kendi kitabının yepyeni manzaralarını keşfettiriyordu ona.) *Birincisi*, doymak bilmez koleksiyoncu Pons -bildiğiniz gibi Pons prototipi Louvre'un en önemli bağışlayıcılarından biri olmuştur (sayfa altındaki not Olga'yı muhatap alıyordu). Pons, kırılmış, üzgün sanatçıdır, siz ve ben. Biz sözcüklere ve üsluplara hayranız, Pons'un Watteau tarafından yapıldığı söylenen Madam de Pompadour'un yelpazesine hayranlık duyması gibi... Biz hepimiz çanak yalayıcı mıyız acaba? diye soruyorum kendi kendime. Parazit diyorlar bize. Kim? Ölümsüz Fransa, Balzac'ın çizdiği esnaflar ve para Fransa'sı. Ekliyorum: editörler, eleştirmenler, üniversiteler, akademiler, partiler bütün bunların bir işe yaramasını, *ya-rar-lı* olmasını istiyorlar! Bizim küçük söz koleksiyonlarımızdan yararlanırlarken ve onları rahatsız ettiğimizi belirtmek için hiçbir fırsatı kaçırmazlerken en doğrusu kaybolmaktır bizim için... *İkincisi*, iki şeytan sanatçı Pons ve Schmucke arasındaki soğuk tutku: şahane! "iki fındıkkıran"la ilgili bölümünüz: *"yaradılışın hiçliklerinde psişik bir anlam!"* Nasıl, bu ultramodern söz Balzac'ın mı? Kimse inanmaz. Ailenin budalalığının karşısında çiftin inceliği! *"Zavallı orkestra şefi aile sözcüğünün anlamını çok genişletmişti"*: evet, öyle, koleksiyoncunun yalnızlığına bağlanma yerine her zaman aile sözcüğünün anlamını çok fazla *yaygınlaştırma* ve kendini bir "kuzen" sayma eğilimi söz konusudur. Koleksiyon yapmanın anlamı ne peki? Kolektiviteye karşı çıkmak, tabii ki! *"en çirkin, en pis eylemleri gizlice toplayan siyasete karşı çıkmak için en güzel şeyleri toplama çılgınlığı."* Burada siyaset yapıyorsunuz! Evet, evet, kendinizi savunmayın!

Yan taraftaki bankta, yaşına göre çok genç gösteren, yanakları pudralı, dudakları boyalı yapay bir sarışın umutsuz bir şekilde Bréhal'in dikkatini çekmeye çalışıyordu. Başardı da.

– Burada bekleyin beni, daha sonra görüşürüz, diye fısıldadı üstat.

Sinteuil anlamamış gibi yaparak devam etti:

– *Üçüncüsü*, sözcüklerin seslerine kadar bütün bu karşıtlıkları -Temmuz monarşisinin ama aynı zamanda da de Gaulle'cülüğün toplumsal dalgalarını dolayısıyla *topos'* un (bu da Olga'yı muhatap alıyordu) güncelliğini aşan- duymak nasıl bir yetenek böyle! Hiç kimse Balzac'ı müzisyen yapmayı düşünmemişti. Bir yanda kesişen z'ler: "mezon" (maison) [Ev], "kuzen", "parazit". Öte yanda *s-sh-k* içinde bozulan dizi: Pons, *Sch*mucke: âşıklar, sanatın kaynağı, karşıtlığın yeraltı ateşi. Ve iki dostun takma adında bir araya gelmiş iki eğilimin çokanlamlılığı: "fındıkkıranlar", (Casses-noisettes) *k+z+s*. Ayrıca daha başlıkta görülür bu: *Kuzen Pons*, *k+z+s*. *C k* gibi kabul edilirse Balzac anagramı: *Balzak-kas-nuazet*... Ah! Ah! Kabalacı, anlam müzisyeni Balzac!

Sinteuil eğleniyordu. Başedilmesi mümkün olmayan bir bellek ve plastik bir taklit anlayışıyla eleştirmen, hoca, yazar, Bréhal, anti-Bréhal, süper-Bréhal, Bréhal'den fazla oluyordu. Parlak, yararlı, derin, sıkıcı, göz kırpan, dayanılmaz coşkulu.

– Ah, Hervé, böyle bir okumayı ancak sizin gibi biri yapabilir! Bütün bunları söylemiş olduğumu bilmiyordum. (Gülümsemenin sevgi dolu kalleşliği.) Aslmda: bir dost, okuyucudur.

Memnundu.

– Başlığı düşündünüz mü?

– Ya işte, bir türlü karar veremiyorum.

– Niçin *A'dan Z'ye Balzac* olmasın?

Sinteuil bir kibrit kutusuna harfleri yazdı: *C/S/Z*.

– Çok kestirme, anlaşılmaz, diye duraksadı Bréhal.

– Sizi okuyanlar anlar.

– Haklısınız, okuyucuyu, metni, harflerin müziğine kadar sökmeye davet ettiğimi belirtmek gerekir. Kabul edilmiş başlık! Siz bir dahisiniz, biliyor musunuz...

Olga bu komplimanları daha çok şaşkın bir halde izliyordu. Dansçıların bir sözcük ya da tonlama ironisiyle tesadüfen kaçtıkları tuhaf bir kuru tespitler ve reveranslar atlıkarıncası.

– Dergi nasıl gidiyor?

– Götürülebilir. Herkes elinden geleni yapıyor.

Sinteuil birdenbire felç olmuş ya da ansızın gelen bir düşünceyi kimseyle paylaşmadan kendilerine saklamak isteyen insanların gizemli ve hayalci havasına büründü. Yüzü adeta ikiye ayrılmıştı. Sessizlik.

– Herkes elinden geleni yapıyor, diye tekarladı Bréhal boşluğu doldurmak için.

– Evet, Maille bizim dünyadaki temsilcimiz: yemekler, kokteyller veriyor, prömiyerler düzenliyor... nefret ettiğim her şeyi yapıyor; şimdi de Lenin yapıyor! Jean-Claude, bizim sürekli ön safta gördüğümüz Freudçunuz, boğazına kadar psikanalizin içinde, birlikte Lauzun'ün şovlarına gidiyoruz. Hermine Floransa'ya yerleşti, Lucretius ve Petrarca'yı çevirmek istiyor, sadece bu işi yapmak istiyor, zaman gerekir! Brunet'ye gelince, o her zaman merkezde, her zaman baş edilmez biri.

– Ya siz?

– Ah! Ben, hiç! (Gülme gene diyalogun ve kendisinin önüne geçti, sonra kendine geldi.) Yazıyorum, okuyorum, gözlemliyorum. Önemsiz şeyler.

– Bu arada, Olga'nın size bazı sorular sormak istediğini söylemeyi unuttum. Ama şimdi geç oldu...

Sinteuil genç kıza döndü.

– Yarın sabah erkenden Venedik'e gidiyorum. Ama isterseniz: on beş gün sonra, büromda, saat on yedide, olur mu?

Israrla gülümsedi ve neredeyse koşarak kayboldu, bu arada Bréhal'in omuzlarına da vurdu ve çok gergin bir tavırla gülümsedi yüzüne.

– Görüşmek üzere, iyi çalışm.

– Döndüğünüzde ararım.

2.

Gözlerini koca ağzına (Olga'nın ağzı), geniş, etli dudaklarına çevirmişti. Hayır, aptal olduğu söylenemezdi... O (Olga) bacaklarının açıldığını hissediyordu ve ona sokulmak istedi. Onu bir gün gerçekten sevecek miydi?

– Gerçekten âşık oldunuz mu? Şimdi soruları ben soruyorum, kaldırın şu fotoğraf makinesini. *Gerçekten* diyorum... (Hervé.)

– Hadi, o zaman! (Hervé.)

– Ama sizi çözüyorum... (Olga.)

– Ama ben sizi izliyorum... (Hervé.)

– Sevmek için iki kişi olmasına gerek yok. Öyle derler, aslında çok fazla tahrik olmak yeterlidir. Bu, partner olan karşı tarafa bulaşır. (Olga.)

Sürekli dudaklarını inceliyordu.

– Ve yolda durmamak, sonuna kadar gitmeyi kabullenmek... (Olga.)

– Nereye kadar? (Hervé.)

– Son yoktur. Her zaman daha güzel ya da daha acı verici olması mümkündür, yüce, platonik ya da maddi. Ancak sonun gelmiş olduğunu hissediyorum. Ölüm değil, hayır, daha ötesi, ölüm olacaktır. (Olga.)

– Siz hep böyle? (Hervé.)

– Belki daha da fazlası. Her halükarda öyleydim. Kendimi yakmak istiyorum belki de. Her şey bir yana, kaybedecek bir şeyim yok. Biliyor musunuz, bir kadın, *o tarafta* olduğu söylenen prole-

terler gibidir... Bir kadının zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi yoktur. (Olga.)

– Zincirleriniz? (Tekrar suç ortaklığı işareti ya da küstahlık belirtisi o gülümseme. Aşağılayıcı, uyanık.) *O'nun Hikâyesi*'ni okudunuz mu? (Hervé.)

– Neyin hikâyesi? (Olga.)

– O'nun, Olga gibi. Hayır mı? Pardon, kelime oyunu bu. Kolay, kabul ediyorum. (Özür dilemiyordu, keyif duyuyordu.) Bir gün okuyacaksınız. Sadece zincirlerinden hoşlanan kadınlar vardır. (Hervé.)

– Ben, savaş çıkarırım. (Olga.)

– O zaman savaş olacak! (Hervé.)

– Ben sizin kitaplarınızı okudum, sevgi dolu kitaplar olduğunu söyleyebilirim bunların. Erotik ama sevgi dolu. Zincirler? Anlıyorum: manevi zincirler, manevi işkence -böyle söylenebilir mi? Her halükarda kâğıda sarılmak istemiyorum ben. (Olga.)

– Bir yazarla seviştiğiniz oldu mu hiç? (Hervé.)

– Evet, tanıdığım ve üstelik de yazan erkekler. Siz, fotoğraf ve kâğıt yığınından başka bir şey değilsiniz. Sinteuil, takma ad değil mi? Hervé de Montlaur için gizlenecek bir yer. Sinteuil büyüyen, saf bir düşünce... (Olga.)

– Bu doğru! Bir kabuğum var ve aynı zamanda bir taşım. (Hervé.)

– Kabukların altında, hassas deriler vardır. (Olga.)

– Kesin ve kadınlarla dolu. (Hervé.)

– Ben kadınları sevmem, erkeklere hayranım. (Olga.)

– Kadınları sevmez misiniz? Bu sanki... Niçin peki? (Hervé.)

– Kesinlikle kendimi çok iyi hissediyorum böyle. Ve erkek hissetmezse, kadınlar görmezlerse, savaş çıkıyor. (Olga.)

– Savaşa git! (Hervé.)

– Siz gidersiniz tek başınıza. Ben dönüyorum. (Olga.)

Sincap kuyruğu, akıllı küçük kız ensesiyle etkileyiciydi. Nar rengi saçlarını tuttu ve köklerine bir öpücük kondurdu ansızın, cildi sardunya kokuyordu.

– Ama biraz acele etmiyor musunuz? Kendinizi ne sanıyorsunuz?

Elinden kurtuldu ve Duroc'da son metroya attı kendini.

O kayboldu, öbürü atlattı onu, sonra Rosebud'de buluştular ve bütün gece birbirlerine sarıldılar ve cilalı ahşap masadaki Carlsberg ve Perrier'nin önünde dudak dudağa öpüşüp durdular. Sonra, başka bir gece gene öpüştüler, daha önce hiç öpüşmemişlerdi sanki, konuştular, konuştular, öpüştüler, öpüştüler. O gene kayboldu sonra.

*

* *

On gün süren bir suskunluktan sonra:

– Alo! Ben Hervé Sinteuil. Rahatsız etmiyorum umarım!

Sesinin dalgalı yansımalarından başka bir şey duyduğu yoktu; bu ses telefonda zaafı olmayan bir tatlılığa bürünüyordu ve birdenbire kaba ve kuru olabiliyordu: ham ipek. Dergideki yaşamını anlatıyordu, kendisinin de bulaştığı Bréhal ve Scherner arasındaki tartışmayı... Ona göre Sinteuil sınırda biriydi: bir yanda engellenen soluklanma içinde neredeyse çocuksu ya da kadınsı bir dikkat, doğal olarak uygar olduğu söylenebilecek çok özel bir ses; ve öte yanda kapalı panjurlar, bariyer, hiç kimsenin nüfuz edemediği gizemli bir yalnızlık. Kimsenin giremediği bu yerde ne gizliyordu? Maceralar, gizli ilişkiler, itiraf edilemeyen cinsel bir bağımlılık? Ya da belki sadece yazmakta olduğu öykü; belki sadece bunu düşünüyordu, başka hiçbir şey düşünmüyordu! Belki de sadece yazısının kapalı mekânı vardı ve başka bir şey yoktu. Geri kalan her şeye kayıtsız olmak ona çok neşeli bir hava veriyordu ama ikinci derecede, evet öyle: *kayıtsız.*

O akşam röportaja giden Vera dönmemişti. İsterse, Olga soğuk bir şeyler hazırlayabilirdi, hep davet etmişti onu, kafası karışıktı bu yüzden. O zaman, bu akşam.

Gecenin on biri. Kimse gelmiyor tabii ki. Mesele çok basit olabilir. Beklemek gerekir: bir adım ileri iki adım geri. Şu modern ve sefil ilişkileri sahneye koyan yeni Laclos düşman arazisinde bu kadar kolay ilerlemenin ilkel bir tavır olduğunu kestirmiş olmalı.

Badem göz kapaklarını yeşile boyamış: bu onu daha az hüzünlü, daha küstah gösteriyordu.

Çevresine limon dilimleri dizilmiş olan rulolar halindeki somon mavi masa örtüsünün tam ortasındaki tepside eriyordu. Buz kovada eriyordu ama Olga votka şişesini buzdolabına koymuştu. Gelmeyecek. O da daha fazla beklemeyecek. Oysa her şey açık: tüm yaşamını onu beklemekle geçirecek, hep böyle sürecek bu, ebediyen geç kalacak ya da hiçbir gece gözükmeyecek ve o sınırın öbür tarafında devamlı bekleyecek onu. İyi. Niçin olmasm, her şey bir yana! Sürekli sınırlarla oynuyordu o, belki sadece bu geçitler gizeminden başka bir şey değildi, hiçbir zaman tanıyamayacağı, hatta varlığından bile kuşkulanmadığı *ora*'nın uzaklarda kalmış yerleri. O zaman iki yabancı gibi bekleyecekler birbirlerini, niçin olmasm? Bekleyecek, beklemenin kimseye zararı dokunmaz. Sabır derler buna, kültürün temel biçimi.

Hayır, abartıyor, bu oyunu hemen bitirmek gerekir. Biraz somon, pembe bir meme ucunun yumuşaklığıyla karışık yosun ve iyod tadları. Özellikle meyve suyu karıştırılmış votkayla nefis olur. Somonlar buzların içinde sarhoş olunca çok mutlu oluyorlar... Divanda uyudu.

Binadaki dairelerin kapıyla haberleşmesini sağlayan aygıtın düğmesine bastı:

– Hervé.

– Saat kaç?

– İki. Üzgünüm.

Dudakları dudaklarındaydı, onun dili de ağzını yalıyordu, yanaklarından boynuna kadar iniyordu dili, bu limonlu somon tadını, dudaklarına teslim olan göğüsleri, ellerine açılan kalçaları seviyordu. Onu masaya doğru çekti, soluk aldı, dudaklarının ucuyla verdi soluğunu, sonra gül biçiminde, portakal rengi bir somonu çıtırdattı ağzında, onun ağzının tadını yeniden buldu, füme eti geri verdi ona, birlikte yediler, çıplak ve nemli bedenlerine çok sert gelen koyu gri renkli yün kadife halıda yuvarlanarak birbirlerini yiyorlardı.

Hayır, burada olmaz, kapalı bir küçük burjuva bölgesinde değil miyiz?

– Biraz hava alsaydık! Bir şeyler içelim.

İlkbaharın mor renkli gecesine sürükledi onu, hiçbir şeyi farkedemiyordu artık, onun eski Ford'un direksiyonundaki sağ elini sıkıyordu, sol eliyle de bacaklarını, kamışını okşuyordu. Sokak lambalarının ışıklı çemberlerini atlatarak duruyorlar ve soluk soluğa öpüşmeye ve birbirlerini okşamaya devam ediyorlardı. Montparnasse'da Palladium bomboştu, nöbetteki orospular bakmadılar bile onlara. Oturdular, birbirlerine sokuldular, ağızları, dudakları birbirine karışmıştı.

– Bir Carlsberg ve bir Perrier.

İçiyorlar, öpüşüyorlardı, pikapta Duke Ellington ve orkestrasının (39 ya da 40) bir plağı dönüyordu. Trompetler görkemli trombonları diyaloga davet ederek süzülüyorlardı; saksafonlar şehvetli ama klarinetin deldiği senkoplu bir fon oluşturuyordu; kesintili ritim tavanları süpürüyor, tangoyla sürünüyor, martı çığlığı gibi geriniyor, aydınlatıyor, karartıyordu ya da birdenbire hıçkırıklarla boğulan kışkırtıcı bir kız gibiydi... Ve piyano bu ağır havayı ipek dantellerle, iki sevgilinin ellerini ve ayaklarını başdöndürücü, aydınlık bir titremeyle ve tek bir notayı yitirmeden, bilinçli, kıvılcımlar ve neşe saçan bir gülüşle dokuyordu. Sonra yeniden, uyutmadan yinelenen ninni başlıyordu, Rex Stewart ve Cootie Williams'ın karışık tınıları (birbirlerine karışan kornet ve trompet) alıp götürüyordu, daha sonra Duke'ün piyanodaki parmakları bakır, ağaç ve üflemeli çalgıların kalm kadifelerine dokunuyorlardı -uyandırma noktalamaları. "... *Downtown in Boston, Massachusetts*"-bir zenci sesi sunumu bitiriyordu. Barmen aynı plağı koydu, zıplayan, uçan, korneti taciz eden, görkemli trombonları davet eden trompetler ve ıssız Palladium'un bankında sevişmeye devam eden çift.

Sonra tekrar gözlerini açıyorlardı ve çok yakından birbirlerine bakıyorlardı, oyun oynuyorlardı, kim gözünü kırpmadan, daha uzun süre bakabilecekti ötekinin gözüne... İlk göz kırpma durumunda gülme; ve yeniden birbirlerinin dudaklarına yumulma.

– Gel bak çok güzel. Böyle kalamayız. Göreceksin...

Yandaki otel tuhaftı, resepsiyonu yoktu, görünürde kimse yoktu, sadece gözleri sürmeli bir kadın çekinerek bakıyordu ona.

– Bayan kaç yaşında?

– Senin reşit olmadığını sanıyor. Hoş bir iltifat değil mi? Endişe etmeyin bayan, her şey yolunda...

Oda gül suyu kokuyordu. Aynalarla çevrilmişti, yanan bedenini gösterdi ona, Hervé'nin elleri saçlarını çözdü ve siyah kadife kürkünü kaydırdı. Her şeyi görmek istiyordu, kendisinin kalkmış kamışını, onun yuvarlak memelerini, bacaklarının üstündeki, göbeğinin altındaki açıklığı, alt taraftaki dudaklarını, ince, çöp gibi bacaklarını... Görmek, öpücüklere boğmak, görmek, okşamak, girmek, görmek. O, küb biçimindeki odanın harelenmesiyle her açıdan, her yerden yansıyan görüntülerden bir parıltı bile yitirmeden, yavaşça içine girerken kendisi de içine alıyor, gözleri kapalı uçuyor, zıplıyor, titriyor, hiçbir şey görmüyordu, her şey içindeydi, alev almıştı, hiçbir yerde değildi, hep oradaydı.

*

* *

Mavi, parlak ve parıltılar saçan bir deniz rüyasıydı bu, kollarının, kalçalarının adalelerinde dalgaların güneşli körpeliğini hissediyordu, yüzünü ve saçlarını okşayan yumuşak kütleleri karıştırıyordu, ilerliyordu, hayır batıyordu, dalgalar ağırlaşıyor, sürüklüyorlardı, alçalmış bir denizdi bu, dövülmüş köpük, lacivert su alıp götürüyordu onu... yüzü uzaklardaydı, çok uzaklarda... tutamıyordu, Hervé de yardımcı olamıyordu ona.

– Bana mı söylüyorsun? Rüya bu. Uyu, uyu, daha çok erken...

Sesini duydu, ona kendisinin yanından hiç ayrılmadığını, bir daha asla ayrılmayacağını gösterdiği için utandı (rüyadaki gibi, büyük ve karışık bir utançtı bu) ve yeniden uyumaya çalıştı... bedeni onun iri, sıcak bedenine yapışmıştı ve futbolcu bacaklarıyla sarılmıştı, bacakları iyice karışmıştı. Yarı açık gözleriyle bakıp kesinlikle kendi odasında olduklarını anladı. Kırmızı-portakal rengi stordan güneş ışığı sızmaya başlamıştı, yastıklar ve yeşil kadife yatak örtüsü kütüphanenin dibinde buruşuk halde duruyordu, gü-

neşin yaldızlı kanı çatıyı yıkıyordu, pembe, ışıklı bir tözle dolu sulu bir narın içindeydiler sanki. Dudaklarını boynuna değdirdi, süt ve amber karışımı kokusunu içine çekti -adam mı bebek mi? gece tartışmayı azdırıyordu- ve yeniden daldı.

Mabedini ona açmak için aylarca beklemişti. *Çatı katı*'na uzun süre girme hakkını elde edemedi o. Birbirlerinden hiç ayrılmıyorlardı neredeyse ama sürekli restoranlarda, otellerde buluşuyorlardı, sonra o geceleri de gündüzleri de ortalıkta gözükmüyordu, tutkusu geçtikten sonra dalgın ya da keyifli bir halde terkediyordu onu.

– Nasıl tatmin ettin beni! Hiç böyle boşalmamıştım. Tam bir boşalma, bir organla ya da bedenin bir bölümüyle değil, tam bir boşalma. Aslında seni seviyorum, unutma bunu.

Bu, o akşam kendisiyle birlikte olmayacağının işaretiydi. Kendi sınırlarını çiziyordu, onun her tarafı işgal etmesini engelliyordu, kendisini korumasız hissettiğinde derhal ve acımasızca atıyordu köprüleri. Özellikle de artık her şeyin olup bittiğini, kendisine sahip olduğunu sanmasını istemiyordu! Hiç ilgisi yoktu: herkes kendi evine! En azından, onu sevdiğinden emin miydi? Git gide daha çok çünkü onu hayal ediyordu ve dudaklarında adıyla uyanıyordu. Önüne konan aynada traş olan romantik adamcağızla alay eden Hervé "Bunda yanılgı olmaz. Dikkat" diyordu içinden.

Zaman zaman bu acımasız sesleri duyduğu oluyordu birdenbire... açık seçik, belirgin biçimde duymuyordu bunları, hayır... kulak zarını yırtan, herhangi bir acımasızlığı ele veren, hiçbir yerden gelmeyen bir melodiydi bu. Temkin! Ve bu kitaplara dalma biçimi, bilimsel bir dil konuşma, dudak boyasıyla lekelenmiş kesici dişler. Dikkat! Bununla birlikte üst taraftaki büyük kesici dişindeki ruj lekesine rağmen kendisiyle sevişilebilecek ve konuşulabilecek bir kadın. Her şeyi düşünüyor ama lekeli, kirli, saçma dişiyle kendini göstermiyor. Ve kesinlikle kitch modasını izleyen bir yerli dükkânından alınmış, sarhoş edici, mis koku: pencereyi açma arzusu... Biraz sert bir Bizans ikonu havası, bu mistik göz kapakları tuhaf. Şarkı söyler gibi Fransızca konuşan ve buğulu gözlerle bakan, egzotik bir felaket tehdidiyle karşı karşıya olduğu izlenimi

veren ama birdenbire sapkın bir yetişkinin masumiyetiyle esnek, ince ve yuvarlak bir jimnastikçi bedeni sergileyen küçük bir kız gibi nazik. Çift, en azından çift, öyle olduğunu bilmiyor: çocuksu ve gizlenmiş. "Yavrum, senin gözünü kör eden sadece bir yabancı. Ama başka bir şeye âşık olabilir miydim? Tabii ki hayır. Gene de bana *yabancı* muamalesi yapmak her zaman olmaz!" Hervé duygulu ve şefkatli buluyordu kendini, bir sefihe uygun düşmüyordu bu durum ama ona çok uyuyordu şimdilik.

"Bu durum saçma": kesin olarak düşündüğü buydu. İçine kapanmayı biliyordu, ansızın hiçbir soru soramıyordu ona, kendi kendine sorduğu soruları duymuyordu, yaptığı işi bilmezlikten geliyordu, oysa bir gün önce sürekli teşvik etmişti onu. Onunla birlikteyken ya çok kötü konuşmalar ve olaylar ya da 'Kaç' güreşiydi. Olga boğulmuş gibi hissediyordu kendisini.

*

* *

– Seni hep Sinteuil'le birlikte görüyoruz, diyordu Carole ona Enstitüde. Böyle... nasıl söyleyeyim... nevi şahsına münhasır, ele avuca sığmayan birine güvenebiliyor musun?

– Ben ona güvenmiyorum, onu seviyorum! Ona güvenseydim, kayıptım ben. Onu izliyorum... Aslında seviyorum çünkü değiştirdim: *kendime* güveniyorum, özgürlüğü öğreniyorum, anlıyor musun, yalnızlığın huzur veren, aydınlık yüzü. Ve yanımdayken birçok şeyi paylaşıyoruz. Kesintili bir alışveriş. Cinselliğin ve zihnin kesintileri. Oysa ben tutkunun her zaman bir bağımlılık olduğunu sanmıştım.

– Başka nedir ki?

– Onunla bağımsızlık oluyor. Herkes bağımsız olmak istiyor ama bağımsız olunca da, çok kesin değil...

– Özellikle yabancı bir kadın için. Birine güvenebilmen gerekir.

– Sen bunu kime söylüyorsun? Benim her şeyi öğrenmem gerekir: fırıncıyla nasıl konuşmam gerekir, bir posta çeki hesabı nasıl açılır, kendimi nasıl sigortalabilirim... Bu konularda senin de dediğin gibi Sinteuil'e güvenmenin bir yararı yok. Kendisi de farkında mı bilmem.

– Ben varım.

– Biliyorum, seni çok fazla rahatsız etmem, teşekkür ederim. Her şey bir tarafa, ben belki bunun için yaratılmışım, bağımsızlık uyuyor bana. Çalıştırıyor beni. Ağlatıyor. İnisiyatif alıyorum. Ayrıca Hervé de destekliyor beni durumun farkında olduğunda. Aslında feminist o, biliyor musun. Her halükarda tavrının sonuçları feminist, niyeti öyle olmasa da...

– Sen ya çok güçlüsün ya da tam anlamıyla mazoşistsin!

– Dahası: bu ikisi her zaman birlikte görülür. Aslında ben farklı birtakım konularda deneyler yapmayı seviyorum; oynanan bütün komedilerde aktris olmaktan çok seyirci olmaya çalışıyorum...

– Descartes gibi konuşuyorsun.

– Belki. Ben markiz de Merteuil gibi konuşmayı tercih ederdim daha çok, o da kartezyendir (bence); o gözlemlemekten zevk alırdı ve çeşitli acı ve zevk duyumlarını sadece kaydedilecek ve üstünde düşünülecek olgular gibi görürdü. Şunu belirteyim ki kendisinde olduğu kabul edilen bütün yetenekleri dünya sahnesinde sergilemeyi bilmiştir. Biliyor musun, görmek istediğinizde bütün ilişkiler tehlikelidir.

– Nasıl istersen. İyi şanslar. Telefon et!

*

* *

Mesafeli, sır dolu, kaçan, farkedilmeyen. İlerliyor, geriliyor, daha da geriliyor, kendi ritmini izliyor, ama teslim oluyor, hayır işine yarayan zevke katılıyor. Dolayısıyla onun için mantıklı, öteki için tuhaf. Bu akıntıya karşı bir baraj gibi dikilmezlerse akışı bir sürpriz yapabilir: hoş.

– Vera işinden ve Paris'ten ayrılıyor galiba. Benim evime yerleşmenin zamanı geldi işte.

Bunu iki mavi -"inanın", "gerçekten mavi"- biftek lokması arasında söyledi... Vittel'in yerini Evian'la doldurmaktı sanki söz konusu olan.

Olga boğulacak gibi oluyor ama kayıtsız bir tavırla konuşuyor:

– Öyle mi diyorsun? Belki. Çok iyi fikir, ne zaman gerçekleşebilir bu kesin olarak?

– Bu akşam. İşte anahtar. Hemen. Toparlan.

Bunun bir taşınma işi olduğunu anlamıyordu. Bereket versin Cédric ve Carole vardı.

– Aristokrat rahatlığı, diye homurdandı Martin valizleri çıkarırken.

Olga düşünüyordu: evet, ayrıca da gündelik yaşamın onları birleştiren ve çok tahrik eden bu yapıyı tahrip etmesi endişesi. Hervé'ye de Martin'e de bir şey söylemedi. Her şey karmakarışık, birbiriyle bağdaşmaz geliyordu ona. Hiçbir şey bağdaşmıyordu onunla.

Ve sonunda sabah güneşini süzen narın içinde oturdu; çatının altında kendi odasını düzenlediği bir yığın hücresi bulunan labirent biçimli çatı katı. Tekrar süt ve amberi kokladı, ve mavi düşüne daldı, dalgalar onu sallıyor ve götürüyorlardı: kara deniz ya da suları inmiş okyanus.

*

* *

Hâlâ uyuyorlardı, ama bedenleri birbirine yapışmıştı, diri memelerinin göğsüne yapıştığını hissediyordu, duduklarına yumuldu, parmaklarıyla göbeğinin altındaki çukuru aradı, açtı, okşadı ve yavaşça uzaklara, çok uzaklara doğru dönerek girdi, inliyordu öbürü, o hâlâ uyuyordu, yavaşça ve soluk soluğa uyandı, şimdi artık kendisinin olan bu genç kadının içinde çatlayarak... şimdi ikisi de alt üst olmuşlardı, belleksiz, cinsellikleri içinde akıp gitmişlerdi.

Onun o güzel başını, boşaldıktan sonra daha bir gerginleşen elmacık kemiklerine parlaklık veren huzuru seviyordu: "Hiç kımıldamayalım." Sonra üstünde kruvasan, kahve ve sütlü çay bulunan tepsiyi getirdi; yavaş yavaş, gülümseyerek ve hiç konuşmadan tadını çıkarmaktan hoşlanırdı bunların.

– Hiç konuşma, hareket etme, dinlen. Ben hikâyeme devam ediyorum.

Tepsiyi kenara itti, başucu masasındaki elle yazılmış yığınla küçük harfin bulunduğu defteri aldı ve hiçbir değişiklik yapmadan, onların sıkıştırmasından sıkışık, hayalci yazıya geçti... kendi

uygunsuz ve yetingen şehveti olan yeşimtaşında ajurlanmış düzyazı...

Sayfadaki mavi karakterleri çözüyordu ve uyanık beyni cümlelerin müziğiyle bu yatakta anlamlarını yeniden canlandıran antik mit anıştırmalarını birbirlerinden ayırıyordu. Kadınlar çok ender (bu ender görülme durumu onu her zaman şaşırtırdı) görüldüğü söylenen, kutsalın son sığınağı sözcüklerden kaçan ama aslında, içinde kaybolan sadece sözcüklerin tekrarlanmasından, rigodon denen dans havasından, gülmeden atılmış çekingen biri olduğundan "derin bir ırmak"tan başka bir şey olmayan "geçici bir sara" söz konusuydu... Hervé kesinlikle böyle düşünüyordu: her inanç dişi gizemine inançla başlar ama kimileri söylemesini bildiklerinden yapılmasına izin vermezler.

Çok küçük harflerle yazılmış birkaç satırı atladı, sonra çözümlemeye devam etti.

Bildik, yabancı gelmeyen bir şeylere rastladı: "Fransa'ya Fransa'da ve başka bir yerde hiç görülmemiş ince zekâya sahip bir kuşak gelseydi, bu kuşağın fikirlerini açıklayabilmesi için yeni sözcükler, yeni işaretler gerekirdi: bizim kullandığımız sözcükler yeterli gelmezdi... Kimi zaman insanda var olan öfke, tutku, aşk ya da kötülüğün çok daha şiddetlileri söz konusu olurdu..." Hervé mi söylemişti bunları yoksa *Cabinet du philosophe*'dan mı alınmıştı? Ve kaleminde Diderot'nun tavrını alan biçimler kültü: "Ne görüyorum? Biçimler. Daha? Biçimler. Konuyu bilmiyorum. Gölgeler arasında dolaşıyoruz, başkaları için ve kendimiz için biz olan gölgeler. Yaşayanlar için oldukça sıradan bir fantezi insanların kendilerini ölü farzetmeleri, cesetlerinin yanında ayakta durmaları ve kendi cenaze alaylarını izlemeleri. Kıyıya serilmiş giysilerine bakan bir yüzücü..." Bu yoğun satırların kaynaklarına gitmiş gibiydi, kendini bir aynada görmüş gibi bulmuştu orada.

Ama bedeni hâlâ titriyordu, eli yorganın altına kaydı, kalkmış kamışı buldu ve okşamaya başladı ve o, kamışı okşanırken yazmaya devam etti ve öteki, ağzını yorganın altındaki sıcak kamışa yapıştırıncaya kadar yazmaya devam etti; hassas ve açgözlü bir tavırla uzun süre ağzmda tuttu kamışı.

Birdenbire kalktı. Saat on üç. Bu saatte mutlaka telefon etmesi gerekiyordu. Oyunu burada kesmeyi, ısrarla komediye dönmeyi, yeniden özgür olmayı düşündüğünü anladı. Eh! O da kendi özgürlüğüne dönecekti.

Banyodaki uzun aynadan son derece kederli bir yüz seyrediyordu onu, kendine gelmek için yanağını çimdiklemek zorunda kaldı, çocuk gibi gülümsedi ve kapıyı içeriden kilitledi. Banyo köpüğü çok sıcaktı ve bulvar kestane ağaçlarının yaprakları içinde gürültücü insanlarla doluydu. Her şey çok açık seçik gözüktü ve açıklık hiçbir zaman hüzün ve kasvet vermez.

3.

Kültürel Analizler Enstitüsü gri-mor renkli, gri-açık mor neonlarla aydınlatılan eski bir binada hizmet veriyordu. Soluk gri-açık mor halılarla döşenmiş odaları fişlenmiş dünya kültürünün yığıldığı daha soluk gri-açık mor çekmeceler ve raflarla doluydu. Saf ve yüzeysel bir düşüncenin mantıksızlık gibi görme eğiliminde olduğu her şeyin mantığı öğrenilebilirdi bunlardan. I.A.C. (Kültürel Analizler Enstitüsü) evlilik ilişkilerini, mitleri ve de en ince, en karmaşık edebiyatla ilgili evrensel kuralları formüle etmişti. Birkaç aydan beri edebiyat seksiyonunda çalışan Olga Enstitü'nün renklerinin bir başarı olduğunu düşünüyordu çünkü araştırmacı, eğilimine, karakterine göre Enstitünün yaydığı dünya görüşünün sinsice esinlediği tekbiçimliliğinin griliği içinde kaybolabilirdi ya da kendisini çok daha iyi biçimde doğrulanmış bulan evrensel bir mantığın sınırında insani istisnaların kararsız yansımalarını ihanet içinde incelemek ve irdelemek amacıyla kendi eğilimine kapılıp gidebilirdi.

– Şu kâğıdı gördün mü? (Martin ona bir sirküleri uzatırken odasına dalmıştı.) Pislik! Her şeyi yapabileceğini sanıyor galiba!

I.A.C'nin müdürü profesör Strich-Meyer'in bir notunda "personel"in aşırı harcamalar konusunda dikkati çekiliyordu ve bu bağlamda "geçen pazartesi günü enstitü kapandıktan sonra ışıkları söndürmeyi ihmal eden Bayan Olga Morena kötü örnek gösteriliyordu."

– Küçük hesapları olan, pinti biri olması ilgilendirmiyor beni. Herkes onun karakterini biliyor ve kimsenin umurunda değil o, diye devam ediyordu Martin. Ama benim kabul edemediğim "personel"e karşı bu otoriter ve küçümseyici tavrı. "Hizmetçi" de denebilir bize bu durumda. Senin, benim, Carole'un, ötekilerin çalışmalarıyla ilgili bir yorumda bulundu mu hiç? Sen devam edebilirsin işine! Biz burada temizlikçiyiz! Herkes başında majeste Strich-Meyer'in bulunduğu bir hiyerarşi içinde ast-üst ilişkisi içinde yerinde dursun. Sana söylüyorum, bir gün bir yerden patlayacak bu iş, herkes öfkeli!

– Haklısın. (Olga rahatlatmaya çalışıyordu onu ve bu arada patron tarafından bu beklenmedik ve çok aptalca suçlanma karşısında her şeye rağmen bir suçluluk duygusu hissediyordu.) Ama bu tür suçlamaları ondan daha fazla hak etmiş olanlar vardı. O hiç değilse iş ilişkilerinde arkadaşlarına saygılı olmaya gayret ediyordu, "vahşileri" yola getiren kesinlikle o olmuştu.

– Sen de yani! Seni dövse bile onu savunmanın bir yolunu buluyorsun! Bir kere senin söylediğin gibi onun "vahşileri" yola getirmiş olduğu kesin değil, onları sadece kazanmıştır belki; bizim gibi onlar yani *onun gibi* ve bize bunu söyleyen de o nazik alçakgönüllüğüyle kendisi. Ama bırakalım şimdi bunları. Senin değerlendirmen doğru olsa bile bu çapta bir kafanın gündelik yaşamda küçük şeflerin en kötüsü gibi davranabileceği düşüncesini utanç verici buluyorum. Kendilerinden hiçbir şey beklenmeyecek patronların durumundan daha utanç verici bir durumdur bu. Anlıyor musun, onursuz biri ve sana karşı da dürüst davranmıyor.

Bu konuda hemfikirdi. Bununla birlikte Martin'in de Strich-Meyer'e karşı öfkelenmesinin kişisel nedenleri vardı. Yıllardan beri *Wadani yerlileri mitlerinde çalışma ve ölüm* başlıklı bir tez hazırlıyordu ve tek bir satır bile görülmemişti bu tezle ilgili olarak. Kendisine karşı çok acımasız, bir teoriden ötekine, Marksizmden Hegel'e, Freud'dan Lauzun'e atlayıp duran Strich-Meyer'in haham titizliğinden büyülenmiş olan Martin kişiselleşmiş bir hoşnutsuzluk gösteriyordu. Ölçüsüz ama bilinçli, eleştirici, canlı, yenilikçi, uzlaşmaz, aşırı dandy ve eşitlikçi, ezoterik ve halkçı: *boss*'lara ve

patronlara karşı sık sık patlayan istikrarsız bir karışım. Bu durumda I.A.C.'nin gri mor nüansları yakıcı oluyordu.

Bu mini-devrim telefonla kesiliyordu. Dan'ın sesi. Belki gelebileceğini yazmıştı ama Paris'te olduğunu bilmek, telefonda sesini duymak! Şaşkın ve büyülenmiş gibiydi Olga, kıpkırmızı kesilmişti. Martin kalktı.

– Peki, sonra görüşürüz!

– Neredesin? (Dan'la konuşmaya, onu hayal etmeye, kendisi için bir zamanlar bildik olan çizgilerini gözünde canlandırmaya çalışıyordu: nasıldı acaba?).

– Panthéon'da, Grands Hommes otelinde.

Bir bu eksikti. Yabancıların beceriksizce şakaları. Yabancıların ellerinde olmayan ağırlıkları. Onları iyi tanıyordu ve içinden kaçmak geliyordu onlardan... *oradan* kibar bir ayı yüzüne bu imajı gönderdiğinde kendisini aşağılanmış ama suçortağı gibi hissediyordu.

– Peki, geliyorum.

Beklenen gülme armağanını reddetti ama servis notunu anında unuttu ve randevusuna koştu.

Dan havaalanında vedalaşmalarından sonra kendisini hapsettiği parantezden çabuk kurtuldu ve onu yalnızların gözlerini yaşartan bir kedinin okşamaları gibi içten, hayvansı bir şefkatle sardı.

Dan. Hayır, kumral ve iri bedenini, saman saçlarını, bunca okumadan sonra soluklaşmamış, iri miyop gözlük camlarının arkasında görünmez olmasalardı mavi olmaları gereken gözlerini unutmamıştı. Tahrik eden yanakları, kız elleri, çökmüş ama rahat omuzları. Satrançtan başka bir sporla ilgilenmemişti; aslında bu oyun da sıkıyordu onu ve kaybettiğinde yani her zaman büyük bir keyifle deviriyordu satranç tahtasını. Buna karşılık bütün dilleri biliyordu ve çok eski bir tarihten günümüze kadar İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, İspanyolca, İtalyanca öğrenmişti. Bir kültür oburuydu ve bütün büyük yazarları, filozofları, şairleri yutmuştu ve zamanının dışında, karanlık bir yerde yolunu şaşırmış bir Aydınlanma insanı gibi bilgilerini septik meseller biçiminde çevresindeki cahillere aktarıyordu. Olga Shakespeare ve

Cervantes, Browning ve Emily Dickinson, Mallarmé ve Faulkner üstüne bütün bildiklerini ona borçluydu. Aşkları dudak ve bakış aşkıydı: aynı yatakta aynı kitapları okuyorlardı, okuduklarını tartışıyorlardı, öpüşüyorlardı, tartışıyorlardı, kimi zaman kitaplarda yazıldığı gibi farkında olmadan sonuna kadar gidiyorlardı ve sonra tekrar kitaplara dönüyorlardı.

Grands Hommes'un küçük odası kırkına yaklaşan ve baltayla yontulmuş ağır köylü bedeni ince zekâsını bütünüyle gizleyen bu iri yarı çocuğa göre çok küçüktü. Beceriksizliklerine eklenen bu kargaşa ortamında birbirlerini bulmakta zorlandılar. Kasılan bedenler, sabırsızlandıklarını düşünen ama duyarsız kılan cinsel organlar. Heyecanlı ve içtendi ama böylesine iyi bir erkek kardeşle sevişmenin mümkün olamayacağını farketti. Bu oval bedende ve bu analara özgü hareketlerde eksik olan güç değildi çünkü Dan güçlüydü; mesafeydi söz konusu olan bu bağlamda: kendisini yakalanamaz kılma yeteneği. Olga bundan böyle bu zevki başka yerlerde araması gerektiğini anladı: pusuya yatmaktan zevk duyan bir yabancı kadın erotizmi. Dan boşu boşuna uyuklamakta olan bir küçük kız heyecanını arayıp duruyordu; bu küçük kız gençlik ve kızkardeşlik masumiyeti içinde göbeğinin köpüğünü, memelerini ve dudaklarını ona teslim ediyordu. Olga'nın bedeni incelmiş gözüktü ona, her zamankinden daha hafifti, ama kabuklu ve nüfuz edilmesi mümkün olmayan bir hafiflikti bu. Neyse önemli değildi bütün bunlar, daha sonra...

– Kitabın çıktı mı?

Yakınlıklarının kolay yerini yeniden bulmak için acele ediyordu.

– *Hagakure ya da savaş sanatı* mı? Evet, getirdim sana, daha yeni çıktı, hâlâ sorup duruyorum kendime, nasıl... Sansür görünüşe aldanmış olmalı: kitlelere ulaştırma ihtiyacıyla gözden geçirilmiş ve düzeltilmiş bir Japon masalı olduğu sanılmış.

Kapakta eğitim ve öğretimlerine yeni başlamış olanlar için yaşamın güzelliğini ve eğretiliğini simgeleyen ama yavanlığı ve donukluğu bu konularda bilgisiz olanları duyarsız bırakan kiraz çiçekli bir Japon estampı vardı.

Olga bu efsaneyi çok iyi anımsıyordu, Dan'ın öteki denemeleri gibi onun da vaftiz anası olmuştu. Bu kez söz konusu olan Japonya'da XVII. Yüzyıl sonunda ve XVIII. Yüzyıl başında rahip olan samuray Joşo Yamamoto'ydu. Bir çömezi tarafından derlenen ve *Hagakure* adıyla tanınan yazıları Samuray geleneklerinin ahlaksal, askeri, edebi, pratik ve tabii ölümle ilgili kurallar bütünüydü. Bununla birlikte "Samurayın yolunun ölüm olduğunu anladım" diyen bu adam kendini öldürmedi. Ritüel intiharı sırasında kuzenini öldüren (kuzenin rolü buydu) bu adam efendisi Nabeşima'nın topraklarında intiharı yasaklayan yeni yasalara boyun eğdi ve yirmi yıl boyunca yüzyıldan çekildi, 1719'da altmış bir yaşında öldü. "Yapraklar arasında gizlenen" bu ağırbaşlı ve hassas insan, *haiku* ve *vana*'yı yazan hassas şair, geleneksel Japon savaşlarıyla bir tuttuğu retorik sanatı uzmanı bu onurlu insan bir eylem adamı olmuştu ve insanı eyleme sadece ölümün ittiğine inanıyordu. Japonlar son savaşta onun kamikaze ahlakını ön plana çıkarmışlardı ve fanatik yiğitlikleri yaşlı üstadı sürekli zan altında bırakmıştı. Dan *Zerdüşt*'de şiddet ahlakıyla bir tuttuğu samuraylığı önemsiyordu. Bununla birlikte bu meselden çıkardığı ders -çünkü doğulu üstadın tarihsel gerçekliği düşsel bir dünyaya aktarılmıştı- bütünüyle kendisine özgü bir şeydi.

Sonuç olarak (en azından Olga'nın çıkardığı sonuç) içimizde, bizi harekete geçiren ama koşullar bizi engelleyince, bize karşı dönen ve bizi güçsüz, kırılgan, dekadan duruma düşüren meçhul bir enerji var. Dolayısıyla eylem içinde olanlar bütünüyle bu yola girmek zorundadırlar, yaşamlarının yararına hesaplar yapmamalıdırlar, yaşamlarını ölüme varıncaya kadar harcamalıdırlar. İntihar onurlu insanın eylemini bitirmez, tamamlar.

Düşünürün ve şairin virtüozitesi, savaş sanatlarındaki mahareti, sarayın, efendinin hizmetinde hatta basit bir içki alemi sırasında zarafeti bir bütün, kendi ölümü olan yüce eylemin şiddetiyle ve şiddeti içinde tamamlanan bir bütün oluştururlar.

Dan bu tuhaf etiğin sapkın bir zevkten beslenmiş olmasından kuşkulanıyordu çünkü kışkırtabilecekleri acı içinde en yararsız eylemlerin coşkusunu kökleştiriyordu. Ama, her türlü sapkınlık-

tan yoksun olarak, birkaç yıl sonra Mişima'nın yaşlı üstat Yamamato'nun metinlerinden hareketle şaşkın dünyaya göstereceği bu erotik yönden sapmıştı. Dan ise bütünüyle kendisine ait bir meditasyonu uyguluyordu.

Denemesi mistik ama beceriksiz, yapım ve aydınlatma konusunda yeteneksiz bir dehanın tasarladığı melez bir çiçeğe benziyordu... tıpkı alevlendiren ya da sinirlendiren ama Batının aydınlığı ve Doğunun soluğu arasında sıkışınca bir yerlerden gelen bir folklorcu tarafından günün birinde görülmedik şeyler gibi keşfedilinceye kadar meçhul ve sonuçsuz kalan, tohumları slav topraklarında atılmış fabller gibi!

Yamamoto intihar etmek şöyle dursun ve bu yokluğun meşru gerekçesi ne olursa olsun konuşmaya başladı. Dahası yasaklamasına rağmen konuşmaları yayınlandı. Dan için bu kadar tecavüz ve itaatsizlik bir sorun çıkarıyordu: ve eğer samuray savaş sanatı ve yazı sanatının birleşmesinden daha iyi bir eylem biçimi -ölüme kadar, ölümle birlikte ve ölümün ötesinde- olmadığını ima etmek istediyse? "İnsan yaşamı sadece bir andır. O halde bu anı hoşumuza giden şeyleri yapmakla geçirelim. Rüya gibi bir şey olan bu fani dünyada bize tiksinti veren, bizi yoran şeylere adanmış sefil bir hayatı yaşamak çılgınlıktan başka bir şey değildir": bu cümle yazmaya teşvik olarak okunamaz mı?

Ve yazının kalıcı olan tek zevk ve savaş eylemi olduğunu kabul edebilseydik? Kendisinin gizli aşkı gibi bir ölüm, sessizliğin acısında yücelme ve ifade edilmiş bir kaprisin riskiyle olumlama? Her çeşit yazı değil tabii ki. Hangisi peki? İtaat etmeyen, yasaklara karşı, saygılıymış gibi davranıp "ben" diyen, kendini uyumlu, uygar, çekici, hatta silik gösteren yazı ama "kiraz ağacında daha iyi gizlenmek" ve son ve öldürücü darbeyi indirmek için... ancak bu darbe sadece bir kez değil ritüelleşmiş küçük ayrıntılar içinde sürekli inecektir ve her inişinde de yeri çok hafif değişecektir... sözgelimi bir şiir, ya da bir kılıç oyunu veya bir kaligrafi... Çünkü her sanat insanın kendisini yeni bir beden, yeni bir biçim haline getirmek amacıyla öldürdüğü savaş sanatıdır.

– Yorumun güzel ama belki çok hıristiyanca. Senin Yamamato'n son noktayı ustaca savuşturuyor ve yazıyı intihara karşı bir ilaç gibi aktarıyor: Mezara karşı Tutku değil mi?

– Sen benim *oradaki* rejimle tartıştığımı unuttun galiba. Elimizde mutlak çözüm yok, her şeyi reddedemeyiz. Dolayısıyla entelektüelin eylemi belli bir uzlaşma gerektirir. Oysa Yamamoto'nun meseli gizli anlaşmalar olmayan uzlaşmaların olduğunu hatırlatıyor: buna "yazmak" denir -ama temelde yeri, kafayı riske ederek.

– Sen estetikçi havalarının altında her zaman bir ahlakçı olarak kaldın.

– Ben iki şeyden nefret ederim: teslimiyet ve teknik. Tembelliğin iki yüzü. *Orada* herkes iktidara boyun eğme eğiliminde ya da kamuoyuyla konsensüs içinde, aynı şeydir bu. Burada siz teknisyenlersiniz. Sen kendin Mallarmé'yi mantık ve dil formülleriyle kesip biçtin. Oysa Mallarmé bir inanç adamıdır. Soğuk ama inançlı.

Genellikle hiç eleştirmezdi onu. Dolayısıyla kaçtığını, başka bir yere doğru gittiğini anlamıştı.

– Biliyor musun bu egzersiz öncelikle zihni güçlendiriyor. İkincisi açıklık kaygısıyla karanlıklaşan Mallarmé'yle oldukça uyuşuyor. Tanrıtanımazlığın mümkün olmadığını kanıtlamak için başka bir büyük hastadan -"Tanrıtanımazlar bütünüyle açık seçik şeyler söylemek zorundadırlar- durmadan söz eden de sendin. İşte burada kesinlikle ve tam anlamıyla açık seçik olmaya çalışıyoruz. Bir tür savaş sanatı -yani birçokları için. Sonra Sorbonne'un da canını sıkıyor!

– Bunu bekliyordum işte! Sizin bütün probleminiz bu: sizler teknisyenlersiniz çünkü darbe indireceğiniz insanlara karşı tutarlı bir siyasal ya da dinsel gücünüz yok. Bunun yerine her şeye, içi boş biçimlere saldırıp duruyorsunuz, niçin Sorbonne ya da Tartampion'a saldırmıyorsunuz da Mallarmé'yi didikliyorsunuz!

"*Siz*" diye hitap ediyordu ona, samurayın sözlerini duymayan Batının bütün yavan ve sıkıcı varlıklarını temsil ediyordu sanki o. Takıntılarının ne kadar benzer olduğunu anlamak istemiyordu: savaş sanatı gibi yazı yazma ortak ütopyası. O da görmek istemiyordu.

– Seni tanıyamıyorum. Mallarmé'nin didik didik edilmesini engellemek mi istiyorsun? Senin kitaplarını sansür edenler gibi konuşuyorsun! Kaldı ki sana Mallarmé didik didik edilmezse hiçbir şey didik didik edilmez diyerek hiçbir şey öğretmiş olmayacağım, senin de söylediğin gibi iktidarın söylemi gevelenir sürekli. Hem sonra biliyor musun: buradakiler *oradakilerden* daha politize olmuş durumdalar. Senin deyiminle "teknisyenler" otoriteleri eleştirmekten geri durmuyorlar. Daha bu sabah onlardan birini gördüm. Kudurmuş vaziyetteler. Öfke şiddetini giderek artırıyor.

– Bu sadece bir oyun, karşı çıkıyorlar çünkü hiçbir risk almıyorlar. Ölüm duygusunu yitirmişsiniz -tehdit olarak da tahrik edici bir unsur olarak da.

– Sen dışarıdan konuşuyorsun. Sana şunu söyleyeyim ki içeride insanlar çok tutkulu...

– "İnsanlar" ilgilendirmiyor beni! Yazılmış olan şey önemlidir ve sizin yapısalcılığınız da içi boş bir şey.

– Seni bu kadar kendinden emin görmek tuhaf. Ne bileyim mesela bir saniye bile şüphelenmiyorsun... bir şeyi kaçırabilirsin, okuyamayabilirsin...

– Sinirlenmek yakışıyor sana. Güzelsin. Eskiye göre daha güzelsin. Daha ince, daha hoş. Annen zayıflamış olduğunu söyleyebilir. Seni her zamanki gibi seviyorum ve hiç kuşkusuz her zaman seveceğim.

Saçlarını okşadı, ve gene sınır geçti ikisinin arasından: her zamanki tartışmaların ardmdan biraz daha şefkatli ama aynı zamanda kaçınılmaz.

– Gel, Grands Hommes'dan çıkalım ve ben sana sokakları, insanları göstereyim.

Richelieu sokağı Palais-Royal'den Bibliothèque Nationale'e doğru çıkıyordu... kasvetli... Genellikle çok rahatlatıcı olan geniş okuma salonu toz kokuyordu. Yeniden dışarı çıktılar. Sarkastik Molière Borsa'ya doğru giden iş adamlarıyla çevrili çeşmeye yukarıdan bakıyordu. Dükkânlardaki bir kemer sonra biraz kenarda kalmış bir merdiven aşağıda Palais-Royal bahçeleri boyunca uzanan Montpensier sokağıyla birleşiyordu. Hiç ses duyulmuyordu

artık, klasik mimarlığın güven verici sükûneti, geometrinin mutluluğa dönüştüğü ender rastlanan denge. Gri taşların, kesilmiş dalların, fıskiyelerin armonisi. Bir milimetre bile bir fazlalık yok, nesneleri hafifleten şaşmaz ölçü kesinleştiriyor onları. Parisliler gevşemeyi biliyorlardı: hediye paketlerinin donuk renkli kâğıdı güneşte açılıyor, sakin ya da alaycı yüzler gösteriyor, hafif gülümsemelerin, kaba saba sözcüklerin, hararetli tartışmaların kuşların ve çocukların çığlıklarına karışmalarını engellemiyordu.

– Fransızların özelliği nedir biliyor musun? Mutsuzluğu önemsemiyorlar o kadar. Burjuva kaygısız, hafif olmayı biliyor.

– Ciddi Almanlar, bilinçsiz İtalyanlar, patetik Slavlar gördüm. Fransızlar şey...

– Çok hoş, dedi Olga.

– Rahat, dedi Dan.

*

* *

On beş gün geçti. Dan onun yeni diline, yeni giysilerine, yeni kentine iyice karışmış olduğunu görüyordu.

– Birlikte döneceğimizi düşünüyordum.

Sanmıyordu, bilemiyordu ne yapacağını.

– Dönmeyi mi düşünüyorsun?

Bilemiyordu, cevap vermek istemiyordu.

Metro onları B.N.'den Montmartre'a doğru götürüyordu, boş vagon çok fazla sallanıyordu ama onlar ayaktaydılar ve metal halkalara tutunmuşlardı. Metronun sürati seslerini alıp götürüyordu ve birbirlerine bakıyorlardı... nostalji, ayrılma, duymaz olmuşlardı birbirlerini... Dan ertesi gün ayrılıyordu Paris'ten.

– Yazın ne yapıyorsun?

– Biliyor musun bu akşam I.A.C. (Suni Dölleme) kolokyumuna gidiyorum.

Hervé'yle odasında buluşmadan önce oraya şöyle bir uğrayacağını belirtmedi.

– Tabi. Mutsuz olduğumu bildiğin için.

– Seni tekrar bulacağımdan kuşkum yok.

– Benim de. Artık Yamamoto'nun çömezi olduğum için samurayların ebedi yoluna inanıyorum, bu yüzden buluşacağımız kesin. Hepimiz buluşacağız orada: kiraz ağaçları arasmda olmasa bile ölümde.

Metronun gürültüsü bu patetik vedayı biraz silikleştirdi, Olga duymamış gibi yaptı ve Dan'ın kollarına bıraktı kendini, Dan onu son kez iri ve güçlü bedeniyle sardı, eskiden mavi olan gözleri git gide renksizleşiyordu.

4.

Atlas Okyanusu rüzgârından daha tuzlu bir rüzgâr yoktur. Yelkeni şişiriyor, floku ve şakakları dövüyor, gözleri ve dudakları keskin bir iyot kokusuyla ısırıyordu. Hervé onu istasyondan almıştı ve geniş karinalı, konforlu ve fırtınalarda öğleden sonra alçalan güneşte yıkanan maun ağacından viyolonsel gibi ses çıkaran ceviz kabuğu yelkenlisine binmişlerdi. Portakal rengi güneş ışınları altında sedefli dalgalar, gümüş rengi tozlarla sulayan köpük, gökyüzünün metalik yansımaları suya güçlü bir görünüm veriyordu. Kıyı ve adanın ucu arasında Fier adlı inci gibi parlak, açık istiridyenin içinde büyük bir hızla kayıp gidiyorlardı ya da bir beşik içinde sallanıyorlardı sanki.

– Açıktayız ama bir kabuğun içindeymişiz gibi korunuyoruz gene de.

– Ben bu adayı bilmiyordum.

– Kimse bilmez, sadece ben biliyorum. Gizli Ada. Sana veriyorum bu adayı.

Aşırı ve sürekli karşı çıkan, ateşli ve okyanusu gibi soğuk. Onu olduğu gibi kabul etmeyi öğrenmişti, sadece gözlerinin ve elmacık kemiklerinin mahçup ve ışık saçan gerilimi bile yeterliydi bunun için. Rüzgâr nedeniyle yönünü şaşırıyordu sürekli ve küçük güverteye çıktı... sürekli karada yaşayanların züppelik gibi gördükleri o şaşkın ve vahşi ifade vardı yüzünde... oysa bu martılar arasında şaşırmış bir bağ kuşunun doğal durumundan farksızdı durumu... oksijen ve ışık sarhoş etmişti onu.

– Yeri ve odanı göstereceğim sana, yemekte herkesi göreceksin. Yaşlı insanlar ama kötü değiller. Onlarla görüşemiyorum ama tam olarak da kopamıyorum kendilerinden, tahmin edebilirsin durumu. Başka bir dünya.

Manzaranın ağırbaşlı güzelliği tuzlu bataklıkların yüzeylerinde eriyip gidiyordu ve yeni kırpılmış çimenler bağların daha yoğun ve ışıklı yeşilliği içinde belli belirsiz sallanıyorlardı. Bu pirinçlik manzaraları yıldırım aşkına davetiye çıkarmıyorlardı, burada ancak zamanla güçlenecek bir bağlanma, akıllı kadınların temkinli tavırları söz konusu olabilirdi.

Sadece birkaç kalıntısı görülen eski bir evin yerini bir park almıştı. Montlaur'lar hafta sonlarında ve tatillerde çiftlik dedikleri bir kır evine gidiyorlardı. Burada çatısı arduvaz kaplı ve Hervé'nin özel ini olan eski bir yel değirmeni vardı. Mülkün öbür ucunda modern bir ek binada buranın sürekli bakımını üstlenmiş köylü bir çift yaşıyordu. Olga evin, konuklara ayrılmış olan sol kanadına yerleşti. Odasının camlı kapıları bahçenin su tarafında bayırına dayanmış çakıllı yerine bakıyordu. Çok yıpranmış taşlardan oluşmuş bir duvar mülkün kenarında uzanan denizin bir parçasıyla sınır oluşturuyordu. Ufukta adadaki bir yükselti ve Baleines feneri görülüyordu. Çayıra gömülmüş papatyalar ve amforalar içindeki sardunyalar gri ve soluk mavi renkli bu fonda parlıyorlardı ve bu arada çok parlak renkli muazzam bir gökyüzü karanın ve denizin yavanlığıyla çelişiyordu. Güneş batıyordu ve ateşi kısa süre sonra insanları, evleri ve bitkileri görünmez kılacaktı. Hiçbir şey yoktu, portakal, nar, çivit rengi gökyüzünde hareket eden bir filmde yalnızdık. Bu ada gökyüzünde yaşamak için bir bahaneden başka bir şey değildi.

– Burayı seviyorum çünkü ışıkla başbaşa kalıyor insan burada, anlıyor musun.

Değirmenin kanatlarında daha bir yalnızdık. Montlaur'larm karşısında aperitif almaktan hoşlandıkları camlı boşluğu Okyanusa bakan girişten sonra sarmal bir merdiven Hervé'nin odasına doğru çıkıyordu -yatak odası, banyo. İkinci bir merdiven daha yukarı çıkıyordu ve Sinteuil'ün odası orada huni biçiminde kirişleri

olan tonozların altındaydı. Montlaur'lardan ayrılıyordu ve ışık, kitapları ve defterleriyle başbaşa kalıyordu.

– Yolculuğunuz iyi geçti mi matmazel?

Jean de Montlaur uzun boylu ve kuru, çok kibar ve biraz geveze biriydi. Monden hayatı ve edebiyatı kızlık soyadı Réaux olan karısı, Hervé'nin annesi Mathilde'e bırakmıştı ve küçük kardeşi, ailenin bekâr erkeği ve arkasında ikizi gibi duran François'yla birlikte fabrikasının yönetimiyle ilgileniyordu. İki kardeş işleriyle o kadar meşguldüler ki hemen hemen hiç ayrılmıyorlardı birbirlerinden ve Mathilde bu iki hizmetkâr şövalye arasında keyif sürüyordu adeta. Göğüs kısımları puantiyeli ve düğümlü elbiseleri ve gömlekleri çok seviyordu ve bu giysiler ona görkemli, saraylara yaraşır bir hava veriyordu.

– Anne, arkadaşım Olga Morena.

– Sizinle tanışmaktan çok mutlu oldum matmazel.

Olga deniz kenarında birkaç gün geçirmek üzere gelen kuzen Xavier des Réaux ve eşi Odile'e de selam verdi. Herkes bu eski aile ocağına çok bağlı gözüküyordu.

– Hervé bizim hikâyemizi anlatmıştır size, diye başladı Mathilde, elinde şampanya kadehiyle. Burada eskiden büyük dedemiz Réaux'dan kalma küçük bir şato vardı; XVI. Louis vermiş bu şatoyu ona, bir hizmeti dolayısıyla, ayrıntısını bilmiyorum... Devrimden önce tabii. Kendisi denizciymiş, buraya avlanmaya gelirmiş. Biliyor musunuz ailede yaygınlaşmış olan okçuluk, eskrim kalıtımla geçen bir yetenek: öğrenilmiyor bunlar, kuşaktan kuşağa aktarılıyor. Hervé'ye de doğal olarak geçmiş bu yetenekler, mükemmel olduğunu söylemeliyim bu konuda ama o pek ilgilenmiyor bu işlerle...

Mathilde mükemmel bir anlatıcıydı, hızlı ve akıcı, coşkulu ve ironik ve dinleyenleri büyülemeyi de biliyordu. Dolayısıyla hikâye işgale kadar gidiyordu... Almanların Atlantik kıyılarındaki Müttefik çıkarmasını engellemek amacıyla bölgedeki bazı eski yapılarla birlikte küçük şatoyu yıkmaları ve buralarda tahkimatlar oluşturmaları vb.

– Almanlar her tarafı dümdüz ettiler. Anlatamam size bunları, biz karşı taraftaydık ve kocam -farketmişsinizdir biraz gizemli biridir- direnişçileri çok destekledi. Yok, hayır, madalyamız yok. Ancak yıkılmış şatoyu düşmanın verdiği negatif bir direniş brövesi olarak düşünebiliriz... Kısacası savaştan sonra döndüğümüzde nasıl üzüldüğümüzü tahmin edebiliyorsunuzdur. Bu yarayı bir bahçeyle gizlemeye çalıştık, değirmen ve ev onarıldı ama eskisi gibi olmadı hiçbir şey. Ben adayı her zaman babamın zamanındaki gibi göreceğim... evin karşısındaki banka otururdu büyük dedemiz gibi ve uzaktan ördek avlardı.

– Ne vahşet! dedi Hervé.

– Olabilir. O zamanlar biz böyle bakmıyorduk olaylara.

– Sen git gide ünlü biri oluyormuşsun sevgili Hervé.

Monden bir kadın olan Odile des Réaux konuyu değiştirmeyi biliyordu.

– Bilemiyorum. Neyse, olabilir, belki...

– Matmazel de aynı dalda mı çalışıyor? diye sordu kuzen.

Olga söz konusu dalın hangisi olabileceğini düşünürken Hervé yetişti imdadına:

– Olga C.N.R.S'e (Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi) bir tez hazırlıyor, edebiyatla ilgili.

– C.N.R.S. bilim...

– Bir anlamda, Olga edebiyat alanında çalışan bir bilim insanı.

Bu yeterli ve yeterince karanlık gözüküyordu, şimdilik burada durulabilirdi.

– Aileniz peki, haber alıyor musunuz onlardan?

Mathilde gerçekten mükemmel bir ev sahibesiydi.

Olga son aldığı mektubu hatırlıyordu: dedesi ölmüştü, çiçekli mezarlığı, buhur ve mum kokularını, mezar taşlarının üstünde dirsekleriyle temas eden ailelerin hissettikleri acı mutluluğu, rejimin, tarihin bakışından kaçan sıkıntılı yalnızlık yerini hayal ediyordu. Bu mezarlığın bulunduğu liman kentini, çocukluğunda yanında tatillerini geçirdiği büyük babasının yaşadığı kenti hayal etti... bu kentin bulunduğu yarımadada kırmızı tuğlalı ve beyaz taşlı yüz-

lerce kilise vardı... ve evlerin ağaçlı cephelerinde kurutulan balıkları hayal etti.

– Teşekkür ederim, yuvarlanıp gidiyorlar işte, babam hekimliği, kilisesi, müziğiyle.

Birden durdu çünkü merak sadece kibarlıktır ve çok fazla ayrıntı sıkar.

– Komünist bir yayın organında yazıyormuşsun öyle mi? Hatta komünistsin galiba?

Amca François sahip olduğu bilgilerle aile adına saldırıyordu.

– Kesinlikle yok böyle bir şey, hiç ilgisi yok! Konformist olmayınca komünistsin diye bir şey yok.

Hervé çok ince bir ayrım getirmek istiyordu konuya.

– Bak, ben anlıyorum onu. Yani bir yere kadar. (Xavier des Réaux beklenmedik bir suç ortağı olarak ortaya çıkmıştı.) Benim köyümde (Gironde'da şatosunun bulunduğu köyden söz ediyordu) insanlar iki kuşaktan beri sosyalist, sanıyorum. Ben de onlarla birlikteyim, anlıyor musun, uzaklaşırsan bitersin. Kabahat Versailles'a gidenlerde, öyle değil mi, köylüleriyle birlikte topraklarında kalacaklarına Versailles'a gidenlerde. Yeterince sosyalist olmadıkları için giyotine gitti insanlar, söylemek istediklerimi anlasan. (Alaycı bir şekilde kendisini süzen Hervé'ye hitap ediyordu.) Benimle hemfikir olduğunu biliyorum, Jean...

Jean hemfikirdi yeter ki herkes mutlu olsun ve kimse ondan açıklama beklemesin.

Olga hangi hatadan döndüğünü anlamıyordu. Hervé ona doğru eğildi ve kuzen Xavier'nin Fransız Devrimi'nin nedenleri üstüne teorilerini sunuşuna doğrudan tanık olduğunu anlattı.

– Giyotin ve komünist hikâyelerinizle konuğumuzu ürkütecek siniz, ancak kurtulabilmiş zaten! (Mathilde ortamı yokluyordu, Olga Hervé'yi kötü yola sürükleyen bir komünist miydi yoksa ilgiyi hak etmiş bir sığınmacı mıydı... bunu kestiremiyordu henüz.) Ben 36'yı hatırlıyorum, Hervé'ye hamileydim; ve bizim işçilerimiz- onlar için özverilerde bulunmuştuk! -kudurmuşlardı ve bana devamlı ad takıyorlardı, iğrenç bir şeydi bu.

– Kendilerine göre haklıydılar belki, diye karşılık verdi Hervé. Bunu hiç düşünmedin mi?

– Ve işte oğlum fikirleri için annesini terketmeye hazır! Biliyor musunuz Olga (size Olga diyebilir miyim?), bunu duyduğumdave de başka şeyleri çükü Hervé bütün nakaratlarını söylemedi henüz -kendi kendini tedavi ediyor, diyorum içimden!

Mathilde etkileyici mizahıyla öne çıkıyordu tekrar.

– Şu siyaset konusunu bıraksak nasıl olur çünkü aile içinde konuşulacak daha güzel şeyler olabilir! dedi Jean de Montlaur uzlaştırıcı bir tavırla.

– Ama gene döneceğiz bu konuya, dedi Hervé tehditkâr bir şekilde.

Mathilde masaya doğru götürdü onları. Beyaz şaraplı istiridye, rezeneli levrek balığı geçici bir sükûnet sağladı.

("Fotoğraf makineni getirmedin mi? Tam zamanı!-Tabii. Ama daha sonra...")

Yemekten sonra herkes odasına çekildi. Hervé yanına gitti, birlikte sahile indiler ve fenerin dönen projektörünün iki gölge arasında aydınlattığı henüz sıcaklığını yitirmemiş kumda uzun süre seviştiler.

Birbirlerinden ayrılamıyorlardı, Olga değirmende yattı. Montlaur'lar farkında değillermiş gibi davranıyorlardı ve Germain ya da Gérard her sabah Olga'nın kahvaltısını evin sol kanadındaki misafir odasının kapısının önüne bırakıyordu.

*

* *

Olga ve Mathilde on gün boyunca birbirlerine baktılar ve birbirlerine yaklaştılar. Yemekler uzun sürüyordu; sıkılan Hervé çabuk kalkıyordu masadan ama Olga her zaman onunla birlikte masadan kalkmanın uygun düşmeyeceğini düşünüyordu ve kimi zaman annesine eşlik ediyordu. Mathilde'in keyfi yerinde gözüküyordu çünkü konuşmak kadar hoşuna giden bir şey yoktu.

– Şimdi kızım Isabelle dışında bütün aileyi tanıyorsunuz Olga'cığım; Isabelle çok seyrek gelir, inanın çok üzülüyorum bu duruma! Ayrıca tuhaf çünkü iki çocuğum çok bağlıydılar birbirlerine,

Isabelle kardeşine hayrandı, bütün gün onun odasına kapanırlardı ikisi ve yaşadıklarını anlatırlardı ve özellikle de moda plakları dinlerlerdi, biliyor musunuz, Gillepsie ya da Ellington, isimleri yanlış telaffuz edebilirim, bağışlayın, caz müziği yani. Sonra Isabelle bir çocukcağızla tanıştı -laf aramızda çok sıradan biri-, Georges Duval, sonunda evlendi onunla, ne buldu bu çocukta bilmiyorum. Çok iyi tenis oynuyormuş galiba. Bunun ne anlama gelebileceğini anlıyorsunuzdur herhalde, teniste çok iyi bir adam! Ben anlamıyorum. Sigortacı ve iyi bir mevkisi var. Ama bize göre şeyler değil bunlar, anlıyor musunuz? Özellikle kızımın çok iyi anladığını iddia ettiği tenis ve hesap hataları yapmamasını umduğum sigortacılık arasında söyleyecek hiçbir şeyi yok. Ayrıca hiç konuşmuyor. Ancak Olga'cığım hiç konuşmayan bir erkek, anlıyor musunuz, ben bunu çok eğlenceli bulmuyorum doğrusu. Yani Isabelle'ime çok üzülüyorum ve pek sık göremiyorum onu. Üzülüyorum, çok üzülüyorum zavallı Olga'm.

Çok fazla açıldığını hisseden Mathilde sadece muhatabının sözde kederli haline üzüldüğünü göstermek için gerilediğinde "Olga'cığım", "zavallı Olga'm" oluyordu. O zaman sincabın eğik göz kapakları geveze hanımefendiye boş boş bakan gözbebeklerinin üstüne doğru çekiliyordu.

Mathilde köydeki bütün zanaatkârları, tüccarları, belediye danışmanlarını, belediye başkanlarını -halihazırdaki, eski, gelecek- ve ailelerini tanıyordu... "bizimkine bağlı kuşaklardan beri tabii ki" ve bu kuşaklar onların kuşağını çok yüceltiyorlardı. Tüm yerel sorunlar üstüne fikir yürütüyordu ve kendisi bu konuda unutkanlık gösterdiğinde başkaları bilgi istiyorlardı ondan. Mathilde de Montflaur biraz daha genç olsaydı ve kısa bir terminoloji stajından geçseydi bakan olabilirdi çünkü işlek zekâsı ve konuşma yeteneğiyle dünyayı kendi sınıfının geleneklerinin ötesinde doğru ve etkili biçimde algılayabiliyordu. Hervé gizliden gizliye hayrandı ona ama yoruyordu kendisini ve Hervé kızmadığında alay ediyordu onunla.

Bununla birlikte oğlunun yeteneği ve özellikle başarısı Mathilde'i biraz şaşırtmıştı sanki. Hervé'yi az çok tanıyan biriydi. Yazık

ki fabrikanın faaliyetinin devamı için ona güvenilemeyeceği açıktı. Dolayısıyla fabrikayı satmayı düşünmek gerekiyordu ve bu arada da yaşam düzeyinin sınırlanması gerekiyordu. Ama bütün aile için gitgide kesinleşen bir şey vardı: Vaillac ve Valence'ın çok önceden söyledikleri gibi Hervé edebiyat alanında yetenekliydi... "Vatikan'ın ve Kremlin'in büyük yazarlarının, gazete üslubuyla söylersem, buna kendim bile zor inanırken, anlıyor musunuz, sanat bir zevk meselesidir, bütünüyle kişiseldir."

Oysa Mathilde kırılgan ve duyarlı buluyordu. Hayır, deyim yerindeyse, kitaplarına girmiş olan cinsel fantezilerden söz etmiyordu bu bağlamda. ("Bu geçecek ona, Her şey bir yana, sefahat soylu bir gelenektir, ailemiz böyle şeylere ilgi göstermemiş olsa da çünkü bizim atalarımız daha çok savaşta ya da manastırlardaydı.") Cezayir savaşını düşünüyordu.

– Çok uzaklarda kalmış bir olay değil ve Fransa'yı yaralamıştır, bilmiyorum farkında mısınız, kimse söz etmiyor bunlardan. Hervé'nin askere gitmesi gerekiyordu. Oğluma nefret ve sevgi karışımı bir tutku duyan Loïc'in babası general Charlier onun dosyasının öncelikli olarak gelmesi için elinden gelen her şeyi yaptı. Hervé'ye celp gelmişti ama hastaydı, kendini çürüğe çıkartmayı başardı sonunda. Pange ve o dönemde bakan olan Darleaux'yu şükranla anıyorum, o olmasaydı Hervé Tunus'ta ölecekti. Abartmıyorum, oraya giden bütün arkadaşları öldü. Başta en iyi arkadaşı Paul. Anlatmadı mı size? Şaşırmadım. Paul onun arkadaş grubu içinde dikkat çeken biriydi, Hervé hayrandı ona. Ölüm haberi geldiğinde Hervé önce odasına kapandı, hiç dışarı çıkmadı, sonra kayboldu ortalıktan, bir ay haber alamadık kendisinden. Kimi zaman çok üzüntülü olduğunda, içine kapandığında ve değirmenine, gizemli kehanetler mağarasına... şaka amacıyla böyle söylüyorum... kapandığında öbür dünyayı, Paul'ü, ölümü düşündüğünü biliyorum. Ama Cehenneme, Cennete inanmadığınızda ölüm bir dünya mıdır- siz de diyorsunuz? Birlikle projeler geliştirirlerdi: dergi, romanlar, denemeler, ne bileyim ben! Hayatta olduğu için acı çekiyor olmalı ve kendisinin, her şeyin sonuna kadar gitmek zorunda olduğuna inanıyor, ölümün hiçbir zaman yapamayacağı şeyi kendisi

yapmak istiyor sanki! Bu benim düşüncem. Cezayir'den ve Paul'ün ölümünden sonra aşırı, şimdilerde söylendiği gibi avangard biri oldu. Hiçlikte, boşlukta bir anlam arıyor. Ben böyle görüyorum onu. Ve de Proust'u hatırlatan takma adı, tabii, bunun sadece aileye karşı bir savaş olduğuna inanabiliyor musunuz siz? İyi. Ben, onu aynı zamanda hiçlik, boşluk üstündeki bir maske gibi görüyorum. Güldürüyorum sizi belki zavallı Olga'm benim, ama hayran olduğum bizim yerel yazarımız Vaillac'ı okumadan önce Bossuet'yi okudum.

Olga dinliyordu, bir an dikkat kesildi. Mathilde Hervé'yi bir yapboz parçası gibi mi görüyordu? Kendisine Paul'den, Cezayir'den, savaştan falan hiç söz etmemişti. Kimi zaman başka bir konuya geçmeden önce "kıyım işte, başka bir şey değil. Bazıları unutmaya çalışıyor. Hepsi kurtulmuş olanlar, karşında da kurtulmuş biri var. Ben onunla. Neyle? Bir sır!" derdi.

– Neyse kayınbiraderim François'yı tanıdınız (Mathilde konudan uzaklaşmaya başlamıştı.) Hoş çocuk değil mi? Hervé gibi bekâr. "Şimdiye kadar Hervé gibi" diyor kocam. François mirası dağıtmamak için evlenmediğini söylüyor. Ben fedakârlığa inanmam. Gizli bir tutkusu olduğundan kuşkulanıyorum, siz öyle düşünmüyor musunuz, böyle yakışıklı biri! Meşum bir güzelliğe duyulan gizli bir tutku.

Ya da kardeşine! Mathilde'in kendisine duyulan bir tutku olamaz mı? Olga bir aile romanına dalmış gibi hissediyordu kendisini. Yeter! Yetmişti, kendine gelmesi gerekiyordu...

– Ne yazık ki sizden ayrılmak zorundayım, bir yazımın düzeltilmesi gereken provaları var.

– Gidin yavrum, gidin, geveze olduğumu biliyorum.

– Hayır, hayır.

– Öyle, öyle.

Olga bu yaşlı Montlaur'ların cömertliğinden, görgü kuralları altında pek gizlemedikleri hafifliklerinden, yeni dünyaya uyarlanma konusunda gösterdikleri inatçılıktan hoşlandığını farkederek şaşırmıştı; bu yeni dünyada onlar da kurtulmuşlar arasındaydılar ama yerleri iyiydi ve fırsat çıkarsa yeni bir yer için de hazırdılar.

Ve birinci nokta: oğullarının yabancı bir kadınla birlikte olması çok fazla şaşırtmış gözükmüyordu onları.

– Bence iyi yetişmiş biri bu kız, dedi Mathilde kocasına.

– Hervé'yle iyi anlaşıyorlar galiba. Rahatlatıyor kız onu, diye onayladı Jean de Montlaur.

*

* *

Beyaz, kırmızı Bordeaux şarapları, mercan balıkları ve levrek balıkları yaşlı Montlaur'ların gitmesiyle birlikte kaybolacaklardı. Olga ve Hervé eylül ortalarına kadar adada kaldılar, parlak ve kararan bedenleri gün batımlarının sarı ve çiğ ışıklarına boğuluyordu. Karadaki kumları gözden yitirinceye kadar saatlerce yüzdükten sonra kaslarını uzatıyorlar ve derilerini ham ipek gibi geriyorlardı. Karidesler, kızarmış sardunyalar, salatalar ve şeftalilerle karınlarını doyuruyor ve bölgenin beyaz şarabı hafifçe başlarını döndürüyordu, ağızlarının kenarları, göğüsleri, cinsel organları, kolları, bacakları ısınıyor ve okşanmış gibi oluyor ama gözler ve zihin uyanıklığını koruyordu. Yaz ortasında bilinci bütünüyle korurken bir yandan da düşler içinde olmak için güneşte esen rüzgârdan ve açıklardaki buz gibi deniz suyundan daha etkili bir şey yoktur. Hervé kimi zaman yelkenliyle tek başına açılıyor ve sular alçalmcaya kadar ya da ikinci kez alçalıncaya kadar gözükmüyordu ortalıkta.

Yalnızlığı seviyordu. Kendisinin hiç tanımayacağı insanlarla birlikte yalnız kalmayı seviyordu. Ünlü ya da ünsüz kadınlarla yalnız kalmayı seviyordu. Mektuplar yazarak, telefon ederek, kahkahalarla gülerek ve gene mektuplar yazarak ya da alarak ve telefon ederek ve kendisini tahrik eden ve tamamen yalnız bırakan insanlarla birlikte olarak yalnız kalmaktan hoşlanıyordu.

Terkedilmiş durumda mıydı? Bu kaçışların nedenini düşünmemek ve onun yokluğunda güçlü olabilmek için son derece gururlu bir alçakgönüllülüğe -kendisinde vardı bu- sahip olmak gerekiyordu. Bunalıma teslim olmak ya da olmamak aşk denen sinirli güç deneyiminde alınabilecek yere bağlıdır. Kadınlar bunu bilmezler ve kurban olduklarını sanırlar çünkü metres olduklarını düşü-

nürler. Olga biliyordu çünkü sınırları ve dilleri aşmak zihni yaşlandırırken bedeni gençleştirir. Bazı hakaretler ve aşağılamalar insanın kendisi için doğru olan yeri bulmasını sağlarlar.

Bu genç yaşlılık ona endişe etmemeyi öğretmişti. O öğleden akşamüstüne kadar değirmendeki odasına kapandığında kendisi de sessizce yüzerek ya da yumuşak dalışlarla yaklaşarak martıların dilini çözmeye çalışıyordu... dalgaların altında tuzlu köpüklerin altına giriyor ve kuşları ürkütmeden köpüklerin altında kayboluyordu. Ve sonra iyotlu rüzgâr ve suyosunları okuma isteğini azdırır. Hiç bu kadar okumamıştı. *Kayıp Zamanın İzinde* ve *İç Deney* beyaz kumullarda harikulade bir şekilde birleşiyorlardı. Bitirilmesi gereken iki yazı, düzeltilmesi gereken provalar ve uyuklama saatlerinde ideogramlar -en azından on kadar Çin harfini hatırlamak, parmakla avuç içine ya da martı tüyüyle ıslak kuma çizmek... daha sonra ölü dalgalar baldırlarına kadar ulaşırdı.

– Çince ilerliyor mu? Hadi bakalım, tam zıtlardayız, çok uzaklardan görüyoruz birbirimizi! İşte sana bir mektup. *Maintenant*'da sorunlar olabilir, Brunet telefon etti az önce, diye başladı Hervé, Olga, Carole'ün mektubunu açarken. Bogdanov adında birini tanıyor musun?

– Lenin'in eleştirdiği adam mı? Şöyle böyle.

– İyi, bugün Bogdanov sensin, oysa Lenin, dostumuz Maille... sen kesinlikle tahmin edemezdin bunu.

– Nasıl yani?

– Senin karnavalın mantığı üstüne incelemen, anlam karşıtlıkları vb. -yaptığın işi benden daha iyi biliyorsun-, ve Lautréamont'un *Chants de Maldoror*'u ve *Şiirler*'iyle bağlantıları, bu sadece gerçek diye bir şeyin olmadığı konusunda bir postulat ileri sürmek demektir sevgilim, ya da her halükârda onun bilinemeyeceği anlamına gelir. Öyle anlaşılıyor ki bu Bogdanov denen adam Lenin tarafından derdest edilmeden önce böyle bir şeyi üretmeye çalışıyordu!

– Güldürüyorsun beni.

– Ben kişisel olarak sıkıcı buluyorum bunu. Maille'ın, başka türlüsü mümkün olmadığından birtakım acı düşünceleriyle seni iz-

lemesi... bu olabilir. Ama olay daha ciddi çünkü dergiyi Komünist Parti'ye bağlamak istiyorlar. Ve bunun için de senin karnaval, gülme, ölüm hikâyelerin, anlam karşıtlıkları ve bir yığın kıvır zıvır, erotizm ve birtakım başka iç deneyler, yapacak başka işleri kalmamış... Dahası: Devrim adına bütün bunlara son verilsin! Oysa ben oldukça bu dergi hiçbir zaman bir "organ" olmayacaktır; onlar bunu biliyorlar.

– "Onlar", kim?

– Bir zorlukla karşılaşacak ve çok kısa sürede çıkıp kapısını bulacak olanlar.

– L'Autre sorumlu olacak bir dergi istiyor gibi, belki tam anlamıyla Komünist Parti değil ama her halükarda güvenilir, dolayısıyla günün "önemli sorunları"yla ilgili...

– İlişki, destekliyorum bunu: biliyorsun, *Rouge*'un kolokyumuna gidilecek ama o kadar. Tartışıyoruz, zaten bu yeteri kadar karmaşık ve yorucu ama komünistlere ya da başkalarına hizmet etmek için değil. Yazmak başka bir mantıktır, nefes aldırır ve yaşatır ve de öldürebilir ama biz burada havaya ihtiyaç olduğunu söylemek için bulunuyoruz. Ve hava harflerdeki müzikle başlar oysa "nesnel" ve "öznel", "doğru" ve "yanlış" agregasyon ve merkez komitesi için yararlıdır.

– Hep soruyorum kendime... Maille gibi Lenin'e, Ekim devrimine ve tümüyle folklore bu kadar bağlı olan insanlar birtakım tehlikeli saflar mıdır yoksa galiba senin de sandığın gibi fransız kültürü o kadar farklı ki komünist ya da sosyalist aşı burada bambaşka bir meyve verecek. Sonunda beni ikna edeceksiniz...

– Eski bir ülkeyi biraz korkutmadan nasıl sarsabilirsin? Zevkin, zarafetin doruğu sevgilim ancak günümüzün gözlemcileri snobizmin ne anlama geldiğini bilmiyorlar artık ve terör gibi görüyorlar onu. Gerçek snobizm için kesinlikle çok fazla temkinli olmak gerekir -oynamak ve kesinlikle tek gözü açık uyumak-. Temkinli olmayan snob bozularak ideolog olur ya da işin başındaki kişi olur. Maille'ın hırsı? Çocuksu! Kendi stratejilerimizin kuklaları olmak diye bir şey söz konusu değildir burada.

– Sınır çizmek zordur, bir şeyler biliyorsun bu konuda.

– Doğru ama o kadar değil. Militanlık ya da felsefe yapmak yerine yazmaya devam etmek yeterlidir. Ve edebiyat o kadar tuhaf bir hikâyedir ki kitlelerden, kitlelerin derslerinden, kitlelere verilecek derslerden kesinlikle korur. Olayları değiştirme gücüne gelince, evet katılıyorum, doğrudur ama rüya görme gibi bir şey: satır aralarında ve uzun vadeli olarak. Senin de dediğin gibi çözümsüz.

– Bunun için dönecek değiliz...

– Bakarız. Sende yeni bir şeyler var mı?

– Herşey yolunda, Carole Yerlilerinin mitleriyle ilgileniyor ve yeni bir seyahate hazırlanıyor. Enstitü'de ortam gitgide gerginleşiyor anlaşılan; Martin orada Rus ve Çin metinlerini ciddi bir bakışla ele alıp didikleyen devrimci bir grup kurdu, bu grup aynı zamanda derslerin içeriklerinin değiştirilmesini, sınav reformu ve Enstitüye araştırmacı alınmasını istiyor.

– Sadece reklam yapmak için bir örgüt kurma peşinde olan taklitçilerimizin eyleminden daha özgün bir şey belki. Martin? Niçin devrimci bir grup olmasın? Akademisyenlerin bir hareket alanı bulması gerekiyor. Komünist Partiyi de bir yol arkadaşı olarak ya da içeriden reforma tabi tutmak gerekiyor, denemeye değer. Zavallı Wurst'un yapacak çok işi var, yardım etmemiz gerekir ona. Ama saf idealistler değiliz biz, Allah kahretsin, yazarız ve ihtiyarlar unutmuş gözüküyorlar bunu.

Hervé savaşa gidiyor. Bakışları öfke dolu, yüzücünün esmer derisinin altında kör bir savaşçı yüzü biçimleniyor, öfke onu potansiyel bir katile dönüştürüyor. Hoş beden ve yeniyetme gülümsemesi öfkenin tuzları altında yutulmuş gibi şimdilik. Yüze çıkmasını beklemek gerekiyor.

– Başka ne var ne yok? (Mektubu okumakta olduğunu farkediyor.) Matmazel'e bakandan mı gelmiş mektup!

– İlya Romanski Benserade'la Dünya semantik derneğini kurmak üzere Paris'e geliyormuş ve bana da genel sekreterlik teklif ediyor. Söylenen şeyin anlamının sadece gramer yoluyla açıklanmasının mümkün olmadığını anlamışlar: of! Kabul edersem şayet Benserade'la çalışacağım, biliyorsun değil mi, Hint-Avrupa mantaliteleri uzmanı, en derin ve en kültürlü dilbilimci, süper!

– Bakmak lazım. Başka ne var?

– Edelman Baltimore'da: öğrenciler çok hareketli galiba ve devrim hazırlıkları içindeler.

– Başlarında Pascal mı var?

– İçlerine girebilir. Lauzun ve Sayda bir psikanaliz kolokyumuna katılmışlar. Bulanık geçmiş, kimse bir şey anlamamış. Ama üstat olma noktasındalar artık özellikle de Sayda.

– İyi, bütün bunlar mükemmel, Fransa parlıyor dünyada ve Büyük Gece'ye doğru ilerliyoruz. (Hervé yeniden gülümsemeye başlamıştı.) Dalsak mı?

Sular körfezi yosun kokulu sıcak suyla doldurmuştu. Bu rahim gibi geniş havuzu geçtiler ve uzaklardaki buz gibi Okyanus'a ulaştılar. Batıya doğru alçalan güneş gözleri rahatsız ediyordu ve ışık ve tuzdan korunmak için göz kapaklarını kapatarak yüzmek gerekiyordu. Yorgunluk farkedilmiyordu çünkü soğuk su kasları kamçılıyor, kanı hareketlendiriyordu ve bedenlerinin git gide kararduğını, ısınmaya ve parlamaya başladığını hissediyorlardı.

– Hermine'in ameliyat olduğunu söylemeyi unuttum. Biliyor musun çok severim onu. (Onu sevmiş olduğunu biliyordu. Çekik gözlerinin çizgileri uzuyor ve yelpaze gibi yükseliyordu -soru işareti.) Jinekolojik kasaplık ve ufukta boşanma.

İki saat yüzdükten sonra soluk soluğa kalan Hervé bir taraftan kurunurken dramatik bir görünüm arzetmemek için hızlı hızlı konuşuyordu.

– Daha önce niçin söz etmedin bana bundan?

– Hayat bu yavrum. İlkellik: senin ve de benim muhataplarımın yaşadıkları yüzeye dalındığında bulduğumuz budur; kötü roman işte. Boş ver, başının çaresine bakar.

Güneş batmaya başlamıştı, değirmenin camlı boşluğunun önüne sığındılar. Yükselen endişeleri ve büyük martıların çığlıklarını hafifletmek için ufuktaki küçük kuru beyazlık ve kükürt-narçivit rengi ateşten daha iyi bir şey olamazdı.

5.

9 Kasım 1966

Gündelik yaşamın anlamsız, önemsiz ya da iğrenç ayrıntıları... Bütün görüş açılarını düşünebilirim ve denk düşen bütün rolleri oynayabilirim: anlamsız, önemsiz, iğrenç. Sonuç olarak anlamsız dedikodular içinde bağışlanması gereken bir davranış, bir durumu anlamayı tercih ettiğimde bana söylenenleri daha iyi anlıyorum (daha iyi: aşırı ya da anlamsız olana daha yakın). Niçin? Kendimi tanımam için, belki daha öz öldürücü başka bir iğrençliğe doğru biraz daha yaklaşmak için... ve bu şekilde yaşam yaşanır oluncaya kadar yani ebediyen farksız ve kimi zaman tuhaf oluncaya kadar...

Dolayısıyla iğrençliğe daldım. Şikâyet etmiyorum, benim mesleğim bu. İnsanlar, aptal ya da kötü, kimi zaman iğrenç, üstelik gene daha iğrenç ama duygulandırıcı bir yeniden doğma, yeni bir yaşam kurma umuduyla yanıma gelip para veriyorlar bana. "Madam Joëlle Cabarus, psikanalist, imdat!" Kimilerine göre yeni bir din; kimilerine göre moda şarlatanlık. Benim için gerçek olmanın tek yolu. İlk bakışta büyük sözler.

Aslında bir divanda bir boğa güreşçisi ve bir simyacının sözlerinin gerçeküstücü buluşması. İki kahraman eşzamanlı ve anlaşmalı olarak bütün konumlarda yer alırlar: hastamın karmaşık duyguları içinde hedefine nişan alan bir boğa güreşçisiyim; ve işte birdenbire fizik, entelektüel ya da ailevi zaaflarıma ok gibi saplanan şişle vurulmuş bir boğa oluyorum; heceyi, söylenmeyenin gizlendiği sözcüğü bulmak için paravan-cümleleri didik didik ediyorum; ama bunu yapabilmem için cümlelerin bir süre bana

ait olmaları gerekir. Arzu ediliyorum, seviyorum; sen konuşuyorsun, bir oyun, hayır, çılgınca bir tutku! Öte yandan biz iki kişiyiz, ben onu destekliyorum. Kesinlikle iki kişi olmayı desteklemek benim rolüm. Ya da daha ziyade üç kişiyi. Zayıflatan seyahat, bedendeki sözcüklerin gidiş-gelişi... ender rastlanan bir zarafetle şöyle bir dokunmak. Neye dokunmak? Birdenbire bir anlam oluşturan ve değişen bir anıya, bir zevke.

Şimdi büyük şef olan kocam Arnaud gibi ben de psikiyatri okudum. Çalışmalarımızı hastanede sürdürüyoruz, ağır bir iş ama katlanıyorum, delilik büyülemiyor beni ama her zaman ilgilendiriyor, kanıtı: sürekli birlikteyim onunla, bunun, psikiyatrların delilikten kaçma biçimi olduğunu söylüyorlar. Arnaud bütünüyle hastane tarafından ele geçirilmiş durumda, gitgide sadece beyin kimyasına inanıyor. Anlıyorum onu ama tam anlamıyla izlemiyorum. Kaldı ki birbirimizden uzaklaşıyoruz gitgide, çok az konuşuyoruz, bir gün banyoda rastlaştığımızda görmeyeceğiz bile birbirimizi. Öte yandan aramızda hiçbir şeyin tartışma konusu yapamayacağı eski, genetik suç ortaklığı var. "Genetik": bir zamanlar, ikizler gibi, yoğun bir birliktelik içinde konuştuğumuz, okuduğumuz, hissettiğimiz, yaşadığımız şeylerin bellekte ve suç ortaklığı içinde birikmesi. Sevişmek, zevk, unutma; konuşmadan anlama, birleşme; nutuk atmak yok, yorum yok; birleşmiş ya da ayrı. Çekim yasalarının birlikte tuttuğu ama rastlaşmaları mümkün olmayan paralel yörüngelere atılan iki yıldız.

Arnaud hiçbir zaman engel olmaya çalışmadı ama Maurice Lauzun'e yaptığım analizi gülünç buluyordu. Kimi zaman kırıcı sözler ettiği oluyordu: "Biliyor musun senin konformist olmayan analistin tıp camiasına büyük bir hayranlık duyuyor. Divanında bir Cabarus'ün bulunması..." Anlıyorum, doğru ama sonra? Hiçkimse hiçbir zaman analistin bir aziz olduğunu iddia etmemiştir. Lauzun hiç değilse tersini söyleme ve hatta bunu bir teori haline getirme cesaretini gösteriyor.

Seminerine katılan bütün bu entelektüel çevre ve edebiyat dünyası: ne anladıklarını sorup duruyorum kendime. Özellikle de nasıl romanlar yazılabilir, dolayısıyla herkes yalan yüzünden hasta olmuşken yalan ve sahte olan bir şeyden, olan değil, arzulanan bir dünya nasıl yaratılabilir? İnsanlar yalanı güzel bir yalanla iyileştirdiklerini sanıyorlar. Bütünüyle yanlış bir düşünce bu... Ben kendim bu günlüğü yazmakla meşgulken. Mahrem günce mi? Arnaud'yla konuşma eksikliğini mi telafi ediyorum? Otuzunu

geçtikten sonra bastırılmış arzuları yazıyla ifade eden bir kadının nenfomanisi mi? İşsiz bir annenin kurnazlığı mı?Jessica çok erken geldi, okuyordum, düş görüyormuşum gibi karnımdan geçti ve aileme teslim ettim onu, "en güzel hediyen" (der babam üstüne basa basa), ikinci kızları oldu, erken okumaya başlayan, parlak bir kız-"takma kafanı anne, sana ihtiyacım yok", bana söyledikleri neredeyse bundan ibaret ve bundan gurur duymakta zorlanıyorum. Bu günlük başka bir çocuğun yerine mi gelecekti? Belki de başkalarının yaşamlarını, sözcüklerini, aptallıklarını paylaşmak (aynen) için kendimi paraladığım günlerden sonra toparlanma arzusu mu?

Yorumlamak: saf dışı etmek istediğim şeylerden çıkan bir biçim vermek. Dolayısıyla yorumlamak yazmaya sanıldığından çok yakındır. Yaratma mutluluğu! Özellikle ciddi ya da çileci olduklarını iddia edenleri etkileyen "yaratıcılar"ın çok özel kibiri değil midir?

Bu sabah, Lauzun'ün dersinde: sanatçıların dostu işkence. Neyi yazmak? Nefreti. Yazar bir işkenceciye işkence yapar. Oidipus Laios'u öldürmez ama kendisini arzu ettiği için, kendisi de onu arzu ettiği için İokaste'den nefret eder. O zaman Oidipus Oidipus olmaktan çıkar, sözgelimi ressam olur. Cinsiyetler savaşı, sanatların gizli nesnesi? Saz şairleri ne oluyor o zaman?

Bu ebedi ve dünyevi çatışmanın beri tarafında: tiksinti gecesi. Düşman dışarıdan biçimlenmemiş; beni istila ediyor ve ben onunla sadece nefret duygularıyla mücadele ediyorum. Bizi birbirimize bağlayan nefret, tiksinti ve ben: neyi atıyorum içimden, tiksintiyi mi kendimi mi? Ne birini ne ötekini, her ikisini birden. Düşman olabilen, öteki olabilen kesinliğim bu karışıklık içinde uç veriyor.

22 Mayıs 1967

Editions de l'Autre'un kokteyli, tüm Entelektüel Paris'in ritüel şenliği. Arnaud'nun kitapları bu yayınevinde basıldığından katılıyoruz kokteyle. Resepsiyon salonu ve mutfak çadırının kurulduğu bahçe bu kadar sahteciyi barındıramayacak kadar küçük; insanlar yan yana durmuyorlar, sıkışıyorlar. Birbirlerini o kadar kıskanıyorlar ve birbirlerinden o kadar

nefret ediyorlar ki hiçbir şey olmadıklarını küstahça belli eden gülücükler atıyorlar birbirlerine. Bu maskeler oyununda yoksul ve üslupsuz, gelişmemiş bir Versailles... bütün erkekler ve bütün kadınlar birbirlerine benziyorlar. Marie-Paule Longueville'in saç biçiminin elli örneğini görüyordum -oksijenli sarı saçlar, kulakların ön tarafında meçler, saçları ortadan ikiye ayıran çizginin iki tarafındaki tokalar... bütün bunar "çok şık sevimli kadın"ın gülücüklerinde donmuş, kıpkırmızı, yumuşak dudakları çevreliyor. Elli tane Marie-Paule Longueville-Andy Warhol'ün bir tablosu sanki, On tane Jackie Kennedy, On iki Marilyn Monroe, *aynı şahsiyetin değil, bir şahsiyet olabilenin aynı fragmanlarının çeşitli flaşları. Bir dizi, bir imaj zinciri sunuluyor tüketime ama tüketmek isteyen kim? Herkes iştahsız bir ilkellik içinde yok oluyor. Yorgun snobizmin, Renault zinciri tarafından kalıba dökülmüş bu görüntüler arasındaki küçük farkları görebilmek için Warhol olmak gerekir. Tamam geliyorum: "zincirlenmiş" yüzlerin spotlarında Madam Bigorre'un etobur çenesini, Catherine Maille'ın migrenden hışırdayan saçlarını, Josette Wurst'un bastırılmış yaşlılığının beyaz saçlarında ayırdedebiliyordum. Spotlar dizim harekete geçiyor, eğlenceli oluyor, gerçek anlamda insani değil ama neredeyse katlanılabilir... Warhol gibi yapıyorum. Ben de zincir tarafından yutulmamak için ayrıntıları topluyorum.*

Sözgelimi çadırın yeşil çizgileri jaluzilerin çimen rengi lakesi denizin kabarmasıyla çıkacak rüzgârda dağılacak olan güneşten şişmiş sislerin beyazı üstünde kesiştiğinde Okyanus bulutlarının yakınındaki pancurları hatırlatıyor. İşaretlere, beni başka işaretlere götüren biçimlere, başka biçimlere tutunuyorum, beni kuşatan ve bellekleri olmayan şeylerden kurtulmak için gözlerimi belleğimin adımlarına dikiyorum. Parlak oldukları izlenimi uyandırmak için şampanya içen yolun sonundaki insanlar.

– Eee madam Cabarus, Kelam kalem oldu galiba! Git gide daha değerli, değil mi?

Sinteuil küçümsemeyi, alay etmeyi tercih etti, kışkırtıcı gülümsemesini seyredenlerin sıkıntısını emen bir yeniyetme gibi davranıyor. Ve bu dünyaya ait olmadığını daha iyi göstermek için kuru pastalarla dolu masaların öbür tarafında duruyor ve sürekli şampanya patlatıyor.

– Oyun, düzen, dolaptan nefret ediyorsunuz değil mi? Burada görülenler bunların ışığı! Farkedilmiyor belki çünkü Ötekinde olması gerektiği

gibi özün, tinin havai fişekleri bunlar, değil mi ve öz ve esans, bir başka deyişle alkollü içkiler hissedilir ve içilir, değil mi....Pşiiit-pat!

Mantarın patlamasıyla birlikte bir kahkaha işitildi.

Takma ad kullanan birine nasıl hitap edilir, onunla nasıl konuşulur? Bu insan bence bir gülme maskesi altında kendisinin karanlık, gizemli bir yanını gizliyor. Ancak onun benim düşüncelerimi paylaştığına inanmıyorum. Onu okudum ve bölük pörçük metinlerinden anladığıma göre onun için iletişim... nasıl söyleyeyim? Virüs gibi, eskiden beri parçalayan, birleştiren, yok eden ve muhtemelen yeniden oluşturan virüslere bulaşmış bir şey; ama bu virüslü ritimde bir yanda görünüş, bir yanda öz, esas olamaz, hayır her şey uydurulmuş, eğretilemeli, göz kırpıyor kesinlikle. Sinteuil tuhaf biri. Dolayısıyla cevap vermiyorum, bir gülücük gönderiyorum ona; onun mantığı kesinlikle tedavi edici değil ama yaşadığımız dünyaya daha bir uyumlu belki.

Salona dönüyorum, kokteylin kokmuş havasını tenefüs ediyorum ve bundan tiksinip tiksinmeyeceğimi soruyorum kendime. Sinteuil'ün arkadaşının, Olga, sanırım... elmacık kemiklerini ve sincap kuyruğunu farkediyorum. Mevsimin atraksiyonu bunlar, herkes dedikoduları haklı çıkarmak amacıyla bir çatlak bulmayı umut eden meraklıların yapışkan kayıtsızlığı içinde gözetliyor onları. Bu sinsi dünyada belli süreli bir ilişki yaratmak için ne olduğu belli olmayan, saçma, anlamsız bir şey gerekiyor. Yani onların birtakım ucubeler oldukları düşünülüyor. Ve benim izlenimim o ki bu ikisi bu bakışlar altında sapkın hissediyorlar kendilerini. Aslında öyle de olabilirler. Olga şampanyaya yaklaşıyor, dişlerini zeytinli bir sandviçe geçiriyor.

– Entelektüellerin bu kadar açgözlü olduklarını bilmiyordum, diyor Bigorre... bilmem ne ödülüymüş... haberi bile yok galiba zavallı kızın...

Ağzındaki zeytinlerle öksürmeye başladı.

– Orada *yiyecek pek bir şeyleri yok galiba, diye fısıldıyor Catherine Maille ancak sesi kurbanının duyabileceği kadar yüksek çıkıyor.*

– Açlık, tersine hiç kimsenin casus olmasını engellememiştir kesinlikle, diye devam ediyor Madam Bigorre.

Herkes ne içtiğini bilmeden, farketmeden içiyor.

– Öyle mi diyorsunuz? O kadar masum bir havası var ki!

Arkamda Marie-Paule Longueville'in ses alıştırmalarını farkediyorum:

– Joëlle, sevgilim, sizi görmek ne büyük mutluluk! Arnaud'yla yemeğe gelin bir gün, çok istiyorum, çok istiyorum, göremiyoruz sizi artık, böyle kaybolmak hiç hoş olmuyor.

– Biliyor musunuz, pek çıkmıyoruz artık, çalışma...

– Gayet tabii, kişisel... ve de mesleki. Ben, nasıl söyleyeyim... Anlıyor musunuz? Sizinle konuşmam gerekiyor.

– Benimle konuşmanız gerekiyor... O zaman...

Bir çözüm bulması için kendisiyle başbaşa bırakıyorum onu.

– Sizi arayabilir miyim?

– Gayet tabii.

Ucuz kurtuldum. Bir dahaki sefere başka bir arkadaşa göndereceğim onu. Gençler, Marie-Paule ve Arnaud Bretagne'da yelken yapıyorlardı. Longueville'ler ve Cabarus'ler görüşüyorlardı. İşte böyle...

Bu kadarı fazla gelmeye başlamıştı artık. Catherine Longueville'in oksijenli saçları gene çoğalıyordu gözlerimin önünde, elli lüle Catherine Longueville, elli soluk pudra rengi gülümsemeli Catherine Longueville, yüz şişe schweppe, iki yaz kadeh beaujolais-village, yüz elli yağlı ciğerli kanape... Kusma isteği.

– Gidiyoruz, tamam mı?

Arnaud'nun kararlı sesi. Bir kez daha hiçbir şey düşünmeden aynı dili konuşuyorduk. Dışarıda, karanlıkta ihtiyar dilbilimci Ilya Romanski'yi güzel bir genç kadının kolunda gördüğümü sandım... Romanski neredeyse kördü ama her zamanki gibi çapkındı... Zorro pelerini ve Lauzun'ün kokulu purosuyla...Bunun ötesinde kendini daha fazla belli etmek mümkün olamazdı.

29 Eylül 1967

Numara yapma yeteneği beni aptallık ya da hastalıktan daha fazla etkiler. Sahtecilikten daha zor, daha fazla paylaşılan ve daha kalıcı başka bir şey yoktur. Onu denetleyebilenler, ona egemen olanlar dünyayı yöneten

oyuncularda. Şunu söylemem gerekir ki ahlaksal çekincelerim bu insanların bu maharetlerinden büyülenmemin karşısında silahsız bırakıyor beni... numara yapmalarına rağmen numara yapmadıkları numarası yapmak... sürekli bunu yapıyorlar ve sürekli inkâr ediyorlar.

Çünkü son tahlilde numara yapmak, taklit etmek sanatı küçük bir çocuk için gerekli olan bir şey değil midir? Çocuğun özerk bir varlık olabilmesi, hepimizin düşlediği bağımsız bir birey olabilmesi için? Numara yapmak gerçek-oluşun bir parçasıdır, ana babalar ve eğitimciler bilir bunu. Yanılgı -ve nefret- eylem, hareket tıkandığı zaman başlar: o zaman sadece numara yapılır ve farkında değildir insan bunun (şaşkınlar), ya da farkındadır ve devam eder (küstahlar). Veya bilir, bu yüzden sıkıntı ve acı çeker, kendini öldürür, bir psikiyatr arar (hastalar). Kokteyldekiler daha çok ilk iki tür içinde yer alıyorlar; çok azı hasta olduğunu kabul ediyor.

Birisi hasta olmak için yetenek gerektiğini söylemişti çünkü hastalık-bedenin saçmalığı-hücresel akıl ve anlayışın başarısızlığını ödünlemek için parlak bir zekâ gerektirir. Ve işte "hasta" olmak için de başka bir yetenek gerekir. Psikanaliz yapan, *diyor Lauzun divanda yatanın etkin olduğunu hatırlatmak amacıyla.*

Yetenek sahip olduğumuz şeyi nemalandırmak arzusudur (Matta, 25, 14; "yetenek" oradan gelir). Oysa sahip olduğumuz şeyin doğal olarak bir ağırlığı vardır. Bu ağırlık altından mıdır? Kim kime verebilir onu? Sonuç olarak nasıl paraya çevrilebilir? Yeteneğin sıfır derecesi: budalalıkları, münasebetsizlikleri hile hurda yapmadan adlandırmak, budalalıkları paraya çevirmek. Hile fazladan gelen bir şeydir ve budalalıkları güzellikte, zihinde parlatır. Hile olmazsa yeteneğin donuk izinden, yer hizasında önemli bir çizikten başka bir şey görülmez. Kaygısızlıkla kaygıdan kurtulmayı başaran arzunun çocuksu cüreti. Hastalar vahşi ve acımasız bir edebiyat yaratırlar.

Sıkıntılı olanlar vardır: onları anlama yeteneğine sahip olmadığım için reddediyorum. Bu hastalara bakmıyorum, başka kapıya gitsinler. Benimkiler, bana gelenler kendilerine zarar veren sessizliği bozmak için laf bulmaya çalışanlardır. İçleri boş, sefil ya da sapkın ama her zaman da uygunsuz sözcükleri, uydurdukları ve aslında ancak adlandırıldıktan sonra var olabilen duyumlara ve tutkulara ayarlamaya çalışırlar. "Var olabilen", şunu demek istiyorum: yaşatan bir anlam, bir yön bulmaya çalışma.

Budur işte, söz bizim tamamlayıcı bağışıklıkbilimsel sistemimizdir: bilinmeyen, gizemli, kestirilemeyen.

Ve dile getirilemeyen mi? Evet, ama git gide daha az, bir an yaşayan sözcüklerin kıyısına dokunma vaadiyle kuşatılmış olarak.

Hastalar başarısız ya da acemi, okuyucuları olmayan, ağır, yontulmamış ve cüretli yazarlardır; sürekli ve azgın bir halde budalalıkları içinde dolaşıp dururlar, budalalıkları yüzünden ölmemek için ondan keyif alırlar ve onu sözcüklere ileterek müstehcen kitaplar yazarlar.

Bir kokteyl gönülsüz, isteksiz hastalarla doludur. Buna karşılık bana zirvelardan oluşan armağanlarını getiren saçmalamalar arasında bunları anlamlı kılmak için para almak gibi anlamsız bir ilkellikle karşı karşıyayım. Açık ve kesin değil. Kendi budalalığıma dalarak, kendimi şaşırtarak başlamam gerekiyor.

Sözgelimi Frank. Ötekinin kokteyline gidemezdi ama lisesinin kokteylinde mükemmel bir kokteyl hazırlayabilirdi. Ne yazık ki liselerde kokteyl yok ve Frank yapacak hiçbir şey olmadığında ne yapacağını bilemiyor, bu durum endişelendiriyor onu; onda endişe bir yakınma, yakınmalar kokteyli.

Onu bu durumdan kurtarmak bana düşüyor. Benimle konuşarak kurtuluyor, ben onun annesi, kızkardeşiyim ve bir başkasıyım onun için, git gide bir başkası oluyorum. Bana sezgi, dokunma gerekiyor ama çok fazla değil.

Yer altında bir karınca yuvası: kazıyoruz ve örüyoruz, koltuk ve divan arasında, mutsuzluk ya da mutluluk gözlüğüyle bakıldığında bir ayrıntılar labirenti, tırnak yenikleri gibi anlamsız, patetik... Yüzeye doğru çıkan ve görünüşlerde çatlaklar oluşturan bir karınca yuvası. Oraya sızanlar yaşamlarını değiştirebiliyorlar ya da sadece yer değiştirebiliyorlar... meslek, koca ya da karı, güç, para... En fazla angaje olmuşlar (en fazla yaralanmışlar? En tutkulu olanlar? En histerikler?) her şeye sahip olmak istiyorlar: her şeyi kırıp dökmek, her şeye sahip olmak, her şeyi harcamak? Frank Esas olana, Yönetime, Sisteme çatıyor ve kendisini dostu Martin'in sürüklediği Quartier Latin seminerlerinde "birtakım çabaları destekliyor" (kendisinin dediği gibi).

Bir gün fikirlerden oluşan dama tahtasını arzularının ve ayartılma korkularının, kendisine zarar ve zevk veren ve haftada sadece dört kez giz-

lice bahsettiği anaerkil baba ve kırbaçlı anne hayaletlerinin yer bulacağı canlı bir tabloya dönüştürmeyi başaracaktır. Tek cinsiyetli olmayı tercih etmek için.

Tek cinsiyetli olmak mümkün müdür? Belki hiçbiri olmayınca. Benim gibi. Benim gibi mi? Küçük karınca yuvam protestocuların sokaklarına dökülüyor. Bu onun zaafı. Ya da gücü.

– Burada Madam J.Ca., caca, Rus sepetiyle ne işim var diye soruyorum kendime. Sizinle birlikteyken başka bir dünyadayım sanki, yabancı bir dünyada yaşıyorum sanki. "Pis yabancı" denir Yunancada: Barbara Kaka, hiçbir şey uydurmuyorum çok sevgili bayan, Benserade'ın daha dün yorumladığı Aiskhylos'un bir sözü. Tanıyor olabilir misiniz? Burada vakit kaybediyorum, evet, kendimi kaybediyorum. Barbara Kaka.

Bir yetenek. Bebek büzücü kaslarıyla alttan üstten bombalıyor annesini, kendisini düşürmesinden ya da sakatlamasından korkuyor. Ve zevk alıyor bundan, izin vermiyor. Kırbaçlanan kırbaçlıyor. Sahip olduğu şeyle vuruyor. Saldırılarından kurtuluyorum. Bugünlük bu kadar. Rahatlamış bir vaziyette gidiyor.

İkinci Bölüm

SAİNT-ANDRE-DES-ARTS

1.

Güneşe boğulan Seine sokağı denize doğru inmiş gibi. Bununla birlikte dolaşan insan geniş ve gri ırmağa doğru gidip, kıyıda durduğunda Okyanusun esintisinin suyun üstündeki aydınlığı şişirmekle sınırlı kaldığını farkediyor; bu şişmiş ışık gökyüzünü yükseltiyor, yaşanan anı büyülüyor ve sonsuzluğu yeryüzünde kendi öyküsünün peşini bırakmayan Paris'in üstüne asıyor.

Martin Cazenave Beaux-Arts sokağının köşesindeki Longueville galerisine bakan evinden çıkıyor, bir kafenin terasında oturmak amacıyla Caillot sokağına girme ya da daha yukarıda Buci kavşağına gitme tercihleri arasında duraksıyor, sonra yoluna devam ediyor, sağ taraftaki Conti rıhtımına doğru sapıyor, Mazarin'in istediği ve Le Vau'nun tasarladığı Enstitü'nün düzenli, sessiz güzelliğini kat ediyor ve Pont des Arts'da buluyor kendini. Salkımsöğütler, akasyalar ve kestane ağaçlarıyla dolu Vert-Galant burnu sağda bir uçak gemisinin masum kamuflajı gibi Pont-Neuf'ün altına doğru ilerliyor. Cité adası. Martin nihayet yalnız kalabiliyor.

Marie-Paule Longueville'le üç yıl önce gerçekleşen evliliği kendisine büyük keyif veren tam bir rezalet oldu. "Seni anlayamıyorum" diyordu annesi. "Marie-Paule senin kuzinin, senden yaşlı. Üstelik -sen bizim ahlakımızı benimsemediğine göre bunu sana söylemiyorum bile- dul."

Tabii. Yatağında annesinin kızkardeşinin kızının bulunması sıkıntı veriyordu ona ve Martin başka bir yaşamda, bir bebek yaşa-

mında tanımış olduğu bu saçlar, bu dudaklar, bu iri memeler arasında kaybolmayı seviyordu. Hepsi bu kadarla kalmıyordu: Marie-Paule bu güzel kokulu cennetin büyüsüyle anne olan bir Casenave'ın yaşam boyu mahrum olacağı bir kadın süvarinin adaleli bacaklarını ve kendisini Louvre Okulu'ndan modern sanata götürmüş olan kesin bir kışkırtma zevkini birleştiriyordu. Mutsuz yaşayan bütün kadınlar gibi bir erkekle evlenmiş, ona katlanamamış sonra da boşanmıştı. Babası çok fazla burjuva havası olan Longueville galerisinin yönetimini ona teslim etmişti; galeriyi kötü yönetti, ailesiyle arası açıldı, sonunda sanatlarıyla geçinmek için ona güvenen geleceğin yetenekli gençleriyle doldu çevresi. Marie-Paule: temelinde bunalım olan irade dışı bir yıkıcılık. 1965 yılında bu tür kadınlar henüz feminist değillerdi ama Balenciaga markası taşıyan bir eşyalarını bir blucinle değiştirebiliyorlardı memnuniyetle ve sözgelimi Martin gibi dahi olma ihtimali olan karanlık biriyle evlenmeye hazırdılar. "Yıpranmış, bozulmuş birini alır gibi büyük bir hayranlık duyarak aldı onu" diyordu Bréhal. Gerçekten de Marie-Paul komplimanlarını hiç esirgemiyordu ve Martin'e nedenini çok fazla bilmeden filozofları okumaya devam etmesi için gerekli coşku ve heyecanı aşılıyordu. Sanat objelerine yatırım yapma zevkine sahip varlıklı bir sanayici ailenin kızı olan Marie-Paule koleksiyoncu dikkat ve uyanıklığına sahip biriydi. Ama güzel şeylere olan bu tutkusuna bir ad vermeyi bilmiyordu. Martin ise biliyordu. Onu, Manet'nin *Atölyede Yemek* adlı tablosundaki genç adama benzetti. "Bir şey, ne olduğunu bilemiyorum, göze çarpıyor, görmüyor musun? Ben görüyorum ama anlatamıyorum."

Manet'da hasır şapka ve arı simgeli kravatın belirginleştirdiği kumrallık mı? Martin'in burnuna boksör burnu havası veren geniş burun delikleri mi? Belli belirsiz bakışımlı gözbebekleri, hem uzaklara çevrilmiş hem içten farklı bakış mı? Kasıntılı havası ama dünyayla uyuşmazlığı gösteren hafifçe düzensiz bir kasıntı mı? Acısı yorgunlukta son bulmuş bir öfkenin yansıması mı? Bir zırhın ya da istiridyenin kayıtsızlığına benzeyen donuk zarafet mi?

Martin Manet'yle ilgili kitaplar getirdi. Ressamın kendi içinde "çok güçlü bir sessizlik alanı" yaratmayı başardığını ve *Atölyede*

Yemek adlı tablosunun herhangi bir konuyu işlemediğini, burjuva uzlaşımlarını reddettiğini anlattı. Mitoloji ve teoloji yoktu artık: Manet, çağının insanlarını resmetmiş, diyordu Martin, kravatları ve çizmeleriyle önemli ve romantik insanları... ama bu kahramanlar ortamdan kopmuşlardı ve kendilerinden ayrıydılar -sadece biçimler, renkler, sıkıntı. Martin Marie- Paule'ün gözünde dengesizlik ve snobizmden oluşmuş bir titremeyi, Manet'den izlenimci duyarlığa giden mesafeli bir egemenliği canlandırabildiği için gurur duyuyordu. Şöyle diyordu: "Manet'de şaşırtıcı olan erkeği ya da kadını kuşkonmaz ya da bir menekşe demeti gibi görmesidir, ne fazla, ne eksik... Anlamsız bir temadan kopan renklerin bir araya gelmesi ve basit bir izlenim. Olympia anlamsızlığıyla kışkırtıcı, güzel çünkü anonim, erotik bir senfoni -erotik değil, tabii- sıradanlığı yüzünden."

Marie-Paule büyülenmiş gibi dinliyordu onu. Bu bilgili genç adam kendisinde eksik olan şeyleri veriyordu: bilgiler daha doğrusu entelektüelin çılgınlıkları. Öfkeli, korkak, anlaşılmaz. Çok içtikten ve kendisine hiç el sürmeden evinde yattığı ilk geceden sonra onu ebediyen çatısı altında barındıracağını düşündü. Onu yatıştırabilir, rahatlatabilir, şımartabilir, yetiştirebilirdi, hiçbir zaman sahip olmadığı çocuğa sanatın sırlarını verebilirdi. Sık sık onu uyurken seyretmek için uyanıyordu, kendisine yeniyetme erkek fotoğraflarını hatırlatan aile çizgileri heyecanlandırıyordu onu. Martin oğlan Marie-Paule'dü, gençleşmiş ve erkek ikiziydi onun. Bütün bunların ötesinde kendinden emin hissediyordu, ikisi birbirine karışıyordu sadece.

Skandal zevki Martin'i eğlendiriyordu ve gizli ilişkilerinde Marie-Paule'e öfkeli bir zevkle sahip oluyordu. Evlenmeleri bütün çevreye meydan okuduklarının işareti olacaktı. Ne yazık ki meşrulaşan skandal genç adamın ateşini söndürdü. Üstüne üstlük, Madam Cazenave olan Marie-Paule işsiz ve projesiz kaldı. Sürekli sinirliydi, hasta olmadı. Bunalım organlarını koruyordu, huysuzluklarıyla çevresine zarar veriyordu ama kadın süvari bedenini sürekli koruyabiliyordu, cinsel mutluluk olmadan... Kocasının mutlaka kendisiyle sevişmesini istemiyordu, önemli olan kendi-

siyle ilgilenmesiydi. Ve git gide daha az ilgi görmeye başlamıştı kocasından.

"Evlilik sözleşmesi kadınlara otomatik olarak yararsız, boş bir psişik yaşam veriyor, sıkıyor beni" diye düşündü Martin. Wadani'lerin tuhaf geleneklerini çözmek için Enstitü'nün kütüphanesinde daha fazla vakit geçirmeye başladı. Marie-Paule farketti durumu, depresyona girdi, ama direnmeyi bildi. Bunalımlarını unuttu ve *Grup* yaratma dehasını gösterebildi.

Genç erkekler ve kadınlar hep birlikte sevişmek için onun evinde toplanıyorlar. Hepsinin siyah kurtları var. Grup dört müdavim çiftten oluşuyor, her biri yerini yeni bir çifte bırakmak için sırayla bir randevuya gelmiyor. Madam Cazenave-Longueville sürpriz davetlilerle ilgileniyor. Hazırlıklar için. Eylem?

Marie-Paule Yabancıya yaklaşıyor, öpüyor onu, soyuyor, okşuyor. Ötekiler onu taklit ediyorlar, birbirlerine dokunuyorlar, birbirlerini okşuyorlar ve tahrik oluyorlar. Konuk kadın hazır olduğunda Marie-Paule kamışı dikilmiş erkeklerden birini seçiyor ve kadının cinsel organına kadar rehberlik ediyor. Martin memelere, ağızlara, kamışlara, kıçlara dokunuyor, kendi kendini tatmin ediyor, başkalarına tatmin ettiriyor. Marie-Paule onu yavaşça öteki erkeğin verdiği zevkle heyecanlanan Yabancı kadının dudaklarına yaklaştırıyor. Martin Konuk kadının dilinin, cinsel organına giren erkeklik organı ritmiyle hareket ettiğini hissediyor, bu ritme uyuyor, inleme sesleri çıkarmaya başlıyor. Marie-Paule onun yüzünü, boynunu, sırtını, belini kalçalarını yalıyor. Martin'in boşalacağını hissedince kamışını Konuk kadının dudaklarından sertçe çekiyor ve vajinasına sokuyor. Martin, Marie-Paule'ün göbeğinde bir hayvan gibi, başsız bir yaratık gibi boşalıyor. O, iki kadının arasında kadın gibi görüyor kendini... onların arzularına boyun eğen bir hayvan. Erkeksi titremelerle kamışı kalkıyor... bütün öteki erkeklerden daha güçlü... Bakarak. Görerek. *Aktif. Pasif.* Tam bir androjin (erdişi) gibi, dağılmış... Kendisini rahatsız eden, ötekileri şaşırtan bir şiddetle boşalıyor. Bilinçsiz bir halde devriliyor, onlar da işlerini bitirip gidinceye kadar öyle kalıyor. Sabah erken saatte

kendine geldiğinde kibar ve boyun eğmiş bedenlerin bulanık hatırası içinde buluyor kendini.

Hiçbir skandal söz konusu değil, sadece kibarlık denen aşırılıklara razı olmanın sessiz oyunu, o kadar. Her hafta bilinmeyen bir Olympia, bilinen sayısız Olympia: anonim, sunulmuş. Ne söz, ne tutku ama erkeklerden, kadınlardan, Grup'tan geçen, Martin'i tutuşturan ve yok eden bir erosun müthiş gücü. Kemiklerini öğüten bir volkanın, cinsel organından fışkıran bir lav akıntısının oluşturduğu duyumlar.

Marie-Paule ve Martin artık sadece bu hafta sonu şenlikleri için birlikte yaşıyorlardı. Marie-Paule Amsterdam'dan filmler, dergiler, esrar alıp geliyordu. Bütün yönetmenlik dehasını sergiliyordu ve bir talihsizlik sonucu oyun yürümediği taktirde terkedilmekten korktuğundan zaman zaman depresyona giriyordu. Oysa Martin kendisini zevke boğarak yok eden bu uyuşturucudan mahrum kalamazdı. Ama zamanının çoğunu şiddet duygularını engelleme ve düşünceleri ve bedeni için çalışabileceği sakin bir bölgeyi korumaya çalışmakla geçiriyordu. O zaman da başsız adamın yerini eğlencelerinden nefret eden bambaşka biri alıyordu.

Marie-Paule yeni cinsel bedeninin mürebbiyesi olmuştu. Büyümüş. Çoğalmış. Marie-Paule Gruba katılanların gizlenmiş bedenleri gibi hiç kimseydi: duyguları, huysuzlukları, psikolojisi Martin'i hiç ilgilendirmiyordu. Bununla birlikte sefahat alemlerinin yöneticisi Marie-Paule'ün elinde uzaktan kumanda aleti vardı (Martin'in ona bu rolü vermeye ihtiyacı vardı: her şeyle o ilgileniyordu, kendisi hiçbir sorumluluk almıyordu). Bir zamanların korkak oğlan çocuğuna sınırsız bir cinsellik sağlıyordu. Madam Casenave-Longuevil-le'in ("hayran olarak aldı onu" diye tekrarlayıp duruyordu" Bréhal) hoş ilgisi sayesinde zevkin yerini artık ebedi doyumunu yoğunlaştıran kayıtsız suç ortakları almıştı. Kadın bu ilginin aşk olmadığını biliyordu ve dişilik gururuyla kendisi olarak kabul edilmediğinden yakınıyordu. Ama öte yandan onun kendisinden vazgeçemeyeceğini, kendisine bağlandığını da biliyordu. Ne zamana kadar? Hem kendine güvenen hem de panik içinde olan Marie-Paule bir an önce Joëlle Cabarus'e telefon etmek istiyordu.

Martin grup içinde gevşiyordu, Grup üstüne kapanıyordu. Hiçbir şey ve her şey. Hücresel kendinden geçme. Sonuçsuz bağımlılık.

Grubun kuşatması altında olan Martin bu oyunların tam bir kölesi olmuştu... bunları yasaklanması gereken şeyler olarak görmüyordu ama delikleri, organları, kildiyle sınırlı olmak kaçınılmaz bir gücün itaati altına alıyordu onu. Bu tam bağımlılığı farkeder etmez sıkıntıdan boğuluyordu ve Paris'te başıboş dolaşmaya başlıyordu... yürümekten sarhoş olmuş durumda düşünemiyor, çalışamıyordu. Gitmesi gerekiyordu. Wadani'lere gitti.

Ve bugün de bacakları onu sağ kıyıya götürdü ve şimdi insanlarla ve çiçek saksılarıyla dolu Mégisserie rıhtımını arşınlıyor. Zakkumlar, adları bilinmeyen muazzam yeşil bitkiler, şahane açelyalar, mütevazı menekşeler, lavantalar, limon gibi kokan sardunyalar, sayısız gök kuşağı gibi küçük taçyaprakları -seralarından alınmış bu renkler ve kokular cümbüşü betonlarda anlamsızca gülümseyerek sürünüyorlar. Vilmorin'deki hayvanların çığlıkları bu gelişmesi gecikmiş çocuklar sirki izlenimini tamamlıyorlar: dövüş horozları, endişeli tavuklar, sıkıntılı köpekler, ağlak ördekler ve karanlık Hint domuzları, şaşkın papağanlar. Change köprüsünü, daha sonra Saint-Michel köprüsünü koşarak geçiyor. Enstitü'nün gri-mor renklerine sığınarak Mutualité'ye doğru koşuyor.

*

* *

Olga katalog salonunda.

– Aaa, döndün demek! Ne güzel bir sürpriz! Stirch-Mayer seni ay sonunda bekliyordu. Anlat bakalım!

– Uçak buldum, yağmurlara kalmak istemedim.

Tropikal ormanlarla kaplı yüksek dağlar canlanıyordu gözlerinin önünde ve iki bin metrenin üstünde otlarla kaplı savana. Öğle vakti sıcaklık otuz beş derecenin üstünde, geceleri ise sadece beş derece oluyordu. Altı ay boyunca Wadani'lerin patateslerini, manyokalarını ve mısırlarını, muzlarını, av hayvanlarını paylaşmıştı. Onlardan çubuk tuz üretmeyi öğrenmişti: bu iş için kamış yakılı-

yor, süzülüyor, solüsyon buharlaşıp, bir hafta boyunca piştiği çok yüksek sıcaklığa dayanıklı toprak bir fırının dibindeki kalıplarda toplanıyordu. Onlar gibi bambu peştamal ve ağaç kabuğundan kolsuz üstlük giymişti. Burnunu deldirmemişti ama Güneş'e saygı niyetine kırmızı bir kuşak ve Ay'a saygı niyetine de sarı bir kuşak takmıştı. Erkekler evinde yatmıştı.

– Polisi olmayan bir toplum, yani devletsiz ama iktidar budur kesinlikle ve insanların elindedir. Bunun benim için büyüleyici bir şey olduğuna mu sanıyorsun? Karışık. İkiye bölünmüş bir köy düşün: pis aybaşı kanlarıyla sırılsıklam olduklarında sığındıkları Evleriyle kadınlar mahallesi ve delikanlılık dönemindeki çocuklara gerekli bilgilerin verildiği ve yanında yılda bir kez "Uzuv" ya da "Organ" adı verilen Ritler Sarayı'nın kurulduğu erkeklik mahallesi -tahrik edici değil mi? Kadınlar dahil bütün cemaatin simgesi bu. Köyün ortasında kadınlar mahallesi. Ama her evin içi de bölünmüş durumda: giriş yerine yakın yer kadınlara, ateşe yakın yer erkeklere ait.

Martin ancak bir tepedeki Erkekler evinden başka bir yerde oturamazdı. Çocuklar beş yaşından itibaren oraya hapsedilirler ve on yılları orada geçerdi... annelerinden ayrı, acıyı, zevki tadarlar, avcılık, savaş ve büyü öğrenirlerdi.

– Yetişkinler ya da daha büyük yaştaki yeniyetmeler onları dövüyorlar, çeşitli yerlerine ısırgan sürüyorlar, sırtlarında ya da bacaklarında yaralar açıyorlar ve hiçbiri en küçük bir acı belirtisi göstermiyor. Gerçekten de bana korkunç bir işkence gibi gözüken, onlar tarafmdan bedendeki bir yazı, bir resim gibi yaşanmıştır. Böyle: bedene uygulanan bir sanat, grubun gücünün bireyin bedeninde açtığı bir inisyasyon simgesi.

– O kadar hoş şeyler değil bunlar!

– Sperm yüce güç, diye devam etti Martin, hoş şeylere geçmek istiyormuş gibi. Genç damat aylar boyunca gelini spermle besliyor, döllenecek kadar güçlü hale gelinceye kadar. Kadınların sütü- başka bir büyülü töz -basit bir dönüşüm gibi kabul ediliyor... merkezkaççı kadının özümsediği erkek spermini dönüştürmesi... Ama

sperm Erkekler evinde de çok boldur. Delikanlılar bir kadına dokunmuş olan erkeklerin değil, büyüklerin tohumlarını içerek güçleniyorlar. Bunu reddedenin kafası eziliyor.

– Eşcinselliğe teşvik mi?

– Hiç ilgisi yok, itaatsizlik, saygısızlık nedir bilmiyorlar, kamış emme kutsal bir şey. Erkekler topluluğunu güçlendiren bir şey, tamam. Ama cinsel organ aynı zamanda dölleme ve üreme gücünden çok farklı bir güç merkezi.

– Yani?

– Erkekler arzularıyla başka bir gücü empoze ediyorlar ve sürdürüyorlar... cemaatin gündelik ihtiyaçlarından farklı bir güç bu. Ama kadınları baskı altına alan bu güç (Carole'ün bu konuda söyleyecekleri vardır) grubun üstünde ya da gruba karşı değildir. Çünkü beden ve arzuya kök salmıştır, çünkü somuttur, baskıcı ve zorlayıcı değildir.

– Gene de şefleri var bu insanların herhalde değil mi?

– Üstatlar var: bunlar savaşçılar ya da şamanlar ama "şef" değil. Wadani'lerde üstat kimdir biliyor musun? Mükemmel bir tekniğe sahip olan (sözgelimi dövüş sanatında ya da tedavi sanatında) ama özellikle de *vermeyi* ya da *konuşmayı* bilen. Sonuç olarak Üstat yüce gönüllü, ikna etmeyi ve grubu sakinleştirmek için armağanlar vermeyi bilen bir şairdir. Uzun vadede sahip olduğu her şey elinden gidebilir: Üstadın tam sefil bir duruma düştüğü durumlar da görülür.

– Bu tür misyonları Paris'te yaymaya çalışmak boş bir çaba!

Martin gücün penisin ucunda olduğunu Papular'dan, Yerliler'den ve başka vahşi kabilelerden de öğrenmişti. Wadani'ler bilinçdışının da aynı şeyi söylediğini kabul eden Lauzun'ü doğruluyor gibiydi. Problem: ticaret yapmak için cinsel organı unutan bir süper şef, bir Büyük Birader ortaya çıkıyor; biriktiriyor, gruba tepeden bakıyor, birçok yardımcı bulunduruyor çevresinde. Sonunda inisiye olmuş bedeni kendi gücünden eden devlet kendini empoze ediyor. İnisiye olmanın bir anlamı yok, deniyor Wadani'ye, Süpermen ve kliği hüküm sürecekler senin üstünde. Aslında, sonunda artık inisiye olmayacaksın. Gerek yok. Biri düşünür, gö-

zetir, her şeyle ilgilenir ve devlet Birinin hizmetkârıdır. Wadani'ler sonunda Martin'i devletin kötülükle özdeş olduğuna ikna etmişlerdi. Sonuç: bedeni, arzuyu yeniden bulmak gerekir. Ne bekleniyor?

– Sana hiç kuşkusuz basit gelecek ama çok önemli sonuçları olan bir şey söyleyeceğim. Sevgili Olga düşün ki Wadani'ler Tanrıya inanmıyorlar. Bütün fark burada: Yunan, Yahudi, Hıristiyan değiller. Peygamberleri Büyük Birader'e karşı çıkarken bir söylem ya da siyasal sistem önermiyor, aptalca bir tavırla tuz çubuklarını (ben de öğrendim üretmeyi) heykellere dönüştürüyor. Mal yok, sadece Büyük Birader'in "sermaye" biriktirmek amacıyla yaygınlaştırmak istediği fazlalık veren bir ticaret. Peygamberler tuz çubuklarına saldırdılar, onları kırdılar, yonttular, dağıttılar, bedenlerine ve yüzlerine sürdüler, sonunda onları yiyerek sarhoş oldular ve ölüme doğru koştular -bu tuz çok fazla tüketildiğinde zehir etkisi yapar. Sanatsal bir performanstan sonra kolektif intihar. Bütün bunların amacı polisin varlığını engellemek, toplumdan ayrı bir gücün suç ortağı bedenlerin yerini almaması... Anarşist ya da ütopik gelebilir bunlar sana. Olsun. Ancak Wadani'lere dönmeden, bizim binlerce yılın sonunda, problemimiz devletin gücünü yeniden dağıtmak değil mi? Bedenlerin üstünde ya da "sosyal bünye" dedikleri şeyin üstünde olduğundan polisle kanşan devletin?

– Sen bir tezden çok bir çağdaş siyaset eleştiri yazıyorsun.

– Yazmak mı? Bilmiyorum. Sanmıyorum. Bıktım bunlardan. Eylem, evet. İktidar, ilk önce o gelir. Sınıflar, savaşlar, ekonomi daha sonra. İktidar nerededir? İktidara sahip olan kimdir? *That is the question.* Sadece tuzu ticaret dünyasından alıp, heykel yapımında kullanarak, bedene sürerek ve ölüme varıncaya kadar bedenin içine sokarak iktidarın yeri değiştirilebilir. Tamam, iyi: Wadani'lerde bu çözüm rasyonel gözükmüyor. İnsan kendini öldürtebilir; ya da daha iyisi gelecek Büyük Birader'in Beyazlara aktaracağı bir efsane bırakabilir arkasında. Maubert-Mutualité'de iktidarı değiştirmeye gelince... bu işin peşinde koşabilirsin her zaman! Ve zahmete değer tek meşguliyettir bu: iktidarın yerini değiştirmek için eyleme geçmek. Bizde. Bizim için. Öyle değil mi?

*

* *

Martin Wadani'ler arasında yaşadıklarını ve gördüklerinin esasını Olga'ya özetlerken bu gençlerin bedenlerini inisiyasyonlarının farklı evrelerinde tekrar görüyordu.

Bu altı ay boyunca onları anlayabildiğini sanmıştı. Kendisini onların yerine koymuştu. Ritlerine katılmayı arzu etmişti. Hiçbir beyaz inisiye olmamıştı kesinlikle. Sonuçta sadece onların römorklu bir jip alabilmelerine yardımcı olabilmişti...

Güney kutbuna yakın bölgelerle Paris arasındaki yirmi saatlik yolculuk sırasında Martin Robinson ve Martin Casenave arasındaki uçurumu hissetmişti. Vahşilik vardı içinde ama aynı zamanda da dandy'lik... İki yaşamın bir araya geldiği ve birbirlerini zehirledikleri ve birbirleriyle mücadele ettikleri beynin büyümesi gibi bir şeyler hissediyordu. Marie-Paule sürekli yazmıştı kendisine oradayken, mektupları kayboluyordu ya da hepsi birden ulaşıyordu. Marie-Paule grubu tatile çıkarmıştı, toplantıları başlatmak için onu bekliyordu. Anlattıkları pek aklında kalmıyordu Martin'in, zar zor okuyabiliyordu yazdıklarını; genç sanatçıların sorunları, satışlardaki zorluklar, aşk ve migren bunalımları, Longchamp'daki alışverişler, Paris'in iklimi. Gruptaki esrar alemlerini özlüyordu. Onun yerini erkek cinsel organının ağız yoluyla uyarılmasıyla ve inisiye olan Wadani gençlerine yaşatılan işkencelerle ilgili gözlemler almıştı. Bir ayağı yerlilerde, bir ayağı Seine sokağında. Boşluk yirmi saati aşan bir uçak yolculuğu süresine yayılıyordu. Bunu bir insan yüreğine sığdırabilmek? Bireysel ölçekte kozmik genişleme: *jet sosyete* yaşamıyla dejenere olmuş insan bilimlerinin şizofrenisi. Martin yersiz yurtsuz biri olduğunu düşünüyordu. Bu dünyada yer yoktu ona. Her noktayı başka bir noktadan hareketle yaşıyordu. Başkaldırmış ve boyun eğmiş. Huzur hiçbir biçimde mümkün değildi. Her türlü aşırılık, her türlü yeni bir vahşet olayı anında etkiliyordu onu. Demir almaya hazırdı. "Hazırsanız hareket edebilirsiniz!" Gerçekten bu insanlar oluyordu, kendisini çeken eylemler ve düşünceler oluyordu. Mesafesiz: mistik birlik. Ateşli olmayanlar bulantı veriyordu ona. Ama bu karanlık tutku disip-

linli bir gerçeğin aydınlığına taşıyabilecek kadar sabırlı değildi. Kesinlikle deniyordu bunu (bilinç ve eğitim zorlar) ama ancak yaşamları kendisi için bir model olmaya başlayan dahi devlerin fikirlerinden ve üsluplarından yararlanabiliyordu. Olağanüstü bir taklit yeteneğine sahip olan Martin siyasi liderlerin ya da ünlü aktörlerin taklitlerini yaparak komik gösteriler sunabilirdi. Birçok filozofu ve yazarı da mükemmel biçimde taklit ediyordu.

Bununla birlikte Wadani'lere kaçışı, bu ateşi ve coşkuyu şiddetlendirmekten çok kanalize ediyordu. Zencilerin savanasından Kültürel Psikanalizler enstitüsünün gri-mor fişliklerine atlarken iki gücü aynı mıknatısta tutabilmeyi düşünüyordu, aksi takdirde bu güçler onu paramparça edebilirlerdi. Şöyle düşünüyordu: "Vahşiler üstünde düşünmek, işte benim *psikolojim*. Lauzun'e hiçbir şey borçlu olmadan endişe verici tuhaflığımı denetliyorum... sadece kırk sekiz saatlik uçuşlarla da olsa... ve gerisini düşünmüyorum."

Boşluk mu mıknatıs mı? Martin'in oksijene ihtiyacı vardı. Boş ya da havayla taşan akciğerler. Boğulma. Göğsün sıkışması. Çılgın kalp atışları. Terleme. Boşluk ya da mıknatıs, ne felaket. "Olga pencerelerden birini açabilir misin?"

Suyun üstünde geçen uzun saatler ve bulutlar melankoli veriyordu ona. Martin artık tüketim toplumu içinde yaşamak istemiyordu ama Wadani'lerin de bir altın çağ yaşamadıklarını biliyordu. Öncelikle kadınların dışlanması -soylar, ırklar arasındaki basit alış veriş numaraları, insanların sperm tılsımını dönüştürme makineleri. (Ne var ki Carole'e göre bu makineler kendi zevk bölgelerinde çalışıyorlardı: böylece her ana, kendi bebeğini emzirmeden önce 12-15 yaşları arasındaki genç kızları emziriyordu.) Ama özellikle onların devletsiz toplumlarının dengesinin kaybolmasına rağmen Büyük Biraderlerin sırf Beyazlarla tartışmak için bile olsa her taraftan çıktıklarını görüyordu. Devrimci peygamberler efsaneden başka bir şey değildi. O halde?

İlk başta İktidar vardı, diye yineleyip duruyordu Martin. Hayır, İktidar her zaman vardır, İktidar başlangıçtır. Her zaman sonun başlangıcı olan başlangıç Bir'in Herkes'e olan iktidarıyla ortaya çıkar. O halde?

Tabiatiyle yirmi saatlik uçak yolculuğu melankolinin sıkıcı olduğunu gösterir ve insanın biraz şansı varsa gülünçleştirir bu melankoliyi. Martin uzun mesafe yolcularının aşırılıklarından usanan hostes karşısında gülmeye başladı. Paris kaldırımlarında ne işi vardı Martin Robinson'un? Grupla ya da grupsuz? Cinsel arzularla kudurmuş vahşilerin inisiasyon çığlıklarıyla kendini korkutmak için dünyayı dolaşmaya ve herkesin anladığı şeyin doğru olup olmadığını görmeye ihtiyacı mı vardı yani otoriteyle temel ilkenin yakınlaştırılması, aynı otoritenin insanların inisiyatifleri içine dahil edilmesi çok mu acildi? Herkes farkındaydı, belki ama bu değişimin doğurduğu zevk ve işkenceyi kim bilir? Mantıkçılar bütün Fransa'nın noterler ulusu olması için noterleri yıkmanın yeterli olduğuna inanırlar. Yanlış yoldadırlar. Çünkü devleti yıkarsak Robinson'lar, vahşiler, başsız ucubeler oluruz. Martin fizik anlamda farkındaydı bunun. Düşlenen toplum bu muydu? Değil belki. Gene de... Ama buradan geçmek gerekiyordu. Sonra? Göreceğiz. Kim bilebilir? Hiç kimse. Henüz çok erken. Tek başına gülüyordu, gülmesine gülüyordu, bu gülmeye gülmesine gülüyordu.

*

* *

– Tuhaf bir üslubun var.

– Aaa! Carole! Değişmiş miydi yoksa ilk kez mi bakıyordu ona? Dümdüz varlığı sürekli bir kesinlik tercihini gösteriyordu. Sanki yüreği esas olanı tercih etmişti. Sadece kemikler, deri, bir genç kız teni. Hafiflik. Ve zayıflık izlenimini silen tuhaf bir esneklik. Yüzün saf çizgileri en yüksek düzeyde yoğunlaşmasına indirgenmiş bu maddeye beklenmedik bir hareketlilik veren canlı bakış olmasa çileci olabilirlerdi. Gözleri, dudakları, yanaklarındaki adaleler en küçük ışık ya esinti, sözcük ya da tavır değişikliklerinde titriyorlardı. Siyah saçları, kazağı ve siyah pantolonuyla Carole çini mürekkebiyle dikine çizilmiş uzun bir çizgi gibi duruyordu.

– Frank Marksist-Leninist birliğin bu akşam bende toplanacağını bildirmemi istiyor sana.

Martin bu toplantının grubun toplantı gününe rastladığını düşündü. Carole harikulade bir Yabancı olabilirdi grup içinde. Olga da tabii ki...

– Birliğe katılmışsın anladığım kadarıyla!

– Tabii. O zaman saat sekizde mi?

Tabii. Grup gece yarısını bekleyebilir.

– Öğrenciler bugün öğleden sonra Sorbonne'da miting yapıyorlar, polisler alanı boşalttı biraz önce.

– Pislik!

– Yarın sabah da bir gösteri var.

– Peki o zaman, saat sekizde!

*

* *

Carole'ün zarafeti, neredeyse fısıldar gibi çok ölçülü bir ses tonuyla konuşması. Tümü tartışılmaz bir mantık izlenimi uyandıran önlemlerden söz ediyordu: saat sekizde Cluny'de toplanma, Frank hemen bu gece Sorbonne alanından uzaklaştırılanlarla ilişki kuruyor, Cédric Renault'da havayı koklayacak, Martin hiç değilse toplantıları engellememeleri için komünist öğrencilerin nabzını yoklayacak.

Bu kadar. Bunların dışında, susuyor, ağzından laf çıkmıyordu. Martin, Frank, Cédric ve ötekiler durumu, güç dengelerini, hedefleri yorumluyorlardı. Carole dinliyordu. Yatıştırıcı bir incelik. Ilımlı. Hareketli yüzü konuşan kişiye eşlik ediyor, izliyor, onaylıyordu. Ya da bildiğini, düşündüğünü söylemiyor ama konuşanı izlemeye davet ediyordu. Suç ortağı. Siyah kıyafeti ve karga kanatları biçiminde saçları, erotik duygular uyandırabilirdi ama hayır: Martin'in gözünde bedeni engelliyordu bunları ve Carole etkili bir armoninin aracısı konumuna yükseliyordu. Mutlak güven. Saf aşk. Grubun çok uzaklarında. Martin ona yaklaşamıyordu. Yeniden soluk almaya başlamıştı. Umulmadık bir rahatlık göğsünü, kalbini hafifletiyor, Wadani köyünü inisyasyon ritlerinden sonra yıkayan yumuşama durumunu hatırlatıyordu. Ondan ayrılmak mümkün değildi.

Vakit gece yarısını geçmişti, Martin grupla birlikte olmak istemiyordu artık. Bu akşam değil. "Bu yolculuk beni çok yordu, anlıyor musun: sallanacak halim yok. (İki adım ötede oturuyordu.) Burada yatabilir miyim?"

Geniş ve boş bir stüdyo, bir New York loft'ı. Şaşırmak nedir bilmeyen kadınlardan biri. Pencereden bir göz atıyor.

Saint-André-des-Arts sokağı sefil ve eski bir yer, çok genç ve çok eksantrik... iyi ailelerin kendilerini rahat ve güvende hissedebilecekleri bir yer değil. 1968 yılında zevksiz, daha ziyade pis bir ortam görünümünde, iddialı küçük bir yer gibi... Martin ve Carole'ün hikâyesine çok uygun bir yer, patetik, yavan ve sıkıcı, inanılmaz ve çok duygusal. Bütünüyle gerçek bir hikâye.

2.

– Kahrolsun polis devleti! On yıldır yetti artık!

Denfert-Rochereau'da toplanmış büyük bir kitle. Kırmızı, siyah bayraklar. Etoile alanına doğru gidiliyor. Martin ve Carole ve bir yığın öğrenci kol kola. Birkaç metre önde Olga'nın sincap şeklindeki saçları farkediliyor; Sinteuil de yakınlarda bir yerde olmalı. Polis geçmelerine izin verecek mi? Alexandre-III köprüsünü sorunsuz geçiyorlar. Neredeyiz, nereye gidiyoruz? Ne önemi var: elektriklenme çok yoğun. Kimileri biliyor *Enternasyonal*'i, ötekiler kekeleyerek öğreniyorlar, hiçbir şey olmuyor, hiçbir şey yok sanki, ısınan acemilerden oluşan bir ortam. Olga bunların ne yaptıklarını gerçekten bilip bilmediklerini soruyor kendine. *Enternasyonal*... geliyor sonunda kesinlikle. İvan dün akşam bütün bu masum gençlerin Nanterre ve Sorbonne'un coşkulu, taşkın anfilerinde saatler ve geceler boyunca *öbür taraf*'ın apariçiklerinin donmuş bir siyasal propaganda diliyle dönüp dolaşıp aynı şeyleri yinelediklerini görünce şaşırmıştı. Büyük bir aldanma içinde bir baskı dünyasına doğru koşan bu saf insanların inancı sarsıcı bir etki yapıyor insanda. Tam anlamıyla aynı şey değil belki: daha neşeli, daha anarşist bunlar. Topluluk içinde düzeni sağlama oyunuyla düzeni sağlamayla bir karnaval... etkili ve soğuk şaka. Niçin olmasın: tarih asla tekrarlanmaz, der tarih belleticileri.

"Bu son savaş!" diye başlıyor Olga çünkü marşın bütün kuplelerini altı yaşından beri biliyor... Anaokulunu yöneten Fransız dominikenler kovulduklarında ve atanan kadın öğretmenler "Gece

yarısı, hıristiyanlar, muhteşem bir vakittir..." sözlerinin yerine "dünyanın lanetlenmişleri, ayağa kalkın" sözlerini koymuşlardı.

Kafile Quartier Latin'e dönüyor. Polis bu kez Montparnasse'ta bekliyor.

Dört günden beri sürüyor olaylar ve kızışıyor ortalık. Quartier polis dolu, fakülteler kapalı... 3 Mayıs çatışmalarından sonra tutuklanan öğrenciler, altı yüz kişi sorguda...

– Komünist Parti bize sahip çıkmaya çalışıyor, kahrolsun *Stalinciler*!

Martin uzlaşmaz bir tavır içinde. Carole'e göre haklı. Eski bürokratların yerlerini yenilerinin alması söz konusu olamaz: Stalinci haydutlar bunların hepsi! Yaşamı değiştirmek, amaç budur. Aileleri, aşkı, bütün bunları değiştirmek...

– İşçiler bizimle birlikte olmadıkça kısır döngüden çıkamayız.

Hervé ısrarcı: entelektüel çemberlerin dışına çıkmanın zamanı geldi artık. Öğrenciler ve sanatçılar avangard olabilirler hiç kuşkusuz. Ama neyin avangardı bu?

– Yarın, Flins'e, Renault'ya gidiyoruz, geliyor musun?

Martin bilmiyor, komünistlerden çekiniyor.

– Ben, tabii ki! Ama Quartier Latin'in dışına çıkmak gerekir, ülkenin nabzını tutmalıyız. Komünist Parti yepyeni bir ağ oluşturuyor, garantili bir propaganda. Gerçek savaş burada: bizi kazansalar da tehlike, biz onları kendimize çeksek de tehlike. Ama harekete geçmek gerekiyor!

Maille ve Jean-Claude'a göre hiçbir tehlike söz konusu değildi. Flins'e gidiyoruz, işte bu kadar. İşçiler olmazsa hareket kısa zamanda sönükleşir. Hervé daha diyalektik-daha "kurnaz" diyor Maille.

– Sinteuil kızıl bayrak ve siyah bayrak arasında bir seçim yapamıyor, diye özetliyor durumu Brunet. *Maintenant* için şimdilik doğru çizgi budur, başkan Mao'nun dediği gibi.

– Her halükarda ilkbahar kızıldır.

Hervé fikirlerini göz ardı etmiyor: edebi deneyimler için fildişi kule dönemi bitmiştir artık, kitlelerle iletişimi sağlamak gerekiyor. *Maintenant* yeterli değil artık, *Maintenant*'ın Sorbonne'dan çıkması

gerekiyor. Entelektüeller her zaman edebiyatla hiç ilgileri olmayan çekingen *radikal sosyalistler* oldular. Citroën'de çalışan bir tornacı bir profesörden daha duygusaldır. Her şey bir yana sefalet patlama noktasında ve yasayı yapan da sayıdır. Dolayısıyla *Maintenant* niçin Flins'de olmasın? Kültürün sınıfı yoktur, dünya okuma yazma bilmeyen aristokratlarla ve aptal burjuvalarla kaynıyor. Ama Hervé'de özellikle medya konusunda bir sezgi var: 68'de sendikalar bir süre için televizyondan daha güçlü olduklarını göstermişlerdir.

*

* *

Carole uzlaşmalardan hoşlanmıyor. Martin'in evinde kaldığı o 3 Mayıs gecesinden beri Carole başka bir hayat yaşıyor. Hiçbir zaman bir erkeğe bağlanmak istememiş, sadece annesinden kaçmak istemiş, annesinin yaptıklarının tersini yapmak istemiştir. Yumuşacık manken Torino'lu büyük bankacı Beneditti'yle evlenmişti çünkü zengin ve cömertti bu banker. Bu cılız ve çekingen insan hiçbir zaman bu kadar güzel bir kadına sahip olmamıştı: bu kadını karısı yapmak bir güvenlikti kendisi için. Carole aralarında bir bağ oluşturmuştu. Tek bağ. İki uyuşmaz dünya arasında uyuşma. Annesi Beneditti'yi kendisine bağlamak için yanından ayırmamıştı onu; Beneditti mankenini elinde tutmak için doğurtmuştu onu. Annesi "bir çocuk bir kadının ölümüdür" diyordu. "Bir erkek de" diye ekliyordu ve bir yandan da birçok erkeğe sahip olmak istiyordu. Beneditti gözlerini kapıyor ve hesaplarında, uçaklarda ve büyük başkentlerde yaşıyordu. Anlaşılmak isteyen Carole sadık bir çift hayali içindeydi: tam bir uyuşma, birbirlerinden ayrılmayan *yin* ve *yang*. Gölgeli, çekingen. Derinlerde. Lav birikmesi.

Martin'in bakışlarındaki çekingen ve yoğun hayranlığı okumuştu... halüsinasyonluydu adeta bu bakışlar... Yarım sözcüklerle ya da hiçbir sözcüğe gerek kalmadan anlaşıyorlardı... Wadani'lerle ilgili olarak ya da Marksist-Leninist Birliğin amaçları hakkında... Martin kendisinden söz etmiyordu; Carole içini dökmekten nefret ediyordu. Uyuşuyorlardı bu konuda. Martin ona Birliğin el ilanlarını veriyordu, Carole bazı düzeltmeler öneriyordu

ya da mükemmel buluyordu bu el ilanlarını. Martin U.N.E.F'in gazetelerini getiriyordu ve yaşlı *Stalincilerin* manevraları ikisini de güldürüyordu. Martin *Pekin Informations* alıyordu ve içindeki bazı makaleleri okuyordu yüksek sesle: gene *Stalinci* yazılardı bunlar ama kesik süt renginde haşlanmış pirinci andıran sayfalarda küçücük harflerle yazılmış, çok eski zamanlardan kalma bu özdeyişler bürokratlardan ve aygıtlarından kurtaracak kadar güçlüydüler. "Bir ikiye bölünür", "Revizyonistler prestij kaybediyorlar", "kendi gücüne güvenmek": bunların hiçbir anlamı yok muydu? "Bilginin sıfır derecesi, anlam kırıntıları" diyerek şaka mı yapıyordu Bréhal? Ama her şeyi açıklıyordu bu... söylenemeyen ve elleri ve alınları sıkıntıdan terleten şeyleri iyi niyetle dahil ederseniz işin içine...

*

* *

Martin ilk başta kanepede yattı. Sonra Carole'ü yatağında uzun uzun, edeplice öpmeye, okşamaya başlamıştı. Her zamanki gibi hayranlık ve güven duyguları içinde. Sessiz. Bazı geceler ortadan kaybolduğunda ve sabah vakti şaşkın bir halde geldiğinde Carole dudaklarında, ellerinde kadın kokuları hissediyordu. O zaman daha çok kapanıyordu, dudaklarını sıkıyordu, öpmesine izin vermesi söz konusu olamazdı. Marie-Paule Longueville-Cazenave'dan hiç söz edilmiyordu. Carole grubun varlığından kuşkulanıyor muydu? Martin bu konuyu hiç düşünmemek için Carole'le yaşıyordu. Onun göğüssüz, ince, zayıf bedenini, bir delikanlınınki gibi adaleli baldırlarını ve kalçalarını, bir genç kızınki gibi körpe yanaklarını seviyordu. Tahrik ediyordu onu ama bilinmeyen bir tahrikti bu, cam çerçeve gibi... içine kapanan ve kendisinde kalan... larva mastürbasyonu gibi bir şey, patlamadan, dağınık. Yerini ortak eylemlerinin aldığı kapsamlı bir anlaşma gibi.

Sıcak ilkbahar mevsimi Paris'i dumanlarla kaplı bir gökyüzüyle örtüyordu, gözyaşartıcı bombalar gözleri yakıyordu. Carole sisler içinde yüzüyordu. Göğsünde sürekli puslu bir baskı hissediyordu ve gözlerinde de kendisini ağlatabilecek bir sıkıntı vardı. Ama bütün bunlar duyum bile değildi, geri kalan her şeyi ulaşılması mümkün olmayan bir arka plana iten bu Mayıs ayının dalgaları al-

tında keyifsiz duygulardan başka bir şey değildi. Martin'le sevişmemek bile normal geliyordu ona çünkü birbirlerini seviyorlardı, her şey öylesine olağanüstüydü ve olaylar o kadar hızlı gelişiyordu ki... İlk kez bir erkek erkeklerin annesiyle birlikte yaptıkları şeyi yapmıyordu...

O akşam Martin dümdüz göğsünü ve yuvarlak kalçalarını uzun uzun okşadıktan sonra elini karnına götürdü ve kalkan kamışını yaklaştırdı:

– Seninle sevişiyorum, bir çocuk istiyorum.

Birdenbire kendine geldi ve geriye doğru itti onu.

– Söz konusu olamaz.

Carole'ün Saint-André-des-Arts'daki evine girdiğinde sıkıntısı dağılıyordu. Rönesans, kabul edilebilir bir inisiyasyon. Kendisini başsız bir ucube durumundan sadece o kurtarabilirdi. Başka bir insan olabilmek için o çocuk gerekliydi onun için, erkek ya da kız, farketmezdi... Sıfırdan başlamak. Çocuk yüzünden birlikte kalacaklardı. Ayrıca birlikte yaşamak için başka bir neden olabilir miydi? Hatta militanlık yapmak için tabii ki, ama bu başka bir hikâyeydi. Bu bebek fikri onu hem mutlu ediyor hem de biraz aptallaştırıyordu. "Şımarıyorum ama ne önemi var bunun" diye düşünüyordu sıradan bir bahane, bir gerekçe kafasını tekrar kurcalamaya başladığında. Sonra tekrar bu çılgınca düşe teslim oluyordu. Bütün bunları paylaşabileceği tek insan Carole'dü. Sonunda ona açılma cesaretini gösterebilmişti, niçin reddediyordu, o kadar doğal, o kadar normal bir şeydi ki bu. Yanılmış olabilir miydi onunla ilgili olarak, sandığı kadar olağanüstü biri değildi demek ki, esasa ilişkin bir şeyi gözden kaçırmış mıydı yoksa?

– Dinle, bir çocuk istiyorum. Sadece senden olmasını istiyorum. Göreceksin, yeni bir yaşam olacak.

– Tabii. Ama benimki yetiyor bana. Zaten yeterince karmaşıklaştırıyor durumu bu.

– Çocuk istemeyen tek kadınsın sen kesinlikle. Neyin var? Çocuk sahibi olmak istediğim tek kadınsın.

– Yanılıyorsun. Günümüzde kadınların artık anne olmaktan başka bir şey düşünmediklerini farketmedin mi?

– Anne var, anne var. Ben kesinlikle bir baba-anne yapacağım.

– Zaten iki tane "Madam Casenave" var, yetmiyor mu sana?

– Madam Madam'dır, sadece bir kez evlenirim. Seni seviyorum ve çocuğumun annesi olmanı istiyorum.

Carole gene sabaha karşı dönen Martin'in ellerindeki kadınların cinsel organlarının kokularını hissetti, kimi zaman gömleğinde kalan uzun saç tellerini gördü.

– Bu beni ilgilendirmiyor, diyorum sana.

Annesi çocuk düşürmeli, bebek Carole'ü öldürmeliydi. Şaşkın ve çılgın bir manken ve hayalci bir bankacı arasındaki yapay ilişkiyi sağlamaktansa ölmeyi tercih ederdi. Kesinlikle çocuk istemiyordu. Ne kadar gerekiyorsa o kadar hap alacaktı, otuz altı kez çocuk düşürecekti ve bütün bunlara rağmen bir çocuğun doğdunu görürse Carole bu çocuğu boğabileceğini, küçük bir dere yatağına atabileceğini hissedebiliyordu... kendisini bankada hesap açtırır gibi hiçbir heyecan duymadan doğuran annesinin işlediği suçtan daha ağır bir suç olamazdı.

Alelacele giyiniyor ve merdivenlere doğru kaçıyor. Bu "olaylar" ayında, gece gündüz, her zaman bir şeyler olur. Tekrar Saint-Michel'e çıkıyor. Polis engellerini aşmak için küçük sokaklardan geçmek gerekiyor. Gay-Lussac sokağı, üniversite ve lise öğrencileri yolları kazıyorlar, kaldırım taşları yığınakları yapıyorlar. Frank'a rastlıyor orada.

– Selam!

– Çabuk, yardım et, şu arabanın yerini değiştirelim, tam bir barikat olur bu, polisler saldıracak!

Cédric bir Molotov kokteyli hazırlıyor ve uygun anı kolluyor.

– Bu sabah ne yaptık biliyor musun? Ecole Normale'in feshedilmesine karar verdik! Oy birliğiyle!

– Yapabilirseniz ne âlâ! Carole eğlenceli olduğunu düşünüyor bunun. Aslında düşünmüyor. Uzaklarda patlayan bir bombanın etkisiyle gözleri yanıyor, sımsıcak, ağır gökyüzünün Paris'in üstüne çökmesini istiyordu, fırtına çıkmasını istiyordu, sağanak halinde yağmur yağsın istiyordu.

Martin'in kendisini kendisi olarak sevdiğini sanmıştı.

Sadece ikisine ait olan bir aşk, ne şaka ama! Onun aradığı bir bebek makinası. Şefkat duygusunu uyuşukluğa kadar götürüp hafifletmek gerekiyordu. Saf. "Sen kesinlikle idealistin birisin" diyordu annesi ona.

Martin'in öbür erkeklerden farkı yoktu, domuz ya da baba, veya ikisi birden.

Burada bir yanlışlık olmalıydı. Onu uzun zamandır tanıyordu. Son haftalarda gözlemliyordu. Üst dudağının sol tarafındaki ben ağzı açık uyuduğunda titrerdi.

– Biraz önce Bréhal uğradı, gördün mü? *Örgütlerin* sokağa ineceklerini hiç düşünmemiştim!

– Boş ver, olması gereken yerde olmadığını anladı. Gidiyor, görüyor musun.

– Valence Sorbonne'da paçayı kaptırdı. Ne yüzsüz ama! Hem revizyonist hem kendini alkışlatmak istiyor.

– Paçayı kaptırmasında şaşıracak bir şey yok. Dubreuil sempatik bir miting düzenledi ama o da yeteneksiz, modası geçmiş biriydi. Kimse ilgilenmiyor artık.

Barikat kuruluyor, polisler gayet soğukkanlı. Gömleğinin düğmeleri açık, sallanarak yürüyen Edelman toplulukları denetlemekten alamıyor kendisini. *Kendi* toplulukları: Heinz, Roberto, Olga, Frank... Mesele onun öğretisini harfiyen uygulamaları değil, diyalektik onlara yabancı ve yıkımda zevk arama kudurganlığı trajik olmaktan çok nihilist. Ama onlara protestoyu, kurtuluşa götüren hoşnutsuzluğu öğretti.

– Hey! Fabien, bugün artık Port-Royal'de bile münzeviler olmadığını biliyorum, Janseniusçuluk geriliyor, metroda Fransızların aralarında nasıl konuştuklarını farketmedin mi? Brichot bile kapıcısıyla hayatında ilk kez konuşmuş gibi! Bunun paradoksal bir şey olduğunu söyleme bana. Tanrı gizlenmiyor artık, anlıyor musun, sokağa iniyor.

Sinteuil sürekli şaka yapar, saflığından ya da kötülüğünden, pek bilinmiyor. Edelman düş kırıklığına uğramış gibi hissediyor kendini. İnsanlar birbirlerini anlamıyorlar artık. Kuşaklar arasında uçurum.

– Kahrolsun polis devleti!

Birdenbire taş yağmaya başlıyor polislere. Polisler el bombalarıyla tekrar geri çekiliyorlar.

– Martin'i görmediniz mi? Günlerdir kayıp.

Marie-Paule Cazenave-Longueville, şaşkın bir halde kocasını arıyor.

Carole ağlayarak ona bakıyor... göz yaşartıcı bombaların oluşturduğu sisler içinde kimsenin kendisini tanımayacağından emin. Kalbi yukarı doğru yükselmeye başlıyor, şaşkın bir kuş gibi... ve kanat çırparak hançeresi içinde boğuluyor. Marie-Paule'ün yüzünün parlaklığını, kaslara karışan pembe ve kadife gibi teni farkediyor... bütünüyle ifadeden yoksun bir yüz bu... "Kendisine kalan nesnellikle belki ifadesiz ama asla buruşmayacak, pişmiş bir toprak gibi, hiçbir çizgisi olmadan yaşlanacak" diye düşünüyor Carole. Marie-Paule Carole'ün annesi gibi hoppa... barikatların arasında küpeleriyle... Hiç kuşkusuz o kadar kaba değil, biraz daha snob ama hoppa. Carole nefret ediyor. En azla yetinmeyi tercih etti: en az çıplaklık, en az kıyafet, makyaj yok, mücevher yok. İçerden kilitlenmiş bir tanecik odası. Elindeki kaldırım taşını birdenbire eski bir heykel gibi genç kalacak bu yapışkan, pembe ve kadife gibi cilde atmak istiyor. Polislere atıyor kaldırım taşını. Polis müfrezesi beklemedi. Hücum. Coplar. Kaçan kurtulur. Bazıları düşüyor, bazıları polis araçlarına atılıyor.

– Kahrolsun polis devleti!

Çeşitli yönlere doğru kaçışmalar, Carole arkadaşlarını gözden kaybetti, koşmaya devam ediyor, birdenbire hafif, özgür, hava gibi hissediyor kendini. Yorgunluk yok, öfke yok, sadece müthiş bir rahatlama... sürat ve kanatlarla ilgili... Göz yaşartıcı bomba fırtınası Carole'ün üstünden bir kırlangıcın kanatları gibi kaydı. Yeniden doğuş. Özgürlük! Nereye doğru uçuyor? Kaos. Şaşkın insanlar. Ambülanslar. Sokaklar tutulmuş. Coplar. Ve gene müthiş özgürlük duygusu. Martin sokaklarda, bir yerlerde olmalı. Saat sabahın altısı. Ortalık yatışıyor gibi. Bulmak gerekiyor onu. Gerçekten bulmak istiyor mu? En iyisi Olga'ya gitmek.

*

* *

Hervé orada yoktu.

– Arabalar yanıyordu. Arabasını kurtarmaya gitti, bir daha göremedim.

Ambülansların, itfaiye araçlarının sirenleri. Radyo polislerden ve göstericilerden yüzlerce yaralı olduğunu söylüyor. Olga endişeleniyor. Tehlikeli bölgeler hatırlanıyor. "Halk atölyesi" olan Güzel Sanatlar, "Yaratıcı sürekli devrim" ilan edilen Odéon. Martin orada olmalı. İşte Hervé.

– Ecole Normale'e sığındım, polisler orada, çıkışta bekliyorlardı ve herkesi götürüyorlardı, bir sedyeye yaklaştım. "Dikkat edin doktor" dedi geçmeme izin veren polis. Ciddi görünmek işe yarıyor.

Muzaffer ve yorgundular. Yorgunluk, sürpriz. Radyo yaralıların bilançosunu vermeye ve çatışmaları anlatmaya devam ediyordu. Din adamları ve bilim adamları ortalığın yatışması için çağrılar yapıyorlardı. Olga kahve ikram ediyordu.

– Allah kahretsin, rahatlık kalmadı artık! Şimdi de grev yapacaklar.

Sinteuil'ün Genel İş Sendikası'yla temasları büyük bir işçi hareketinin başlayacağı konusunda ip uçları veriyordu. 1 Mayıs gösterileri yapılmıştı, Batıda sendikalar anlaşmalar yapıyorlardı. Kısa süre sonra genel grev Paris'i ve bütün ülkeyi felç edecekti. Her yere çöp tenekeleri yığıyorlardı. Benzin yok. Nakliyat yok. İki milyon grevci. Altı milyon. "Kargaşa" (de Gaulle). "Hepimiz Alman Yahudileriyiz." "Hiç kimse olaylara tam anlamıyla hakim değil" (Paris valisi). Gene gösteriler ve barikatlar. "Katılım" rahatlatabilir mi acaba insanları? Çok geç. "Tek bir çözüm: devrim!" "Bir hata yaptım, değil mi?" (de Gaulle). Sendikalar ve patronlar Grenelle sokağında görüşüyorlar. Genel İş Sendikası işbirlikçi mi? Charléty öğrencileri, kendilerini götürmek isteyenlere karşı direnmeye çağırıyor.

– Frank *Maintenant*'ın bir revizyonist ve ihanet içindeki toplumcular dergisi olduğunu söylüyor.

Olga kendisi için pek fazla eğlenceli olmayan bilgiler getiriyordu çünkü anlamaya başlıyordu ki Paris'te "revizyonist"in anlamı liberal değil açık seçik biçimde işbirlikçi ve yozlaşmış demekti. Autre Yayınları'nın küçük bürosunda gizli bir hücre toplanmıştı. Huysmansvari havası ve Belle-Epoque dönemine özgü bastonuyla Brunet marjinallikten uzaklaşmanın her zamankinden daha gerekli olduğu görüşünü savunuyordu.

– Aşırı sol? Tamam. Ama ancak işçi sınıfının himayesinde izlenecektir bu yol.

– Merkez Komitesi'nden yoldaş Pousset'yi gördüm, diyor Maille.

– Mutlaka gerekli miydi bu? (Brunet Huysmans havalarına giriyordu tekrar).

– Bu sabah anarşistler Lauzun'ün dersini engellediler. Ne yaptı biliyor musunuz? Sinteuil'ü aradı: odacılar -tümü Genel İş Sendikası'ndan olan ve *Maintenant*'ın yönlendirdiği- nezdinde müdahale etmesi için ve kendisine ders verebileceği bir yer bulunabilmesi için.

Jean-Claude'u eğlendiriyordu böyle bir komedi. Sinteul'ü daha da fazla:

– Genel İş Sendikası nezdinde nüfuzum olukça sınırlı, korkarım. Lazun falan yok bugün. Ben gelecek sayı için Mao şiirleri çevirilerimi bitirmeyi tercih ettim.

– Bu arada Marksist-Leninist Birliği'nin adı artık Maocu Birlik.

Olga haberi Carole'den almıştı.

*

* *

Martin'in bu düşüncesi oybirliğiyle kabul edilmişti. Açık seçik, anlaşılır. Doğu rüzgârı bürokrasiyi süpürüyordu ve gençleri aygıtların köhneliğine karşı itiyordu. Bütün dünya aynı yönde dönüyordu; şimdi yüz milyonlarca Çinli tarafından vazedilen Taocu anarşizm tüm Paris isyancılarının gözünde üçüncü bin yıl için bir örnek gibi gözüküyordu. Kırıp dökenler? Dogmatikler? "Burjuvalar ve revizyonistler korkudan aptallaşıyorlar. Maocular her şeyi yani imkânsızı isteyen spontaneistler. İşte gerçek budur!"

Martin Birliğin militan coşkusunun etkisinde kalmıştı. Örgütünün kendisini illegal biri gibi gösteren İçişleri bakanı tarafından yasaklanmış olması onu daha bir gizemli kılıyordu. Arkadaşlarının eylemlerini koordine etmek amacıyla Frankfurt'a, Milano'ya gidiyordu. Az konuşurdu, Carole'e "kolektif metinler"i okumakla yetinirdi. Hareket Fransa'nın sorumluluğunda mıydı? Bir sapma mı söz konusuydu? Önce bir taban oluşturmak gerekiyordu, daha sonra başka yollardan sürdürülürdü mücadele. Carole tam güvenine sahipti, en radikal devrimci el ilanlarını dağıtıyordu; şimdilik daha fazlasını istemiyordu. Saint-André-des-Arts stüdyosu siyasal laboratuvarları, tapındıkları gizli manastırdı. Artık çocuktan söz etmiyordu. Şimdi eylem zamanıydı. Martin buz gibi yakıcı bir tapınmayı bu genç kadına adıyordu. Onun yanında biriktirmiş olduğu gerilimi Grubun oyunlarında patlayacaktı ama Marie-Paule'ün yakınmalarından kurtulmak için çabuk ayrılıyordu yanından. Bu sırada Carole dudaklarını daha çok kapatıyordu ve bedeni iştahı olmayan birinin bedeni gibi kuruyordu. Ama zayıflamış, kansız kalmış bir hali yoktu, mistik maceraları ateşle, kendi zevkiyle besliyordu onu.

Niçin terorist olmadılar? Kim bilebilir? Belki Paris'te oturduklarından, Seine'de yüzen Okyanus'dan gelmiş o sonsuzluk parıltısıyla... Ya da Notre-Dame'ın olukları burada bütün dinlere bir karnaval havası verdiklerinden. Veya Carole yalnızlığını annesinin güzel münasebetsizliği ve babasının sert, acımasız zayıflığı arasına sıkıştırmayı öğrendiğinden ve etkilenmeye açık olduğundan ama asla hakim olamadığından.

Martin onu sadece kendisi için istiyordu. En azından başkalarına bakışlarını, sözlerini, hareketlerini kıskanıyordu, o zaman korkunç öfkeleniyordu, kırıcı ve kaba oluyordu. Bunlar onu şımartmış mıydı? Biraz. Özellikle korkutmuştu. Ağzı git gide daha fazla sıkışıyordu, yapışık, aralıksız bir çizgi halini alıyordu.

Martin'in vahşiler üstüne konuşması söz konusu değildi. Ama Mayıs barikatlarına karışmış Wadani peygamberleri bir işe yaramışlardı. Martin resim yapmaya başlamıştı.

Marie-Paul'ün Grubu'nun müdavimleri ve konuklarının çoğu yeteneksiz ressamlardı. Onlar gibi resim yapması söz konusu olamazdı. Carole'ün yatıp kalktığı, yaşadığı yer atölyeye dönüştürüldü. Oturmak ya da yatmak için iki şilte vardı burada sadece; *dripping* için bezler ve tuvallerle doluydu. İstirahat eden etnolog Carole Grupta geçen bir gece ve gizli bir toplantı arasında *action painting* yapan büyücünün transında bulunuyordu. Carole'ün gözlerinin rengi git gide daha fazla kararıyordu: kor haline gelmeden önce el değmemiş gibi gözüken o görünmeyen akkor noktasına taşman katışıksız kömürler.

*

* *

Direnilmesi mümkün olmayan ve saçma bir büyüyle bu adama bağlanmıştı. Martin tercihlerini hiç açıklama yapmadan ve hiçbir yorum kabul etmeyen bir enerjiyle empoze ediyordu. Onu anlamıştı, tartışmıyordu artık. Öte yandan başkalarının Martin'in bağnazlığı dedikleri şey Carole için dürüstlüğünün basit bir simgesiydi. Ateşli ve coşkulu bir erdem. Tuhaf bir biçimde istikrarsızlığa müthiş güveniyordu. Çünkü sonuçta değişken, kararsız da olsa bir tutkudan daha güvenilir ne vardır?

Ve kendisinden söz etmenin söz konusu olmadığı ama kendisine ait olunması gereken bu adama sessizce katılımı içinde Carole bitkilerle çevrili olmak istedi. Saint-André-des-Arts sokağındaki atölye boyunca uzanan boş taraça binanın çatı katıyla birleşiyordu ve bu muazzam düzlük onun bahçesi oldu. Sürekli hareket halinde olan çiçeği burnunda sanatçı eğilerek, diz çökerek, sürünerek bezlere renk atarken Carole kedi gibi bitkilerinin arasına çekiliyordu. Tomurcukların gelişmesini, çiçeklerin açmasını, yaprakların büyümesini, sapların eğilmesini gözlüyordu. İstikrarlı yaşayan varlıklar. Sadece bir bitki sadık olabilir. Geçici ama yaşadığı sürece güvenilir bir süreklilik. Bir bitki hareket etmez, bizi terk edemez. Özellikle de hareketsiz kaderi bizim ilgimize teslim eder onu. Carole doğaya dönüşüyordu -toprak, su, güneş- çünkü aslında hiç kimseye itiraf etmediği bir arzuyla yanıyordu, bağlanmak istiyordu.

Bir anlamda Martin'e vermişti kendini ama o farkında değildi, kesinlikle inanıyordu buna. Onu. Carole'ü görmüyordu artık. Hem sonra, yaşamı çok belirsiz, çok kapalıydı: fışkıran bir su, noktacı bir tablo. Onu tutan ellerinize sadece kaçmak için güvenen bir aerosole güvenilebilir mi: püskürteç, sprey?

Devrimci feministlere -Maocu birlikten ayrılma sonucu ortaya çıkan ve Carole'ün hemen katıldığı bir kadın hareketi- banliyölerde afiş astıktan sonra dönüşte bir araba kazasında felç olan bir kadın militan Jeanne'la ilgilenmeyi önerdi. Kızlar kovanı kraliçe arının çevresinde dönüyordu... Jeanne... genç kadının handikapı sanki her birine gizli yeteneksizliğini, sürekli kanamayı gösteriyordu. "Lauzun'ün öğretisine bağlı ama bu öğreti bağlamında yenilikçi olduğunu" söyleyen yönetici Bernadette kadınların yakındıkları şeyin sözde bir hadımlaşma olmadığını, kadınların, bedenlerinin ve kişiliklerinin tam anlamıyla yok olması tehditleri altında bulunduklarını söylüyordu.

– Sevdiğimiz insanı ve en başta annemizi yitirdiğimizde bütünüyle, bedenimizle ve ruhumuzla kayboluyoruz. Erkekler için böyle değil durum: onlar annelerini hiçbir zaman yitirmiyorlar, arıyorlar ve buluyorlar -çok açık bu- karılarında ya da metreslerinde... Dolayısıyla yasımızı bastırmaya, bizi çekici olmaya zorluyorlar. Bazı kadınlar sevgililerini ya da kocalarını anne gibi görürler. Dolayısıyla sevimli prens onları terkedip gidince bütün enerjilerini yitirirler, diyordu Bernadette yanında oturan kızın göğüslerini okşarken.

– Haklısın, diye karşılık veriyordu Jeanne tekerlekli sandalyesinden. Ama ben diyorum ki, erkekler bir gün iktidarı ele geçirdiler ve o zamandan beri ataerkil toplum bize sürekli makyajlanması, süslenmesi gereken güçsüz ve engelli aptal kadın bedeni imajını empoze ediyor. Öyle değil mi Carole? Wadani'lerde maçoların kadınları nasıl yönettiklerini anlat.

Carole kabul ediyordu bunu ama antropolojiden söz etmek gelmiyordu içinden. Belli belirsiz bir biçimde kendini biraz bir Wadani kadını ya da Jeanne gibi görüyordu ve konuşmak onun için otantik bir şeyi, bir acıyı açıklamak gibi bir şeydi. Jeanne'ı yıkı-

yordu, oturağını değiştiriyordu, giydiriyordu. Hatta Çin konsolosluğuna mektup yazıp bu konuda akupunkturun yararlı olup olamayacağını sordu. Ayrıca erkeklerden şikâyetleri olan kadınları dinliyordu ve el ilanları kaleme alıyordu. Sonunda ateşkes: bitkilerine kavuşuyordu.

Teras sığınağı olmuştu. Doğan güneş renginde bir kaygılar, tasalar çiçekliği. Mavi gözlerini saklayan mahçup, küçük kızlar ve tomurcuklanmış memeleri: unutmabeniler, menekşeler: koca kafalı, incelikten yoksun ama nitelikli Ecole normale öğrencileri. Sardunyalar: sürekli el kol hareketleri yapan ve kafelerin teraslarına takılan çapkın kadınlar. Telkâri kakmalı güller: eteklerine böcek gibi yapışmış küçücük çocuklar için kokulu reçelli, tereyağlı ekmeklerle dolu, neşeli, güzel anneler. Kem küm eden ya da kibirli entelektüeller: tırmanıcı kozalaklılar, gümüş rengi köknarlar.

Hava ve toprak, suskun ve rahat, akuatik ve ışıklı, Carole bu bitki dünyasında kendini buluyordu. Sadıklar arasında sadık. Biraz melankolik, biraz ironik: "Marie-Paule'e taş atmadığım zaman bahçemi işliyorum."

*

* *

Kırk dil bilen ve yirmi dil konuşan, ulaşılması mümkün olmayan Benserade, bir yandan, zekâsıyla o çok hareketli bilgisayar mantıkçılarına egemen olan Benserade onları Olga'yla birlikte Uluslararası Semantik Derneği'nin toplantısı hazırlıklarını için Londra'ya çağırmıştı. Loş ışık, küflü kitapların kokusu, yetmiş yaşındaki ihtiyar delikanlının tartışmasız çekiciliği ve yeniyetmelere özgü çekingenliği. Üzerinde kahve, kuru pasta bulunan tekerlekli masayı iterken Carole Benserade'm bir Ortaçağ rahibi olduğunu düşündü. Hayır, halkların göçünden eski oldukları varsayılan Hint-Avrupa sözcüklerinden önceki ütopik küçük yıldızın sadık bir uyruğu. İnsani gerekliliklerin o kadar üstünde uçuyordu ki hiçbir hayvani özellik kalmamıştı kendisinde. Benserade bir bitkiydi, evet, tastamam öyle, terasta yerini alabilirdi. Ya da atölyede: sadık bir erkek, tek sadık erkek. Reçineli. Servigil. Hava ve klorofile boğmak için güneşe çıkaracaktı onu.

– Dalgın bir haliniz var matmazel Benedetti. Ne düşünüyorsunuz?

– Hiç, bitkilerim var, çok sadıklar...

Ağzı konuşurken kendisi yoktu. Carole sıkıntılı hissetti kendisini, daha dikkatli olabilirdi -ne ilgisi vardı, Benserade'ın onun bitkileriyle ne ilgisi olabilirdi.

– Nasıl? "Bitki" sözcüğü size "sadık" sözcüğünü söyletiyor öyle mi? Olağanüstü! Siz spontan bir etimolojistsiniz, şaşırtıcı bir şey bu! Hint-Avrupa dillerinde, İngilizcedeki *to trust* ya da Fransızcadaki *trêve* (ateşkes) gibi "sadık" (fidèle) anlamına gelen bir çok sözcüğün kökenindeki **dru* kökünün nereden geldiğini biliyor musunuz? (Evet tabii *ateşkes sadakat*'le ilişkilidir çünkü düşmanlıklar son bulmuşsa bu, güven olduğu anlamına gelir...) Evet: **dru ağaç, orman* demek. Ve siz de bitkilerden söz ediyorsunuz bana!

Benserade meşe değildi. Daha çok bir kamış, bir papirüstü. Ama çok sevimliydi. Onun yanına sokulabilmeyi, sözgelimi onu rahatlatacaksa eğer Beneditti'lerin servetini kendisine bırakabilmeyi isterdi; kısacası onu nüfusuna geçirmeyi isterdi. Ama yok, böyle bir şeyi, nüfusa geçen bir baba olmayı daha çok onun düşünmesi gerekirdi.

Olga düşler içinde yaşamıyordu. Kafasında sürekli görünmeyen ve yararlanabileceği bir kaynakçayı inceliyordu ve her şeyi anında öğrenmek istiyordu.

– Uydurmuyorum mösyö, gerçeküstücü bir manifestonun altında imzanızı gördüm.

– Talihsiz bir rastlantı, matmazel... pardon, madam de Montlaur.

Benserade mosmor olmuştu ve Olga nasıl bir gaf yapmış olabileceğini düşünüyordu. Tuğla ve puro biçimindeki kuru pastalar ve bir yudum kahve yaşlı dilbilimciyi rahatlattı.

– Tabii kesinlikle doğru, bendim o; ama söz etmemek gerekir bundan, anlıyor musunuz, ben şimdi Kolej'deyim. Sizin dediğiniz gibi barikatlarda Kurumu temsil ediyorum. Oysa o dönemde... Closerie des lilas'da kan akıyordu, Breton barut gibiydi: ya etkisine girerdiniz ya da çekip giderdiniz oradan. Ben gittim. Kavga

etmeye niyetim yoktu. Evet, biliyorum tabii, bugün bütün bunlar kitle hareketleri oldu. Ama benim gençliğimde, sizin sözünü ettiğiniz manifesto... nasıl söylesem... yazı dünyasındaki bir Molotov kokteyliydi.

Carole içinden, ben onun yerinde olsaydım, Breton tarafından etkilenmeye razı olurdum, diyordu. Ne istediğini kendisi de bilmiyordu gerçekten: gümüş renkli bir kozalaklı ya da sürekli eylem içinde olmak. Sonuç olarak ateşkes olmuştur çünkü çalkantı olmuştur.

*

* *

"Seni seviyorum" diyordu Martin ve gözlerine ciddi ciddi bakarak sıkı sıkı sarılıyordu ona. Sonra Gruba gidiyordu. Carole onun Marie-Paule ve ötekilerle sevişeceğini biliyordu ve bu hayata dönmek istemiyordu, çünkü o da düşünmüyordu ve hayal etmiyordu böyle bir şeyi. Herhangi bir yalan söz konusu değildi: bu patlama daha basit ve daha acımasız bir biçimde düşüncesinden kaçıyordu, bilincinde yeri yoktu.

"Seni seviyorum" diye yineliyordu dönerken... aynı etkileyici bakışlarını gözlerine dikmişti ve unutmak istiyordu sanki bu bakışlarla. Carole en küçük bir alay ya da kuşku işareti gösterse, Martin'in kendisini kötü hissedeceğini, belki bayılacağını ya da sinirleneceğini hissediyordu. Hiçbir şey söylemiyordu, birlikteydiler. Boş olduğundan güçlü olan bir birliktelik. Carole'ün korkulu şefkati, bitkisel süreklilik susuzluğu, Martin'in sıkıntılı şiddet halinin çok uzağındaydı... onun iyi yetişmiş çocuk havalarının altında sürekli bir açlık gizliydi, itaat eden bedenlerden oluşan bir sürünün şımarık âşığı olma arzuları besliyordu ya da kendisini ebedi bir uzama götürecek olan bir çocuklar hanedanının babası olmak istiyordu. Birinin duyumları ötekinin fantazmalarında yok oluyordu: birlikteliklerinde hiçbir ortak unsur yoktu. Boşluk ve hiçlikten oluşan bir birliktelik. Ama zarf dolayısıyla tutuyordu onu: ne olduğunu hiçbir zaman bilemeyeceğimiz şeye karşı duyduğumuz hayranlık. İnanç işlevi gören coşkularının dayanağı buydu.

Boş birlikteliğin zarfı yırtılabilirdi. Carole'ün her akşam yuttuğu hap Martin'in karşısına bir dikenli tel gibi çıkıyor ve onu güçsüzlük, yararsızlık suçlamalarıyla eziyordu.

– Bazı kadınların kısır olduklarını gizlemek amacıyla hap aldıklarını duydum. Çocuk sahibi olamayacağın için çok istemiyor olabilir misin?

Bilinçsiz katillerin öfkeli tavrı içinde kötülük yapmak için konuşuyordu. Carole'ün kendisinin spermiyle korunduğu düşüncesi ona dokunma arzusunu yok ediyordu. Ve laçka erkekliğinden nefret etmeye başlıyordu, yalnızlık ya da zevki tercih eden ama anne olmayı reddeden bu kadın bedeninden nefret etmeye başlıyordu. Kemirilmiş olmayı reddeden. Ona ait olmayı reddeden.

– *"Eksik yaşıyorum. Zararlı denizi aşmam için yardımcı olmuyorsun bana."* Bunun ne olduğunu biliyor musun? Wadani peygamberlerinin bir şarkısı. Bir insan yalnızsa, yani Tek'se, Wadani'lere göre lanetlidir bu insan. Wadani'lerin Yunanlılarla hiç ilgisi yok! Bir, İyilik demek değildir, tersine Birlik kötülüktür onlar için. Anlamıyor musun bunu? Dağılmak, aptalca tutarsızlığımızın dışına çıkmak: insanların zevk almaktan korktukları için riske etmekten istemedikleri deneyim. Ama sorun şudur: grup Majesteleri Bir'i tehlikeye atıyor. Çocukları da...

Carole'e göre gruplar ve çocuklar müthiş baskıcı zorlamalar getirir ama tartışmak istemiyordu. Militanlığa evet. "Eylem ruhun bulanıklığını giderir ve uygarca birlikteliklere katılan Bir-artı-Bir-artı-Bir'leri bozar. *Zararlı denizi aşmam için yardımcı olmuyorsun bana...* Kendisi yardıma muhtaçken nasıl yardım edebilirdi ona? Bilmeden, söylemeden. Martin'in indirdiği darbe altında kendi derinliklerine biraz daha büzülmüş halde: "Olamaz mısın, belki kısırsın!" Kendi derinliği gibi şaşırtıcı, daha da gerileyebilir ve içi daha da kararabilir. İnsan içinde daha fazla yer kalmadığını sanır ve işte daha gizli, daha girilmez bir mekâna sıkışabilir.

Martin'in tiksinti veren konuşmalarını esinleyen Carole'ün el kol hareketleri ve konuşmaları mıdır? Martin militanlığı sürdürüyordu ama el ilanları artık Frank tarafından kaleme alınıyordu. Yüzeylere karşı bu öfkenin istilasına git gide daha fazla teslim

oluyordu... bu öfke camlara, tuvallere, duvarlara sıçrayan resim damlacıklarında patlıyordu.

– Pollock, peygamber o işte, anlamaya ihtiyacı yok onun, eylem yapıyor! *Bir numara:* ne güzel isim bir tablo için! Bir birlikten söz ediyorsun: dağılmış! Ayrıca sayılar dizisi kesintiye uğrayabilir mi? Sonsuza kadar, evet. Ve rasyonel olmayan sayıları da ekliyorum ben çünkü Pollock *happening*'i Japonların Osaka'da *gutai*'yi bulmalarından önce, 59'da New-York'lulardan önce buldu...

Ritimli bir güç, bir ritüel dansı Carole'ün vahşi, siyaha çalan kahverengi bakışlarında yakaladığı kaosu örgütlüyordu. Sanki görüş bir duvardı, Martin zarını yırtıyordu ve göz tabakasının ötesinde tuvali, ölümcül bir gülüşle canlanıyordu. Bir paravanı sopayla delen bir zen üstadı gibi. Tavandaki sessiz yağmurda dolaşan ping-pong topları gibi. Farkedilmez bir karanlığı dağıtan ve yayan ve enerjisini kendisine bırakan cılız ama keskin ışık veren cep lambaları gibi. Martin, Pollock gibi olmak ve Carole'ün kendisini anlaması için bu koreografiye mitsel adlar vermeyi seviyordu. *Ay'ın altındaki sırtlan:* vahşi büyücü, Dee Kooning'in ucube kadınlarının torunu. *Bıçaklı çıplak erkek ve kadın:* adaleli fırça darbeleri, LSD'yle uyarılmış Cézanne'ın yıkanan kadınları. *Iphigénie ya da Eriphile:* bir kadın kurban edilecek, hangisi? Aşıboyası ve fışkırtılmış mor rengin gizemi. *Yaban defnesi:* bana göre (diye düşünüyordu Carole) âşık kadın Apollon'dan kurtulmak için defneye dönüşür.

Dalgalı piramitteki pembeli yeşilli bir defne: göz yarışın soluğunu hissediyor, yaldızlı, sedefli zümrüt sadece görme organını değil aynı zamanda koku alma organını da istila ediyor, görüntü koku oluyor, Yaban defnesi yakalanması mümkün olmayan bir sis, büyüleyici ve dokunulmaz bir kadın kokusudur. Carole retinanın öbür tarafına geçiyor... kokuların, renklerin ve seslerin karıştığı bir Baudelaire dünyasına... "Çünkü seviyorum. Bu çılgınca kendinden geçmede böyle bir büyüyü başka kim görebilir?"

Martin cebinden yassı bourbon viski şişesine çıkardı. Dağılmış resim için git gide daha yararlı oluyor. Aptallığın, budalalığın kesinlikle topluma özgü ama özellikle de bireysel olduğunu düşü-

nüyordu. Budala biri kendini bir şey sanmazsa etkileyici olabilir ve kendini sevdirebilir. Ama budala birinin küstahlığı çekilmez. Evin ekmek kutusunda grup oluşturduklarını sanan dondurulmuş bagetleri övütmek gerekir. Yerliler tuz çubuklarını yoğurmuşlardı, bu zehirli tozla sarhoş olmuşlar, içinde yuvarlanmışlardı. Deri çantalarda kumaşların karışması, toplumsal bünyelerin aptalca ve denetimli iletişimine saygı göstermeyen acının ve zevkin sızması.

Carole onun yere serilmiş tuvale yeşil, kırmızı, sarı renkler fışkırtmasını seyrediyordu. Bu renk bulutları içinde fırçayla öfkeli gözlerin, büzülen dudakların ya da belki sadece yuvarlak şekillerin, çakıl taşlarının, kaldırım taşlarının taslaklarını çiziyordu. Kendisini mi okşuyordu? Birisini tokatlıyor muydu, parçalıyor muydu, katlediyor muydu? Ya da bir kadını hamile bırakamayınca bir tuvali mi tohumluyordu? Sevişiyordu ve bu sevişmede kimsenin korunması ya da direnmesi söz konusu olamazdı, hiç kimsenin önünde yalnız... boşluğun patlaması mı? Her şey bir yana, hakkı vardı buna. Nasıl kendisi doğurmak istemiyorsa öyle. Hoşuna gitsin gitmesin, öyle... Kızmıyordu, bağışlıyordu onu. Ama sıkıntılı ve endişeli bir öfkeden oluşan su birikintisi içinde yüzen bir bağışlama. Patlayabilecek olan. Aşağılananların, hiçten daha az olanların, sevgiden yoksun küçük kızların, kısırların öfkesi.

Herkesin kendi tutkusu vardır. Terasa gitti, Provins güllerinin tomurcuklanıp tomurcuklanmadıklarına baktı. Evet çay rengi üç kokulu tutam şehvetli başlarını dikmişlerdi.

Saint-André-des-Arts sokağı aşağı doğru akıyordu... kirli bir ırmak gibi ince ve gri... Carole panjurların arkasında kayıtsız komşuların, 30 Mayıs'ta Arc de Triomphe'ta zafer işaretleriyle gösteri yapanların bulunduğunu düşünüyordu: "Sorbonne'u boşaltın!" Bunlar öküzün altında buzağı aramıyorlardı, geçici çözümler getiriyorladı ve yönetiyorlardı. Bununla birlikte barikat gecelerinde korkak ama suç ortağı ellerin gaz tabakalarını yok etmek için kovalarla su boşalttıkları görülmüştü. O zamandan beri panjurlar kapatıldı. Carole zayıf yüzünü Provins güllerinin içinde gizliyor, Martin de atölyede Pollock resimleri yapmayı sürdürüyor.

3.

Sinteuil hiçbir şeyden korkmuyordu, gülünç olmak dışında... Fransız işkembelerinin, barsaklarının Slav çekiciliği karşısında titremesi: şaşırtıcı bir şey yok-yok. Madam Hanska ve Balzac; pöh! Roger Nimier Roger Nimier'ye âşık, Roger Nimier Valmont'da az kalsın Çekoslavakyalı bir kadına âşık oluyor, bu kadın da güzel şeylere âşık: *very nice*, ama sakınmak gerekir. Sinteuil hiçbir ziyarete rehberlik etmeyecek, ne Saint Laurent'da ne Mont-Saint-Michel'de. "Akıl sağlığı mesafeden destek alır. Yetenek ondan beslenir." Anlayan kadına, kurtuluş yolu.

Mavi Ford Saint-Maxient'den ayrılmış Niort'a yaklaşıyordu. Aunis deniz kıyısında bir yer. Nem fazla burada, sıcak ve aydınlık burası. Otlar daha yeşil, ağaçlar açık denizden gelen rüzgârın etkisiyle kıtaya doğru eğiliyorlar, tuzlu buharlara doyan gökyüzü sararmaya başlıyor. "Görüyor musun, bir Güneyli Niort'dan itibaren evinde olduğunu anlayıveriyor hemen."

Olga kendisini Güneyli hissetmeye çalışıyordu. Atlas okyanusunun buz gibi suyuna alışmıştı, istiridye depolarını ilkel buluyordu, Montlaur'lar onu kendilerinden biri gibi görmeyi kabul etmişlerdi. Doğal olarak düğünlerine kimse gelmemişti; ayrıca laik bir törenin düğün kabul edilmesi mümkün müdür? Ama birkaç ay sonra, en iyi ailelerde bile bunalımlara neden olan Mayıs ayı içinde Mathilde'den bir telefon geldi:

– Olga'cığım France-Culture'de dinledim... Profesör Bréhal övgüler yağdırdı size. Tebrikler, yavrum! Bu arada beyaz taş sever

misiniz? Birkaç elmas koydurdum, yüzüğü muhtemelen yarın ya da öbür gün alacaksınız.

Bu Mathilde de Montlaur çok etkileyici. Tam bir şey... bakanı, hangisi olursa: sözgelimi "sosyal ve aile". Ciddi şeyler söz konusu olduğunda kesinlikle edebiyat yok. Olga bundan böyle klana aitti yani Montlaur soyadına.

Geçen ilkbahardan beri ülke durulmuştu ama kafalar değil. Hâlâ ateşli tartışmalar sürüp gidiyordu: filozoflar, yazarlar, sanatçılar... hepsinde bir "tahripkârlık" ya da en azından "yıkıcılık" eğilimi vardı.

– Öğrencilerin protesto hareketleri eskisi gibi devam etmeyecek, Üniversite dışında sürdürmek gerekir eylemleri, demişti bir kez daha Hervé Eylül ayında.

– Bütün yenilikçiler Komünist Parti'de toplandılar ve fakültelerde yeniden geçici düzenlemeler yapılması görüşünü savunanların tarafına geçtiler, diye bir gözlemde bulunmuştu Brunet. Ne yapılabilir?

Maille *Maintenant*'dan ayrılmak istemişti: Komünist Parti'yle flört ediyordu, "Mao çizgisi"nden hoşlanmıyordu ve sürekli Stalin bürokrasisine karşı olan Lenin'in dehasından söz ediyordu.

– Hâlâ otuzlu yılların Rus avangardı! Güzel, mükemmel bir şey, anlaştık! Ama devir de değişti yani, sosyal demokrasinin parazitleri olmaktan bıktık. (Sinteuil sabırsızlanıyordu) Esas soruyu soranlar Çinliler: demokrasi artı ulusal gelenekler, sonuç ne olacak? Şimdilik sürekli devrim ve kişiliğin değil -ne arkaizm ama!-, çelişkinin kültü.

– Sosyal demokrasi Doğuda son sözünü söylemedi. Prag'da insanın kendi evinde özgür olmasının keyfine yeniden kavuşmak istiyorlar... hiç kuşkusuz sosyal demokrat bir anlayış ama Niort'un ünlü *radikal sosyalizmi* anlamında değil. Stalin ve Doğu barbarlığından bıktılar artık.

Olga *oradakilerle* dayanışma içinde hissediyordu kendisini.

– Evet, hiç kuşkusuz ama bütün bunlar, burada tutucu hümanistler tarafından sahiplenildi. "Niçin olmasın?" diye soruyorsun. Anlatacağım sana. Benim tek ahlak ölçütüm edebidir: mesele çok

basit ve bu insanlar okumayı bilmiyorlar. Ne senin Çekoslavakyalı Nezval'ini okuyorlar ne de bizim Sade'ımızı. Prag baharı yanlıları burada Paul Bourget'de hazırlanmış iyi insanlar. 14 öncesi hareketsizliğine yeniden kavuşmak için bir yığın devrim! Ama bekleyip göreceğim.

Hervé aşırılık yanlısıydı çünkü onun ritmi etapları, zincirlenmeleri, geçişleri yutuyordu ve doğrudan doğruya bunalıma gidiyordu. Yeni eğilimleri hissediyordu. Ya da açık seçik biçimde yanılıyordu. İdeolog muydu? İlerlemeleri desteklemek, evet. Ama iletişim sağlamak, bir pedagog ya da militan sabrı göstermek? Asla!

– İnsanlar konuşmak istiyorlar. Olaylar ağızları açtı ama bir yığın laf gırtlaklarda kaldı.

– Senin önerin ne?

Olga *Maintenant*'ın Rennes Sokağındaki büyük salonda haftada bir gün Psikanaliz grupları örgütlemesini öneriyordu.

Bütün kış bir yığın insan toplandı, Paskalyadan sonra tekrar başlayacak ve ertesi yıl devam edecekti. İlk gece Sinteuil kurnazlık dolu bir incelikle Mao'nun *Çelişki üstüne*'sini yorumladı. "İnsanlar Hegel'in diyalektik mantığını öğrenmeye geliyorlar size ama aynı zamanda da ondan nasıl kurtulmak gerektiğini..." gibi bir değerlendirmede bulundular Sorbonne'un genç asistanları... bir sözcük bile kaçırmıyorlardı bunlar...

Bréhal de oradaydı tabii ki. Olayların -sonuç olarak senli benli konuşmayı empoze etmekten başka ne işe yaradı, öyle değil mi Olga?- "basitliği, sıradanlığı" nedeniyle mesafeli durmuştu, ancak etkilenmediği de söylenemezdi. Öyle ki uykusuz militanlara yüce markisini yorumlamak için *Sade*'ını yeniden okudu: bundan böyle Sadevari denen şiddet fantazmalarda patlıyor ve ucube bir öykü doğuruyor; oysa, nihayet Yatak odasmda Lise'den çıkan felsefe Guillotine'in soluk yüzünün giydirilmiş olduğu devrimci teröre karşı en güçlü panzehirdir; dolayısıyla sokaklardaki kaldırım taşlarını sökeceğinize içinizdeki şiddeti kâğıda dökün. "Karşıdevrimci laflar bunlar" diye homurdanıyordu topluluk. "Savunulur bu" diye onaylıyordu parlak zekâlar.

Sayda cesaret bulmak ve zamanı ele geçirmek için yararlandı

Mayıs ayından. *Finnegans Wake* ve Heidegger'den esinlenen derin düşünceleri filozofları bunaltıyordu ve edebiyatçıları susturuyordu ve bu iki grup da aşkın (transcendantale) aptallıklarına gönderiliyordu. Herkes olumsuz etkilenmişti, kimse hoşlanmamıştı. Ayin aşağı yukarı üç saat sürüyordu, kimi zaman iki seans oluyordu, iki kere üç: altı saat. Çıkışta ayakta kalmış olanlar sayılıyordu. "Kondestrüksiyon" (hiçbir zaman yıkmadan inşa etmemek gerektiğini anlatmak için oluşturulmuş birleşik sözcük) kuramının ilk hayranları olacaklardı. Pek zarif olmayan kavram Fransızca gibi değildi, hatta açık seçik biçimde yabancı bir sözcüktü (Paul Leroy'nın *Témoin de gauche*'da muzipçe belirttiği gibi 'bir bu eksikti!'), ne demekti tam olarak bu "kondestrüksiyon"? Eskiden çekingen olan Sayda her sözcüğü en küçük unsurlarına ayırıyordu ve bu tanelerden esnek kauçuk saplar yetiştiriyordu ve bunlarla kendi düşlerini, kendi edebiyatını örüyordu... biraz ağır ama daha derin olduğundan anlaşılması zor bir edebiyat... Böylece üstatlık aura'sı başlamış oldu... ABD ve feminist'lerini de etkileyecekti... bunların tümü "kondestrüktif"ti... Sayda'yı çok sevdiklerinden ve içten içe duydukları bir hoşnutsuzluktan...

– Pardon, metafiziğin iyi yanları var, bir ahlak anlayışının açıklanmasını sağlıyor ve mücadele etme olanağı veriyor, diye protesto ediyordu Scherner hayranı olan ve hapishanelere ve ölüm cezasına karşı çıkan Frank. Bu kondestrüksiyon sonuçta nihilizmdir!

– Herkese kendi edebiyatı...

Hervé herkese hoşgörülü bir lütuf dağıtmak istemiyordu pek. Kondestrüksiyon kendi yazılarıyla çökünceye kadar. Ve Mao-Tao *Maintenant*' da git gide daha sık boy gösterirken Sayda Komünist Parti'ye meyledinceye kadar.

Olga ise Céline'den söz etmek istiyordu. İdeolojilerin lanetlisi. Ritimler tutkunu. Burjuvaların korkularına karşı Tufan Operası. Aynı zamanda konformist sol karşıtı. Antisemitizminin yıkıcı ateşinde yok oluncaya kadar.

– Hayır, ince bir oyun bu, kimse anlamayacak seni. Bir sağ anarşist ya da estetikçi gibi görecekler seni. Daha sonra yaparsın bu çalışmayı. Şu anda yapacak başka işin yok mu?

Sinteuil'ün bir romanını, *Exode*'u (Göç) yorumladı. İspanya savaşı anıları. İşgal, halkların değişik yerlere gitmeleri, Direniş. Bir kutsal kitap duası aracılığıyla olayların aktarılmasının yerini tutan, insanın kendi göçünün deneyimi. Çünkü insanın kendisinin ölümü güzellik ve anlamın birleştiği bir uyum projesinde dile geldiğinde bir yeniden doğuş olabilir. *Göç*'te herkes için dilden yararlanmak ve onu sonsuzca yumuşatmaktan başka bir şey olmayan bu içkin tanrısallığa bir ilahi okuyordu. Sinteuil harfi plastik bir görüntü, heceyi bir senfoni, anlamı cinsel, siyasal, ahlaksal anıştırmalar çavlanı haline getiriyordu.

Seste kayboluşunun ve yeniden doğuşunun rüyasını harflerle yazmıştı. Bazı Yerli yazıları dili *tohum* gibi, *yumurta* gibi ya da *tad* gibi irdeler. Batılı formalistlerin dilinde değil 'Kelam Kalem oldu ve Kalemde bozuldu' içinde oluşan enkarnasyon olgusunu daha iyi kuşatırlar. Olga *Göç*'ün sözün ve yazının ezoterik deneyimini yeni bir kişiliğin gerçek anlamda doğuşuna dönüştüren bedenin simyasmdan başka bir şey olmadığını söylüyordu. *Göç* eski bir oyuncunun ölümü ve yeni bir oyuncunun yeniden oluşmasıydı ve bu yeni oyuncu kaçınılmaz bir biçimde başkalarında değişikliğe davet eder ve belki de tetikler bu değişiklikleri.

– Olga Lauzun ve Sayda'ya yakın ama çok daha ahlaksal, tarihsel ve öznel, diyordu Cédric.

– Bir kadın gibi konuşuyor... sürekli kayıp ve yeniden doğuş. (Carole Olga'yı devrimci feministlere yaklaştırmaya çalışıyordu.)

Gene bu burgaç içinde olan ve Psikanaliz gruplarının dikkatli bir dinleyicisi olan büyük şair Pange kendi yazılarının bu gençlerin coşkusuna yabancı olduğunu düşünüyordu ancak bu gençler onun nesnelere bağlı pagan titizliğini referans alıyorlardı.

– Sevgili Olga, siz biraz fazla patetik olmasaydınız bir mistik olurdunuz... bu benim düşüncem tabii ki.

*

* *

Araba vapuru. Yosunların kokusu. Adanın engebeleri. Ve nihayet giriş kapısı ve çamlar. Leylaklar, şebboylar ve süsenler... bunlar Paskalyada deniz kıyısında görülen ender çiçekler. Ger-

maine ve Gérard odaları hazırlamışlardı, güneş batarken şömine yakılıyordu, yazın yan taraftaki korudan kesilen odunlar kuruydu ve sadece kibriti bekliyorlardı. Hervé ilgilenecekti bu işle. Olga valizleri Montlaur'ların oturdukları evin sol kanadında hazırlanmış yeni yatak odasına kaldırdı ve panjurları kapadı. Burada Nisan rüzgârları o kadar sert eser ki panjurlar kapalı olsa da geceler uykusuz geçer. Ay tutulması gibi geceler, uykusuz geceler, yormayan ama bitkin düşüren ki çoğu zaman aynı şeydir bu ve sürekli uyanık tutan kesintili bir bilinç... Çare bütün gece balıklar gibi sevişmek oluyordu. İnsanın kendisini belirgin bir biçimde gördüğü ve yanılsamasız bir şefkat içinde daha iyi seviştiği geceler...

Xavier ve Odette des Réaux Olga'ya mutlaka hoş geldin'e gitmek istiyorlardı -Montlaur triosu, Mathilde, Jean ve François eşlik edeceklerdi onlara doğal olarak, "sadece kahveye geleceklerdi."

– Hayır, ne münasebet, yemeğe geleceksiniz.

Hervé ailenin sadece bir mobilyası olmaya indirgenmiş olmaktan nefret ediyordu: "XV. Louis üslubu bir masamız, XVI. Louis üslubu bir komodinimiz, iki Voltaire koltuğumuz ve bize bu sevimli yabancıyı tanıştıran bir çocuğumuz var. Ne sevimli çocuk değil mi?" Hervé Olga'nın büyük bir entelektüel yani bu dekoratör bolluğuna dikket etmeyecek kadar dalgın biri olduğunu düşünüyordu. Kesinlikle bir entelektüel görünümü vardı onda. Gerçekten öyle miydi peki?

Amca Xavier'nin yüzünde bir av köpeğinin yüzündeki gibi bir kurnazlık vardı. Olga'ya "olaylardan sonra" Sosyalist Parti'ye kaydolduğunu söylüyordu çünkü şatosonun bulunduğu Sainte-Croix-du-Mont yakınlarındaki Verdelais'de köylüler ve sanatçılar özyönetim istiyorlardı ve mülk sahiplerini tehdit ediyorlardı. Böylece sosyalist olmuş, bir anlamda onların yanında saf tutmuştu ve gelişmeleri bekliyordu. Odette hayran hayran bakıyordu ona... Waterloo ve Berezina'yı kestirebilse ve dolayısıyla kaçınabilseydi ancak Napolyon gibi biri hak edebilirdi böyle bir hayranlığı. Yüksek düzeyde jeopolitiğin laboratuvarda yani bağlarda uygulanması.

– Adalıların Korsika ve Bretagne gibi özerklik istemelerini düşünebiliyor musunuz! Sadece patatesleri ve karidesleriyle nasıl ya-

şayabileceklerini merak ediyorum! Ama biz de Gaulle'cüyüz ve öyle kalacağız. Ve bundan da gurur duyuyoruz!

Mathilde de Montlaur etkilenmiyordu. Üstünde, beyaz benekleri olan bordo renkli, ipek (ya da tersi) bir elbise vardı (her halükarda mavi, bordo ya da benekleri bırakmıyordu, bunları dar ama kesinlikle fark edilen sınırlar içinde değiştiriyordu), böylece ihtişamı daha bir belirginleşiyor, konudan konuya atlarken etkileyici görünümünü koruyordu.

– Şu defneyi görüyor musunuz Olga'cığım? Biçimi kalmamış artık, yontturmak gerekiyor. Siyaset benim git gide koptuğumu hissettiğim bir şey ama insan kendi ilgisizliğinden ve aldırışsızlığından kopmamışsa neye yarar bu kopuş? Dolayısıyla şununla ilgilenmişim, bununla ilgilenmişim, buna kesinlikle ilgi falan denemez... bir tür inzivadır bu, anladınız mı beni. Hervé'nin bu küçük kulesinin çatısı sözgelimi: çatı ustası getirtmek gerekir, kışın esen rüzgârlar bütün kiremitleri yerinden oynattı, bir gün, şiddetli bir yağmurda su basacak her tarafı. Şimdi bütün bunları sizin üstlenmeniz gerekiyor, sizin işiniz bu, ben yaşlandım. Öyle iş olsun diye söylemiyorum, hissediyorum bunu. Fier'nin karşısındaki küçük duvarı gördünüz mü? Çöktü. Sizin yerinizde olsam hemen bir duvarcı çağırırdım çünkü yarın size çok pahalıya mal olacak bu yıkıntılar. Sizi görmeye gelmeden önce ayine gittik: ne kadar çok yaşlı insan var, gençler köyü terkediyorlar, bu kesin, ama inanç da kayboluyor. Kabul etmek gerekir ki papaz çok yüksek düzeyde biri değil, kilisesinin dışında hiçbir şey olmuyormuş gibi kekeleyerek okuyor İncil'ini, gençler de tabii ki olayların peşinden gidiyorlar. Yemek odasındaki şöminenin iyi çekmediğini fark etmediniz mi? Kuş yuvası vardır mutlaka, birkaç yıl önceki gibi... Küçük Pelletier'yi -kim anlıyordu bu işten... Jean mı?- çağırmalısınız, evet, küçük Pelletier, bize çok bağlıdır onlar...

Olga bütün bu talimatları anlayamayacak kadar soyut bir kafaya sahip olduğu için mutlu olması gerektiğini düşünüyordu, aksi takdirde ne çok iş, ne yorgunluk olurdu kendisi için! Mathilde başını döndürüyordu, onun yanında zen boşluğu, dalgın dinleme uygulaması gerekiyordu.

Aslında kayınvalidesi güvenmiyordu kendisine. Bir retorik oyunundan başka bir şey değildi bütün bunlar. Düşünebiliyor musunuz, Olga başkâhya kadın! Montlaur'lar için yıkım! Hiç kimse cesaret edemezdi buna. Mathilde'inki bir tür vakitsiz vasiyetti ama herkes farkındaydı durumun ve herkesten önce kraliçe kendisi kolları sıvayacaktı, kahvesini içer içmez, tamircileri, zanaatkârları, ellerinden her iş gelen insanları ve bütün hizmetçi kadınları seferber edecekti.

Hervé sürekli hareket eden elmacık kemiklerini, çekik gözlerin çocuksu gülümsemesini izliyordu. Buna karşılık ağız ciddi, neredeyse ağırdı. Ama bütünlük yok oluyordu ve öteki organları da yok ediyordu. Olga'ya hareketli bir hava veriyordu bu, kesinlikle hiçbir düzeysizliği olmayan bir hava. Gerçekten. İddiaya girebilirdi bu konuda. Belki.

– Biliyorsun değil mi, Hermine geliyor yarın!

Tabii ki biliyordu.

– Aurelia'yla birlikte gelmek istiyor, bir itirazın var mı? Tabii, olur dedim ben.

*

* *

Bir sürpriz olmuştu... Aurélia'yı geçen yıl, Odéon'da, Haziran ayında, seçim propagandaları sırasında, tiyatro çıkışı öncesinde tanımışlardı. Yirmi dört saat bayramdı. İlişkiler kuruluyor, dans ediliyor, devrimci sloganlar atılıyor, afişler hazırlanıyor, kimileri de sevişiyordu. Aurélia Hervé'nin kitaplarına hayrandı -bir akşam evine götürmüştü bu kitapları: Sinteuil'ün bütün kitapları kütüphanesinde baş köşede yer almışlardı. Ve o Olga'yı çok seksi buluyordu. Aurélia tango yaparken Sincap'a yapışıyordu... bir kovboyun bir barda sevimli bir yaratığa yapışması gibi: seksi alay. Erkeklerden kaçmıyordu ama üçüncü olmayı tercih ediyordu. Hervé onun o olağanüstü kayıtsızlığına hayrandı... o kadar rahattı ki ruhu yoktu sanki... kızıl kafa, traşlı ense ve sorunsuz seks. Odeon ortamında onların üçlüsünün hiçbir orijinalliği yoktu, *in* yaşamın kuralıydı bu.

Olga Aurélia'nın adaya gelmesine çok şaşırmadığına şaşırdı. Kadınlara ilgi duyduğunu söyleyebilecek miydi? Rahatsız edici bir şey değil. O kadar. O daha çok satrançtan hoşlanıyordu. Üç ya da dört kişiyle oynanıyordu. Biraz daha karışık ve biraz daha duygusal, daha tahrik edici ama tuhaf bir biçimde daha nötr. Çocukluğunda kendisine Fransızca öğreten rahibe ne diyordu? "Kızım, kibirimizi yok etmenin tek bir yolu vardır, kendimizi onun üstüne çıkarmamız gerekir." Bu özdeyiş başkan Mao'nunkinden daha derin geldi ona: "Bir ikiye bölünür." Böylece insan dokunulmaz olur. "Bölünerek" "yükselmek": buralarda psikolojiden söz edilemez artık, sadece mantık söz konusudur, bir kombinatuvar. Ve katıksız aşk, sağ kalırsa.

Hermine şahane bir pikap getirdi: muhteşem! Montlaur'larınki eskiydi ve plakları bozuyordu. Aurélia son modaya göre balla birlikte alınan esrara boğulmuştu.

Su Paskalyaya düşmandı, sadece Aurélia cesaret edebildi denize girmeye: soğuktan mosmor ama cesareti ve gülüşüyle muzaffer. Hermine ve Olga yıkık küçük şatonun bahçesinde, leylakların karşısında kuvvetli vuran güneş ışınlarına vermişlerdi bedenlerini. Ayakları suda, ilginç bir bronzlaşma: zeytin rengi ciltler! Hervé bisiklete binmeyi tercih ediyordu ve dörtlü çete, sanki özellikle bisikletleri için yapılmış dümdüz adada dolaşmaya başladı. Martılarla ve balıkçıllarla dolu tuzlu bataklıklar boyunca yürüyorlardı. Köyleri birbirine bağlayan bisiklete binebilecekleri yolları tercih ediyorlardı, çarşıların, pazarların bulundukları yerlerde duruyorlar, çilek yiyorlardı; Hermine beyaz işlemeleri olan birkaç eski köylü gömleği aldı geceleri giymek amacıyla, Aurélia sepetini lavanta şişeleriyle doldurdu; sonra geceden kalma dalgaların yaladığı kumda atlıların dört nala gittiği Baleines sahiline iniyorlardı. Rüzgâr çok şiddetli vuruyordu yüzlerine ve güçlükle ilerliyorlardı, ya da arkalarından itiyordu bu rüzgâr ve o zaman da tekerlekler daha hızlı dönmeye başlıyordu, baldırlar, kalçalar ağrıyordu, açık denizde hissedilen bir baş dönmesi musallat oluyordu. Dümdüz, engebesiz arazi daha uzaklara gitmeye davet ediyordu, dönüş yolunu unutuyorlardı. Dörtlü çete bitkin dönüyordu. Bölgede üreti-

len beyaz şaraptan içtiklerinde yeniden güç kazanıyorlardı. Esrar Olga'ya müthiş bir soğukkanlılık veriyordu. Hermine sadece güldürüyordu. Hermine çıldırdığını iddia ediyordu ve ateşli bir ata dönüşmüş bedenine binmeyi başaramayan şaşkın bir atlı pantomimi yapıyordu. Azize Tereza'mız ise tek başına dolaşıp duruyordu.

*

* *

O akşam Olga'ya ateşli bir şekilde sarılıyor, rüyalardaki gibi öpüyor, okşuyor onu. Hermine her zamanki yarı rahatsız, yarı alaycı tavrıyla yanlarına geliyor. Hervé'ye göre Slav çekiciliği ancak çoğaldığı zaman etkilidir ve bir eşya -koca olmamanın tek yolu oyuncu olmaktır. O, Don Juan'ın basit bir çapkın olduğunu düşünmüyor, Don Juan'ın her çeşit konuşmayı yapabilen, her türlü diyalogu kurabilen, her kılığa girebilen, her zevki tadabilen tam bir sanatçı olduğunu söylüyor. Oyuncunun paradoksu. *Mille e tre?* Üç ve bin. Bütün kadınlar yani bütün roller, hepsi gerçek. Sahte yok. O zaman gerçek?

Değirmen stüdyosu dörtlü çetenin birliğini kutluyordu. Şiddetten dengeye. Görünüş olarak mükemmel bir uyum. Kimse kimseye bir şey sormuyor, kimse kimseden bir şey istemiyor. Yarın birbirlerinden her zamankinden daha nötr bir durumda ayrılacaklar. Ve suç ortaklıkları her zamankinden daha fazla pekişmiş olarak. Ama yararsız bir suç ortaklığı. Sınırlara saygılı olmamanın ve zevkte aşırıya kaçmanın eksiksizliği. Anlamsız ve yarını olmayan bir lüks. Kendileri için erotizmin ne iyi ne de kötü bir şey olduğu, fikirsiz bir anlaşmadan, bir ritimler kompozisyonundan başka bir şey olmadığı yetişkinlerin aşırı harcamaları. Ne var ki en fazla yetişkin olanlar biraz çocuk kalıyorlar. Allahtan böyle durum, yoksa kimse heyecanlanmaz, şaşırmazdı. Öyleydiler. Aynen. Ama heyecanı, yarayı ve kıskançlığı ritüele, edebe, yol yordama çeviren bir ahenk içinde. Nesnelerin ve orada bulunanların -kâseler, su, çay yaprakları, içicilerin sapmaları- bulanık ama zamana, mekâna, doğanın kendisine uydurulmuş ilişkiler içinde kavranıyor. Ve bu bütünlük öylesine dengelenmiş, kabullenilmiş ki bir boşluk izlenimi

içinde kaybolup gidiyor. Ne hafiflik! Hiç! Görünüşte. Hatta aşırı bir gerilim.

Olga bisiklet, beyaz şarap ve esrardan sonra Aurélia'nın o geceden bir bebek almış olduğundan emindi. Niçin böyle düşündüğünü Tanrı bilir ancak! Bu konuda hiçbir şey anlaşılamadı. Aurélia kayboldu. Biri onu on yıl sonra Yeni Delhi yakınlarında bir manastırda görmüş. Yanında bir kız olup olmadığı hiçbir zaman öğrenilemedi.

Hermine'in pikabı bir harikaydı, Olga toplantıyı güzellik içinde bitirmek ve çamların arkasında ortaya çıkan nar rengi güneşi selamlamak için sevdiği plağın dinlenmesini istedi: Monteverdi'nin *Savaş ve aşk şarkıları.*

– Olga müziği gerçekten pek sevmiyor ama sözlerin anlamını seviyor.

Hervé sürekli takılıyordu ona.

– Benim gibi, dedi Aurélia, müzikten hiçbir şey anlamıyorum ama hoş sözcükleri seviyorum.

Olga'nın karşısında uzandı: suçlu, suç ortağı, büyülenmiş gibi. Hermine sıkılmaya başlıyor muyum, acaba, diye düşündü. Hayır, sabah oluyordu ve yarın yani bugün tenis günüydü. Tamam Monteverdi.

Ruhtaki boşluğun, belirsizliğin nereye gizleneceği kesinlikle bilinmiyor. Özellikle satranç oynayan bir kadında. Venedikli Claudio'nun havası atın dört nala gidişini belirginleştirmekle başlıyor: *Tutti a caballo*, ritim hızlanıyor, daha da hızlanıyor, patlıyor. Tancrède ve Clorinde dövüşüyorlar ve meydan okuyorlar birbirlerine... kromatik ama tek bir sesten ve birkaç enstrümandan fışkıran bir zenginlik içinde bir yığın duygu. Bir Shakespeare öyküsü, kılık değiştirmiş insanlar toplantısı. Maskeli iki adam birbirlerini öldürecek. Dövüşenlerden biri durumun farkında: Clorinde sadece Tancrède'e daha yakın olabilmek için erkek kılığına giriyor. Karanlık tınıların, enstrümanların ve seslerin üstüne çöküyor, Clorinde yaralanıyor, kan kaybediyor ve terkediyor bizi. Tancrède can veren hasmının başlığını kaldırıyor: *"Ahi vista! ahi conoscenza!"* Bu

erkek bir kadındı, Clorinde'ydi! Tremolo erkek kılığına girmiş bir kadının daha iyi sevmesi ve daha iyi ölmesi için ki aynı şeydir bu, Monteverdi tarafından bulunmuştur. Tremolo bir kadın bir erkek gibi savaşı kabul ettiğinde ama kendini ebediyen sevdirmek için savaşı kaybettiğinde ortaya çıkar. Mağlup, Clorinde? "*S'apre il ciel, io vade in pace.*" Can veriyor, zevk duyuyor. Tancrède tek başına kalıyor, hareketsiz, sessiz.

Melodram mı? Yücelik seksi yıkar. Monteverdi dörtlü çeteye soylu bir acıyı gösteriyordu... herkesin bildiği gibi çok eski devirlerde kalmıştı bu soylu acılar: bu arkaizm bugünün özgür gençlerine uygun düşmüyordu. Dört nala at koşturmaktan, gecenin karanlığına, huysuzluklarına kadar, kesin ve başdöndürücü tavırları ölümü sonsuz bir coşkuya dönüştürüyordu. Cinsiyetlerin karışması ve ayrılması bir lütuf olabilir miydi? Esrime, kendinden geçme yerçekiminin denge içinde yükseldiği ışıktır. Aurélia'nın, Olga'nın, ikisinin, dördünün dengesi? Clorinde kimdi?

İlahi Claudio! Olga dostunu iyi seçmişti, tümünü Venediklilere özgü büyüyle yeniden ele geçiriyordu. Hervé sarılıyor ona, zor zamanlarda her zaman olduğu gibi göz göze... Sonra beline sarılıyor ve değirmenin penceresine götürüyor. Şimdi kızıl renge bürünmüş olan güneş denizden çıktı ve bataklıklarda öfke değilse eğer sevinç çığlıkları atarak uyanan kuşları şaşırtıyor.

*

* *

Tenis kortları denizden dalgalara engel olan ama rüzgârın içeri dolmasına engel olamayan basit bir bentle ayrılmıştı. Oksijenleşme o kadar güçlüydü ki oyuncuları halsiz düşürüyordu ya da tam tersine seri başı (ya da neredeyse) yapıyordu onları. En güçlüler Hervé ve Aurélia olduğundan dörtlü sorunsuz bir şekilde oluştu: Aurélio ve Olga'ya karşı Hermine ve Hervé.

Hermine: klasik, istikrarlı ama hafif vuruşlar, hareketsizliğe varan bir rahatlık. Kortun arka tarafında, iyi bir yemekten sonra tembel tembel dolaşan biri gibi... bununla birlikte dansçı çevikliği sayesinde mucizevi sihirli vuruşları da var.

Hervé: olağanüstü hızlı ayak oyunları ve kimsenin kurtaramayacağı ters vuruşlar. Ama istikrarsız ve direkt vuruşlarda isabet kaydedemiyor: adeta yerçekiminden kurtulmuş sert vuruşlar.

Aurélia: Olga daha çevik olan konuğun ritmine uymak zorunda... bunun bilincinde; Aurélia'nın kendisine bırakmayı kabul ettiği "boşluklar"a kayıyor... sırf ona güven vermek için ama hiçbir zaman oyunu yönlendirmiyor. Bugün değişecek durum, Sincap inisiyatifi ele almak niyetinde. Koşmak, vurmak, ıska geçmek, hamleleri boşa çıkarmak, eylemlerini engellemek, raketlerini yoğurt kâselerine dönüştürmek. Haydi, bakalım!

Tenis savaş sanatıdır. Basın herhangi bir Wimbledon ya da Flushing Meadow şampiyonunun "katil refleksi" karşısında kendinden geçerek kendi üslubuyla söylüyor bunu. Olga dostu ve *Maintenant*'m gayretli destekçisi, aynı zamanda şair ve Fransa şampiyonu Pierre-Louis'den karate dersleri alırken anladı bunu. Mayıs ayında noktà kondu bu meraka, günün birinde tekrar başlayacaklar belki.

Şimdilik "sıçrayarak vuruş" ve *budo* dövüşünde çıplak elle saldırı arasındaki benzerlikle oyalanıyor. Aynı yoğunlaşma ve ölçülü gevşeme almaşması, kendine ve rakibe egemen olmada aynı *tayming* ve bilinçsiz ama kesin ıskalamalar -raket vuruşu: sola? sağa? daha yukarı? daha aşağı?- ötekinin oyununu etkileme ve bozma. Ötekiler. Pierre-Louis'nin tavrı çok kesindi bu konuda: en iyi Amerikan ve İsveç tenisçileri savaş sanatları çalışırlardı.

– Benim için oyunun çok önemli bir anı vardır, diyordu. Rakibin hamlesinin henüz kesin olmadığı ama kafasında niyet halinde bulunduğu bir anda hamle yapmak zorundasınız. Bütün mesele bu: rakibin bilincinin hareketlerinden koptuğu anı yakalamak. Teknik terimlerle söylersek: zamansal *maai*'yi yakalamak. Bu size rakiple kendiniz arasında uzamsal *maai* denen şeyi, gerçek mesafeyi düşünce ve hareket olarak ölçme olanağı verecektir. Bilin bunu. Çünkü yaşlı bir oyuncu ve daha az güçlü bir kadın için bu değerlendirme çok önemlidir. Enerji eksikliğini dengeler. Şiddet tasavvur edilemeyen bir hesaba bir başka deyişle ritme dönüşür, zaferi belirler.

Bu ince düşünceler Olga'ya bütünüyle "yapısalcı" özellikler gibi görünüyordu. Savaşta bile saçları dörde bölme sanatı! Nefes kesici, olağanüstü: en küçük zaman, mekân ve eylem diliminde anlam peşinde olmak. Gerçekten güzel bir teori. Bununla birlikte bu alanda sivrilenler daha çok öbür tarafa aitmiş gibiydiler: madde dışı, biraz bulanık, her şeyi unutmuş gibi. O zaman, gerçekten öğrenmeye ihtiyaçları var mıydı?

Olga raketini iki eliyle tutuyor, ağırlığı kimi zaman bir bacağına kimi zaman öbür bacağına veriyor, ikiliyi karşıdan ve Aurélia'yı da yandan gözlüyordu. Antrenman eksikliği vardı. Gerilimli öğrenci yoğunlaşmasının ötesinde geçici bir hareketsizlik durumuna ihtiyacı vardı daha çok. Karete derslerine gerek yoktu. Sadece ötekilerin çok iyi gözlemlenmiş uyumuna göre hareket etmek, düşünce/beden sapmasını, boşluk anlarını yakalamak. *Maai* -bu sözcük tamam. Sıçra. Vur. Rakiplerin solunum ve ruhsal durum bağlamında denkliklerinin mükemmel bir dengeye kavuştuğu bu *hiyoşi* gecesinden sonra herkes bilinçsiz ve özgürce, kararlı ve tutkulu oynuyordu.

Olga kesinlikle bir şey düşünmüyor. Sadece ölçüsüz bir zamanı yaşıyor gibi bir hali var: öfke ve ölçü yüklü, soluk soluğa zaman dilimleri. En küçük zaman dilimi haline gelen enerji. Belirgin ve birbirleriyle bağlantılı şiddetlerde somutlaşan zaman. Kasları onu ağlara doğru götürüyor ve kortun arka tarafından, ters ya da düz bir vuruş, hayır, topu Aurélia'ya bırakıyor, karşı tarafta, Hervé'nin tarafında bir boşluk anı: sıçra-vur; Hermine tarafı: sıçra-smaç. Aurélia geride duruyor. Olga ağa çarpıyor: ara, zıplama, smaç.

Enerji omurgada uyuyor. Rüya eriyince ve gece ya da uykunun tembel aydınlık-karanlığı içinde uyanınca Olga dalgaların omurga kemiklerine yükseldiğini, kaburgalarını, basenlerini, kaval kemiklerini genişlettiğini, nabız atışlarını kalçalarının, kollarının sinirlerine kadar yaydığını hissediyor. Gerilim kapalı devre uyumayı sever, o zaman denetlenmeye izin verir ve içinizde olan ama siz olmayan bir dalgayla konuşur gibi konuşmak mümkündür onunla. Birdenbire zıplıyor: coşku; sakin bir şekilde devriliyor: yorgunluk.

Burada, yükselen suların esintileriyle kamçılanan kortta gözetlenmek söz konusu değil. Dört kişilik oyun Sincabın enerjisini dört katına çıkarıyor. Bastırılmış dalgaların biriktiği bütün düğümler, eklemler ve kıkırdaklardan oluşan beden şimdi uyanıyor ve titriyor. Hipnotik öfke Olga hiçbir nefret duygusu hissetmiyor. Sadece oyunun dışında kalmayı hazmedemiyor ve eğer biri onu dörtlünün dışına atmayı düşünmüşse (bir saniye için bile olsa) bu biri anında haksız olduğunu anlayacaktır.

Bir enerji ancak yönlendirilebildiği taktirde kullanılabilirdir. O zaman raket bir savaş silahına dönüşür, sarı top mermi olur, rakibin kolu incelir. Düşman kimdir? Ağın öbür tarafındakiler: Hermine, Hervé. Aurélio da çünkü Aurélio Sincabı yemek, onu bir top toplayıcı yapmak istiyor. Beni partnerimden koru Tanrım, ben kendimi düşmanlarımdan korurum! Aurélia, Hermine, Hervé. Bir kişiye karşı üç kişi. Oyun dışı kalmazsa ezecek onları. Sadece patlamayan bir öfke ne içeriden ne dışarıdan patlayan ama tam isabet eden bir nefret düzeyindedir. İndireceği darbeleri ayarlamayı bilen sadece nötr öfkedir.

– Hiç bu kadar güzel bir oyun çıkarmamıştın.

Hervé onu tanımıyordu, Olga hiçbir zaman ilginç bir partner olamamıştı, genellikle birbirlerine top atmakla yetiniyorlardı, Hervé'nin neredeyse her passing-shot'u kadıncağızın raketini elinden uçuruyordu.

– Kırk-otuz. Gene biz, bizim! diye haykırdı Aurélia. Yendik sizi.

*

* *

İki konuk kadın ertesi gün ayrıldılar. Olga Paris'te iki üç kez rastladı Aurélia'ya ve telaşlı, dalgın, sıkıntılı gördü onu.

– Teniste gene şampiyon musun? Ne oyundu ama!

Olga zaman zaman tenis oynamaya devam ediyordu, evet, ama o oyun her şeyin uygun gittiği bir rahatlama durumu olmuştu... istisna, sonuçta vasat olan oyununun kuralını doğrulamıştı...

– Bir gün konuşuruz bunu, sırrını söyleyeceksin bana!

– Tabii, ama nedir bu sır, ben biliyor muyum ki?

– Ararım seni. Görüşmek üzere!

Aurélia'dan haber gelmedi bir daha.

*

* *

– Tekneyi çıkarmadın bu sefer?

– Bugün çıkarırız. Herkesin gitmesini bekliyordum. Tekne ikimiz için.

Nemli rüzgâr sarı yağmurluklardan giriyordu ve yün boneler altında bile olsa saçları ıslatıyordu. Tuz ve iyottan oluşan bu esintili, güçlü burgaç her zamankinden daha çok sarhoş etmişti Olga'yı. Tekne sola yatıyordu, devrilmemesi için sağ tarafa ağırlık vermek gerekiyordu. Hervé işi biliyordu, Olga onun talimatlarını yerine getiriyordu; bazı durumlar vardır ki insan teslim olmaktan, itaat etmekten başka bir şey yapamaz. Bunu bilebilmek...

4.

Akşamı bekliyorlar. Akşam vakti yatıştırıyor onları ve bedenlerine huzur veriyor... tıpkı Fier'i sedefli ışıklarla, kanat çırpışlarıyla doldurması gibi... Kitlelerden, gösterilerden uzakta, zevk bile denizkulağının verdiği huzur içinde dağılıp gidiyor. Mayıs ayının taze belleği hiç kurumayan bu bataklıklarda eriyor ve kölelik dolu bir çalkantı ama aynı zamanda da pişmanlık izleri uyandırıyor. Herhangi bir sıkıntı söz konusu değil, bir ara var. Bir an. Paris'te başka sıkıntılar, geceler, konuşmalar başlayıncaya kadar. "Yürüyen tatlı gecenin sesini duy". Kısa süre sonra Büyükayı simsiyah gökyüzünü değişmenin üstüne kadar taşıyacak.

"Gel sevgilim, buraya gel. Benim isyancılar, istikrarsızlar, gününü gün etme peşinde koşanlar soyundan olup olmadığımı düşünüyorsun değil mi? Biliyorsun ki -bunu bilen tek insan olacaksınben güvenilebilecek insanlardanım. Şaşırtıcı değil mi? Kimileri için. Senin için değil. Bağlar ve şatolar cennetinde neşeli bir çocukluk geçirdim. Uzun süre hüzünlü çocuklarla birlikte oldum ve bu beni mutlu etti, Şeytanın güneşinin altında âşık oldum. Yarı ciddi yarı kötümser âşıkların retoriğini bilirim, senin için tekrar oynayabilirim bu oyunu, kadınlar çok sever bunu. Evet inançlı biriydim, yüce ve kurnaz bir katoliklik... boğa güreşi gibi deyim yerindeyse, her halükarda fransız olmayan. Her zaman bütün düşleri kendi anneleri, kızkardeşleri ya da benzerleriyle sevişmek olan annelerimizle sevişme tutkusu olan *günah* (benim keşfettiğim budur) uzun süre benim gibi hasta bir çocuğun gırtlağından ve kulaklarından çıkan

zaaflarından çıkan bir hakaret ve sövgü olmuştur. Erkekleri kendilerine zevk vermek ya da birbirlerine zevk vermek için sevdiklerini sanan kadınların sevgilisi oldum. *Perilerin sevgilisi* demişti bir gün bana birisi. Belki de. Niçin olmasın, aynı zamanda da su perisi maskesi altında büyücülerin sevgilisi!

"Devam edeyim mi? Bu çağdaş, dolayısıyla hayallerini yitirmiş kibar maceracıların masalından hoşlanıyor musun? Carmen? Bana tecavüz etti ama iyileştim; beni terketti ama büyüdüm. Sonra Solange geldi, beni bir teyze gibi sardı, onun fetişi, jigolosu, şımarık çocuğuydum adeta. Zevkten bitirdim onu, egemen rolüne son verdim, yepyeni, hiç ummadığı bir yer buldu kendisine, sapkın mürebbiyem, mütevazı olduğundan yerinden oynatılamazdı... Ve işte böyle... bugünlük burada kesiyorum, onları tanıyorsun, tanıyacaksın. Kadınlar bana hizmet ediyorlar ve ben de onlara hizmet ediyorum.

"Görüyorsun, olaylar beni haklı çıkarıyor: bütün çiftler tuhaf ve bundan böyle de tuhaf olacaklar. Yalnızlığım bir süpermarket ürünü olacak. Öte yandan devre dışıyım ve her zaman devre dışı kalacağım; tuhaflık, biliyorsun. Bana benzeyen bir yığın istisna beni daha da ileri gitmeye zorluyor, belki başkalarına da bulaşacak olan tuhaflığımın ulaşılmaz cennetini arıyorum, akıldışını arzu ediyorum ama sadece gizli bir mutluluk olarak...

"Ye sen sincabım, senin ne işin var burada? Cehenneme gittim seni bulmaya ve yoksa, henüz yaratılmamışsa ben yaratacağım onu. Yeraltına ineceğim: Blériot rıhtımında, biraz sarhoş vaziyette (inanıyor muydun) yatmış olduğumu hatırlıyorsun değil mi? Ama yok, çünkü aşkta insan yeryüzü kabuğunu kırmak, dünyayı alt-üst etmek ister. Tanımak, bilmek istemediğim Asya sınırlarından ya da bir stepten Roman üslubu kiliseleriyle Fier'e kadar yeni bir Barbar göçü oluşturdun (ve seninle birlikte ben). Zamanımızdan ileriyiz; göreceksin, yirmi yıl içinde hepsinin Doğudan gelmiş bir sevgilisi ya da metresi olacak. Avrupa -bataklıklarda gizlenmiş değirmenimizden Moskova'nın karlarına ve daha ötelere kadar-Alınan ustabaşıların yönetiminde muazzam bir şantiye olacak. Sen benim

soluğumsun, benim yaşamöykümsün, yarın için bir ayırma çizgisisin.

"Şimdi herkesin nefret ettiği o duyarlı, namussuz yalancı, gecenin sonunun yolcusunu tanıyor musun? Bizi, Fransızları en uzun yolculuğu yaptığından en yorgun ırk gibi görüyür. Düşünebiliyor musun, tundraların dibinden Atlantik'e, gerçekten ne kadar yorucu olurdu! Sadece en güçlü olanlar, en yetenekli olanlar başarabilir böyle bir işi ama ne durumda olurlar başardıktan sonra! Peki, sen iyi durumdasın Sincabım ve ben de, gerçek bir müzeye dönüşmekte olan, koleksiyonculara ve antikacılara yem olacak bu çan kuleleri dünyasında yapılması gereken bir yığın iş var. Mayıs bu gidişatı biraz değiştirir gibi oldu. Sen de benimkini.

"Seni seviyorum çünkü saf değilsin. Çok değil. Biliyorsun ki, bugünün üslubunu kullanacak olursak, yakalanamayacak, ulaşılamayacak olanla, sürekli devrimle evlendin sen. Zaman zaman kendimi Yaşlı Fransızlar'dan biri gibi görüyorum, Bordeaux şaraplarını, taşmantarları, antrkotu çok seviyorum. Montlaur'lar bütün gelenekleri ortadan kaldırabilmeyi isteyebileceğim kadar fosilleşmediler. Bu eski şatolarda bizimle birlikte başka akşam üstlerine götürülecek bir yığın bagaj var!

"Mao'yla ilgili bir kitapta ne okudum, biliyor musun? Gece vakti, bir ırmağı geçmesine yardımcı olmak amacıyla bir Amerikalı kadının koluna giriyor: kadın başka bir kadının vücuduyla temas ettiği duygusuna kapılıyor. Sonra o zamanlar yavru kaplumbağa olan bu ihtiyar kaplumbağa kadına yabancı dil öğrenebilecek bir yeteneğe sahip olmadığını, böyle bir şeyin kendisini ilgilendirmediğini söylüyor: "Çünkü ben bir şairim, tao'nun içinde olduğum gibi Çincenin içindeyim." Ben tao'nun içinde olduğum gibi Fransızcanın içindeyim ve sana, küçük Sincap, hiçbir zaman öğretmeyeceğim onu, tuhaflığın tuhaflık olarak kalacak. Seni ona bırakıyorum. Muzip gözlerin sorguluyorlar beni, ama senden almayacağım onları: "Geri çekil, şişko Fransız, beni etkileyebilecek ne söyleyebilirsin ki sen?"

"Edebiyat doktoru Tatarım, kütüphaneci Baltıklım! Allah kahretsin, yapmak gerekir, Büyükayı'nın altında tek başıma gülüyo-

rum buna! Senin benim uyku ilacım, uyuşturucum olduğunu sanıyorlar. Hayır, sen benim uyumamı engelliyorsun, sen benim gece bekçimsin, yastığımın altındaki uyarıcımsın.

"İşte böyle, seni sadece etkilemek için evcilleştireceğim. Eski evlerde, kiliselerde oynatılması gereken yığınla taş var. Sen, Sincap, benim limanım, pusulam olacaksın ve bir günlük gemi yolculuğundan sonra yollarını şaşıranları şaşkın bırakan rüzgârın arkasından kan veren kıyıların güzel beyaz şarabısın..."

Hervé içinden bunları geçirirken *Violon*'u (Keman) [Olga ses çıkaran balık dediği yelkenliye bu adı vermişti] palamarlamaktaydı. Kesinlikle dile getirmiyordu bu düşündüklerini. Ama yinelenen sempatilerin ve derin zevklerin sonunda erkek ve kadında aynı yüzü oluşturduğu bazı çiftlerde görülen gizemli etkileşimlerde olduğu gibi Olga bu etkileyici ve ironik itirafın mırıltısını duyuyordu. Aslında onun böyle içinden konuşmasını istiyordu. Kendisine böyle hitap etmesini istiyordu. Başarabilirdi bunu... bütün üslupları biliyordu ve altmışlı yılların acılı ama aldırışsız âşığının üslübunu da biliyordu kesinlikle. Bugün bu konuşmalar hoşuna gidiyordu ama gizliden gizliye hoşuna gidiyordu çünkü böyle bir aşk şiiri olaylarla pek uyuşmuyordu. Üstüne üstlük Hervé bu tumturaklı sözleri yakıştıramazdı kendisine. Aklından geçebilirdi bunlar, bu saf sözcüklerin çekiciliğiyle karısını kucaklayabilirdi. Ama onları sözcüklere dökmek? Çok az konuşuyordu, çok az yazıyordu, kısa telgraflar, içinde hiçbir pohpohlama olmayan... sadece eğretilemelere ve psikolojiye karşı süpürge vuruşlarına direnen birtakım temel sözcükler:

4 Mayıs

Sadece sabırsızlığı bitirmek amacıyla... bu sözcükler -(telefon edeceğin zaman), senden gelen acı, saniye saniye-baş dönmesi- çok uzaklardaki dünya, sağır (dün, sokakta, taşın yanında durmuş ve "seni düşünürken", bunun bir anlamı olabilir mi (saflık, ama yazık)?

BENİM HAYATIM OLDUĞUNU BİLİYOR MUSUN?

(Hayatım bana çok önemli bir şey gibi gözükmüyor ama bir bütünlük yanılsaması var, içinden adının çıktığı maddi temel yani gırtlağı ve dudakları zorluyor-gece.)

H.

20 Ağustos

Güldüğün ya da beni unuttuğun (i'li bir ad kafiyesiyle) yüz kadar sahne canlandırdım gözümde ve aramızdaki süreyi sana onu olduğu gibi göstermek *için nasıl toparlayabileceğimi bilemiyorum. Bu sınırlı alfabenin artık nasıl filme çekileceğini bilmiyorum.*

SENİ SEVİYORUM. SANA İHTİYACIM VAR. SENİN İÇİN DELİ OLUYORUM.

Maddi bir rastlantının ürünü oluğum için (belli sayıda rastlantasıl düşünceye sahip olmak zorunda kalan, rastlantıyla oluşmuş bir beden).

Sen öbür tarafsın, gece ve ben seni gece olarak ve öteki taraf olarak istiyorum (vokabülerin dağılması, gülmeler).

SANA İHTİYACIM VAR. SENİ GÖRÜYORUM. (Gene de eğlen.)

Seni seviyorum.

H.

15 Şubat

Beni herkesin her zaman "dokunulmazlık"la ve "ikilem"le vb'yle yüceltmesiyle uyuşmak (yaraları açık bırakmanın tek yoludur bu) kimi zaman beni ne kadar yoruyor, bilemezsin. Aslında hiçbir şey söylemeden, kendimi toparlamayı seçtiğim sessiz işkenceyi görecek olan bütünüyle ilgisiz birini bekliyorum.

Geçelim.

Seni seviyorum.

H.

Onda en çok sevdiği şey de buydu belki: üslup birikimine sahip olma mahareti, bu oyunu hiç kimsenin oynayamayacağı bir biçimde oynamak ve sadece klasik bir çile durumu sergilemek. Kurbanlık durumuna kadar yoğunlaşmış duyguların eksiltisi. Dayanılmaz bir tutkuyla yoğunluğu azalmış Çin fizyonomisinin yoğunluğu. Korku? Ağırbaşlılık? Bordeaux'da On yedinci yüzyıl konaklarının kapalı zenginliği. Her şeyi bulmak, anlamak gerekiyor.

Uzun uzun dudaklarını, saçlarını, gözlerini, boynunu öpüyor.

Elinde erotik bir senaryo yok. Hervé kimi zaman ondan seksi bir öykü istiyor... daha büyük zevkler duymak ve öpüşmelerinin o çok dengeli keyfini çeşnilendirmek için... Her gün bir öykü buluyor, tamamen uydurma, biraz tuhaf ya da biraz fazla porno, öyle ki üstlendiği rolün gerçeğe uygunluğu çok zayıf kalıyor ve Hervé'yi tahrik edeceğine güldürüyor. Dolayısıyla konuşmalar Olga'yı yarışmalardan ve mantıksal vaadlerden oluşan açık seçik bir dünyaya taşıyor. Zihnini bulandırıyor bu ama çok fazla zihin açıklığı duyuları nötralize eder. Genç kadının erotik fantazmaları sadece sözcüklerle ve bedenlerin mizanseniyle aktarır. Kokularla ve seslerle, alev almış derilerle, açgözlü ağızlarla örülmüş goblenler, karnın çiçek açmış içi. Aşktan çok az söz ediyor, aşkı yaşıyor. Bu entelektüel kadın ilkel biri. Sözcükleri, romanı bulmak Hervé'ye düşüyor.

Değirmenin şöminesindeki ateş canlanmadı. Tekrar odun atmak ve korları körükle yeniden canlandırmak gerekiyor. Bu soğuk ilkbahar aylarında nemli olan büyük yatağın çarşafları sabırsız bedenlerinin hararetiyle iyi kötü ısındı ve yumuşadı. Olga'yla sevişen Hervé değil, Hervé'yle sevişen de Olga değil. Konuksever dalgalar içinde deniz yıldızları gibi bir araya gelmişler. Titremelerini uzun süre hissettikleri cinsel organlarının aldıkları zevki uzatmak için birbirlerinin bellerine sıkıca sarılıyorlar. Hiç bitmeyen, dayanılmaz bir terketme. Zevk kaygılarını görünmeyen ana babalara bırakan mutlu çocukların gülümseyen danslarında ve şarkılarında dolaşıyor. İtaatsizlikler, meydan okumalar, mesafeler, yabancıların deneyimi: bütün bunlar bir süre için kapıya ko-

nabilir, sözgelimi Paris'e gönderilebilir. Sadece şemsiye işlevi gören çamların altındaki eski ev burada; yatak odası Olga'nın geçen yaz bahçeden topladığı ve her yerde dolaplarda, çekmecelerde, şiltelerin, yastıkların altında bulunan kurutulmuş lavanta kokularıyla dolu. Yeşil ve soluk sarı renkli duvarları Mathilde'in armağan ettiği on sekizinci yüzyıl üslubu gül desenli perdeleri daha da çarpıcı kılıyor... Normal bir şey fışkırıyor bütün bunlardan ve yayılıyor, suç ortağı ve olanaksızlık: ailevi parantez.

5.

2 Mayıs 1968

Yoğunlaşamıyorum, hastaların söylediklerini duymuyorum. Anlama konusunda yanılgıya düşmüyorum, önemli bir iştahsızlık vakasına isteri teşhisi koymuyorum, tersini de yapmıyorum. Sorun daha basit ve daha radikal: kesinlikle dinleyemiyorum artık. Başkalarının sözleri hiçbir şey demiyor artık bana.

Joëlle Cabarus âşık mı? Kötü bir film. Benim yaşımda, sahip olduğum deneyimle! Kime? Tabii ki Arnauld'nun genç asistanı Romain Bresson'a. Her şey bir vodvil için bir araya gelmiş.

– Bresson'u bugünlerde çok saldırgan görüyorum, senin bildiğin bir şey var mı bu konuda? diye soruyor Arnaud sabahleyin banyoda beni görünce... önemli konuşmalarımızın gerçekten ayrıcalıklı yeri.

Bir şey biliyor muyum? Yirmi üç şey biliyorum! Salonda gözleri delen yirmi üç kırmızı gül... Arnaud bunların nereden gelmiş olabileceğini hiçbir zaman sormadı. Çiçekçiden tabii ki. "For ever.R."

– Şu günlerde herkes protesto ediyor! (Ben kayıtsız kalıyorum.)

– Ama o gayretkeşlik ediyor. Şaşırtıyor beni bu durum.

Arnauld kendi servisinde düzenin bozulmasını istemiyor.

Romain, uzun zamandır biliyordum. İnanıyor ona. Ötekinin başının dönmesi için birinden birinin inanması yeterli. Öteki ben'im. Kulaklarım yok artık. Sadece gözlerim var, Romain'in gözleri için, hiç kimsenin bize bakmadığını düşündüğünde şefkatle gizli arzusu için... Birinin bize bakması beni hiç ilgilendirmiyor. Olaylar soğukkanlılıkla düşünüldüğünde

ilk öğrencinin gizli, sıcak ve bilgelik dolu bakışından daha ilkel bir şey yoktur. Romain Bresson Fransızca dışında her konuda birincilik ödülü almıştır, eminim bundan çünkü gerçekten insani olan hiçbir şey söylemiyor ve çalışmaları beynin kimyasının teknik dilinde yorumlanmış şemalar ve diyagramlarla dolu. Ne var ki, benim için "for ever" bir âşığın gözleri gibi gözleri var: psikanalistler bana bu gözler, bu eller, bu beden yüzünden artık işitmediğimi anlattıklarında görüyorum bu gözleri divanın üstünde, Romain var. Geçen yıldan beri, bana Bretagne'da eşlik etmesinden beri.

Arnaud ve Jessica kalmak istiyorlardı, ben Paris'e dönmek zorundaydım çünkü babam kalp krizi geçirmişti, kızını istiyordu. Her yıl 15 Ağustos molasını bizimle birlikte geçiren Romain beni Paris'e götürebilirdi, bundan daha doğal bir şey olamazdı. Şüphelendiğim bir şey vardı tabii ki, kadınlar her şeyden romanlarda şüphelenirler ama bizim ilişkilerimizde o kadar çok oyun var ki ve tıp çevrelerinde hiyerarşi öyle bir tabu ki biz daha çok for ever *sürecek olan yapmacık bir kibarlık içindeydik. Ve işte eli elimde, çok ağır ve uyumak ya da içmek istiyorum, tam olarak bilemiyorum, dudakları, gözleri gibi geniş ve sıcak dudakları, bir kadın ağzı. "Şaşırdığınızı söylemeyin bana, Joëlle, bunu söyleme bana, seni sevdiğimi biliyorsun."*

Yeniden bir bedene sahip olmaya başlıyorum. Sırtım düzeliyor, memelerim şişiyor. Romain'i hayal etmem, onu düşünmem, hiçbir şey düşünmemem, sadece sürekli olarak, onun bu kentte bir yerlerde olduğunu, nefes aldığını ve kesinlikle beni düşündüğünü kendi kendime tekrar etmem yeterli... tahrikin zihnimde kalan şeyleri karıştırması için bunlar yeterli... Yeniyetme bir kız. Bu olay Jessica'nın başına gelmeliydi, onun yaşına uygun benim değil. Bir bedene sahip olduğumu ne zamandan beri unuttum? Kızımın doğumundan beri mi?

Çok sonraları, psikanalizim sırasında, beş yıl boyunca Arnauld'nun bedeninden, onunla birlikteyken yaşadığım zevklerden söz ettim, onun çok çabuk yatışmasından, bir hiçten tatmin olmasından duyduğum korkulardan söz ettim. Yatağımdan çıkmadan okşamaların sürmesini bekliyordum, sonsuz öpücükler bekliyordum, sadece ciltlerin ve ağızların temasını bekliyordum. Lauzun'e söylediklerimi hatırlıyorum: "benim cinsel organım, tüm bedenimdir, benim her yerim erojendir." Bir kadının (bütün kadınlar benim gibi olsaydılar) cinsel organının verdiği kısa süren

bir zevkle tatmin olan, arkasından da çarşaflardan, örtülerden ve ciddi mesleki görevlerden (bütün erkekler Cabarus gibi olsaydılar) oluşan dünyasına kapanan bir erkekle nasıl yaşayabileceğini anlamıyordum. Lauzun beni dinlemiyordu tabii ki. Formunda olduğu zaman genel geçer formüllerini yinelemekle yetiniyordu: "siz eksiksiz, tam olmak istiyorsunuz, eksiksiz bir kadın ama eksiksiz, tam olan bir şey yoktur kesinlikle." Sonunda yakınmalarımı bitirdim ve bellekten ibaret olan o tuhaf protezi keşfettim.

Aslında, hiç söz edilmeyen psikanaliz mucizesi budur. Geçmişinize öyle yoğun bir biçimde yerleşmeyi öğreniyorsunuz ki mevcut bedeninizden kesinlikle ayrılamıyor artık bu beden ve her anı parçası gerçek bir sanrıya, şimdi ve burada olan ham bir algıya dönüşüyor. Şaşırtıcı olan, neredeyse mistik olan bu değişimin daha sonra hastalarla birlikte sadece psikanalizin yararlı olduğu anlara kadar uzayıp gitmesidir... onları böyle anlarda o kadar yakından izlerim ki konuşmalarımla, belleğimle dolayısıyla kendi bedenimle kendilerine ait olan şeyleri veririm onlara. Böylece ben yıllardan beri gerçekten bana ait olmayan ama başkalarının ritmiyle yaşayan ve hatta onların ritmine dönüşen birden fazla bedenle yaşıyorum. Dört bir yana doğru yayılan Joëlle, çokbiçimli denizanası, özel nitelikleri olmayan, cımbızla çekilmiş sözcüklerden ve gerçek bir yaşam yaşadıklarını sanan insanları aracılığıyla zevk alan kadın... kendi yaşamı ise mizacında yansıyan tam bir imgelemden başka bir şey değil.

Romain for ever. See you tomorrow. My heart with you. Honey, Love. *İngilizce klişeler. Çekingen insanın dili: her zaman çok patetik olan ana dili ıskalamak, en küçük tutku simgesi onu müstehcen kılma tehlikesi içerir. Aynı zamanda teknik bir dil: yabancı dilde bir ifade bir tavrı, bir duruşu sergiler, kendisini kırılgan hisseden birini gizler. Romain'in Fransızcası zayıf ama tutkusu sayesinde sözcüklerin çevresinden dolaşmayı başarıyor, derisiyle, cildiyle, kaslarıyla, dudaklarıyla, cinsel organıyla, elleriyle, kollarıyla, bacaklarıyla seviyor. Bu kadar çoğalan ve kaçıp giden bir erkek bedeni görülmemiştir kesinlikle.*

Aslında ben onu hayal etmiyorum, hissediyorum, algılıyorum, çok farklı ve aynı zamanda çok şehvetli kendi bedenimi de gerçekten bana bırakıyor. Sadece hareketlerde, okşamalarda, tavırlarda bile olsa zarafet. Şefkat dolu eylemlerde özümsenmiş ruh: işte Romain.

Güzelleşmek, yeni kıyafetler, abartılı dudak boyaları, yeni ayakkabılar almak istiyorum.

Öbür tarafa geçiyorum, mezarımdan çıkıyorum, yeniden çekici oluyorum. Parfümümü değiştirdiğimi Arnaud bile farkediyor. Onu bir ayartabilsem! Arnaud, dinliyorum. Kendisine bu kez gülerek tepkiyi ölçmek amacıyla söylüyorum. O da gülüyor ve bu işin uzun zamandan beri olmuş olduğunu ve emin olmam gerektiğini söylüyor. Gerçekten de güvenin kandırmayla, ayartmayla bir ilgisi yok. Hatta ölümüdür.

Romain'le birlikte yeniden bir yeniyetme olduğuma göre risk arıyorum ben. Rezaletin sınırlarında sürpriz, niçin olmasın. Ve küçük armağanların gülünç, beklenen ama bir yandan da her zaman beklenmedik olan zevki. Arnaud kesinlikle armağan vermez: "Laf aramızda, anlamsız, boş bir şey değil mi bu?Her şeyi birlikte almıyor muyuz, neye ihtiyacımız var?" Hiçbir şeye tabii ki, "biz"im hiçbir şeye ihtiyacımız yok, kesinlikle hiçbir şeye ve sıkıcı bir şey bu. Biz, biziz ama Ben var. Arnaud bu Ben'i çocukça, kesinlikle patolojik bir şey gibi görüyor.

Romain orkideleri sevmiyor: "Çok uzun yaşayan bir çiçek, bir sürpriz olmaktan çıkıyor, evlilik oluyor" diyor şakayla. Doktor Bresson sadece yapay diller konuşan sınıfın birincisi olma havalarıyla biraz sapkın biri olabilir mi? Masum bir çapkın: sadakatten başka bir şey düşünmeyen ama yaratıcı ve gizli bir sevgilinin verdiği fazladan zevklerden de yararlanan evli kadınların düşü. Ayrıca git gide daha az gizli. Romain hastanede solcu oluyor ve büyük şeflere karşı bayrak açıyor. Yani: Arnauld'ya karşı. Sonunda uyanacaktır. Banyoda Madam Cabarus'den Mösyö Cabarus'e, aynı Mösyö Cabarus'ün günün yirmi dört saati bütün aileye çok bağlı ve pek yaman bir genç olan doktor Bresson'un saldırısına ses çıkarmadan katlanmasının ne anlama geldiğini açıklamasını istemek. Ne oluyor yani!...

Romain'den vazgeçemem, mesleğimi namuslu bir şekilde sürdüremememenin kanıtıdır bu. Arnaud'nun bunu farketmemesi ve bu durumun onu yaralamaması gerekir. Ama bir yandan da farketmesini çok isterdim!

Joëlle Cabarus, siz özel bir insan değilsiniz artık, sıradan bir narsissiniz, gerçeklik duygusunu tümüyle yitirmiş çapkın bir kadınsınız.

Psikanalistlerin divanındaki devrimlerin bir sonucu mu? Her şeyden önce bir gerileme: divandakiler kalkıyorlar, gösterilere ve Meclise gidiyorlar, seanslara gelmiyorlar artık. Polisin, barikatların, muhtemel grevlerin -dolaşımı engelleyen- neden olduğu söylenebilir bu duruma. Önemli değil! Devrim yerini ortak sözlerin, psikodramın, eyleme geçmenin ya da düpedüz aşkın doldurduğu "ta içimizden gelen" bir grevdir. Bununla birlikte birkaç günlük bir devamsızlıktan sonra Frank ve öteki aktif militanlar yeniden ortaya çıktılar. Bütün bunları özel toplantılarda konuşma ihtiyacı. Karanlık odada buluşma arzusu. Düşmanı daha iyi tesbit etmek -ve baskı güçleriyle sözde suç ortaklığım. İktidarı ele geçirme isteğiyle bu hayal gücü kaynaklarından tekrar yararlanmak.

Tabii ki Romain'le birlikte gittim ve servisteki stajyer hekimlerle birlikte yürüyüşlere katıldım. "Kahrolsun polis devleti" diye bağırdım, gülerek ama sadece gülerek değil aynı zamanda içinde bulunduğum her şeyi gözlemleyerek. Arnaud gelmedi tabii ki. "Bu iş daha çok sempatik bir şey gibi geliyor bana ama çok çocukça bir şey aynı zamanda!" dedi. Benim psikiyatrlarımla, psikanalizcilerimle hemfikir bir kere çünkü "bu iş"e Psikanalitik yardımlaşma çevrelerinde iyi gözle bakılmıyor. Beni bir anarşist gibi gördüklerini biliyorum: Lauzun'e psikanaliz yapmak gerçek anlamda psikanaliz sayılabilir mi? Sanıyorum beni Arnaud dolayısıyla ve Yardımlaşmanın etkinliklerine gerçekten katılmadığım için, onları rahatsız etmediğim için kabul ettiler.

Romain'le hikâyem ikinci bir analize ihtiyacım olduğu anlamına mı geliyor? Onun yerine haftada birkaç saatimi Ulusal Kütüphane'de geçirmeyi tercih ediyorum. Kendimi kitaplarda, nadir kitaplarda arıyorum. El-yazmaları, arşivler, genel ahlak için tehlikeli kabul edilen yasaklanmış belgeler. Thérésa Cabarrus'le ilgili belgeler: bir yakınlık? bir isim benzerliği? başka bir hoppa? 1789'u yeniden yaşamak için bir bahane: bugünkü çatışmaların kesinlikle karşılaştırılamayacağı başka bir çalkantı dönemi. Buna rağmen erkeklere ve kadınlara yakından bakıldığında benzerlikler, süreklilikler görülüyor. Sonuç olarak kendimi vekaleten orada görüyorum: sözde yakınım olan bir fingirdekle hayali bir özdeşleşme. Joëlle Cabarus

ya da "özgürleşmiş" bir kadının huzursuzluğu. "Doğrudan doğruya" hissettirse sözcükleri tüketeceğinden kendini dolambaçlı yollardan hissettiren bir aşk acısına yanaşma biçimi.

Acı üstüne yazma gülünçlüğüne duyarsız kalıyorum. Her şey bir yana psikanaliz, acının, romantik pathos'undan çıkmış ve analitik felsefeyle disipline edilmiş bir söylemidir. Freud acı üstüne düşünür ve onun dönüşmesine yardımcı olur. Çok fazla formüle eden Lauzun unutmuş mudur onu? Acının aydınlık yüzüne coşku denir. Artık coşku yoktu, acılar utanç veriyordu. Ve işte coşku uyuyup kalmış olanların yüzüne atladı. Arzunun gücü sokakları sallıyor ve ben bu isyancıların, kendilerinin de iktidarı arzuladıklarını anladıklarında nasıl uyanacaklarını düşünüyorum. Asosyal bir mutluluk arıyorlar, bu mutluluk için mikro-alanlar düzenliyorlar, yasaları olmadığı için seviniyorlar. İçlerinden en uyanıkları yeniden başka bir dünya yaratma amacına yönelik bir geçiş dönemi gibi görüyorlar bu olayları: daha bulanık, daha esnek bir akış socius'u (*Decèse*). *Şimdilik her şeyi isteyen isyancıların sarhoşluğu içindeyiz. Pisliklerin kafaları kesiliyor. Lafta tabii.*

Polisler saldırıya geçtiğinde Romain'le birlikte Saint-Germain bulvarında, Danton heykelinin karşısında duruyordum. Commerce-Saint-André'nin avlusuna sığındık. Doktor Guillotin'in ünlü "baş kesen filantropik aleti"ni koyunlar üstünde denediği yer burasıydı muhtemelen. Bir ambarda. Herhangi bir levha görmedim. Buraya bir levha koymaktan utanmış olduklarını düşünüyorum. Arnaud olduğunu iddia ediyor. Dönüp bakmak gerekir. Hemen yakınımızda Marat L'Ami du peuple'*ü* (Halkın dostu) *çıkarıyordu.*

Cabarus soyadı ister istemez kızlık soyadı Thérésa Cabarrus olan Madam Tallien'i hatırlatıyor. Arnaud'ya göre bir rastlantı: "Thérésa Cabarrus'te iki r *var gördüğün gibi." Eşimin ailesi daha karışık, belirsiz ve sıkıntılı gözüküyor. Her şey bir yana, biraz dalgın bir memurun desteğiyle bir belediyeden başka bir belediyeye geçişte* r*'lerden biri yok edilebilir kesinlikle. "Bu senin sorunun" (Arnaud). Olsun.*

Ben bu Tereza'yı çok seviyorum. "Yeni Antoinette" olduğu söyleniyordu Mecliste yani kraliçe gibi ilgisiz, savurgan olan ve kesinlikle toplum dışı biri olmayan... Mücevherler, tuvaletler, şallar, parfümler, çıplak omuzlar ve ince beller: bankacı Cabarrus'ün kızına herkes hayrandı. Önce

kendini kurtarmak için yararlandı bu durumdan. Notre-Dame-de-Thermidor ya da Teröre karşı Seks. Robespierre'e karşı çapkın bir kadın.

Bugünün solcu gazeteleri "cesur", "gerçeküstücü, "tahrik olmuş" gözüküyorlar. Konunun uzmanı gözüken Psikanalitik Yardımlaşma'dan bir meslektaş bunların hepsinde "anal penis takıntısı olduğunu" söylüyor. Bununla birlikte Thérésa dönemiyle karşılaştırdığımda nasıl bir ölçülülük ve ağırbaşlılık! Ulusal Kütüphanenin Müstehcen Kitaplar bölümünde devrim basınını okudum merakla: öncüllerimizin müstehcenliği bizden çok çok ileri! Kralcı olsun, halkçı olsun, muhayyile bu "açgözlü" "hopplar"ın ve gazetenin referans gösterdiği rakip partinin erkeklerinin yataklarına girmekten başka bir şey düşünmeyen "1789 Kulübü bayan üyeleri" "çapkın entrikacılar"ın maceralarını ifşa etmek için yarış ediyor. Büyük annemiz (Tereza'yla akrabalık fantazmamı sürdürüyorum, Arnaud'nun haberi olmayacak bundan) 1791'de rezalet bir Dedikodu yazısında ilk kocası de Fontenay'i Meclisteki bütün "patriot"larla (o dönemde her yerde rastlanırdı bunlara) boynuzlamakla suçlandı.

Ciddi insanlar bugün "Odeon'un aşırılıkları"na çok kızıyorlar. Bir bilseydiler! Bordeaux'da, 1793'de Montagne tiyatrosu gösteriler düzenliyordu ve bu gösterilerde bazı "yurtseverlik özellikleri"yle birlikte fahişelik yapılan yerlerde görülebilen ahlaka aykırı, rezalet sahneler sergileniyordu ve Ermiş Antonius ve Şeytan *başlığı altında takdim ediliyordu bütün bunlar. Askeri komisyon ahlakı düzeltmekle ve "bu sefahet alemleri"ne son vermekle görevlendirildi. Grand-Thâtre'ın seksen altı oyuncusu tutuklandı. Açık saçıklığı ve özgürlüğü karıştırmamak gerekir.*

Çapkınlar, hovardalar zevk ve hoşgörü insanlarıydı: ölçülü bir seks insanları yumuşatır ve onların kan dökmelerini engeller. Sade giyotine isyan etmişti, bu uygulama çok barbarca geliyordu ona.

Oysa marki dışında bu zevk ve sefahet dünyası -Tereza'nın dünyası- yasaksız bir tutkunun bir ölüm tutkusu olduğunu bilmiyordu. Sefahat düşkünleri erotik buluşları tattılar... bu efendilerin köleleri hafif pantomimin bilinmeyen amacının ölesiye zevk olduğunu açıklayıncaya kadar... Zevk mi istiyorsunuz? İşte, ölesiye zevk alın! Devrim teroristleri ürkütücü analistler oldular: incelikten bütünüyle yoksun ama efendisinin karanlık düşüncesini delen kölenin o eşsiz içgüdüsüyle donanmış olarak giyotinin kör edici aynasını zevk peşinde koşanlara gönderdiler ve giyotin

keskinleşmiş zevkin -Tanrının yerini alan zevk ya da gizliden gizliye onun yerini alan- dayanağının çile, fizik acı, ahlaksal aşağalanma kısacası ölüm olduğu gerçeğini yansıtmıştır.

22 Mayıs

Okunan basına, popüler basına dönüyorum... sol ve sağ... sadece seksten söz eden. Sade Versailles salonlarına bile atılan ve ilgililerin zararlı etkisini anlamadıkları bu yergi yazılarını karıştırmış olmalıdır. Çünkü ya soylu insanlar bunları okumaya tenezzül etmiyorlardı ya da bu dilin aşırılığı bir şehvet çılgınlığı gibi geliyordu onlara ve inceliklerıyle hiçbir biçimde uyuşmuyordu, dolayısıyla anlamsız, tutarsız, değersiz yazılardı. Henüz olgunlaşmasını tamamlamamış bir Freudçu olan ve erotik laboratuvar uygulamalarıyla ilgilenen Sade kötülüğün zevklerinden de öldürmenin kötülüklerinden de haberliydi. Elindeki açık saçık el ilanlarını görüyorum... tiksiniyor ama aynı zamanda da şaşkın. Juliette'in (*Scherner'in karşısında oturuyor, başka bir zaman söz etmem gerekecek ondan*) *sözleri Müstehcen Kitaplar bölümünde karıştırma olanağı bulduğum yergi yazılarından ve rezalet kroniklerden izler taşıyor. Madam du Barry'nin kafası giyotinde kesildiğinde bağıran ya da Marie-Antoinette'in çevresindeki kadınlarla yaptığı sefahet alemlerini hayal etmekten büyük zevk duyan bu halk bu gibi şeyler dışında anlaşamıyor pek. Sarılı, hırslı, saldırgan, öfkeli bir halk. Sadece "kendilerini düzdüren, tatmin eden kadınları, aylak kadınları, geceleri sokaklarda dolaşan evsiz barksız kadınları, meydanlarda, kavşaklarda erkeklerin cinsel organlarını kaldıran kadınları" görüyor." Kraliçeyi kıskandığı orospu imajıyla karıştırıyor.... "uterus öfkeleri" sergiliyordur, kızlığı erkek kardeşi tarafından bozulmadıysa Alman askeri tarafından bozulmuştur.*

Kimilerinin beyinlerinde bu tür sahneler kalmıştı büyük olasılıkla, halkın önünde gerçekleştirilen idam sahneleri filminin şeridini geçiriyorlardı beyinlerinden ve giyotinin çıkardığı sesle kendilerinden geçiyorlardı. Kimileri de "Versailles orospusu"nu taklit etmeye çalışıyorlardı: hatta eylemin sıcaklığını abartıyorlardı, halkın hayal gücü efendilerin

sapkın buluşlarını hiçbir biçimde kıskanmazdı-tersine sadece popülistler inanır.

Tanrı ölmüştü artık ama yerini yeni bir mutlak almıştı, bunun adı da düzüşmekti ve Peder Duchesne *yakında siyasal saygınlığını (deyim yerindeyse) kazandıracaktı ona.*

"Düzüşmek" giyotinin düşmanı mıdır yoksa tersine arkadaşı mı? Sade'ı düşünerek düşmanı diyorsunuz. Hayır, diye cevap verebilirim ben size, "Düzüşmek" kelleleri düşüren insanların kafalarındadır ve bu insanlar bir yandan da vekalet yoluyla dalkavukların suçlu şehvetlerini hayal ederler ve birtakım aracı kahramanlarla onların zevklerini yaşarlar.

Sözgelimi Romain'i düşünmemek için Thérésa Cabarrus'ü hayal eden ben! Dürüst olalım: onu düşündüğümü kendime kanıtlamam için.

"Kaçın" diyor bir dost. İspanya'ya ve soylu sınıfa bağlı olan Tereza'nın yapacak başka bir şeyi yok. Tutuklanıyor ve Petite-Force hapishanesine atılıyor. Bu hoş ve sevimli insanın düşürüldüğü iğrenç durumu kendisine anlatarak zorbanın diz çökmesini istiyorlar. "Günde bir kez bir ayna verilsin ona!" Kelle uçuran Robespierre tuhaf, iğrenç bir hoşgörü gösteriyor.

2 Haziran

7 thermidor gecesini düşlerimde canlandırmaya çalışıyorum -14 Temmuz devrimini alaşağı eden 9 thermidor devriminin iki gün öncesi. Beş yıl süren ayaklanmalardan, yenilik hareketlerinden, özgürlüklerden, terörden sonra dinlenmek istiyorlardı insanlar, ilgisizlik, kayıtsızlık farkediliyordu.

Tallien'in eline yakınma ve kışkırtma içeren bir pusula iliştirmiş olmalıydı: "Emniyet müdürü buradan ayrıldı biraz önce: yarın mahkemeye yani darağacına çıkarılacağımı bildirdi. Gece gördüğüm rüyaya pek benzemiyor bu..."

Thérésa Cabarrus'ün düşlerini öğrenmek isterdim ama devrim zamanında düş görülür mü? Bugün benim hastalarım düş görmüyorlar artık, barikatlarda, fabrikalarda "psikanaliz grupları"nda ve "konuşma yerleri"nde tartışıyorlar ve eylem yapıyorlar ve düşleri git gide seyrekleşiyor.

Ben de düş görmüyorum artık, Romain'i uyanık bir düş içinde görüyorum. Thérésa 9 Thermidor'u düşlemiş olabilir miydi, düşünde programlamış olabilir miydi bunu?

Tarihi daha romantik bir versiyonu içinde hayal etmek mümkündür. Hasta, şişmiş, ölüme yakın Thérésa hapishanenin avlusunda biraz dolaşma izni koparabiliyor. Bir marul atıyorlar, alıyor içindeki pusulayı okuyor, mesajların aktarma önerisi... Ama mürekkep yoktur! Olsun, kanıyla ve daha sonra da gardiyanın verdiği boyayla yazacaktır. Böylece pusulasını Tallien'e ulaştırıyor.

Thérésa'ya bağlanmış olmamın nedeni onun hem büyüleyici hem de cesaret kırıcı olması. "Madam Tallien'e bütün gün âşık olmak mümkündür", diyor arkasından dedikodu yapanlar. "Sadece ten zevkleri uyandırıyor" diyor kimileri daha da ileri giderek. "Kolları, zarafeti, çekiciliği, geniş omuzları, güzel gözleri, İrlandalılarınki gibi burnu, altın ve elmas incili takıları"-hepsi sayılmış. Bu güzelliklere Madam Récamier bile hayran olmuş. Gösteri toplumundayız artık: hiçbir ağırbaşlılık söz konusu olamaz. Thérésa kendini göstermek ve övülmek istiyor, dolayısıyla dedikodulara neden oluyor. (Ya ben peki?) Ama bir yandan kendi basınını da örgütlüyor. Aşıkları, dostları Thérésa'nın etrafında onu yüceltici Thermidor efsanesi oluşturmaya başlıyorlar; Tallien çevresinde de kötü bir efsane: "kocası kadar insancıl olan Madam Tallien vahşiydi... "

Thérésa'm seks ve giyotin arasına dişi bir kurt gibi sızıyor ama muzaffer olan kim? Robespierre'i ölüme gönderen sadece o değil ama bu işte hiçbir payı olmadığı da söylenemez. Ölümde değil, kurnazlık ve ölçüyle doyuma ulaşmak. Thérésa Cabarrus sinsice, sapkınlıkla ama kararlılıkla ve ateşli bir şekilde ölümcül kahramanlığın gücüne karşı zevk yaşamının gücünü temsil ediyor.

Dürüst ve masum insanların ideallerini hor gören ve küçülten ama aynı zamanda onların terorist vahşetini de gösteren kişisel mutluluğa böylesi bir düşkünlüğü sorgusuz sualsiz kabullenmem çok zor. Bununla birlikte onun yerinde olsaydım, onun kadar çekici olsaydım belki onun gibi yararlanmaya kalkışırdım bunlardan. Tipik bir dişi bencilliği mi? Tiyatroda herkesi kendine hayran bırakan (hastanedeki ben ve hastalarım gibi), tarihin kozlarını anlayamayan bir narsis mi? Thérésa'm kesinlikle, hiçbir biçimde demokrat değil.

Bununla birlikte, bugünlerde barikatlarımız, gerçekten ısrarla arzuladıkları bir ideal mi? Ve 1789 Devrimi dün, Mayıs 68'in sonunda bitmiş olsaydı? Çevreye zarar veren tahripkâr gençler ideolojilerin ve partilerin teröründen kalanları kırıp döküyorlar. Zevk, arzu, hayal kurma hakkı istiyorlar. Aslında bu "Alman yahudileri" tam anlamıyla Fransızlara özgü bir sefahetle özdeşleşiyorlar. İnsan hakları -benim mesleğim için ve sadece sefaletlere kulak veren- sonuç olarak ötekileri öldürtmeden doyum sağlama hakkı değil mi? O zaman bu son günlerdeki patlamadan sonra yeni bir Direktuvar, yeni bir İmparatorluk mu hazırlanıyor? Rahat ve güzel dönemlerin ılık suları kaçınılmaz olarak yeni mistisizmler yaratıyorlar. Bekleyelim. Şimdilik, Majesteleri Ben egemen ve zevkten payını almak istiyor. Thérésa Cabarrus gibi.

Tarihsiz

Geçmişin kalıntılarında anlam arayarak -kendi anlamı mı?- bütün bu çalkantıları yaşayan tek insan ben değilim. Kaldırım taşları söküldüğünde arkeoloji moda oluyor sanki. Ulusal Kütüphane'nin Müstehcen Yayınlar bölümünde kimi göreyim? Scherner!

Bu adam beni sevmiyor, çok açık bu. Nedenini söyleyemeyeceğim. Psikiyatri Tarihi'*ni yazarken Arnaud'yla çok görüştü. Kocamla daha fazla bir yakınlık içinde oldu mu? Emin değilim. Bu konuda Arnaud'dan hiçbir şey öğrenmek mümkün değil. Scherner'i bir hasta gibi görüyor galiba: meslek sırrı. Filozof kendisine göre akıl hastalığını bir amaç, bir iş, bir kaygı haline getirenleri önemsememelidir: dolayısıyla Scherner psikanazilciler de dahil olmak üzere hekimleri mahkûm etmekten başka bir şey yapamaz. Onun inancına göre tıp Tanrının hasta beden ve dahası delilik üstündeki otoritesini yok ederek insanı gerçek anlamda rahatlatmamıştır çünkü hastanelere ve tımarhanelere kapatmıştır onu. Şayet yanılmıyorsam, ona göre Eskilerde deliliğin efendisi olan Şeytan Modernlerin hekimine tercih edilemez belki ama tıp ve psikanaliz başka şeytanlık biçimleri -belki daha rafine, daha ezici- empoze etmişlerdir. Çünkü hastabakıcı ve psikiyatr Scherner'in çok önemsediği bedenlerin ve sözlerin özgünlüğünü*

silmişlerdir. "Zararlı" olan şeyi "hastalık"a dönüştürerek bu insanları esinlenmelerinden ve ilginç ifade biçimlerinden yoksun bırakıyorlar. Özgür iradeyi saptırıyorlar hatta belki de deli gömleği giydirerek ya da yatıştırıcı ilaçlarla yok ediyorlar onu. Ona göre psikanaliz bu insancıl ama sinsice otoriter, sakatlayıcı çıkmazın dışında değil.

Yanlış düşünüyor. Çünkü Freud'dan bu yana kendinde bir delilik söz konusu değil, kişilerin kendilerine özgü dillerinden *söz edilebilir ancak. Bu kavramı çok seviyorum; Freud belli bir çevrede görülen geri zekâlılıkla ilgilenme cesaretini gösterdi hatta saygınlığa kavuşturdu bu rahatsızlığı: "bilinçsizlik" deniyor buna. Dolayısıyla benim için bir başkasıyla gerçekleştirebileceğim söylemin özel durumları söz konusudur sadece. Bir sanat yapıtı, bir keman, bir masa, bir araba yapar gibi bedeni ve ruhu (onun ve benim bedenimi) yeniden yaratmak için. En azından benim düşüncem bu. Scherner anlamak istemiyor, çekiniyor, niçin? Kendine göre nedenleri olmalı.*

Kimileri okurken gizlendiklerini düşünüyorlar, bir matbaa dalgıç kisbetinin kendilerini dünyadan koruduğunu sanıyorlar. Yanılıyorlar. İzlendiğini bilmeyen bir okuyucu kadar kendini belli eden kimse yoktur. Yüzü bize mastürbasyonunu gösterir.

Scherner kafasını okuduğu kitaptan kaldırıyor, iskemlesini geri çekiyor, arkasına yaslanıyor ve başını sola çeviriyor... ağzı yarı açık ve gözleri tavanda. Bu hareketiyle bütün salon dik bir eksen çevresinde titriyor sonra istikrarsız ve anlamsız bir denge içinde donup kalıyor. Scherner bir panayır cambazınınkini andıran konumuyla düşüncelerini izliyor. Gülümseyişine bakarken keyfim kaçıyor: belirginleşmeden tam önce kırışmış bir gülme... muhtemelen gücü farketmeyen ama deneyen bir vahşet ya da iğrençliğin kavradığı bir şey gibi... ifade edilemeyen bir kötülüğe batmış olan bu gülme kendini anlatmak zorunda kalsaydı alaycı olurdu. Ama, onu okumuş, düşünmüş ya da denemiş olduğu dekompozisyon içinde taşlaşmış halde gördüğüm andan itibaren bir gerileme içinde. Saçma, çürüyen bir gülüş, budalaca bir gülüş.

Karşımda, farkında olmadan çıplak kalan ve genellikle deha olduğu kabul edilen bir erkekle ilgili olarak böyle düşündüğüm için utanıyorum. Keskin ama aynı zamanda geniş, arıtıcı, uzlaşmacı olmayan bir zekâ. Keskin, zehir gibi: Scherner bazı çok yakınları dışında (öyle tahmin ediyorum)

kendisine rahatsızlık ve sıkıntı verme cesaretini gösterenleri yani herkesi katlediyor. Aslında görmek gerekir onu. Kendisini sevdiklerini düşünen küstahların leşini alaycı gagasıyla ısırmaktan hoşlanan acımasız bir şahin...

Dehaya neredeyse gerçek bir kadın kadar ender rastlanıyor: doğanın bir yanılgısı. Tercih yapacak durumda değil: ya kendini göstermeme konusunda hastalıklı bir dikkat -ulaşılmaz mistikler böyledir; ya da o ölümsüz başkalarına egemen olma zevkini tatmin etmek için ölmeye hazır, bütün uyumları yok ederek sarhoş olan ve kendinde bir azgın kadın erotizmi gören Dionysos gibi koyveriyor kendini. Scherner'in zekâsı ancak deliliğin karanlıklarına kadar gitmekle tatmin olabilir. Bu zekâ ancak ham ve konuşma yeteneğini yitirmiş bedenleri sevmelidir. Gülme ifadesi konuşma yeteneğini yitirmiş bir gülme.

Cinsi latifin konuşmalarını sulandıran ve tutkularını saptıran korku yüzünden "gerçek" kadın yoktur. Ayrıca "gerçek" kadınlar iyi anneler olarak duyarlı insanlar olmadıkça büyücülere ya da meşum kadınlara dönüşürler. Oysa dahiler ne kadar çekilmez olsalar da kendilerini göstermek için kriz durumları ama aynı zamanda da kendilerini tanıtmak için uygun kurumlar ararlar. Ve işte köşeye sıkışıp kalırlar. Gay-Lussac sokağı barikatları ve akıllı uslu Üniversite arasında dahi olabilir mi? Patlarlar, her halükarda dehanın görünmez bir kontrapuntosu olan aptalca gülüşlerini sergilerler.

– Bir sigara, Joëlle?

Kibar gözükmek için gayret gösteriyor ama bakışları donduruyor beni, sonra benimle ilgilenmemeye karar veriyor, böylesi daha iyi.

– Zenginler için tatil yoktur, tamam. Ama hocalar için niçin tatil olmuyor?

Hava çok sıcak, Temmuz sonu, biraz beyin jimnastiği yapmaya çalışıyorum. Yavan, tadı kaçmış.

– Doğal olarak pislikleri cezalandıran hapishanelere saldırarak kendimi cezalandırıyorum, pislikleri sevdiğimi çok iyi bilirsiniz. Hapishane sisteminin ne kadar iğrenç bir şey olduğunu tahmin edemezsiniz. Sadece tarihinden söz etmiyorum, bugün de böyle bu: utanç verici bir şey! Ve hiç kimse tepki göstermiyor, uygarlık diyorlar buna.

Scherner'in düşünceleri: psikiyatri hastanesinden sonra hapishane. İktidarı bütün biçimleriyle ifşa ediyor, solcuları izliyor ve solcular da onu

izliyor. Öncelikle soylu bilginin kesinlikle bir iktidar olduğunu kanıtlıyor: soyağacı ve çöküşü olan sözün gücü -alınabilir ve yok edilebilir. Herkesin iktidara bağlı olması! Kaçınmak mümkün müdür bundan? Hasımlar her yerde ve her zaman olan iktidar tarafından ele geçirilmiş ve yutulmuşlardır. Sonra? Hasımlığı unutun. Can çekiştirici, sürekli kışkırtıcı olun. Hiçbir şeyi özellikle de iktidarı almak istemeyen ama ilişki kurmadan ve entegre olmadan dışarıya ilgi duyan vahşi bir tuhaflık. Müstesna bir figür olun.

– Bunu şimdi somut biçimde görmeyi deneyeceğiz, anlıyor musunuz. Bilginin "bildirileri"nde değil, somut olarak bedenlerde... yasaklara ve işkencelere maruz kalan mahkûmların bedenlerinde... pisliklerin direnişi müstesna ben'in deneyimidir. Belleklerini geçmişte bırakan suçlular gibi konuşsunlar ya da sıradan mahkûmlar gibi hiç konuşmasınlar... benim için istisnadır bu insanlar yani özgür insanlar.

Büyük pislikleri var onun, aynı zamanda zavallı tipleri korumayı da seviyor. Devrimci terör döneminde hapisteki Thérésa'mı düşünüyorum. Decèse'le birlikte Scherner Fransızların en Nietzsche'cisidir. Hıristiyanlığa karşı savaş açmıştır: hıristiyan biçimciliğini çilecilik gibi görür; gerçek arayışı iki yüzlü ve sulugözdür.

Her şeye rağmen beni çeken bu coşkuyla örtük uyuşmazlığımın nereden geldiğini bilmiyorum. Evet, Scherner'in Hıristiyanlık karşıtlığı belki de başka bir külte götürüyor onu: ruhun azgınca inkârıyla gelen ölüme tapma. Biliyorum, başta Brichot olmak üzere tümü boşluğun kaşişleri, kurtarıcı olduğu söylenen o Doğuya bağlılar çünkü orada "konuşan özne kayboluyor." Ben acı çeken bireyleri anlıyorum ve acıyı yok etmeden önce onu barındıran ruhu kat etmeliyim. Scherner ruhsuz bir insanlık düşleri içinde. İlacı radikal: acının organı (psyche) yok ediliyor ve acı kayboluyor! Yerini kim alıyor? Konuşmayan ama eyleyen güzel biçim. Burjuva bedeni vodvilinde eriyen cancı hıristiyan bedenine karşı yunan Kuros*'unun bedeni.*

Sözsüz aşkıyla Romain bu ütopyadan uzak değil ama dikkatli eylemleriyle sergilenen şaşırtıcı bir ruhu var. Bekleyelim. A priori *olarak karşı değil. Ben sadece "güzel biçim" "güzel ruh"un yerini almadan önce çok fazla zevk ölümleri olmasından korkuyorum.*

Öte yandan Scherner sözcüklere tutkun. "Ölümün sınırı dilin önünde ya da daha doğrusu dilde sınırsız bir uzam açıyor." Edebiyat bu olabilir. Sıkıntıdan Roussel vesilesiyle mi söz ediyordu: basit, sıradan bir dilin çe-

viremeyeceği hatta adlandıramayacağı çok ince ve aşırı çoksesli bir metne dönüşmenin sıkıntısı mı?

Dil meselesi çok değildi. Şimdi artık bedenlere ve zevklere yer açmak gerekiyor!

Kabul ediyorum. Bununla birlikte sözsüz bedenler ve zevkler ölü bedenlerdir, boş zevklerdir. Böyle düşünürken çok fazla Hıristiyan olmalıyım. "Dilin gerçeği Hıristiyandır", söylendi bu. Scherner hiç kuşkusuz her şeyin dilden ibaret olmadığını kabul ediyor. Romain az konuşuyor ama bütün bedeniyle hitap ediyor bana. Ben hiçbir şey söylemiyorum.

Scherner'in böyle düşünmesinin nedeni kendi cinselliğinden, eşcinselliğinden hareket etmesidir. Sadece o deneyebilir, riski dehasıdır. Bu özelliğiyle tanınacaktır ve bedelini ödemeye hazırdır.

Baron de Charlus kendisine bir eşcinsellik kürsüsü verilmesi fikrini yabana atmıyordu... Sorbonne'da! Scherner söz konusu olduğunda, olaylar da dikkate alındığında Sorbonne yetmez. İddia ediyorum, daha ileri gidecektir.

20 Mart 1970

Bu sıcak ve nemli ilkbaharda Saint-Germain-des-Prés kilisesinin önündeki küçük alan Paris'in karnından sırılsıklam çıkmış kocaman bir susamuru... Barikatlar uzakta ama beyinler fokurdamaya devam ediyor. Grenelle ajitasyonu kırdı, Wurst öğrenci hareketinin sadece "işçi sınıfı tarihinde en önemli proleterya gösterisi olan" genel grevi provoke etmeye yaradığını söyledi. Endişe ve kararsızlık hâkim çünkü çok iyi biliniyor ki birilerinin romantizmiyle ötekilerin pragmatizminin birleşmesi çok ender rastlanan bir durumdur. Troçkistler patlıyor. Maocular sinirleniyorlar ama Wurst'ü bırakmıyorlar. Frank bu olaylardan haberdar ediyor beni ve dün "stresten şikâyet eden" dostu Cédric bana geldi... "psikanaliz yaptırması" gerekip gerekmediğini sordu.

Maintenant'ın örgütlediği Analiz gruplarını izleyen kalabalıktan ayrılıyorum. Dolayısıyla düşüncelerim değişiyor, taze fikirler bunlar, birçok şey öğreniyorum. Sinteuil bize güzel yazı uzmanı ve Taocu bir Mao port-

resi çizdi. Onun çevirdiği ve çok sevdiğim bir Mao şiirini yazdım: hassas bir yoğunluk, ipek üzerine çizilmiş bir paravan, Sinteuil mü yoksa Mao mu bu? Beyaz kemikten bir mükemmellik:

Uçsuz bucaksız yeryüzüne doğan rüzgârlar
ve yıldırımlar
ve beyaz kemik yığınlarında doğan hayaletler
Buda rahibi aptal ama eğitilebilir
Felaketler kötü cinlerden gelir.

Aptal bir Buda rahibi gibi hissediyorum, dolayısıyla eğitilebilir olmalıyım. "Politik" mi dediniz? Sinteuil'ü dinleyen bu insanlar bir üslup arıyorlar, "tarihsel mücadeleler"inin zamanın dışında olduğunu düşünüyorum.

Kültür devrimi kaç insan öldürdü? Henüz bilinmiyor. Bu soru sorulmuyor Paris'te. Sorulan soru şu: nasıl olağanüstü bir insan olunur? Mao bir halkı peşinden sürükleyebilen müstesna bir insandır. Bir milyar Çinli tekbiçimli ve güdülebilir bir kitledir belki, ama -bizim Batı geleneğine göre-hareketlerle, izlerle, tablolarla kaynaşmış bu düşsel zarafet gerçekten nasıl bir olağanüstülüktür! Düşlerimizin bedenini deşifre etme daveti... bir yeşimtaşı denizindeki ideogramlar gibi... Kendimizi başkaları için "Çinli" yapıncaya kadar zayıflatmak, yontmak, parlatmak.

Bu psikanaliz grupları aslında Sinteuil'ün orkestra şefi gibi gözüktüğü bir istisnalar teorisine doğru yol alıyorlar. Olga hayranlıkla bakıyor ona. Zeki bir kadın âşık olduğunda ya düşünen kadın cilasını yitirir ya da uyanıklığı artar. Olga zeki bir kadın mı?

Zekâ bilinçdışımızın kimi zaman başkalarını zeki yapmak için sahip olduğu sanattır. Hervé bize Mao'nun şiirlerinden söz ederken yüzünü inceliyorum. Nüfuz edilmesi mümkün olmayan Asyalı çizgileri... kesinlikle Çinli havası var bu kadında. Ama tutkulu biri olduğu da anlaşılıyor. Onaylıyor, tamam, büyüleniyor, üstadının şaşırttığı düşünceli kadın! Hayır, üzülüyor, böyle söylememeliydi, hayır! Ama kendine geliyor yeniden, onu buluyor, yere bakan gözleri aydınlanıyor. Bakışını yakalıyor, iyi mi bu? Evet, haydi! İnsanlar tuhaf. Bunların ruhları var mı, bilemiyorum. Onlar adına ummak istiyorum bunu. Her halükarda çok az gös-

teriyorlar bunu, devir bir utanç gibi kaçılması gerektiği söylenen psikoloji devri değil. Oysa sadece her şey anlaşıldığında, her şey yapılandırıldığında, her şey analiz edildiğinde zevk duyduklarını söylüyor insanlar.

Romain, kimi zaman, konu çok fazla edebi olmadığında eşlik ediyor bana. Psikanaliz grubu bir matematikçinin, daha sonra bir fizikçinin sunumlarıyla bir bilim dizisi başlattı. Toplum içinde yeni yüzler ortaya çıktı, bu arada eskiler de özenli, ciddi bir biçimde işlerine yoğunlaşmış havalar alıyorlardı. Bilim dünyasındaki değişmeleri düşünebiliyor musunuz: hiç kimse gözden kaçıramaz bunları! Gelecek toplantılardan birinde Romain'in favori temasını anlatması söz konusu: heyecanlar ve beyin. Onun lisede Hervé'yle birlikte futbol oynadıklarını biliyordum ama bunu sadece Romain'in hatırladığından emindim. Tuhaf olan Sinteuil'ün de unutmamasıydı. İyi çocuktu ayrıca: Romain'inkiler gibi mahçup ve sıcak olabilen aynı kahverengi gözler. Tahmin ediyorum aynı beden. Çok iyi tahmin ediyorum. Romain'e âşık olmasaydım... Sinteuil'ün güzel kadınları küçümsemediği bilinir. Ve ben de yeniden güzel bir kadın olduğuma göre hiçbir şey karşısında gerilemem.

Dolayısıyla barikatlar ve Mao bağdaşmaz farklılıklara, olağanüstü durumlara götürecekti. Hepsi provokatör, aşırılık, meydan okuma, ölçüsüzlük, sınırsızlık eğilimleriyle biraz sitüasyonist, niçin gülünç olmasınlar? Bir'in iktidarına saldırı uzlaşmaz bir biriciklik gerekliliğine dönüşüyor. Hepimiz biricik olduğumuza göre kahrolsun Tek!

Olayların bu şekilde Paris'in dışında formüle edilip edilemeyeceğini düşünüyorum. Bu tür söylemler gerçekten çok french *ve sıkıcı. Arnaud'nun yemeğe davet ettiği Amerikan psikiyatrlarını anlıyorum; bu zevk kültünü "tehlikeli ve fetişist bir oyun" gibi görüyorlar. Olabildiğince ciddi bir tavırla kendilerine şunu anlatmaya çalıştım: eğer insan hakları bir istisna hakkı, eşsiz bir bireyselliğe teşvik bağlamında gerçekleşmek zorunda olmasaydı Terör ya da İmparatorluk içinde boğulup gitme tehlikesiyle karşı karşıya kalırdı. Beni dinlemiyorlardı kesinlikle, lafı nereye götürmek istediğimi anlayamıyorlardı. Benim sabit fikrimi anlamış olan Arnaud dışında tabii ki.*

Ve işte Madam Tallien'den kaçmıyorum, yeniden Thérésa Cabarrus takıntım geliyor. Kendi adımı taşımak kesinlikle zor geliyor. Bir psikanalist için beterin beteri!

Üçüncü Bölüm

ÇİNLİLER

1.

Kişisel bir açmazdan kurtulabilmek için Çin'e doğru kaçma gibi bir duygu (bulanık, bilinçdışı, bilinçsizce suçlu ve dolayısıyla reddedilebilir de olsa) var mıydı içlerinde? Ve insanlar karanlık felaketlerinden (birkaç ay ya da yıl sonra başlarına gelir bu felaketler ama gene de şu ya da bu biçimde, iyi kötü bir kazanç, kazanılmış ya da kaybedilmiş bir zaman... ne derseniz deyin, söz konusudur burada) kaçmak için Balear adalarına, İsrail'e, Hindistan'a, Kaliforniya'ya ve daha başka yerlere -dünyada az ya da çok kutsal veya kutsallaştırlabilir o kadar çok yer var ki- yerleşecekler.

Soru sorulabilir ama hemen değil, biraz sonra. Sinteuil Çin üslubunda (tam bir yoğunlaşma ve görünüşler aşılmak isteniyorsa) özellikle eskisinde ama kimi zaman da moderninde kendi hoş ve klasik eksiltisinin doğrulanmasını buluyordu. Öte yandan ve temelde evrenselci Marksizm'le çatışan (bu çatışma sonucunda yenilenmesi ve gözden geçirilmesi gereken) böylesine zengin ve gizemli bir ulusal kültür -Lao-Çe'den Konfuçyüs'e, Tayping'lere, Bokser'lere ve öteki anarşistlere kadar-: günün birinde Bordeaux mahzenleri, Montaigne kulesi, Sade'm odası, Borgia'ların arşivleri açılsaydı bu sözde sosyalizmin ne olabileceğine ilişkin bir sezgi. Açık konuşmak gerekirse o dönemde Hervé'nin bu kadar açık seçik milliyetçi düşünceleri yoktu çünkü böyle bir mirasın aşılmış olması gerektiğini düşünüyordu ve bütünüyle rasyonel ve soyut postulatlar üstünde duruyordu (konferanslarında). Ama bu adam kurnaz olduğu kadar mahçup biri olduğundan şöyle bir soru so-

rulabilir: Çin dolambacı onun için, aşağılık kompleksine kapılmadan kendi kökenine dönmeden önce zorunlu bir geçiş olmamış mıdır. Kısaca söylemek gerekirse Çin'e ait olanı Çinlilere verelim ve Bordeaux'ya özgü ve katolik olanı da yani zevkin ve imalarını da Fransızlara bırakalım.

Kaldı ki Çin'den daha tuhaf, sapkın, düşsel ne vardır? Çinliler aracılığıyla kendinden kopmak. Konformizmin maskesini indirmek. Köklerden bütünüyle kopma bağlamında köklere kadar değil (daha önce söylediğimiz gibi mirasa kadar gitme ilgiye değer olsa da) daha derinlere dalma. Kendinde bir karşı kimliği keşfetme. Kendi mutlak tuhaflığıyla uygar ve gecikmiş bir dev biçiminde birleşmek: nüfusbilimin atom bombası, XXI. Yüzyılın genetik Hiroşima'sı. Kendini gizlenerek daha iyi göstermek için bu karşı kimliği benimsemek.

Olga Hervé'nin düşündüğü ve yaptığı her şeyde derin bir neden buluyordu ama kendi nedenlerini de pek fazla unutmuyordu. Fransa uzun bir süre onun Çin'i olmuştu: sürgüne gittiğiniz bir ülke sizi özgürleştirebilir. Oysa gerçek anlamda entegre olamamıştı, hiçbir zaman olamayacağını da biliyordu... on küçük Fransızın annesi de olsa... Bununla birlikte Mayıs olayları onda yeniden yersizlik, münasebetsizlik izlenimleri uyandırmıştı. Ve Olga'nın münasebetsizliği Olga'nın kendisiydi. İçine attığı nostalji şimdiye kadar okuma, öğrenme, yazma iştahına dönüştürmeyi bildiği soğuk bir huzursuzluk görünümü almıştı. Ve işte bu açlık kendini sorgulamaya doğru gidiyordu. "Ben kimim?" değil ama daha derin düşüncelere dalma biçiminde, daha entelektüel biçimde: benim kendimde hissettiğim ve formüle edemediğim o aşırı yüzler, yararsız çılgınlıklar nelerdir? Nasıl oluyor da insan konuşmadığı gibi yazabiliyor? Bir kadın nasıl görünmeyen, bilinmeyen ya da cezalandırılan (Konfüçyus tarafından) ama aynı zamanda da vazgeçilmeyen ve çok güçlü (Tao'da) bir kadın olabiliyor? Bir kadın her zaman bir tür Çin değil midir... ölümsüz ve tanınması mümkün olmayan? Anneler bizim Çinli kadınlarımız mıdır yoksa?

Nihayet Olga ultrafelsefi eğitimiyle kökenlerin kaçınılmaz bir soyaçekim olduğunu ama uygarlık düzeyinin bu kökenleri yok etme düzeyiyle ölçüldüğünü anladığını sanmıştı. Bu uyumlu bakış açısıyla yabancı kadın deneyimi kökenlerinden kurtulma fırsatına dönüşüyor hatta onları unutma noktasına kadar gidebiliyordu. Birkaç baba-anne düşü, daha çok güneşli, masum tatil düşleri, anlamsız şiirler çünkü sadece kâbus ona gerçekten ilginç ve anlamlı geliyordu. Dolayısıyla Çin bir köken karşıtlığının yerini alıyordu: en derin, en eski, çekik gözlü ataların ırkı ama aynı zamanda gerçeğe en uzak olan dolayısıyla en az acı veren, kişisiz, çocuksu bir rengi olmayan, tam bir mucizeler yapbozu... Esas olanı anlatmak için maskelerin alındığı bir çeşit kimlikler tiyatrosu oysa maskeler temel olduğu varsayılan her şeyi bozmaktan başka bir işe yaramazlar. Olga kendisini otantik bir komedyen gibi görüyordu çünkü otantik olan sadece komediydi. Dolayısıyla onu Çinli bir kadın sanan bir Çinli köylü kadını kesinlikle yanılmış olacaktı ama her şey iyice ölçülüp biçilip, değerlendirildiğinde ne olacağı hiçbir zaman bilinmez.

*

* *

Yavanlık hassas ve kırılgan insanlar için bir cennettir. Gri ve hareli pastel renklerden oluşan renk paleti sedef renginde erir. Bir manzarada ya da bir Çin ipeklisinde "görecek" hiçbir şey yoktur. Ya da daha doğrusu nüansların armonisine, en küçük anlamlara alışmalıdır. Bréhal kendi Çin'ini dil üstüne araştırmalarının mikroskopu aracılığıyla algılıyordu. Quartier Latin'in solcu gevezelikleri kısa sürede yavanlaşmış, bayağılaşmışlardı. Dikkat çekmeden bunlardan uzaklaşmak, daha önemli sohbetlere dönmek mümkündü: Loyola, Sade ve hatta sözcükleri ham kesinliğiyle algılayan fotoğraf. Hervé Çin güzel yazı sanatına mı hayran? Niçin olmasın? Çin kaygan ve parlak ve kazınmış kaplumbağa pulları Bréhal'i halk toplantılarının çığırtkan afişlerinden ya da komik *Pi Lin, Pi Kong* kampanyasından çok daha fazla çekiyordu. Bréhal kendi içinde simgelerin verdiği mutluluğa bağlanmayı umuyordu ve bu

mutluluk tanım olarak Kültür devriminde bile sürüp gitmesi, tutunması için yaratılmıştır. Ama öte yandan ısrarcı bir muziplikle de sürüp giden olaylardan her şeye rağmen etkilendiğini düşünüyordu: genç ve solcu olduğunu göstermek için.

– Tibet'e gitmek iyi olurdu değil mi Stanislas?

Bréhal Pekin'in kaçınılmaz ideolojik angaryalarını yüksek yaylalardaki manastırların seyyahlara sağladığı karmaşık bir tinsellik kürüyle önceden telafi etmeye çalışıyordu ve bu amaçla L'Autre yayınları felsefi kitaplar editörü Stanislas Weil'le işbirliği yapmak istiyordu.

Stanislas ise Hindistan için yanıp tutuşuyordu. Çekingen tabiatı ve kesin akıl yürütmelere antrenmanlı oluşu çok çeşitli, çok sesli, çok renkli bir öbür taraf vaadleri önünde birdenbire çöküyordu. Budacılık ve kollarının Yahudi ve Hıristiyan tektanrıcılığının doğruluk ve dürüstlüğüne meydan okuduğunu düşünüyordu. Stanislas Weil kaybolmakta olan bir ırkın, "okuyan editörler" ırkının temsilcisiydi ya da daha doğrusu hayatta kalmış son örneklerinden biriydi. Öte yandan Bréhal gibi ince ve bağımsız bir zekâ için bu olağanüstü nitelik hafif bir kusura dönüşüyordu. Benzer bir dönüşüm de böyle bir olgudan (gerçekten acması) kaynaklanıyordu: Lauzun'ün yapıtını yayınlama entelektüel cesaretini gösteren (bu konuda hakkını teslim etmek gerekir) Weil kendisini onun bekçisi hatta ikizi gibi görüyordu, orijinalinden daha otantik... ve zavallı Bréhal'den ciddi ciddi üstadın düşüncesine uymasını istiyordu.

– Ve Tek'i, Armand, Tek'i düşündün mü hiç... Lauzun bağlamında tabii ki, yazılması büyük yetenek isteyen bir metin bu, kabul ediyorum ama Tek'lik konusunda şaşırtıyor beni anlıyor musun? Doğrusunu söylemem gerekirse senin Tek'lik karşısındaki tavrın çok net gelmiyor bana, Öteki'yle ilişkin de öyle, değil mi?

"Ne can sıkıcı durum!" diye homurdanıyordu Bréhal gülen Olga ve Hervé'nin karşısında.

Ama Stanislas tarafından eleştirildiğinden bayan öğretmeninin azarladığı bir öğrenci gibi duruyordu ve sadece bu sahnelere tesadüfen tanık olan suçortaklarına göz kırpma cesaretini gösteriyordu.

Ama Stanislas, Çin'de uğrayacağını sandığı siyasal toplantılar angaryasına karşı bir koruyucu olabilirdi kesinlikle.

– Gayet tabii, Armand, dedi Hervé, Stanislas'ın onayını beklemeden. Çinli arkadaşların bize önerdikleri "tavsiyeler defteri"ne Tibet ziyaretini yazacağım kesinlikle. Ve de bir psikiyatri hastanesi ziyaretini.

– Bunda bir tuhaflık yok! dedi Stanislas, Hervé'nin bu kez bütünüyle iradesi dışında yaptığı şakaya gülmeye hazırdı o da.

Gerçekten de Sinteuil'ün "önerileri"nde bir art niyet yoktu çünkü o Tibet mistisizmiyle olduğu kadar Çin antipsikiyatrisinin örnek kabul edilen kapasiteleriyle de ilgileniyordu. Başkan Mao'nun düşüncesi "Bir ikiye bölünür" düşüncesinden esinlenmiş bir şizofreni tedavisinden kesin ve etkili sonuçlar alınamaz mıydı? Resmi vitrinin bir parçası olan ve "öneriler" listesinde yer almamasına rağmen onlara gösterilecek olan akupunktur tedavisi sonuçlarına göre daha gizemli değil mi bu tedavinin sonuçları?

– Korkarım çok iyimsersiniz siz, dedi her zaman gerçekçi olan Brunet. Çinli arkadaşlar davet ediyorlar bizi, tamam; ama öyle sanıyorum ki onlar Çinli, Marksist ve bunlarla bağlantılı şeylere inanıyorlar. Sonuç: bize kesinlikle göstermek istediklerini göstereceklerdir, Defter kibarlıkların bir parçası ama pratikte bir etkisi yok.

– Brunet *o taraf*'ın mantalitelerini daha iyi anlıyor, ben onun gibi düşünüyorum, dedi Olga, *Maintenant*'ın sekreterinin pragmatizmini paylaşmaya hazırdı.

– Benim hiçbir değerim yok. Tek özelliğim içinizde halktan gelen tek kişi olmak ve bu despotlarda kesinlikle köylü mantığı egemendir -pardon, bu Doğu devrimcilerinde.

Brunet Huysmanvari vurgulamalarına başlıyordu gene.

Aslında sıkıntılı estet Sylvain Brunet tek bir dine saygılıydı... en küçük fırça vuruşlarını dahi tanıdığı Cézanne ve Matisse'in dinine. "Cézanne'ın dönüm noktalarından birinin bir yol olduğunu mu sanıyorsunuz? Hayır! Bir boşluk başlar ve manzaranın ağırlığı sonsuzluğa doğru kayar. Ama Çinli ressamlar sonsuzluk içindedirler bundan böyle. Onların sorunu bu sonsuzluğu saptamaktır:

tanımı görülemeyen olan sonsuzluk nasıl görünür kılınacaktır? Bir tarafta bir sıra ideogram, bir tarafta uçan ördekler, birkaç mor renkli değerli taş (bunlar insandır büyük olasılıkla) -ve işte bakışlara sunulmuş sonsuzluk. Mao'nun çocuklarında bütün bunlardan kalanları görelim bakalım çünkü nerden baksanız ünlü bir güzel yazı uzmanı!"

Sinteuil umudunu yitirmek istemiyordu. Karaçi'de mola tam bir cehennemdi ama bacaklarındaki uyuşukluğu giderebilen ve nefes alınması mümkün olmayan bekleme salonunun canlı ve renkli kalabalığı içinde çözmeye gittikleri bu gizli Doğunun huzur veren gizemlerini hissedebilen herkes rahatlamış hissetti kendini.

Sonuç olarak Lauzun seyahate taraftar değildi.

*

* *

İşler karışmıştı ve kimse konuyu açmak istemiyordu ama Pekin'e doğru yolculuğun bir türlü bitmek bilmeyen saatleri boyunca Tibet üstünde koltuğuna büzülmüş olan Olga sürekli düşünmeden edemiyordu meseleyi. O da herkes gibi Lauzun'ün seminerlerine devam ediyordu ve yavaş yavaş anlamaya başladığını sanıyordu. Gerçekten. Ama bu gerçekleşmeyen seyahat hikâyesinden sonra devam edeceğinden pek emin değildi. Açıkçası.

Ama Lauzun Çin'den söz açıldığında yamulmuş purosundan bir nefes çekmeyi unutuyordu ve gözlerini yarım gözlüklerinden ayırıp tavana bakıyordu: ilgili olduğunun işareti.

– Çince öğreniyorsunuz değil mi? Biraz? Ben savaş sırasında Doğu Dilleri'ne devam ettim, ama tersine çok ciddi bir şekilde. Güzel... Ne söyleyeyim? İngilizler çözümlenemez, İngilizce yüzünden, anlaşılıyor: onlarınki gibi akışkan, anlaşılmaz, kaba saba, çetrefil bir dilin kelime oyunlarında üstüne yok (dolayısıyla İngiliz snobları ortaya çıkıyor ve şahane bir şey bu, niçin olmasın?) ya da *Joke*'larda bozuluyor (Yankee'lere bakın, müthiş bir bayağılık), ama gerçeği değiştirmesi kesinlikle mümkün değil, Tek papazevinde. Gerçek söz İngilizlerin dillerinde kayıyor, ördeğin tüylerindeki gibi. Sadece Joyce çıkabiliyor işin içinden ama o Katolik oldu ve aziz, taklit edilmesi mümkün değil.

"Japonlar? Onlar da çözümlenemez. Bunlarda içe atma, bastırma nerede? Ölüm mü? Ölüm bir zevk onlar için. Anne mi? Ondan çıkmış değiller ve bazen de yiyorlar onu. Bölünmüş, dar kafalı biri ne kadar parlak olabilirse o kadar parlak kamikazeler ama sözcükler bu bölünmüş varlıklara, bu varlık olmayanlara nasıl ulaşsm... hiçbir eksikleri olmayanlara diyeyim... çünkü her şey yasaksa hiçbir şey yasak değildir ve herkes bilir ki samurayı nasıl *sepuku* yaratırsa Japonya'yı da yasak yaratıyor...

"Katolikler, başka bir dünya; onların çözümlenmesi mümkün değildir çünkü ilahiyat her şeyi hassaslaştırmıştır deyim yerindeyse: her şeyi çözümlemiştir ve dolayısıyla gerçek bir Katoliğin Freud'la hiçbir işi yoktur.

"Ancak şu var: artık Katolik kalmadığına göre burada Paris'te yapacak çok işimiz var. Tabii kadınları ayrı tutuyorum, bunu söylemek gerekir çünkü ben söylemesem başka hiç kimse söylemeyecek. Niçin? Çünkü gerçek umurlarında değil. Ne istiyorlar? Zavallı Freud: ama kendilerini beğendirmek tabii ki, ayna, ayna... Nihayet, hiçbir şey yokmuş gibi davranmak gerekir çünkü benim okulumun aptalları beni dinleselerdi kadınları divanlarından atabilirlerdi, anlıyor musunuz beni?

"Çinlilere gelince, bilinçdışı söz konusu burada, kesinlikle, ama farklı yapılanmıştır o, kesinlikle bir dil gibi değil, yazı gibi ve aradaki fark büyüktür. Dahası: Japonlarla hiç ilgileri yoktur Çinlilerin. Tao yüzünden. Yakın ilişki kurmak gerekir onlarla!...

Lauzun ilk kez açık seçikti ve militanları oynuyordu neredeyse: Çinlilere veba mı bulaştıracaktık ya da tersine Çinliler bu vebayı Freud'tan mı bulaştıracaklardı kendilerine?

– Çok açık, diye kestirip atmıştı Sinteuil, Lauzun delegasyon listesinin başında yer alacak.

– Dolayısıyla doktor Maurice Lauzun çalışma arkadaşı Madam Séverine Tissot'nun kendisine eşlik etmesini mi istiyor? Bir çalışma arkadaşı, evet, not ettik mi?

Çinli arkadaşlar açık seçik biçimde çok şaşırmışlar ve de gücenmişlerdi.

– Tastamam. (Hervé en küçük bir gevşeme göstermemişti.) Doktor Lauzun sürekli çalışan büyük bir entelektüel. Dolayısıyla iş arkadaşından ayrılamaz, sağ koludur o sonuç olarak, seyahatlerde bile lazımdır. Çin'in büyük dostu...

Mesaj alındı: Séverine Tissot onaylanmıştı. Ve Lauzun ünlü Defter'ine "öneriler"ini yazıyordu büyük bir keyifle: psikiyatri hastanesi tabii ki; belki boyun eğmeyen, inatçı entelektüeller için bir eğitim kampı (provokasyon mecbur ediyor); doğal olarak Taocu törenlere katılma; ve yöneticiler izin verirse Katolikler. Hervé Paris'in önemli şahsiyetlerinin büyük guru'sunun soğuk şakalarında gerçeküstücülükten birkaç kalıntı bulduğu için mutlu oldu.

*

* *

Hareketten önce *Cheval Blanc*'da son toplantı, Olga ve Séverine tabii ki, her zamanki gibi pembe şarap, saat yirmi ikiye doğru sonuçlar sonra herkes yatağa -mondenliğin ve gerçekliğin doruk noktası.

Sürpriz: Sévrine gecikiyor. "Biraz önce telefon etti, belki gecikecek, biz başlayalım" (Lauzun). Havyar, bıldırcın, Périgourdine soslu... Séverine hâlâ yok. "Arıyorum" (Lauzun). "Cevap vermiyor" (Lauzun). Meyveler, tatlılar yendi, kahveye geçildi. "Eve gidip baksaydık bir" (Lauzun). "Size eşlik edeyim" (Hervé).

Séverine üç blok ötede oturuyor ama gene de arabayla gidilecek, daha rahat böylesi. Kapı çalınıyor. Cevap yok. "*Cheval Blanc*'a gitmiştir. Rastlardık" (Lauzun). "Size eşlik edeyim" (Sinteuil). *Cheval Blanc*'da kimse yok. "Tekrar evine gidiliyor" (Lauzun). Dairenin bir anahtarının kendisinde olduğunu hatırlıyor çünkü o almıştır bu daireyi ona. Deneyelim. Mümkün değil: başka bir anahtar var delikte. Hervé ve Olga sıkıntı içinde bakıyorlar birbirlerine. Lazun anlamamış gibi yapıyor. "Anahtar girmiyor, yok, yanlış anahtar. Séverine kesinlikle *Cheval Blanc*'dadır. Bir hamle daha yapalım mı?- Tabii" (Sinteuil). *Cheval Blanc*'da kimse yok. "Tekrar evine gidiliyor" (Lauzun). "Bir delinin saldırısına uğramış olabilir" (Lauzun). "Bugün öğleden sonra Madam Tissot'yu gördünüz mü?" (Lau-

zun). "Saat beşte mektuplarını götürdüm" (kapıcı). "Saldırgan daha sonra gelmiş olmalı" (Lauzun). "Mümkündür, Lauzun daha geçenlerde parasını ve çeklerini almak isteyen bir hastanın saldırısına uğradı" (Sinteuil Olga'ya alçak sesle). Herkes avluda dört dönüyor.

– Polise mi haber versek? diyor Hervé "katil"in duyması için omzunu kaldırarak.

– Orada, perdenin arkasında gömlekli bir adam var, diyor Olga saf bir tavırla.

– Katil! diye umutlanıyor Lauzun.

– Gidiyoruz! diyor birdenbire incelik ve kibarlık konularında uzmanlaşmış olan Sinteuil.

– Söz konusu değil, benimle birlikte geliyorsunuz. (Lauzun.)

Berbat bir sahne. Séverine Lauzun'ün en sadık öğrencilerinden biriyle birlikte! Grev vardı, sadık öğrenci treni kaçırmıştı, evin arka tarafında birlikteydiler, hiçbir şey duymamışlardı, hiçbir şey, zili çaldığınızdan, telefon ettiğinizden emin misiniz, hayır, imkânsız, bir şey duymadık, değil mi?

– Ama ben endişelenmeye başlamıştım sizin için, saldırıya uğramış olabilirdiniz... (Lauzun).

– Maurice, delisiniz siz! Nasıl cesaret edebiliyorsunuz? Ne söylediğinizi kulağınız duyuyor mu? Saldırıya uğramamı mı istiyorsunuz? İnanılır gibi değil! Kendinizde değilsiniz siz, Maurice...

Vodvilin spektaküler bir biçimde yön değiştirmesi. Lauzun azarlanıyor, aşağılanıyor, eziliyor. Tepki yok. Şaşkın. Kendisini aşağılamak için bu kadar çaba gösterilmesi karşısında ne yapacağını bilemedi! Kadının bu edepsizliği karşısında büyülendi adeta! Ne yüzsüzlük! Beyin kanaması gibi bir şey. Şaşkın. Kıpkırmızı. Olga dayak yiyen küçük çocuğa sarılmak, onu teselli etmek istedi. Hervé düşük üstat adına utandı.

– Af edersiniz, gitmek zorundayız.

– Peki yavrum, peki.

Lauzun kollarını indirdi her zamanki gibi, insanların bu öldürücü aptallığı karşısında yorgun düşmüştü ve bu aşağılamaların devam etmesini beklerken koltuğuna çivilenip kalmıştı.

– Çin'e gelmeyecek. Séverine bu kez onun solculara daha fazla bulaşmasını engellemek istiyor, diye bir yorum getiriyor Sinteuil.

– Haklısın. Ama çok ciddi galiba durum. Bu adam hiç sevilmedi ve normal sanıyor bunu. Böyle kendine işkence etmek! Ben *psikiyatr* değilim ama sence de inanılmaz değil mi bu? Bu kadar pasiflik, bu kadar terkedilmişlik...

– Kadınların paranoyasına boyun eğmiş durumda hiç kuşkusuz. Yapacak bir şey yok.

– Savunma onu. Bu boyun eğme durumunda kör bir suç ortaklığı vardı ama zevk de vardı.

– Psikanalist de olsa bir paranoyak her şeye rağmen (ya da belki fazladan bir bahane!), alt edilmesi mümkün olmayan bir paranoyak.

– İyi, favori konundan söz etmeyi tercih ediyorsan..

*

* *

"Birkaç dakika içinde Pekin hava alanına ineceğiz. Dışarıda hava sıcaklığı yirmi derece. Şimdi lütfen kemerlerinizi bağlayın ve sigaralarınızı söndürün."

Gelmişlerdi. Lauzun'süz tabii ki.

2.

Başkentin sokaklarına kim bilir kaç milyon ilgisiz, kayıtsız yarışmacıyla bir Fransa Turu havası veren bisikletli kalabalıklar... çünkü kazanacak bir şeyleri olmadığından Tienanmen alanına giremiyorlardı. Görünmez ama kesin bir iktidarın imajı Tienanmen selamlama ritüeli için gelmiş birkaç öncü grup -beyaz gömlekler, kırmızı kravatlar- dışında ıssız ve sessizdi. Bunlar Olga'ya gençlik halüsinasyonlarına özgü aynı törenler içinde geçen çocukluğunu hatırlatıyorlardı... bununla birlikte bu törenler bu halüsinasyonları zorluyorlardı ve sonunda o birazcık müzikal güzelliği anlamsız Latince dualara indirgiyorlardı; kaçınılmaz yokluk çünkü halüsinasyon yön değiştiriyor, şaşkınlık içinde kuruyordu.

Dolayısıyla kravatlı beyaz kaz bulutları alanı dolduramıyordu. Mekân kendisini onların el kol hareketlerinin belirginleştirmesine teslim ederek insanları yok edecekti. Gerçekten de klasik Çin ressamları mekânların dalgalanmasının, ağır ve boş aydınlığının tam anlamıyla gerçekçi tuhaf ressamlarıydı. Gönül gözüyle gören bu insanlara teslim olmak. Böylece şimdiye bakmak.

Yeşil çaym, sıcak havluların ve sigaraların hoş ve atlatılması mümkün olmayan kibarlığı aşıldıktan sonra Birleşmiş Milletler'e kabul edilmiş olan Çinli yoldaşlar devrimci *Maintenant* dergisi yoldaşlarını ağırladıkları için mutlu olduklarını düşündüler. Sinteuil'ü çok mutlu eden bir ortamda ve Bréhal'in dayanılmaz ciddi ve ağır bakışları karşısında Çince ve Fransızca bir pankart açıldı: "*Maintenant*'daki dostlarımız hoş geldiniz." Dergiyi hiç görmüşler miydi?

Bunu iddia etmek mümkün değildir. Başlıkları ve özel adları, evet. Paris'teki bir konsolosluk sekreteri, Pekin'de çalkalanan kampüsünden çıkmış bir akademisyen, Şangay'daki bir akademisyen *Maintenant*'da çalışan herkesin adını ezbere bilir hatta dergiye mali destek sağlayanların kimler olduklarını da söyleyebilirdi. Aynı operasyon başka Parisli entelektüel gruplara da uygulanabilirdi. Fikir tartışması söz konusu olamazdı. "Mao düşüncesi"nin saptırılması korkusu? Kültürel farklılıklar uçurumunun aşılması zorlukları? Gülümsemeler içinde boğulan her ikisi hiç kuşkusuz... Çinli olunamıyor artık.

Bu arada esas konuya geliyor sıra: Sovyet revizyonizmine saldırı. Nihayet! Kahrolsun köhne düzen, Stalincilik! Bununla birlikte saldıranlar saldırıya uğrayanlara çok benziyorlardı. Aynı söylemler, aynı klişeler: modern Çin bu kimlikten kopmak isteyen bir Sovyet Çin'iydi ama mesafeli olmanın, kaldıraç ya da çekim merkezi olmanın temel fizik kurallarından habersizdi. Arkhimedes ve Newton siyasal iradecilik tarafından tanınmamış gibiydiler. Destek alınacak başka hiçbir model yoktu: ne Çin'in geçmişi ne de çağdaş dünya tarihi. Belki biri belki öteki, günün birinde -hazırlanıyor bu, korkuyorlar henüz, acele yok, ileri! Çinli yoldaşlar tıkanmış gibiydiler ve bu arada birbirlerini yok ediyorlardı. Katliamlardan açıkça söz eden yoktu. Ne de olsa bu *dabize*'lere, bu "uzun burunlu"lara güvenilemezdi! Mahkûmlara ya da entelektüellerin eğitim "okulları"nda şiddet uygulandığına dair dedikodular dolaşıyordu ve resmi yorumcular da kabul ediyorlardı bu dedikoduları.

Zhao bir Ecole Normale mezunu gibi Fransızca konuşuyordu.

– *Nouvel Observateur*'ün son sayısı yok mu? Yazık!

Böyle, özgürce, törensiz, doğrudan doğruya Tiananmen alanındayız... Pekin'deki ilk gezintimizde, sonra gece lüks bir otele gidiş (Stalinvari müstahkem mevki üslubu) ve kahvaltı (yoksul Stalin üslubu). Zhao *Nouvel Observateur*'de modern Fransızca öğreniyordu ve haklıydı. Ne şans, bu kadar muhafazakâr ve eğri büğrü bir kafayla her şey öğrenilecek ve her şeye sahip olunacak! Sabır.

– Bir 7 Mayıs Okulu'nu ziyaret etmek isterdik, entelektüeller için eğitim kamplarına böyle deniyor değil mi? diye soruyordu is-

rarla Sinteuil. Bu ziyaret bize önerilen programda yok oysa biz "öneriler defteri"ne yazmıştık. Bu ziyaretin ayarlanması için size güvenebilir miyim?

– Sorun değil, kolay.

On beş gün sonra hiçbir sonuç yok. Kolay...

Paris'te gündeme getirilen talebin yenilenmediği farkediliyor. "Yenilenmiş olsaydı da sonuç değişmezdi" diye düşünüyordu Olga. Gene de ayrıntılara bakalım biz: siyasette ve seyahatte ve de rüyalarda önemli olan sadece ayrıntılardır.

Çinli yoldaşlar ciddi insanlar, bir delegasyonu tek bir tercümana emanet edemezlerdi üstüne üstlük *Maintenant*'ınki gibi kaprisli ve önemli bir delegasyonu... Bir tercümanı herkes manipüle etmeyi bilir ama iki olursa... deneyebilirsiniz! Dolayısıyla iki olmadan bir asla. İkincisinin de adı Zhao tabii ki. Harikalar diyarında değilsek de en azından aynalar diyarındayız. Zhao 2 ne işe yarıyor?

– Islah olma yolundaki entelektüelleri mi görmek istiyorsunuz? (Gülüyor) Gördünüz ama siz onları, 7 Mayıs Okulu'na gerek yok!

Kimse anlamıyor. Zhao no 2 biraz önce sormuş olduğu bilmece dolayısıyla çok mutlu.

Oradan buradan derken Zhao no 1'in bir Stendhal hastası olduğunu söylüyor (Zhao no 2'ye göre). Fransızca sevgisi sonunda onu kendini Julien Sorel sanma noktasına kadar götürmüş. Zaman zaman omzuna siyah bir pelerin atıyor ve Julien Sorel'in mahkemedeki monologunu yineliyormuş. *Maintenant*'daki yoldaşlara göre daha çok devrimci bir söylem bu... en azından içerik olarak... henüz çok fazla Joycevari bir biçim yok... Yazık ki Zhao no 1 anlaşılamamış ya da tersine çok iyi anlaşılmış. "Küçük burjuva bireyci anarşizmi": kendisinin bir 7 Mayıs Okuluna gönderilmesiyle sonuçlanan karar çok ağırdı -oradan daha yeni çıkmış ve Paris delegasyonunu üstlenmişti. Doğal olarak herhangi birinin karşısında o lanetli 7 Mayıs Okulu lafını etmesi söz konusu olamazdı.

Zhao no 2 bu ilginç hikâyeyi anlatırken düşmanlık ve saldırganlık duyguları içinde değildi: kendisi de Zhao no 1 gibi çizgi dışı, eksantrik biri olmayı istermiş, bu ona çekici geliyordu ama sonuçta yasalara, kurallara uyarak sakin bir yaşam sürmek ağır basmıştı.

"Durum" bu muydu? Birkaç isyancı, çok fazla baskı, daha çok yalpalamalar, duraksamalar... sistemden korkuyu ve her şeyin ötesinde de onu bırakma paniğini gösteren o meşhur "tabii biliyorum ama gene de" lafı! Diktatörlük bizi manyak ve cezalandırıcı bir anne gibi koruyor, homurdanıyoruz ama bağlıyız ona. İki Zhao, birlikte yoksullar, köylüler, az gelişmişlerin despotik demokrasinin kapsadığı sinsi ve tehlikeli yüzün bir parçasını gösteriyorlardı. Olga bildik bir ülkede bulmuştu kendini, o ki bilinmeye doğru gitmeyi umuyordu (inanmadan ama kim bilir, belli mi olurdu?)

– İzin verir misiniz Zhao'lar? Sizi birlikte çekmeyi çok istiyorum. Çok eğlenceli buluyorum ben bunu, siz? İkiz gibiler ama heterozigot, öyle değil mi?

*

* *

Bréhal Pekin'deki traktör fabrikalarının, Nankin'deki kooperatif çiftliklerinin, Şangay'daki şantiyelerinin olağanüstü performansı konusunda not tutmaktan yorgun düşmüştü. Çinli bir yoldaş Mao düşüncesinin sonuçlarını -kiloton, kilovat olarak- anlatırken not almayı sürdürüyordu. Çevirmenin ilgisiz ve kayıtsız sesi konuşmacının aktarmak istemiş olabileceği mesajın heyecanını yok ediyordu ve Armand'ı Brecht tiyatrosunun getirdiği ve bu durumda kendi düşlü düşüncelerini, temiz sıcak havlularla içilen çayların içildiği gecelerle ilgili izlenimlerini yazmasma olanak veren puslu bir uzaklık içine atıyordu.

– Bu Pekin Operası kızları ve dün köyde bugün de Nankin'deki Güzel Sanatlar Okulu'ndaki pantomim gösterilerini nasıl buluyorsunuz Olga?

– Kendilerinden emin ve cesurlar, erkeklerden daha iddialı gözüküyorlar.

– Evet bunlar dişilere özgü esneklikleri ve hafiflikleri olan erkek çocuklar gibi ama bu erkeksi hareketler, çatık kaşlar, aşırı makyajla yenmiş trajik ya da komik mimiklerin ne olduğu belli değil... Travestiler gibi!

Başkan Mao'nun düşünceleriyle aydınlanmış bir genç kız aracılığıyla "kötü bir eleman"ın cezalandırılmasını gösteren bilmem

kaçıncı bale sırasında Armand iskemlelerin bulunduğu bölümün ilk sırasına sızmayı başararak delegasyonun hemen yanında bulunmaktan büyük gurur duyan mahçup bir Çinli gencin yanına sokuldu. Kararsız ve şaşkın ama çok istekli Armand bütün cesaretini topladı ("Ben de kesinlikle aynı şeyi düşündüm: kuşkulu durumlarda klişelerden başka bir şey kalmıyor bize", diye itiraf etti çıkışta) ve yeniyetmenin önce dirseğine, sonra baldırına, sonra dizine dokunmaya cesaret etti. Cevap yok. "Farkettiler mi beni acaba? Tutuklarlar mı? Bir misafire yapmazlar bunu! Devam." Girişimler sonuçsuz kaldı ama en azından oldu. Armand bütün gece çok bunaldı bu yüzden, sıkılmaktan daha iyiydi bu.

Gene de tartışmasız bir mutluluk: mutfak. Tabii artık ayı ayağı vermiyorlar, köpekbalığı yüzgeci de vermiyorlar. Ama ne *yapı*! Önce damakla yeniyor, doğal bu ama aynı zamanda burun ve gözlerle: tad, koku alma, görme hep birlikte oluşturuyor yemekleri; Çin'de üstat Gaster ressam ve heykeltraş. Ve malzemeler ve pişirme arasındaki denge: kıtır kıtır, rulo halinde, incecik teller halinde, parçalı, köfteler (yuvarlak olmayan), kabukların çıkarılması, yağda kızartılmış börekler (yumurtalı, patatesli, kesilmiş, karamelli...).

– Her bir unsurun karşıtıyla yok edildiği böylesine zengin bir zevk paletine sahipken bunların tek bir Tanrıya inanmak için seçilmiş bir halk olduğuna nasıl inanabilirsiniz Hervé? Paganizm bir zevk meselesidir, eminim bundan: damak tadı ne kadar incelmişse her zaman acı ve sıkıntının işareti olan dua konumunda ezilip büzülme ihtiyacı da o kadar azalır. Öyle değil mi Olga? İnsan iyi beslenmedikçe inanç da o kadar umutsuzluk verir. Lauzun belki inançlı bir insanın anne sütünü çok erken bıraktığını ya da yeteri kadar anne sütüyle beslenememiş olduğunu söyleyecektir! İtalyanlara bakın. Onlar gerçekten Hıristiyan mıdır? Hayır! Son derece tuhaf, obur, oyuncu insanlar... Niçin peki? Çünkü onlarda zevk duyma, doyuma ulaşma ağızdan başlıyor. Bir italyan lokantasında iyi bir yemek dinsiz papalık gibi bir şeydir (hoşunuza gitsin diye söylüyorum sevgili Hervé) ya da barok bir ağız evresi veya histerik bir ayindir; ama acı ve pişmanlık duygusuyla bir ilgisi yoktur ke-

sinlikle, hayır! Corn flakes ve Hollanda peyniriyle bir ilgisi yoktur bunun, benim gibi bir Protestan söylüyor bunları sana!

Stanislas sabırla ve tevekkülle dinliyordu: Armand'm psikanalitik saflıklarının sergilenmesinin hiçbir yararı yoktu, hiçbir şey bilmiyordu bu konuda, sadece Bir'in konuşan hatta yiyen her birey üstündeki etkisini bir kez daha ihmal eden yararsız doğaçlamalar...

*

* *

Batılı birinin pahalı olmayan ya da çok pahalı olan sayısız Çin lokantası aracılığıyla ön zevklerinin tatmin olmasıyla Çin Bréhal'e bir bölgeden ötekine kestirilemeyen yiyecekleriyle açılıyordu. Seçuan baharatları, evet Armand'ın itirazı yoktu bunlara hatta bir Avrupalıya göre en lezzetli şeydi ancak biraz biberle önündeki bütün baharatları yutmama koşuluyla. Pekin ve Şandong spesiyaliteleri: klasik, soslu ördek ve Paris'teki gibi iştah açan haşlamalar. Hayır, dürüst olmak gerekir: ördek eti burada daha fazla çıtırdıyor dişlerin arasında ve bir parça su yosunu ve pelesenkle birlikte füme eti daha lezzetli... ve yelkenlilerin arkasındaki gizli zevkler... Bununla birlikte Kanton'un ayrıntılarıyla eşdeğer olabilecek hiçbir şey yoktu: kemikleri çıkarılmış balık, şekerli pirzola, kaplumbağa, yılan sote, istiridye yağlı sığır eti -Güney, Bréhal'in uygarlıkla eşdeğer olarak ekmeye geldiği bir ince yavanlıklar yelpazesi sergiliyordu. Kızarmış patatesli bifteğe alışkın bir ağız tadı bir pastel nüanslar gökkuşağında çok ve az pişmişin karıştığı bu küçük parçaların tadını alamazdı kesinlikle. Hiçbir kesinlik, uyumsuzluk yok, ciyak bir renk yok; her şey gölgeli ve ara geçişli, yavanlığın sınırında. Ama dil bir kez bu gıdalara alışınca bir obuva gibi yumuşuyor, yapışkan bir salatalık ya da bir tür deniz hayvanı sucuğu yerken çıkan sesleri çıkarıyordu; ya da tersine, ordövrde bilimsel olarak şekerlenmiş pirzoladan çıkabilecek çıngırak sesleri...

Armand besinlerin bu sıradanlaşmış büyüsü sayesinde Çin bedenini tadıyordu. Geleneksel utanma duygusunun empoze ettiği engeller ve yabancılardan çekinme duygusu parmaklarının ağır

ağır hareket ettirdiği ama ağzına nihayet izin verilen zevkleri götüren bambu ya da plastik bagetler altında eriyip gidiyordu.

Hiç kuşkusuz Çin otoritelerin müdahalesine gerek kalmadan "uzun burunlar"a karşı koruyordu kendisini.

– Haydi bakalım, diye teşvik ediyordu Zhao no 2, beğendiğiniz semtleri yanınızda biz olmadan dolaşın. Sözgelimi şurası (bir Pekin haritasını gösteriyordu) otel yakınlarında popüler bir semttir...

Ama bir kez dışarı çıkıldığında karanlık anlamsızlaşmış yüzlere, çizgilerini yitirmiş yüzlere bütün şiddetiyle çöküyordu. Olga cesaretle kuralsız Çincesini deniyordu: yetersizlik! İki sözcükten birinin vurgulamasını yapamıyordu, duruyordu. Bir kâğıt çıkarıyordu ve bu anlaşılmayan sözcüğe denk düşen harfi çiziyordu: gerçekten de Çin yazısı -aslında çok karmaşık olan- tonlamalı dile göre daha kolaydı dolayısıyla sonunda anlaşılıyordu. Ama eğlenceli bir gülümsemeyle ya da hızlandırılmış bir monologla karşılık veriliyordu: burada Çin Seddi'ni yıkmak amacıyla bulunduğumuzu sanmayın sakın hem sonra komşunun yabancılarla sohbet edildiğini ihbar etmeyeceğini kim bilebilir...

Sonuç, iki Zhao gerekliydi ve delegasyon görünmeyen bir dalgıç giysisi içine hapsedilmiş olarak ilerliyordu.

– Ama hayır, tersine çok fazla görünen: dalgıç giysisi bizim yüzlerimiz; bizden kaçmak için bu biçimsiz koca kafalarımızı görmek yeterli, diyordu Sinteuil Lautréamontvari bir tavırla.

Dolayısıyla mutfaktaki sihirli bagetlere güvenmek ve hayali ilişkileri düşlemek, söylenenin azını söylenmeyenin uçsuz bucaksızlığını yorumlamak ve aşırı yorumlara gitmek gerekliydi. Kendi söylemlerinin karmaşıklığına teslim olmuşlardı, kaybolan, kaçan simgelerle dolu, canlı olup olmadığı pek belli olmayan bir müzede dolaşıyorlardı. Armand sözlerin olağanüstü canlılığıyla sloganlar ve insanlıkdışı bir bekleyiş içinde gerilmiş, iletişimden inatla kopmuş ve belki de umutsuzluk içinde dahi bir açınlayıcıyı gözetleyen tutkuların ölümü arasında böylesine yoğun bir ayrışma duygusu yaşamamıştı. Bu ayrışma, sadece, hakiki gerçeği bundan böyle öncesine göre biraz daha fazla istenen yabancı konuklardan

gizlemeye yönelik olamazdı. Rejime özgüydü, onları, çok eski muhalifleri gülünçleştirinceye kadar katılaşıyordu: avlu tarafı -bahçe tarafı; bir mandarin, bürokrat, kâtip yüzü- bir başkası, Bilgeler tao'sunun sarhoşu, yatak odası sanatı.

– Çinlilere niçin psikanaliz yapılamayacağını biliyor musun Stanislas? Lauzun'ün hipotezi bu değil mi? Belki? Lauzun pek emin değil mi? Ben açıklayabilirim sana: çünkü onların uygarlığında kişilik bölünmesi, psikoz var. Çinliler sosyal anlamda psikotiktir ya da daha doğrusu (çünkü toplumsallık insanın doğasındadır) doğal olarak şizofren bunlar. Biraz önce söylediğimi geri alıyorum, tabii, çünkü psikiyatri terimleri her zaman aşağılayıcı, kötüleyicidir oysa benim amacım kesinlikle eleştirmek değildir. Yolumu şaşırdığımı hissediyorum çünkü anlamak istiyorum -hakkım olmadan. Öğrencilerine ya da açıklamalarımızı bekleyen Zhao no 1'in *Nouvel Observateur*'üne bir şeyler anlatabilmek için gizli bir mesajı almak isteyen saf biri gibi. Ama bu Çinliler tam olarak ne anlatmak istiyorlar bize? Her şeyin görünüş olduğunu ve nüfuz edilmesi mümkün olmayan bir dünya olduğunu. Yorulmaya değmez: bir ikiye bölünür ve iki'ler bir araya gelmez. Bunu anlayanın yoldan çıkması gerekmez çünkü bu ayrı dünya tam bir huzur verebilir. Size söylenenleri dinleyin ve başka şeyler düşünün ya da daha doğrusu düşünmeyin, rahatlayın, boşluğun sizi etkilemesine izin verin!

Seyahatimiz uzadıkça Bréhal anlambilimci ve ilerici mitolojici hırslarını yitiriyordu. Kendisini gözlemlenen kişilerde çok küçük bir bahane bulduğu (objeler bile nötrleştiriyordu bu gözlemi) düşsel gözlemlere veriyordu. Porselen çay fincanlarının kapaklarını kaldıran parmakların ritminden, buhar çıkaran toplu iğne başı kadar delikli küçük tencerelerden başka bir şey yoktu... Tek bir eklemlemeyle elemanlar arasındaki ilişkiler içinde yer almanın zevki... Duyular mantığı. Hatta ölümsüzlük.

Mutluluğun sorunu yoktur.

*

* *

Çin Seddi'nin altında Ölüler vadisi Ming imparatorlarının mezarlarına götürür. Aslında Çinliler buraya Tanrının yolu ya da Kut-

sal yol derler. Beyaz taşlardan bir sütunlu giriş; bir kilometre ileride kırmızı Büyük Kapı; sonra dikilitaş köşkü; nihayet ünlü Heykeller yolu. Orada otobüslerden iniliyor, bağırış çağırış, fotoğraf çekiliyor, Olga filme alıyor. Herkesi, Bréhal dışında.

– Ben otobüsün içinde kalmayı tercih ederim, buradan her şey daha iyi görülüyor.

Günlüğünü yazmayı sürdürüyordu, gözleri dışarıya kapalıydı, kendine ait dünyasında seyahat ediyordu. Bu büyüleyeci taşlarda fazladan ne görülebilirdi?

Evet Çin'de ölüm beyazdır ve bu vadide ölümün acımasız ama gülünç varlığı daha fazla hissediliyordu. Yolun sağındaki ve solundaki iki sütundan sonra yırtıcı hayvanlarla dövüşen bir gladyatör anıtı: yatmış bir aslan, ayakta bir aslan; yeleli kedi başıyla bir masal hayvanı, oturmuş bir deve, ayakta bir deve; oturmuş bir fil, ayakta bir fil; oturmuş bir *ki lin*, kafasında tırnakları ve boynuzlarıyla öküz kuyruklu kabuklu bir masal hayvanı ve tabii ayakta duran bir *ki lin*; çökmüş bir at ve ayakta bir at.

Çin'in hiç bilmediği bu hayvanların nereden geldiklerini kimse söyleyemezdi. Mayıs ışığı altında daha bir beyazdılar, ölüme ebedi bir Disneyland havası veriyorlardı. Trajik olan bir şey yoktu kesinlikle ama ucube ve de uyumlu bir kesinlik söz konusuydu. Hiçbir biçimde bir kâbus yoktu sadece olabildiğince uzun bir süre rahat uyuması için çocuğu korkutmadan etkilemek isteyen bir süper süt annenin abartılı masalı vardı. İnsanlar çömelirler, kalkarlar, yeniden başlarlar, yaşam böyledir, kim bilir, çevremizdeki boynuzları, masal hayvanlarını, bilinmeyen hayvanları düşleyelim, ölüm yok sadece müthiş taşlara rahat ve huzurlu bir dönüşüm söz konusu. Yaşamın durmasını sadece heykellerin hareketsiz beyazlığı gösteriyor. Belli bir yaşam bu. Ama unutmayalım ki kır tanrılarının ve Ming imparatorları ya da Fransız turistleri olduklarını düşleyen rüyalarımızın develerinin yaşamı. Bize ucubelerin yolları, bizi akıp giden peri masalları içinde sallayacak olan kireçtaşmdan anneler kalıyor. Kozmos ölmüyor, bir Ming günün birinde kesinlikle bir fil ya da at veya *ksi şi* ya da *Maintenant*'ın bir yoldaşı olarak doğacaktır.

Bréhal mümkün olmayan bu ölümü düşünürken (gerçekten bir rahatlama mıydı bu? Cehennemin çukurunu bilmeyen bu Çin heykellerinin ebedi mutluluğu Tutkunun gevşemesinden mahrum olmuyor mu? Vb), ötekiler fillerin, aslanların, develerin, yabanılların ve yalnızların çevresinde zıplıyorlardı. Herkes bir grubun asla güçlü bir birlik olmadığını bilir. Entelektüllerden oluşan bir grup hiç güçlü değildir. Ama burada hareketsiz Disneyland'ın açık ölümü sızmıştı içlerine, sözde anlaşmaları ve aynı zamanda da kendi içlerinde ölmüş gibiydiler.

Ülkenin geleneklerine sızma arzusuyla ama aynı zamanda da Paris'in mitleştirici dedikodularının kendilerine mal ettiği düşsel tutarlıktan git gide kurtulmuş olduklarından kendi yalnızlıklarına geri gönderilmişlerdi. Ana okulu ucubeleri gibi gülünç, görülmemiş beyazlıkta hayvan heykelleri. Ölüm onlara hiç bu kadar egemenlik altına alınmış gibi gözükmemişti dolayısıyla kimlikleri -Batıda ölümün yücelttiği ve kutsallaştırdığı- hiç bu kadar anlamsız gelmemişti. Birbirlerini görmüyorlardı: ne Stanislas Armand'ı, ne Armand Hervé'yi, ne Hervé Brunet'yi, ne Brunet Olga'yı, ne Olga Hervé'yi ya da tersi. Birbirleri için Çinli olmuşlardı, birbirlerine de gruba da ilgisizdiler, birbirlerinden de gruptan da kopmuşlardı. Bir birlik oluşturmuyorlardı artık ama aklanmış gibiydiler. Bununla birlikte ülkenin ve günün dilini konuşmaya devam ediyorlardı. *Pi Lin, Pi Kong*-Lin Piao'yla mücadele etmek, Konfüçyüs'ü alaşağı etmek. Savaşlar, fetihler, zaferler. Artık inanmadıklarından değil: her zaman anlama çabası gösterilir, bunun için vardır insan ama küçümseniyor. Düşlerle taş kesmiş arka-ülke öne geliyordu tekrar ve bu siyasal yolculuk mahrem itiraflarda bulunmak söz konusu olmasa da git gide kesinlikle kuşkulandıkları şey olmaya başlıyordu: Ölüler Yolu'nun Tanrının yoluyla yan yana bulunduğu yerde kendi gizli bahçelerine iniş.

*

* *

Armand hastalıklı, cılız bir gencin yanında oturmuş görüyordu kendini, Askeri-Mao üslubu mavi ya da gri ceketlerinin altında porselenden yapılmışlardı tümü adeta ve Şangay üniversitesi sahnesinde Pekin Ope-

rası'nın bir provası vardı: havayı kılıç gibi kesen kollarıyla, göğüsleri olmayan, kıçları biraz yerde, baldırları ince, erkeksi kızlar... asla zirveye ulaşan bir yoğunluk söz konusu değil, sadece elleri kadar çevik olduğu farkedilen ayaklar üstünde enerjik sıçramalar.

Profesör porselen erkeğin dirseğine yaslandı, oyluğunu oyluğuna doğru kaydırdı, elini dizine doğru uzattı. Porselen çelimsiz ve titrekti: yakın ama reddedilmiş bir şefkat. Zorbalık görmüş bu çocuğun kesinlikle sevgiye ihtiyacı vardı, bunu itiraf etmeye cesaret edebilecek miydi? Genç adam birdenbire sıçradı ve kendi dilinde birkaç sözcük çıktı ağzından ulur gibi. Uyuşuk ve çelimsiz gözüken güçlü kuvvetli iki adam (zorunlu olarak gizli o korkunç düzeni sağlama hizmeti vermelerine rağmen kalabalık arasındaki insanlarla karıştırılan) Bréhal'in üstüne atladılar, iskemlesinden aldılar ve travesti gençlerin kılıç gibi kollarıyla ve inatçı maymunlarınkini andıran ayak parmaklarının ucunda havayı kesmeye devam ettikleri sahnenin kulislerinin arkasına sürüklediler. Zhao no 1 ve Zhao no 2 oradaydılar, başarısız çapkına, geleneksel terbiyeye ve komünist ahlaka aykırı davrandığını ve bu suçu nedeniyle halk önünde yargılanacağını açıkladılar.

– Soyalım mı?

– Hayır, yoldaş. Çin'de biz kötü şeyleri eşeleyip kurcalamayız, bunlar başkan Mao düşüncesinin uzun zamandan beri reddettiği K.G.B. ve C.I.A yöntemleridir. Ama mahkeme konuşmasını ister. Bizim için suçlanan suçlunun söylemidir.

– Kötü karakterini itiraf etsin, gücendirdiği halkın önünde çürük yumurta revizyonist niyetlerini açıklasın! diye bağırıyordu biraz önceki gösterinin porselen gencin (aynı kişi miydi?) kolunu bırakmayan ve kendisini onun nişanlısı (en azından ideolojik) gibi tanıtan baş artisti.

Şaşıran Armand acilen delegasyonun çağrılması gerektiğini, elçilikten yardım istemeyi ve kaçmayı düşündü.

– Delegasyondaki yoldaşlar tavrınızı oybirliğiyle reddediyorlar, ayrıca Çin Seddi'ne gittiler, diyordu Zhao no.2 ve bu arada sözde isyancı Zhao no 1 de gayretkeşlik göstermek için yararlanıyordu bu davadan.

– Saygınlığınızı yitirdiniz, yoldaş Bréhal, diyordu. Şimdi yapacağınız kendinizi tek başınıza savunmaktır. Ne söyleyeceksiniz?

("Bu herif işimi bitirecek benim, diye düşündü Armand kederlenerek, elektrikli sandalyeye beni göndermek istiyor kendisinin yerine.")

– Burada elektrikli sandalye yok. (Zhao no 1 kurbanının düşüncelerini okuyordu kesinlikle.) Bunun yerine halk mahkemesi var. Evet sizi dinliyoruz. Konuşmayı biliyorsunuz değil mi, siz bir söz profesörüsünüz, metinler zevktir, değil mi profesör Bréhal?

Zhao no 1 abartıyordu kesinlikle, devrimci bilincin aşırıya götürülmesiyle yeniden saygınlığına kavuşabileceğini umut ediyordu.

Bréhal hafızasını zorladı ve şakımaya başladı -kesinlikle beceremediği ama çevresinde oluşturulan ve itiraflarını dinlemeye hazırlanan devrimci mahkemenin karşısında kellesini kurtarmanın tek yolu gibi gördüğü patetik bir söylemle- ne yani? Bu yaralanmış vicdanları Julien Sorel'in monologundan daha fazla etkileyebilecek bir şey olamazdı tabii ki çünkü Zhao kendisi yararlanmıştı bundan ve isyan eden Fransızlar Mao Çe Tung düşüncesinin atalarıdır... daha dün ana okulunda söylendi bunlar sanıyorum.

– Sayın yargıçlar, pardon... önce... Yargıç hanımlar, hatta jüri üyeleri yoldaşlar...

"Ölüm anında meydan okuyabileceğimi sandığım küçümseme, hor görme, aşağılama korkuları konuşturuyor beni. Baylar pardon bayanlar tek kelimeyle Yoldaşlar ben sizin sınıfınız içinde yer alma onuruna sahip değilim kesinlikle, siz beni talihsizliğine başkaldırmış bir burjuva gibi görüyorsunuz.

"Sizden kesinlikle en küçük bir merhamet dilemiyorum diye devam etti Bréhal... Yüksek Öğrenim Okulu öğrencilerini hayran bırakan sesini yükseltti. Ben kesinlikle hayal kurmuyorum, öl... (Allah kahretsin, dedi içinden, fikir vermemem gerekir onlara! Stendhal'i değiştiriyorum, koşullar zorluyor, pardon!)... ceza bekliyor beni: bu... doğru olacaktır. Her türlü saygıyı hak etmiş soylu bir insanın iffetine zarar vermiş bulundum. Mösyö Liu benim kardeşim olabilirdi. Büyük bir suç işledim ve de tasarlayarak işledim bu suçu. Dolayısıyla öl... pardon cezayı hak ettim jüri üyesi bayanlar. Ama büyük bir suç işlememiş olsaydım bile, incelik ve kibarlığımın, bağışlanmayı hak etmiş olabileceğini hiç düşünmeden beni cezalandırmak isteyen insanların bulunduğunu görebiliyorum... bunlar böylelikle bir orta sınıf içinde dünyaya gelen ve bir anlamda sıkıntının

boyunduruğu altında ezilmiş ve iyi bir eğitim alma fırsatı bulmuş, birtakım sonradan görmelerin de kıskançlıkla zevk ve incelik sahibi olarak nitelediği toplum içine karışma cearetini gösterebilmiş meraklı insanların cesaretlerini kıracaklardır.

"İşte benim suçum bu Bayanlar ve Yoldaşlar ve ben aslında kendi denklerim tarafından yargılanmadığım için suçum daha ağır biçimde cezalandırılacaktır. Jüri üyeleri arasında umutsuz bir entelektüel göremiyorum sadece öfkeli haytalar... Yani durumlarından hoşnut olmayan köylüler. Oysa Fénelon'un Tanrı'sını bir hayal edebilseydiniz siz! Size belki şöyle diyecektir: en büyük suçları bağışlanacaktır çünkü çok sevdi o..."

Yirmi dakika boyunca Armand bu üslupla konuştu; içindeki her şeyi döktü. Her şeye rağmen yabancılara hoşgörülü olunmasını isteyen (ama gizlice) Zhao no 1 hop oturup hop kalkıyordu; ve Bréhal'in tartışmalara kattığı soyut hava jüride yer alan kadınları kesinlikle ağlatmadı. Bu gaddarlık büyük bir darbe oldu kendisi için. Sözlerini bitirmeden önce tasarlamasına, pişmanlığa, günün birinde dünyanın bütün gençlerini ve yaşlılarını birleştirecek olan ve belki de savaşları yok edecek olan saygıya ve sevginin gücüne döndü tekrar, o zaman insanlar daha mutlu olacaklardı, devrim nihayet bütün insanların mutluluğu için zafere ulaşmış olacaktı...

– Kabul edemeyiz bunları! Reddediyoruz! Kahrolsun Bréhal! Zaten pelerini yok! Siyah pelerini nerede? Julien Sorel'in pelerini vardı, benim de! diye haykırdı Zhao no 1.

– Ölüm! diye haykırdı gösterinin primadonnası.

– Hayır, yoldaş, sosyalist hümanizmayı unutma, başkan Mao'nun düşüncelerini kabul etmesi için bir şans daha vereceğiz ona. Bir 7 Mayıs Okulu, bu yeterlidir. Önce..., dedi, diyalektik mantığa açık seçik biçimde ötekilerden daha hâkim olan gizli polis görevlilerinden biri.

Ellerini arkadan bağladılar ve Bréhal'i büyük bir Sovyet arabasına bindirdiler -konukseverlik gereği.

– Siz beni böyle götüremezsiniz! Konsolosluğumuzla görüşmeye hakkım var! Ben Fransa'da çok ünlüyüm, biliyor musunuz, ahlaklı bir insan olduğuma kitaplarım tanıktır, serbest aşk insan hakları aracılığıyla ulaşılmış bir noktadır!

– Yozlaşmış birisiniz siz! Gençliğimizi çürütmeye geldiniz buraya!

Militan genç dansçı kadın kendinden geçmişti, bu arada Zhao no 1 nefretin ses ve hareket perdesini abartıyordu:

– Julien Sorel'inizle güldürüyorsunuz beni. Enayi tuzağı, evet! Ben de düştüm içine, tutuldum kapana. Zenginlik tutkusundan beslenen ve köylü çocuğu koşullarından kurtulabileceğini sanan bir küçük burjuva bilinci. Nereden geliyor bu bilinç? Dinden, papaz okulundan geliyor ve sonuçta zevklerinin tutsağı olmuş aptal Julien'in haz düşkünlüğüyle yozlaşmış bir bilinç. Halkın hiçbir ilgisi yok bütün bunlarla! Oysa siz zevkin sözcülüğünü yapıyorsunuz: beden, beden! Sizi çırılçıplak soymak gerekir, hak ediyorsunuz bunu, beden kültünüzle! Çin ağırbaşlılığından ve zarafetinden yararlandığımız için şanslı kabul edin kendinizi! Bir yıl süreyle bir 7 Mayıs Okulu'na gidin... yozlaşmış entelektüellerin eğitimi için, iyi gelecektir bu size!

– Bir yıl mı? Ama yazmakta olduğum bir kitap var...

Beklesin. Her şey yolunda giderse, Mao Çe Tung düşüncesini çabuk özümserseniz, bir yıl içinde benim gibi olursunuz. Ayrıca niçin Stendhal, devamlı Stendhal? Stendhal iyi mi sizce? Ben yok! Ben yok artık! Çin halkı öncelikle Fransız devrimini ve Paris komününü önemsiyor. Robespierre hatta Jules Vallès deseydiniz daha şanslı olurdunuz. Ben kişisel olarak şimdi Jules Vallès'i okuyorum. Stendhal'e tercih edilmelidir o. Bir anlamda, anlayın beni... Tavsiye ediyorum size onu.

Bréhal çökmüştü. Kendisini elleri arkadan bağlı olarak içine tıktıkları Zim bir halk komününe yaklaşıyordu; maviler giymiş, hasır şapkalı köylüler pamuk topluyorlardı; yatay olarak tuttukları sırıklarla silahlanmış iki sıra halindeki yiğitler bir tabut taşıyorlardı; mezarlık komünün öbür ucundaydı; eğitim binaları, beton kazmatlar, müstahkem mevkiler; orada bir yıl belki daha fazla kalacaktı belki de orada ölecekti; günün birinde, kızgın güneş altında, ellerinde sırıklar bulunan iki sıra yiğidin arasında kendi tabutu taşınacaktı. Amma hikâye ha! Stendhal'in suçu muydu bu? Saint-Just'ün suçu mu? Zevkin mi?

*

* *

– Bak, Hervé! Armand düş görüyor sanki, Tanrının Yolu'nda belki bize göre daha iyi bir gezinti yaptı, diye mırıldandı Olga otobüse binerken.

– Profesör Bréhal çok yorgun, yaşlanıyor değil mi?

Nouvel Observateur okuması sonunda kıdemlilere artık kesinlikle saygısı kalmayan Zhao no 1'in Çinli terbiyesini bozmuştu.

– Kesin olan şu ki düş gerçeğe giden en güvenli yoldur ve ekliyorum: ölüme doğru giden en ayrıcalıklı yol. Niçin? Çünkü ölüm tasavvur edilemez sadece biraz önce gördüğümüz o develer gibi inkâr edilir. Ya da bebeğin meme emmesi gibi içilir ve sızılır: Armand'ın yaptığı gibi.

Stanislas son sözünü söylüyordu.

Minibüs Pekin'e girerken çevresindekiler sağa sola kaçıştılar, dağıldılar... çocuklar ellerindeki bayrakları sallayarak, militanlar pankartlar açarak: "Hoşgeldiniz *Maintenant* yoldaşları", bu arada Armand kendisini eğitecek olan 7 Mayıs Okulunun günahlardan arınma yerine doğru iniyordu.

*

* *

Şanghay'da Huangpu ve Wusong kavşağında başlayan eski Bund, Zongşan caddesi sayısız akşam gezinticisine muhteşem bir manzarayla açılır: ırmak üzerinde uyuyan yolcu gemileri ve yelkenliler. Yelkenlileri yüzdüren, hiç kesilmeyen sonbahar rüzgârlarının taşıdığı o dut yaprakları görülmese insan kendini Bordeaux ya da Amsterdam limanında sanır. En çalışkan, en fazla sanayileşmiş Çin kenti işten dönüyor ya da hava alıyor. El ele tutuşmuş ya da birbirlerinin bellerine dolanmış üçlü ya da dörtlü saflar oluşturmuş genç kızlar bakmıyormuş gibi yaptıkları yan taraftaki delikanlılara gülmekten kırılarak kaş göz işaretleri yapıyorlar. Bisikletli yeniyetmeler arkalarında, artık yürüyemeyen ve siyahlara bürünmüş yaşlı kadınları taşıyorlar. Ciddi tavırlı birkaç ihtiyar ve birkaç genç kalabalıktan ayrılıyorlar ve ırmakla, bankaları, kulüpleri ve ticarethaneleri barındıran gökdelenlerle ilgilenmeden, modern mağazalara, yurttaşlarına ve Büyük Barış Oteli'nden çıkan delegasyona hiç aldırmadan, dans eden kaplumbağalar gibi alanı arşınlıyorlar.

– Bak, *tai ki şuan,* bu sabah otelin çatısındaki işçilerin yaptıkları dansın aynısı.

Hervé dans eden yaşlı bir işçiye yaklaşır, aralarında belli bir mesafe bırakır onu rahatsız etmemek için ve kendisi de baleye başlar... önce yaşlı kaplumbağa taklidi yaparak sonra git gide kendi ritmine sadık kalarak... Çinliler bu fizik melodinin çıktığı görünmeyen cep caddenin bulunduğu mekânda yer açmak için açılırlar: yabancının cüret ve yeteneksizliği karşısında alaycı ve yetenekli öğrencinin iradesi karşısında duygulu...

– İnsan damarlarıyla dans eder, anlıyor musun. Bunun bir bacak ve ayak işi olduğunu sanmayın sakın. Kan dolaşır ya da çekilir, sonra bir an gelir beden dönüşüme uğrar. Kaybolduğu anlamına gelmez bu, kan ritimi uzamın düşsel figürleriyle uyum sağlar, beden bütünüyle uzam olur, dışı ve içiyle... yeniden biçimlenir, sonsuz bir büyüme geçirir adeta, sonsuz bir bölünmeye uğrar.

– Sen bu evrede misin? diyor Olga alaycı bir tavırla.

– Hayır tabii ki, okudum, küçük şeytan! Ama burası, bu cadde, bu ırmak ve kendilerinden geçmiş, aldırışsız tavırlarıyla bu yaşlı ya da genç zırhlı insanlardan Paris ya da New York'daki bir jimnastik salonunda öğrenemeyeceğim şeyleri öğrendim: bedenim ve dünyayı bedene ve bedeni sınırsız mekâna dönüştüren dünya arasında dışı ve içi olmayan uyumlu bir dolaşım. Anlıyor musunuz Armand, diye devam etti Sinteuil, bu küçük şeyler dolayısıyla sizin kadar kötümser olmuyorum. Doğru, üçüncü binyıl bu insanlara aitse, öldük demektir. Ama ben böyle bir bedene sahip olabilmek için ölmeye hazırım ve bunu başarabileceğimi de sanıyorum. Çünkü yeteri kadar birikmiş enerjim var (mütevazı bir adamcağız değil ama bunu biliyordunuz siz!). Savaşlarda daha çevik, mantık hesaplarında daha beklenmedik ve kestirilmez olmayacaklar mı, kan dolaşımının gezegenlerin manyetizmasını tekrarladığını ve yeryüzü meridyenlerini yeniden yarattığını düşünen hareketli et tulumları içinde daha rahat olmayacaklar mı? Olsun, daha iyi. Böyle yaşamayı bilirlerse ben de onlar gibi yaşarım. Ama bizden de özgürlüğü ve özgürlüğün temeli olan demokrasiyi öğrenecekler. Az ya da çok bilinçli olarak ihtiyaçları var buna, bizi bunun için davet ediyorlar, öyle mi? *Maintenant* yoldaşlarını? Laf! Hiç

okumuşlar mı yazdıklarımızı acaba? Onlara göre biz Paris'iz: "özgürlük, eşitlik, kardeşlik." Bugün ya da yarın, bizden mesajı alacaklar, kendilerine göre biçecekler, yontacaklar ve güzel haberi dünyaya yayma işini bize bırakacaklar. Çünkü Paris'ten geçmeyen bir mesaj mesaj sayılmaz, en azından ben böyle düşünüyorum -onlar da.

– Size inanmayı çok istiyorum, sevgili dostum, hatta burada bulunmamın nedeni de bu. Ama şimdilik *tai ki şuan*'dan çok yıpranma işaretleri var. Yani toplum yaşamında demek istiyorum...

– Hiç kuşkusuz, kesinlikle görülüyor bu, Sovyet Marksçılığının katı ve kesin kurallarına da Konfüçyüsçü gurura da aynı doğallıkla sarılıyorlar adeta. Bunun sonucu büyük olasılıkla çok iyi bürokratlar ve anlaşılması zor olmayan bir baskı (rakamları öğreneceğiz bir gün). Ama yapacak bir şey yok, ben siyasette Edelman ve onun Pascal'i gibi davranıyorum: iddia ediyorum, trajik olanı kabul ediyorum.

"Karşımızda gülerek birbirlerine sarılan şu kızlara bakın, şu doğaçlama yaşlı ya da genç taoculara bakın: bu halkın özgürlüğünü bürokrasinin yok ettiğini söyleyemezsiniz herhalde! Özgürlük ya da zevk deyin isterseniz, yarın onların eline daha çok geçecektir. Bu nedenle gözlerimi onlardan ayırmıyorum ve ihtiyatlı davranarak onlara sırt çevirmektense onların hatalarına katılarak yanılmayı tercih ediyorum.

"Ama katliamlar, ama cinayetler?... Bizi bu çocukça operalara götürürlerken sizin bunları düşündüğünüzü biliyorum -ben de. Kesinlikle gerçektir bunlar; bu görevlilerin tümünün burada bulunmalarının amacı bu.

"Ölüm, Armand, uygarlıkları yaratan ölümdür; şimdi biz bunu ötekilerden daha iyi biliyoruz, yazılı uygarlıkların temelini oluşturur bu: Mısır'a, Maya uygarlığına, Çin'e bakın. Yunan, Kutsal Kitap, İncil dünyası yaşayan insan kültüne ulaştı: mucize. Gördüğümüz gibi korumak zordur. Ama üstüne üstlük, bizim gibi olmayanları hemen barbarlıkla suçlamaya itiyor bizi. Bizim için ölüm olan barbarlık uygarlıklara karşı değildir, bir parçasıdır onun; hemfikir misiniz bu konuda? Ortaklaşa işlenmiş bir suç üstüne kurul-

muş olan toplum suçludur: cinsellik karşısında da ölüm karşısında da yüzünü bir genç kız gibi saklamayan yaşlı Freud *böyle diyor.*

– Katliamları, toplama kamplarını mazur göstermeyeceksiniz herhalde!

– Benim söylediğimin onlarla hiç ilgisi yok. Ben diyorum ki uygarlıklar farklıdır -farklı biçimde barbardır, diyelim isterseniz. Ve günün birinde Çin, bireylerin inançsızlıklarına ve istisnalara (kendi dilimi kullanmama izin verin) saygı gösterme noktasma gelirse bizim izlemiş olduğumuz yolu izlemeyecektir bu amaçla. Uyanık olalım, öyle mi diyorsunuz? Kesinlikle sizin gibi uyanığım, diyorum. Ama içeriden uyanık, *onların* uygarlığının ve bizim *kendi* barbarlığımızın içinden.

Olga hayranlıkla onaylıyordu. Kuşkuculuğu Hervé'nin mantıklı olduğu kadar doğal coşkusu karşısında hafifliyordu. Sinteuil usta mantıkçı ve baş edilmesi mümkün olmayan bilge havasıyla yargıları fizik deneyime dayalı bir sezgiciydi (herkesten daha iyi biliyordu bunu Olga). Gözler, kulak, cinsellik, strateji... bir savaş ya da din macerası onu ikna edebiliyor ya da alt üst edebiliyordu, böylelikle *Maintenant*'ın yaydığı ve Paris'in büyülenerek nefret ettiği, "destekleyerek" ya da "karşı çıkarak" inşa ettiği bir entelektüel yaratımı başlatıyordu. Çin, zirveleriyle, dipleriyle, siyasetteki beklenmedik olaylarıyla Hervé için bir eksen oluşturacaktı, Olga biliyordu bunu. Ve ideogramlarını çizmeye devam ediyordu.

– Pingpongda kendisini yenmeme izin veren Yuoyang'daki o genci düşünün, diye devam ediyordu Hervé. On beş yaşında, yirmi yaşında, belki de on iki yaşında, kim söyleyebilir yaşını? Çok güçlü, çok yoğunlaşmış, çok kesin, çok hızlıydı, "katil refleksleri"ne daha yakındı refleksleri. Çok büyük çaba harcamak zorunda kaldım karşısında durabilmek için. Ve sonra baktı bana: ancak oyunu geçici olarak dengeleyebilme konusuna yeterli olabilen vasat performansım (fabrikasının şampiyonu olduğunu da unutmayalım bu arada) onu isteksiz ve ağır bir kibarlık içine gömmüştü. Ve küçük bir farkla kazanmama izin verdi böylece hem onurunu kurtarmış oldu, hem de oradan saygın bir konuk gibi ayrılma zevkini tattırdı bana. Hiçbir önemi yoktu bunun tabii

ki -bir insan burada bana on beş dakika içinde çabukluk, kibarlık ve bilgelik dersi vermişti ve kuzucuklarım size şunu söyleyeyim ki bu insanlar demokrasiyi kabul ettiklerinde bu ders harikalar yaratacaktır!

Bréhal Sinteuil'ün stratejik mutluluğuna kesinlikle ilgisizdi. "Zhao haksız değildi, Armand'ın modası geçmiş; üstüne üstlük her zaman çok temkinli olmuştur. Ayrıca bizim bedenlere bakış tarzımız da aynı mı?" diye düşünüyordu Hervé.

*

* *

Beş delege İÖ II. Yüzyılda Kinşi Huangdi'nin birleştirdiği Çin'in eski merkezi, Tang'ların (618-906) büyük başkenti Ksian'a elli kilometre uzaklıkta bir tarım bölgesi merkezi konumundaki Huksian köyünü ziyaret ediyorlar. Bunaltıcı bir sıcak var, haziran ayı çok sıcak geçiyor bu bölgede, küçük beyaz bulutlarla kaplı pamuk tarlaları bu pamuklu kuraklık duygusunu güçlendiriyorlar... her taraf ıssız, köylü yok mu burada, hepsi gölgelerin altında uyuyor olmalılar; bu arada cesur delegeler resim sergilerini görmek için seferber oluyorlar. Tuzak! Cézanne ve Matisse konusunda herkesten daha bilgili olan Sylvain kalemlerini ve alaycı gülümsemesini hazırlıyor: önemli bir şey olmalı! Traktörler ve Rus aktörlerinin Stanislavski tiyatrosunda bir yüzyıldan beri abarttıkları kahramanlık pozlarını takınan köylüler, özellikle köylü kadınlar. Göreceğiz bakalım!

Birdenbire, uzaylılar. Kayıp köylüler oradaydılar, köyün meydanında toplanmışlardı... oturmuş ya da diz çökmüş halde... Düşsel bir sessizlik. Beşler Zim'lerden iniyorlar ve sergi salonunun kapısına doğru yöneliyorlar. Çinli yoldaşları selamlamak amacıyla gülümser gibi yapıyorlar. İnanılmaz! Toplanmış olan köylüler anlamsız, şaşkın, boş gözlerle bakıyorlar. Hayır, meraklı değiller, hayran da değiller, sorgulayacı, çekingen hatta nefret dolu bakışlar değil bunlar. Bu tür bakışlar insanlara, başka insanlara yönelir, anlayın yani: başka Çinlilere. Ama tuhaf kıyafetler giymiş, bilinmeyen arabalardan inen bu "uzun burunlular" böyle... : Huksian köylüleri hiç görmemiştir böylelerini. Başka tür yaratıklar, hayvan-

lar, uzaydan gelen ziyaretçiler? Bu beyazlar kalıtımsal ve kör bir korku uyandırıyorlardı, bu korku kendi insanlığından habersiz olduğu gibi konuklarınkini de reddediyordu. Herkes herkese göre Mars'lıydı.

– Gördünüz mü uzaylı gibi görüyorlar bizi! "Çinli" olan biziz.

Olga şaşırmıştı.

– Yabancı gibi bakıyorlar bize sadece, ama belki haklısınız, Fas'ta ya da Saygon'da bir yabancıya böyle bakmazlar, dedi Sylvain.

– Huksian'lı yoldaşlar ilk kez yabancı yoldaşları ağırlıyorlar!

Zhao no 1 şoku hafifletmeye çalışıyordu.

– Bizi görmüyorlar çünkü insan diye bakmıyorlar bize. Kendilerinin dahil oldukları insan türünden farklı bir tür olup olamayacağımızı sorguluyorlar. (Olga.)

– Bu derin Çin. Çin İmparatorluğu Ötekini tanımıyor. (Hervé.)

– Gerçek Çin Seddi bu küçük meydanda. (Bréhal bu vesileyle seyahatin başından beri artan sıkıntısını ifade etmiş olmaktan çok mutluydu.) Irkçılık topraktan gelir, ırkçılık köylüdür, değil mi?

– Irkçılık bu mu? Olabilir. Daha derin olmasından korkarım. Öteki görünmez, insan sadece kendine, kendisi gibi olan insana bakar. Ama "bakış" demek düşünce, zihin, aşk, ahlak demektir. Onlar bizi görüş alanından çıkarıyorlar, bizse onları düşüncelerimize katmaya çalışıyoruz. Sanıldığı kadar farklı bir şey mi bu? Yoksa Tanınmayanı yok etmenin iki biçimi mi söz konusu burada?

Hervé şaşkın bir filozof gibi girdi sergiye. Gözleri değiştirmek. Kör olmamak. Mümkün müdür bu? Herkes öteki için bir uzaylıdır.

3.

Traktörler, biçerdöverler ve Pekin Operası pozları takınan aşırı makyajlı aynı Stanislavski kadın kahramanları. Olga köylü yoldaşların eserlerini görmeden geçiyordu: *öbür taraf*'taki gibi sosyalist gerçekçilik. Böyle resim yapmak için kesinlikle Çinli olmaya gerek yoktu, ne yazık ki! Gözler için hiçbir sürpriz söz konusu değildi.

Bu şey olmasın... Bak hele! Nereden gelmiş bu? Bir Van Gogh taklidi mi? Van Gogh olmayı düşleyen Taocu bir ressam daha sonra Huksian'daki halk komünü *Tunç Kuyu*'da uyanmış olmasın?

Keyifli, ışık saçan Buddha boyundaki ayçiçekleri olağanüstü bir sarılık içinde uçsuz bucaksız alanı işgal ediyorlar. İnsan yüzü yok: birkaç kalın mürekkep çizgisi, mikroskop altında insansılar türünden oldukları tesbit edilebilecek iki ya da üç cılız beden kızgın güneşten başların altındaki soluk yeşil yapraklar altında kayboluyorlar.

Bilinçsiz Van Gogh'un yanında: masmavi bir fon, beyaz ve gri renkleri son derece çarpıcı noktalarla belirten dev tavukların bulunduğu bir kuluçka yatağından yitip gitmiş iki küçük oyuncak bebeği yutuyor.

Daha ileride: kestane rengi buğday başakları geometrik figürler, Mondrian'ın molekül halindaki hasatçıları boğan pürtüklü karelerini oluşturuyorlar... açık havadaki bu masonik mabedin ağır havasını belirginleştiren ve dengesizleştiren çatal vuruşları...

Ya da: tabloyu bütünüyle istila etmiş toprak rengi, barut rengi ve yeşil renkleri dallara tünemiş birkaç siluetin -mahvolmuş?

mutlu?- farkedildiği hareket halindeki bir piramide taşıyan kızılımsı ağaç gövdelerinin Cézanne üslubuyla öne çıkarılması...

Zhao no 1 Olga'nın şaşkınlığını farkediyor.

– Bu tabloları yapan yoldaş, Parti sekreteri ve hepsi bu köyden olan, üç yüzü kadın, yedi yüz kişilik bir birlikten sorumlu Li Ksulan. Kendisi burada. İsterseniz tanışabilirsiniz onunla.

Tam bir sürprizler günüydü. Olga şaşkındı: üstüne üstlük bu sanatçı kadındı.

Kırış kırış ve yağlı, sürekli gülümseyen yüz karşısındaydı, simsiyah saçları kısa kesilmişti, kırk yaşlarında gösteriyordu ve bedeni tıknaz ve ağırdı, büyük olasılıkla otuz yıllık ağır çalışma koşulları nedeniyle elleri pürtük pürtük olmuştu: parti sekreteri yoldaş pamuk tarımı alanında çalışıyordu. Dışarıda uzaylı yabancıları görünce dehşete düşmüş, çömelik kadınlardan hiçbir farkı yoktu sanki. Sadece gözleri farklıydı: bu ıslak gözler hızla bütün salonu tarıyor, bedenleri delip geçiyor, daha sonra tekrar içlerine kapanıyorlardı. Gülümseyerek size bakarlarken endişeliydi bu gözler ama aslında dışarıya karşı bir özlemleri yoktu hatta Olga'nın, sonunda çizgilerinin uyumlu huzurunu bir duruş, bir tavır olarak algıladığı bu ilginç insanın içine doğru dalarak tamamen yatışıyorlardı. Tunç.

– Bu şahane tabloların ressamı siz misiniz? Hayran olduğumu itiraf etmeliyim.

Olga'nın bu yakın ilgisi Li Ksulan'ın canını sıktı; gülmeye başladı, Çinlilerde her şeyi saklayan zorlama bir gülüştü bu. Sorular: nasıl çalışıyorsunuz, ne zamandan beri resim yapıyorsunuz ve ne resimleri yapıyorsunuz, manzara mı, gördüğünüz ya da yaşadığınız sahneleri mi, düşlerinizi mi hayallerinizi mi resmediyorsunuz?

– Bu doğru belki. Gördüğümü resmetmiyorum ama uyuduktan sonra. Tarladan dönüşte yorgun oluyorum, çok fazla düş görüyorum, her zaman renkli oluyor bunlar; uyandığımda düşümde gördüklerimi resmediyorum. Yani tam olarak değil: tam olarak düşümü resmedemiyorum, tablo daha çok olmayan bir şeyi gösterir... düşlerim ve çalışma hayatım arasında bir şey... Aslında gerçek tarlaları fotoğraflar gibi gösteren tablolar yapmak için daha çok şey öğrenmem gerekiyor.

– Ama ben sizin tablolarınızı böyle, oldukları gibi seviyorum! Uykudan sonra resim yapma düşüncesi nereden geldi aklınıza? Akşam derslerinde mi öğrendiniz?

Li Ksulan'ın keyfi kaçmış gibiydi ve hızlı bir tempoyla Zhao'ya anlatmaya başladı. Olga izleyemiyordu.

– Yoldaş Li Ksulan okuma yazma öğreneli iki yıl oldu ancak. Çok sağlam bir eğitimi yok, kendisini mazur görmemi istiyor çünkü çok sade bir kadın o...

("İyi ki öyle, dedi içinden Olga. Yoksa beyin yıkamadan nasıl kaçabilirdi?")

– Ama ben başkan Mao'nun Yanan'da sanat ve edebiyatla ilgili yaptığı konuşmayı dinledim. Bu konuşmadan esinlendim, diye devam etti Li Ksulan Komünist Parti sekreterliği rolünü hatırlayarak.

– Öyle mi diyorsunuz?

Olga onu siperlerine kadar püskürtmeye kararlıydı ama kibarca tabii ki.

– Ya çocuklarınız, onların resimlerini yapmak istemediniz mi?

Nasıl bir düşünce bu! diyordu Li Ksulan'm şaşkın bakışları. Dört oğlu olmuştu, en büyüğü yirmi beş yaşına geliyordu ama onların resmini yapmayı hiç düşünmemişti.

– Hiçbir faydası yok bunun sizin de çok iyi gördüğünüz gibi. Sizin deha nız sadece yiğit ve saf bir köylü kadın dehası.

Sylvain keyifle izliyordu konuşmayı ve bu yaşlı köylüler için Modern sanat galerisinin kendisini etkilemesine izin vermiyordu.

– Bütün değeri de burada işte zaten. Cahil bir köylü kadının tek başına çağdaş resmi keşfetmesi etkilemiyor mu sizi? Evet dahi o! Gerçekten bayan Li, siz bir dahisiniz. Tablolarınızın fotoğrafını çekmeme izin verir misiniz?

– Hiçbir şeyi abartmayalım, diye devam etti Sylvain aynı şakacı üslubuyla, sizi büyüleyen bu kadın mı yoksa kendi hayalleriniz mi?

Li'nin bakışlarının hızla yön değiştirmesi, dosdoğru yabancı kadının gözlerinin içine bakma, daha sonra da gözlerini kendi tablolarına çevirmesi: her şey bir yana, bunlar belki de başyapıtlar...

konunun uzmanı olan yoldaş söylese bunu bir! Ama gene: bakışların kaçırılması, birtakım iç alanlara kök salması, kayıtsızlık.

Flaş. Foto. Flaş. Foto. Olga'nın hayalleri vardı belki ama makinenin yoktu: Paris'te görülecekti hepsi bunların... Hayır bu konuda yanılamazdı, bu Çinli kadın bir fenomendi.

Li ne yaptığını bilmiyor ama yapmayı biliyor. Lao-çe, Şuang-Çe ya da en azından yetenekli öğrencilerinden biri aynı zamanda bir pamuk üreticileri birliğinde Komünist Parti sekreterliğini de üstlenmiş olan ve insanlıktan uzak bir huzurun sürüklediği Van Gogh, Mondrian ve Cézanne olduğunu sanan ama insan doğasına aykırı bu kadın tarafından mı temsil ediliyordu? Ve gerçek bir Taocu olarak kimliğini bilmeyen var mıdır?

Dışarıda kalabalık uzaylı yabancıları bekliyordu... onlara geldiklerinde nasıl saydamsız gözlerle baktılarsa gene öyle bakıyorlardı. Olga sonunda bir şahsiyetle tanışmış olmanın zevkini zar zor saklayabiliyordu. Ne biçim bir yetenek! Li Ksulan o zamana kadar tanıştırılan az ya da çok şematik bütün kadın kahramanlara hayat veriyordu: ev kadınları, fabrika işçileri, kreşlerdeki çocuk bakıcıları, üretim rekorları kıran işçiler, eski revizyonist bilime karşı ezberledikleri derslerini anlatan üniversite hocaları.

– *Sonbahar* tablosunu hatırlıyor musunuz Sylvain, bir soyut biçimler piramidinde kaybolup giden kızıl yaprakları? Cézanne'ın *Sainte-Victoire dağı*'yla, daha önceki geometrik versiyonları yineleyen, yeşil, mavi, toprak rengi, siyah, tuğla rengi fırça vuruşlarını 1904 ya da 1905 tarihli Bâle yapıtıyla benzerliği görmüyor musunuz?

– Siz çok cömertsiniz. Hayalimizi genişletelim ve *Sainte-Victoire dağı*'yla benzerliği kabul edelim. Arkadaşınız Li hiç kuşkusuz ışık titreşimlerine duyarsız değil: belli bir kırmızı ve sarı ritmini kabul ediyorum ancak havayı hissettirebilecek yeterli derecede mavilik yok. Lafı eveleyip gevelemeyelim. Ve bakalım, görelim: nerede *La Crâne et le Chandelier*, *La Pendule noire*, *La Tentation de saint Antoine*, *Garçon au petit gilet*'nin çekiciliği... hani o uzun koluyla, hatırlıyor musunuz tabloyu? Size şunu söyleyeyim: sizin Madam Li'niz başarılı çünkü portrelerden, yüzlerden, bedenlerden kaçıyor. Mes-

lektaşlarından daha kurnaz, belki de hayali daha güçlü. Kendisiyle ilgilenebilecek zamanım olsaydı iyi bir soyut ressam olabilirdi. Ama insan yüzü, Cézanne'dan Matisse'e kadar gördüğümüz insan yüzü bir çaydanlık resmi, hatta bir ördek resmi yapamayan bizim o çok katı avangardlarımızın dedikleri gibi gerçekten bitti mi? Hiç ilgisi yok! Dişi Mondrian'lar ya da ne bileyim başka birileri olarak dünyaya gelen sizin Taocularınız boşluğu çizebildiklerinde, boşluğu beden ya da yüz kadar güçlü bir biçimde yansıtabildiklerinde yeniden ele alacağız bu konuyu! Onlara iyi şanslar diliyorum! Pozları ve sosyalist gerçekçilik ve yandaşlarının yalancı mermerlerini aşmaları gerekir. Bu iş çok uzun zaman alır!

Sylvain hiçbir zaman tatmin olmazdı. Gülmüyordu artık. Militanlık yapıyordu. Aslında haksız da değildi. Ancak ortaya çıkan şey yerleşik değerleri sarsmadan ama düşlerin kurallarına da teslim olarak değerlendirme yapmasını engelleyecekse ne yararı vardı bunun?

*

* *

– Çin'e mi gidiyorsun? Çinli kadınlarla ilgili bir kitap getir bize oradan. Bizim için. Seyahat masrafları benden, L'Autre Yayınları'na verme.

Bernadette uyanık ve etkin davranmıştı ve işte Olga Li Ksulan ve başka bazı kişiler sayesinde bu kitabı elinde tutuyordu. Bir kuşak içinde annelerinin bağlı ayaklarını ve melankolilerini çevik bedenlere, cüretli zekâlara hatta usta fırçalara dönüştüren bu olağanüstü kadınların portrelerini Feminist militanlarla birlikte yayınlayacaktı. *Yin* ve *Yang* dengesi belki de ancak şimdi gerçek oluyordu.

Olga Çin uygarlığının anasoylu ve anayerli uygarlıkların en önemlisi olduğunu kitaplardan öğrenmişti. Kültürel analizler enstitüsünde çok tartışmışlardı: "anasoylu aile", "ilkel komün" ya da "anaerki."

– Saf hipotez, diyordu Strich-Meyer, Engels'in "anaerki"nin ilkel, sıradan ve saf tekrarı. Buna karşılık iki taraflı soyzinciriyle "sınırlı ilişki" çok iyi bilinir: her bireyin iki referansı vardır: ataerkil

ve anaerkil. Bu iki yanlı dengeden ünlü dinamik simetri *yin-yang* çıkarılabilir isterseniz ama bilimsel olarak daha ileri gidilemez. Roman kurgusu dışında tabii ki.

Carole Wadani'ler arasmda kadınların yararına olabilecek bazı şeyleri derleme konusunda umutsuzluğa kapılıyordu. Martin'le birlikte incelediği bu kabilede evlilikler sadece dayı kızlarıyla yapılabiliyordu. Bu bağlamda olası bir anasoylu ailenin gecikmiş evrimi söz konusu olabilir ama Wadani gelenekleri *ying-yang*'ın zıddıdır: gerçek bir erkek egemenliği ve kadının aşağılanması!

– Çin'e gittiğin için şanslısın, anaerki konusunda yeni arkeolojik verileri var mı bak bakalım.

Olga bu konuyla ilgileneceğini vaat etti. Mitler kesinlikle gelenekleri kopya ederler ve bunlar içinde tercih ettiği bir tanesi vardı ki kadınlara gerçek yerini veriyordu. Hervé de önceki gün Ksian'da bir antikacıda İÖ I. Yüzyıldan kalma, aynı mitin oyma harflerle yazılmış olduğu bir dikilitaş baskısı buldu ve herkes birer tane aldı bunlardan. Kraliçe Tanrıça Nügua Yahve gibi evrenin kökeni değildir ama evreni yok olmaktan kurtarır ve kardeşi ve efsanevi hükümdar eşi Fuksi'yle birlikte yazıyı ve insanlığı yaratır. Hervé'nin gravüründe ikisi birlikte yer alıyordu: başları insan, bedenleri yılan şeklinde yaratıklar, eşit büyüklükte ve birbirlerinin yerine geçebilen, birbirlerine sarılmış ejderha kuyrukları, *yin* ve *yang*... hiçbiri ötekinden üstün değil.

– Sen işin farkında değilsin, Çince bilme şansın var ya da en azından öğrenme şansın var, tabii erkeklerin önyargıları söz konusu olmadan dişi bakış açısından kadınlara kesinlikle çok yararlı bu uygarlığı öğrenebilirsin...

Olga şaşkındı.

– Sen gene de araştır, bilgi edin! diye ısrar etmişti Carole.

– Feminist bir kitap bekleniyor, erkek egemenliğini reddeden ve bilim adamlarının bizden gizledikleri insanlığın mutlu kökenini yeniden bulan, özgürlüklerine kavuşmuş kadınların ilahisi! (Bernadette hiç bu kadar kararlı gözükmemişti.)

Bunun üzerine Zhao no 1 ve no 2 "yoldaş Olga için" Panpo prehistorya müzesini ziyaret edebileceklerini söylediler:

– Bizim arkeologlarımız 1953'te kazılara başladılar ve ataerkilliğin, özel mülkiyetin ve sınıfların ortaya çıkmasından önce ilkel ve anaerkil bir komün keşfettiler.

– Engels'in şakalarından biri daha! dedi Hervé.

– Ben broşürü okumayı tercih ederim, çok iyi hazırlanmış bence. Kazıları ziyaret etme zahmetine değmez, dedi Bréhal.

– Her zaman bir şeyler öğrenmek mümkündür, özellikle *mefhumu muhalifinden hareketle* (karşıtından çıkarsama yoluyla) diye bağladılar sözü felsefi bir tavırla.

Ve grup anaerkilliğe angaje oldu,

Kesin: Olga kitabını hazırlıyordu.

*

* *

Birkaç ay sonra röportaj gayret, çaba ve neşe içinde bitince metni tamamladığını Bernadette'e bildirdi.

– Şahane, bırak bana, hemen ararım seni.

İki hafta, bir ay: haber yok. Nihayet Bernadette'in asistanı Paule:

– Bu akşam lokalde, senin sunumun tartışılacak, epey zaman aldı çünkü kızların okuması gerekti, demokrasi, anlarsın ya. Tamam mı? Saat onda lokalde!

Sayısız kız "lokal"e gelip Bernadette'e evlilik, annelik sorunlarını, mesleki sorunlarını anlatıyordu. Ama geç oldu: kitaba geçelim mi?

– Hangi kitap?

Kızlar şaşırdılar, kimse bir şey okumamış. Olga Bernadette'e dönüyor.

– Ben okudum. İlginç. Tümüyle. Anaerkillik konusunda kuşkucusun...

– Aslında farklı görüş açılarını sergiliyorum ben, kesin bir karar verebilecek kadar uzman değilim bu konuda.

– Benim söylemek istediğim de bu işte: angaje olmuyorsun!

Olga şaşırdı. Entelektüel namus gene de...

– Bu işin uzmanlıkla hiçbir ilgisi yok, evet ya da hayır. Basit: insan bu gibi şeyleri içinden hisseder kadın olunca. (akneli ve camları kalın gözlüklü ufak tefek sarışın çok kesin.)

– Öyle mi? (Olga gerilemeyi daha mantıklı buluyor.)

– Bunun dışında, geçmişten söz ettiğinde kadm konusunda kötü bir imaj veriyorsun: depresyon, intihar ya da kendilerini kabul ettirebildiklerinde erkekler gibi davranıyorlar. (Bernadette bu konuda eleştirilerini bitirmedi.)

– Sadece gerçekti bu. Konfüçyüsçülükte başka türlüsü mümkün olabilir mi?

– Konfüçyüsçülük ya da değil! Hiç farketmez! Kötü bir imaj oluyor, Taocu annelerin yüzleriyle yetinebilirdin, çok var bunlardan ve çok daha güncel hepsi. (Bernadette içini boşaltıyor.) Sonuç olarak, sen gerçekten sevmiyorsun kadınları çünkü senin kitabından şu çıkıyor: kadınlar arasındaki aşk onları sıkıntılı ve intihara eğilimli kılıyor. (Bernadette çiviyi çakıyor.)

– Benim düşüncemi destekliyorsun ama şu da olabilir.

– Erkek propagandası! Ataerkillik bulaşmış sana. (Akneli ufak tefek kız gerçek bir militan.)

– İyi... (Olga anlamaya başlıyor.) Hoşunuza gitmiyor mu bu? Herkesin zevkleri farklıdır. Kitabı bana geri veriyorsun -zaten Autre yayınları istiyor- ve ben de sana paranı veriyorum.

– Hayır öyle değil! (asistan Paul işi düzeltmeye çalışıyor.) Söylemek istediğimiz senin Bernadette ve harekete kişisel olarak neler borçlu olduğunu anlatman için bir önsöz eklemen gerektiği.

Bu kadarı fazla. Bu kızlar Olga'yı tanımıyorlar. Taciz, işkence ha! Böylelerini çok görmüştür o; konsomolde sözgelimi. Ne var ki, *orada* ciddi bu iş, özgürlük riske ediliyor, önemsiz bir kitap yüzünden onur değil.

Nankin ve Luoyang şakayık doluydu. İnanılmaz kalın ve kokulu açık mor, lal, pembe, vişne çürüğü, beyaz iri başlar. Sokaklar, bahçeler kanayan ayçiçekleriyle dolu. Ayakta çürüyorlar ve bu renkli ölümde edepsiz, aptal bir kadının cinsel organının müstehcenliği vardı. Güzellik ne kadar kırılgandı ve nasıl birdenbire dar görüşlü, kaba saba bir nefrete dönüşebiliyordu! Hasta hırsın kırmızıları ve beyazları, Bernadette'in ve arkadaşlarının çılgın kafaları çürümekte olan şakayıklardı.

– Ama olmuyor, yavrum! diye haykırıyor Olga, militan yeniyetmeliğinin nefret ve öfke dolu günlerine dönerek. Bernadette

başkan Mao mu? Başkan olsa bile ben Çin'e başkanın önünde eğilmek için gitmedim, başkanın hanımının önünde eğilmek hiç söz konusu olamaz, açık değil mi durum?

Feminist diktatörlük mü yapıyorsunuz siz? O zaman yanlış adrestesiniz. Verin benim notlarımı, hadi bana *eyvallah*!

Genel bir homurtu. Çoğu Bernadette'ten yana tavır alıyor, ötekilere göre Olga belli ölçüde sağduyu sahibi.

– Biliyorsun, ben Bernadette'ten yanayım çünkü onun bir dairesinde bedava oturuyorum; yoksa... (Olga öğrencilerinden birinin sesini belli belirsiz farkediyor.)

Ama, Olga, kızma, bunlar dostça eleştiriler. Bunun dışında senin kitabın mükemmel bir çalışma, kesinlikle yayınlanacak. Son bir şey daha, az daha unutuyordum: "de Montlaur" soyadını kullanamazsın, kocanın soyadı bu, militan feministler hiç hoş karşılamazlar. (Bernadette inat ediyor, Sincap'ın öfkesini anlayamıyor besbelli.)

– Evlenmeden önceki yazılarında olduğu gibi "Olga Morena" adını kullanabilir, diye bir öneri getiriyor Paule.

– Hayır! (Bernadette pes etmiyor.) Baba soyadı da koca soyadı kadar maço.

– Deli misiniz nesiniz siz? Hemen verin notlarımı ve rahat bırakın beni! Babasoylu toplumu bu gece değiştireceksiniz, görüyorum bunu, yola çıktınız ama ben yokum bu işte! Evet yazılarım?

Sincap öfkeden tepiniyor

– Matbaaya gönderdik.

– Ciddi olalım! Siz sadece tek bir kafa mı görmek istiyorsunuz? Sizin öğretinize uymayan her şey erkeklik organına tapma, pis bir penis oluyor öyle değil mi? Kusturuyor mu sizi? O zaman gidin kusun, haydi! Sizden başka feministler de vardır mutlaka.

– Yok.

– Doğru, belki de yok, dedi biraz kendine gelen Sincap kapıyı vurup çıkarken.

Bu onun Çinli ya da Çinli olmayan feminist militanlığının sonu oldu. Siyaset bitti: yalnızlık, yaşamın küçük mutlulukları ve mut-

suzlukları. Beden madde dışı varlığı düşünebilir, madde dışı varlık gruplardan kopar, hüzün açık seçikliği umut eder.

Çin röportajını yapıtı bir anlamda gaspeden Militan feministler yayınladı. Olga boş verdi ve hiç ilgilenmedi bir daha bu meseleyle.

*

* *

Bununla birlikte burada Panpo kazılarında dikkatle dinliyor. Elli bin metrekareye yayılmış -"sadece" bin metrekaresi ortaya çıkarılan- anaerki her gün görülmüyor. Yaklaşık sekiz bin yıllık bir köy: İÖ altı bin yıl!

Otuz yaşındaki genç kadın, kendi kendini yetiştirmiş tarihçi Çang Çudang

Engels'in *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* adlı yapıtını okuyor.

Atalarımız darı, kolza, yabani ot yerlerdi. Kadınlar tarlada çalışırdı ve o dönemde esas olan bu çalışma onlara siyasal yaşamda baş rolü vermiştir.

– Ya erkekler?

Hervé artık rahat durmak istemiyor gibi.

– Erkekler avcılıkla meşguldü. Daha sonra hayvan yetiştirmeye başladılar.

– Ah evet, çömlekçi işlerinin üstüne kazınmış küçük penisler görüyorum. Anaerkillikte tanrı Phallos mu yüceltiliyordu?

Hervé küstahlaşır ve Zhao 1 ve de Zhao 2 söylediklerini çevirmeye cesaret edemezler.

– Köyü çevreleyen Zhanhe ırmağı balık doluydu, diye devam eder Bayan Çang sakin bir tavırla. Sizin çömlekçi işlerinde gördüğünüz uzun şekil köyün totemi olan balıktır.

– Basite kaçan yorum.

Stanislas başlayan ama çok çabuk bitecek olan Phallos sembolizmi tartışmasında Hervé'ye katılır.

Siyah balıklar, kırmızı balıklar, kahverengi balıklar, çiftleşen balıklar; iki balık arasına sıkışmış insan yüzleri. Sonra balıklar soyutlaşıyorlar: kare, üçgen, yuvarlak. Balıklar nihayet delirmeye başlıyorlar, dönüşüm geçiriyorlar: zürafa, fil, vahşi kuş oluyorlar.

– Her halükarda kaplarda kadın tırnağı izleri bulunuyor. Bu demektir ki kadınlar sadece çiftçilikle uğraşmıyorlardı ama aynı zamanda kap kacak üretiyorlardı ve kesinlikle kutsal bir görev olan yemek pişirme görevini üstlenmişlerdi.

Dolayısıyla yoldaş Çang Bernadette için bir feministtir. Hikâyesi kusursuz bir mantık yüretme iddiasmda:

– Kadınlar kaplarla su çekiyorlardı: dolayısıyla kadınların bazı çekim kanunları konusunda ampirik bilgiye sahip oldukları anlaşılıyor ("Bizim çocuklarımız gibi" diye belirtti Sylvain), oysa kapta yemek pişirme adeti buharı tanıdıklarını gösterir ("Ve işte Çin'de kadınlar bu şekilde termodinamiği keşfetmişlerdir!"- Sylvain eğlenmeye devam ediyor). Bütün bunlar ilkel anaerkil toplumda kadınların önemli bir teknoloji düzeyine gelmiş olduklarının işaretidir.

– Ya! der Olga.

Dört erkek yenilgilerini itiraf etmek zorunda kalırlar. Ama rehber en sağlam argümanını sona saklamıştır.

– Burada köyün içindeyiz. Ayaklarınız avcılık ve çiftçilik yapan erkeklerin ve kadınların geceleri bir araya geldikleri ocakların çevrelediği büyük ninenin evinin toprağına basıyor.

– Niçin?

Hervé kötü ruhları oynamaya karar vermiş ama iki Zhao sessiz kalıyor.

– Şimdi köyden çıkacağız ve iki bölgenin bir hendekle ayrılmış olduğunu göreceksiniz: yer altı mezarları ve çömlekçilik işleri. Anaerkillik özellikle yer altı mezarlarıyla kanıtlanıyor.

– Anne, ölümdür (Hervé, kesinlikle.)

– Kadınların mezarlarında öbür mezarlara göre daha çok mezar eşyası bulunuyor: kap kacak, bilezik, kemik saç tokası, düdük.

– Fahişe pazarı! (Herve.)

– Kime çalacaklar düdüğü? (Sylvain.)

– Çocuklara, aptal! (Stanislas.)

– Çocuklar kadınlarla birlikte gömülüyor, bebekler yeraltı mezarlığına gömülemiyor, evlerin yanında bulunan kaplara gömülüyor.

– Bebekken ölmeyi tercih eder miydim acaba diye düşünüyorum. (Hervé.)

– Şşşt! (Olga.)

– Burada erkekler ve kadınlar aynı yerde gömülü. Ama gene Ksian bölgesinde, biraz uzakta başka bir kazıda başka bir yeraltı mezarlığı bulundu; ortada Anne ve çevresinde "aile"nin öteki bireylerinin iskeletleri. Hiç kuşkusuz iki aşamalı bir cenaze töreni söz konusuydu: önce her iki cins için ayrı mezarlar hazırlanıyordu sonra bütün aile ölünce büyük anne çevresinde düzenleniyordu mezarlar. Kurban yok: şiddet izleri taşıyan iskeletler yok. Özel mülkiyet yok. Ataerkil iktidar yok. Politika ninenin evinde hep birlikte kararlaştırılıyordu. Ortada anne ve uygarca uzlaşma. İlkel anaerkil komün buydu işte.

– Akla uygun gözüküyor. (Olga)

– Çok fazla uyum söz konusu, bu bakımdan gerçekliği kuşkulu. (Sylvain kuşkucu.)

– Merkezde bir annenin olmasını uyumlu mu buluyorsunuz siz? Ben daha temkinli düşünürdüm bu konuda! (Hervé karşı propagandasına başlıyor.) Soru bayan Çang: merkezinde *bir* annenin bulunduğu aile nerede bitiyordu ve bir *başkası*'nın ailesi nerede başlıyordu? Merkezde *iki* anne düşünülebilir mi ve cevap olumluysa ikisi arasmda ne gibi şeyler olabilir? Ben kendi kendime soruyorum bu soruyu. *Size* de soruyorum. Ayrıca başkan Mao da benim gibi düşünüyor galiba: öncelikle o dönemde kadınların iktidarı konusunda yoldaş Çang kadar açık seçik düşüncelere sahip olmadığını itiraf ediyor; ve özellikle de büyük bir bilgelik göstererek esas gerçeğe sarılıyor: Bir her zaman Ötekini yer ve Öteki de Bir'i yer.

Ve cebinden Mao'nun bir metnini çıkararak yoldaş Sinteuil'ün bilgileri karşısında büyük bir şaşkınlık geçiren tarihçi kadına okumaya başlar.

– *"Önce erkekler kadınlara tabiydi ve daha sonra işler tersine döndü ve kadınlar erkeklere tabi oldular. Tarihin bu aşaması aradan yaklaşık bir milyon yıl geçmiş olmasına rağmen henüz aydınlatılmış değil.* (Hervé:

"Bir milyon yıl, saçma!") *Dünyada biri ötekini yer, biri ötekini devirir...*" (Hervé: "Görüyorsunuz, başkan taraf tutmuyor: ne maço, ne feminist, *yin* ve *yang*, benim gibi değil mi yoldaş eş?")

– "*Dünyada biri ötekini yer, biri ötekini devirir...* ", diye tekrarlıyor yoldaş Çang rüya görüyormuş gibi.

4.

Çevresindeki duvarları daha da güçlendirmek için ödünç alınmış söylemlere teslim olmuş gibi gözüken bu yavan Çin'in muamması mı? Üç kurnaz yaşlı çocuk ve her şeyi eğlenceli bir bahaneye dönüştüren Hervé'yle birlikte karmakarışık grupları mı? Olga tuhaf bir biçimde şaşkın hissetmeye başlıyordu kendisini. Yabancı bir ortamda -düşman değil, hayır, kesinlikle düşman değil, ama kapalı, ilginç- yaşandığında normal olmalı bu. Geçenlerde bir buzulda yaşamak zorunda kalan uçak kazasından kurtulan insanlardan söz edildi: erzakları tükenince sonunda birbirlerini yemişler. Ama yamyamlık çok daha önce nefret, hor görme, aşağılamalarla başlamış. İnsan soyu psişik bir yamyamlık uygulamaya devam ediyor; uygarlık bedenlerin kurban edilmesine izin vermiyor ama sokaklar yaralı, ruhları öldürülmüş insanlarla dolu. Ruhun varlığına inanmak koşuluyla tabii ki ancak herkes kabul etmiyor ruhun varlığını. Meğer ki psişik yamyamlığın başladığı ruhun reddedilmesi olmasın bu!

Olga hatıraları arıyordu ve Çince konuşmaya çalışıyordu. Luoyang yakınlarındaki Longmen mağarasını süsleyen muazzam Buda heykellerine tırmandı ve dikkat ve uyanıklık yoluyla akıl hastalığının nasıl iyileştirilebileceğini anlatan eski karakterleri çözdü. Orada bulunan Hunan'lı bir köylü kadın laf attı kendisine:

– Bu Buda'ya yaklaşırsam romatizmam geçecek ama ölümsüzlüğe kavuşacak mıyım? Ne dersin yoldaş?

Taocu Çin ölümsüzlüğüne kesinlikle inanıyordu; bu umut Çin Budacılığına damgasını vurmuştu oysa Hindistan'da ölümden sonraki bir yaşama inanmıyor insanlar. Ama her şey bir yana Laoçe kendi öğretisini yaymak için Batıya doğru bir öküzün sırtında gitmemiş miydi ve oradan getirdiği Budalar Tao'nun ölümsüzlüğünün biraz barbar, basit bir versiyonu değil miydi?

– Ben gene de ölündüğüne inanıyorum; bununla birlikte Buda'ya inanan ruhlar dolaşıyorlar ve başka bedenlere geçiyorlar...

Olga uzun uzun açıklamalara girişmişti ve bunlar hem yararsızdı hem de anlaşılmıyordu.

– *Wai guo ren, Wai guo ren!*- "Yabancı bir kadın, yabancı bir kadın!" diye haykırdı şaşkın köylü kadın... bu saçmalıkları hemen anlamıştı ve var gücüyle kaçıyordu.

Olga her şeye rağmen büyülenmişti: "Önce Çinli sandı beni!" Dehşet içinde yakınlarına doğru koşan zavallı kadını filme çekecek zamanı zar zor bulabildi.

Dans eden Buda fotoğrafı. Başını yana çevirmiş başka bir Buda fotoğrafı. Yarısı kadın yarısı kaplumbağa masal hayvanı.

Sadece günlüğüne bakan, cüce bir Buda'nın üstüne oturmuş Armand'ın fotoğrafı. Olga'ya kesinlikle yüzünü göstermeyen Stanislas'ın fotoğrafı: Stanislas makineye her zaman sırtından gösterecektir kendisini. Sylvain ve Hervé'nin fotoğrafı, ayrı ayrı çekilemez onların fotoğrafları, her zaman yan yana dururlar... konuşmadan anlaşan, birbirlerine dirsek vuran ve gülen suç ortağı oyuncular... Tabii ki ayrı ayrı da çekebilir onların fotoğraflarını ama gerilemek, gruptan ayrılmak, belli bir açı bulabilmesi gerekir. Hayır, bu kadarı yeterli, zaten bütünden yeteri kadar ayrılmış durumda (bütün diye bir şey var mı ki zaten?). Bir grubu birleştiren, ayakta tutan tuhaf meraklar, aşırı düşkünlüklerdir, buna hayranlık, coşku, kendinden geçme denir. Tuhaf bir biçimde, onların hacı takıntılarını dağıtmakta olan Çinlilerin sinirli ve sonuç olarak yapay coşkusudur. *Maintenant* Çin dönüşü yaşayacaktır belki ama *Maintenant* zihniyeti kesinlikle yaşamayacaktır. Saplantı kuşkuculuğa dönüşüyordu, grup dağılıyordu.

Flaş. Mağarada fotoğraf: Hervé keyifli Sylvain'in kulağına bir şeyler fısıldıyor. Flaş. Foto: Stanislas bir dikilitaşı seyrediyormuş gibi yapıyor ama aslında iki arkadaşa doğru katil bir bakış atıyor. Flaş. Foto: Bréhal dolmakaleminin üstünde esniyor.

Gece üç yaşlı çocuk, "çok katı ve çileci" düşünceler içinde odalarına dönüyorlardı. Hervé ve Olga seçkin konuklara ya da eşleriyle birlikte seyahate çıkan çok soylu kişilere ayrılmış en lüks dairelerin en iyi yataklarında yatma hakkına sahiptiler.

– İyi uykular, bu uzun ve yorucu günden sonra sevişemeyiz, değil mi?

Hervé kibarca sırtını dönüyor ve anında uykuya dalıyordu.

– Öbür üçüne karşı çirkin buluyorsun bunu belki değil mi?

– Bir anlamda öyle. Sence değil mi?

– Öteki üç kişi ilgilendirmiyor beni.

– Haklısın, iyi uykular.

Sessizlik.

Bereket versin, ilginç bir biçimde fotoğraf ve dahası sinema muhataplarımız. Sessiz olduklarından tepkisiz gözüküyorlar. Ama bakışlarınızı zaptediyorlar, ilginizi çekiyorlar ve karşılık verirken onları sandığınızdan daha açık seçik, daha güzel ve daha başarısız biçimde vurguluyorlar ve sergiliyorlar. Fotoğraf özellikle ayırdeder. Böylesi bir uçsuz bucaksızlık sizi yutarsa ayırdetmek esastır: sizi güneşin altında erimekte olan devasa bir yığının içinde kaybolmuş bir pirinç tanesine indirgeyen sayısız baş, bir yığın tunç, heykel, güzel yazı ve slogan. En zor olanı da yüzleri seçmek, ayırmak. Sözgelimi çocuk yüzleri: pırıl pırıl bir çekicilik, objektifiin menzilindeki bir aşk.

*

* *

Olga çocukları sevmediğini sanıyordu. Çocuklardan nefret etmiyordu, hayır, sadece kayıtsız ve ilgisizdi onlara karşı. Sözgelimi asla bebek oyunları oynamamıştı ya da daha doğrusu o kadar az oynamıştı ki çocukluğunun tek ve biricik bebeği Aurore mahçup oyunlarıyla zahmetsizce büyümüştü ve seyyah kadının onuruna ana babanın divanında (kitsch üslüplu) saltanat sürüyordu. Auro-

re'un yerini arabalar, trenler ya da minyatür uçaklar almamıştı henüz. Sadece ve doğrudan doğruya kitaplar almıştı. Ve de yüzme ve tenis. Tümünde ciddiyet ve yüksek performans. Olga "laçkalık"tan nefret ederdi ve bu yüzden on iki yaşında en iyi arkadaşı Hélène'le bozuşma noktasına kadar gitmişti çünkü Hélène sürekli çocuk arabalarını iten annelerin peşindeydi. Erkek kardeşi yetiyordu ona kesinlikle, Olga onun kaprislerinden, ağlamalarından ve akıntıya kürek çekmelerinden bıkmıştı, öte yandan annesini de sürekli meşgul ediyor ve babasını da aylak bırakıyordu. İkisi, baba ve Olga sıkıntıları kesinlikle bitirmeye ve boş vakitlerini futbol maçlarında ya da akşamları konserlerde ve tiyatrolarda geçirmeye karar verdiklerinde bitti bu iş. Kısacası çocukları sevmediğinden kesinlikle emindi.

Küçük Çinliler başka bir şeydi. Güzel: mükemmel bir ovallik, mimoza yanaklar, gözlerin yerinde iki eğik delik, sürekli şarkı söyleyen, gülen küçük ağızlar. Bilge insanlar: Luoyang ya da Şanghay'da bir halk şenliğini izleyin, her zaman banklarda şaklabanlık yapan bir Amerikalı, İngiliz, Fransız diplomat çocuğu görürsünüz... Ana-babaları uzaktan bağırıp çağırarak yanlarına gelmesini isterler çocuklarının. Normal mi? Hiç değil çünkü hiçbir Çinli çocuk en küçük bir gürültü çıkarmaz ama kendinden geçerek ya da kimi zaman kederli ve şaşkın bir halde evreni seyreder. Terbiyeli, kimseyi rahatsız etmeden, sevimli ama hiçbir biçimde şefkat beklemeden... Bir başkasının avcunda karakterleri okşamakta olan küçük bir elin büyüleyiciliği. Atılan muzip bir bakışın şakası ve daha sonra bu kadar özgürlükten panikleyerek anında kaçış... Babalarının hüzünlü bakışlarıyla daha ciddileşen küçük çocuklar: aslında Olga bu hüzünlü ifadeleri sadece Akdenizli kadınlarda ve Çinli erkeklerde farketmişti. Aynı yaştaki ağır ve beceriksiz erkek çocuklarına göre daha hareketli, uyanık küçük kızlar bütün anaokullarında bütün oyunları yönlendiriyorlardı. Ve Pekin Operası'nın ebedi ve acımasız makyajıyla *Maintenant*'ın oldukça şaşkın yoldaşlarını bir tür aşırı hareketli dansla masum bir şekilde selamlıyorlardı.

– Bu küçüklere hayranım, deyip duruyordu artık sadece küçük, şaşkın kafaların, fırça tutan küçük ellerin, dans eden küçük ayakların, trans halindeki küçük göbeklerin fotoğrafını çeken Olga.

– Bunların büyüleyici olduklarını itiraf etmek gerekir, diyordu Hervé, ne zaman televizyonda Pampers yatakları reklamı görse Sinteuil'in kriz geçirmesine tanık olan karısının şaşkın bakışları altında.

Her halükarda atlatmak mümkün değildi onları. Her komün, mahalle, köy ya da kentte ziyaret edilmesi gereken en azından üç çocuk bahçesi ya da kreş vardı. Ve bütün alınması gereken haplarla ilgili levhaların asılı olduğu eczanelerin önünde delegasyonu durdurarak gururla sergilenen gebeliği önleme çabalarına rağmen Çinli yoldaşların sayısı durmadan artıyordu büyük olasılıkla. Ve gebeliği önleyici hapların satıldığı eczanelerden çok çocuklarını göstermek kesinlikle çok daha gurur vericiydi onlar için.

Şangay hastanesi jinekoloji servisi: yorgun ve mutlu üç anne-annelik çirkinliği siliyor. Flaş. Foto.

– Adı ne?

– Küçük Ok

– ... ?

Flaş. Foto.

Başkan Mao'nun bir şiiri: *"Titreyen uçan oklar/her zaman yapacak ne çok işimiz oldu/yer gök devrimde-zaman kısa/on bin yıl çok uzun zaman/anında müdahale..."*

Çocuk on bin yıla karşı çıkmaya bu ezici davete karşılık verebilecek mi?

– Sen bu şiiri çevirdin, Hervé, hatırlıyor musun?

– Tabii! Selam, Küçük Ok.

Yeşimtaşı Bıçak, Küçük Ok'un ablası geldi. Yeşimtaşı Bıçağın şiirsel kaynağına kadar gitmeye çalışmayacağız. Foto. Flaş. Altı yaşında mı? Belki. On iki yaşında gösteriyor.

– Bu çocukların özellikle kızların son derece olgun olduklarını anlamıyor musunuz?

Bréhal uyanıyor, akıllıların, zekilerin gizemini hiçbir zaman ihmal etmemiştir.

– Kesinlikle, bu konuyla ilgili bir teorim var, diyor Olga. Vurgulamalı bir dil konuştuklarını biliyor musunuz? Küçükler altı ya da yedi yaşından başlayarak vurgulamaları yapabiliyorlar -bütün dünyada böyledir bu ayrıca- daha sonra sesbirimleri ve tabii ki sözcükleri, tümceleri vb ayırıyorlar. Oysa bizim dillerimizin bu vurgularla hiçbir ilgisi yok; sözcük vurgulamaları anlamlandırma konusunda hiçbir işimize yaramaz bizim: Fransızcada "chaise" (iskemle) sözcüğünü telaffuz ederken sesinizi yükseltirsiniz ya da alçaltırsınız ancak değişen bir şey yoktur her zaman bir iskemledir söz konusu olan. Buna karşılık Çincede "*ma*" yüksek, alçak, düz, nötr ya da zigzaglı telaffuz edildiğinde beş farklı anlam alır.

– Lafı nereye getirmek istiyorsun?

Hervé bu dil klişelerini dinlemekten sıkılır.

– Acele etmeyin, geliyorum! Çocuk anlamlandırma konusunda becerebildiği bu vurgulamalardan yararlanıyorsa ve bunları altı aylıktan itibaren yapabiliyorsa bu demektir ki iki yaşında değil altı aylıktan itibaren dile nüfuz ediyordur -en azından bu açık seçiktir.- İki yaş Fransız, İngiliz, Rus vb çocukları için geçerlidir.

– Eee?

– Eeesi şu, Çinli çocuk çok küçük yaşta konuşma sistemi içinde bulur kendini, ana sütünden başlayarak ve ana sütüyle birlikte simgelerle eğitilmiş ve terbiye edilmiştir. Bebek annesiyle sıkı fıkı olması sayesinde deyim yerindeyse şarkı söyleyerek öğrenir dili; kendisini ifade etmek için bir ya da iki yaşını bekleyerek gömmez dili. "Ben sadece annemden beslenirim" diyor Hervé'nin alıntı yapmaktan çok hoşlandığı biri. Diyorum ki her Çinli bebek *Tao tö king*'in potansiyel öğrencisidir; şarkı sözcükleri gibi annesinden beslenir, müzik sütü dile bağlar. Dikkatinizden dolayı teşekkür ederim, bu günlük konferans sona ermiştir.

– Ama anlattığınız hikâye olağanüstü ve çok da anlamlı geliyor bana! Kaynaklarınızı verin bana, lütfen, Olga, bu konuda araştırmalar, incelemeler yapılmıştır sanıyorum, öyle değil mi? (Bréhal iyice uyanmıştır.)

Şangay anaokulu çocuk bahçesi tümüyle Olga'nın çevresinde dönmektedir. Kesimi yelpaze biçiminde, uzun, blucin eteği, sarı

pamuklu kumaştan, önü işlemeli, yakalı gömleği, kestane rengi, kadife kısa ceketi ve portakal renkli, su geçirmez bezden Çin şemsiyesi egzotik ve sade, eksantrik ve de ağırbaşlı bir görünüm veriyorlar ona... kadınlar belli belirsiz ve ölçülü bir şekilde bakıyorlar ona ve çocuklar da ilke olarak ev dışında yasak olan içten okşamalara yönelmek istiyorlar onun karşısında. Foto flaşlar yapamıyor artık. Küçücük yanaklara dokunuyor, saçlara ve kulak arkalarına öpücükler konduruyor. Tahrik olan çocuk bakıcılarının gülmeleri.

– Çok ileri gidiyorsun. Sen de çok iyi biliyorsun ki Çin'de sadece uyuyan çocuklar öpülür. (Hervé.)

– Bir çocuktan... Çinli... daha heyecan verici bir şey olamaz. (Olga.)

– Olur, iki çocuk. (Hervé.)

– Ben bir tane istiyorum. (Olga.)

– ... (Hervé.)

– Doğru. (Olga.)

– Sen? (Hervé.)

– Ben. (Olga.)

– Ya sen? (Olga.)

– Fikir estetik olarak ilginç gözüküyor. Uzaktan bakıldığında. (Hervé.)

– Ben çok yakından bakmak isterdim. (Olga.)

– İzin ver öpeyim seni. (Hervé.)

– Ben ciddiyim. Çok. (Olga.)

– Vaktimiz çok. (Hervé.)

*

* *

İnsan uzaklaştığını sanır ama iyi bir yolculuk her zaman ebedi dönüştür. Tabii ki bizi söz konusu yerin yeni bir yer olmadığına inandıran, başka bir yaşamda -mümkün olmayan, hoş, çalkantılı ve unutulmuş yaşam- uzun süre gördüğümüz bir manzaranın yeniden ortaya çıkışı olan bazı gelip geçici sanrılar dışında, bu türden istisnalar dışında ebedi dönüş mekânla değil zamanla ilişkilidir. Böylece yolculuk zevkin doruğu olduğunda ya da bıkkınlık verdi-

ğinde zaman sizin kendi içinize kapanmanıza neden olur, kendi içinde bir kısır döngü haline gelir.

Ah, zaman çarkı, onunla boy ölçüşmeye kalkışmayan var mıdır! Ama en vecizi -bir anlamda en fazla dönüp duranı dolayısıyla umutsuz güç ama insanüstü huzur ebedi dönüş deneyiminin gücüyle en fazla yoğrulmuş olanı- Borges'tir. Her şeyi okumuş, her şeyi eğip bükmüş, her şeyi yeniden yazmıştır.

Astrolojik çevrimlerin Platon'u esinlediğini anladı. Buna karşılık en çok bilinen ve en dramatik ebedi dönüşü yönlendirmiş olan muhtemelen *n* sayıdaki elemanların sonsuza kadar birleşemeyecekleri konusundaki cebirsel tespittir: Nietzsche'nin tespiti. Gerçekten de sonlu sayıda tanecik sonsuz sayıda kombinezon veremez. Ama sınırsız bir zaman içinde olası bütün düzenler ve durumlar sonsuz sayıda oluşacaklardır. Nihayet Borges'in en fazla önemsediği "en az ürkütücü, en az melodramik ama en az hayal edilebilen" hipotez: çevrimler birbirlerine benzer ama tıpatıp aynı değildirler. Şimdi'yi gören her şeyi görmüştür: "Edgar Poe'nun, Viking'lerin, Yahuda İkaryot'un ve benim okuyucumun kaderleri belirsiz bir biçimde tek ve aynı kaderdir." "Olası tek kader": "Dünya tarihi tek bir insanın tarihidir."

Bununla birlikte Borges Herakleitos'u unutmuş. Niçin? Herakleitos tam bir Yunanlı değildir, o kadar alçak da değildir, tam anlamıyla ölümsüz de değildir. Sadece büyüleyici ve hafif, karanlık, düş kırıklığına uğramış, uyumlu. Çinli mi? Belleği uykuya dalmış bu ülkenin tekerlek biçimindeki kaderi belki de Herakleitosvari bir kaderdir. Çocukluğun geçici dengesi içinde umudun alçaklığını ve de umutsuzluğun acısını yok eden bir edebi dönüş. Ve yetişkinlerin çocuk yapmak için sahip oldukları ilkel ama gizemli yetenekte. Ne demektir bu?

"Aion pais esti paizon, pesseuon."

Karanlık büyücü Herakleitos soyunu -ve sonsuzluğu- tek bir cümlenin bütünüyle mümkün ve bütünüyle yetersiz binlerce çeviri gibi alışılmamış ve hoş bir şekilde doldurmuştur:

"Zaman çocuk yapan, oynayan bir çocuktur."

Çocuk oyununun sapkın kaygısızlığı: çevrimsel zaman onun gibidir, bizi eğlendirerek bitirir ama bu çemberin sonu yoktur çünkü bütün oyunlar oyuncularından sonra yaşarlar ve yeni oyuncular seçerler; oyunlar dünyayı yapılandırırlar ve ancak saf ve megaloman oyuncular dünyayı kendilerinin yönlendirdiğine inanırlar.

Zaman çocuk yapar. Bir çocuk gibi zarları, piyonları, topları, uçurtmaları, hesap makinelerini hareket ettirir. Ve yeniden başlar.

Dahası? Zaman gerçek anlamda çocuk yapar. Zaman doğurur. Burada bir kesinti tekerleğe bir işaret koyar ama durdurmaz onu: ölüler kuşaklara eşlik ederler ve onları yeniden harekete geçirirler. Ama yaratıcılığı oynamakla ilişkili yüce oyunda insan tam anlamıyla çocuk olmakla birlikte örtük biçimde oyunun kurallarını belirleyen ölümden söz etmez. Çünkü esas olan oyunun sürmesi, ölümü içine almasıdır.

Hayır insanın varlığı kalıcı bir nitelik değildir. Bir çocuğa bakmışsanız, çocukluğun ve çocuk doğurmanın ne olduğunu biliyorsanız her türlü üre(t)menin ölüme karşı fazladan bir kurnazlık, bir yetkinlik ya da aşağılanma, en iyi ve en kötü koşullarda bir diriliş olduğunu da bilirsiniz.

Çocuğu içine alan ve onu yeniden oluşturmak için ona dönen ebedi dönüş değişken bir sonsuzluk fikridir. Kaygısız. İstikrarsız bir ölümsüzlük. Değişken. Barok bir sonsuzluk. Akışkan gülüşleriyle bu Çinliler bilinçdışı olduğundan sakin bir barok özelliği taşıyorlar. Avrupa baroku da büyük olasılıkla İsa adlı bir çocuğu öldürmemiş olsaydı Herakleitosçu olacaktı. Çocuklar ve çocukluklarla kaynayan Çin'de sonsuzluk ölümü minimize eder, onu bir oyuna indirger. Dayanılmaz hafiflik. Görünmeyen İsa. Dolayısıyla *küçük* benzerliklerle ve *küçük* farklılıklarla oynar: kendinize gelin, hiçbir şey trajik değildir, zafer kazanmış da değildir, sadece bir ritimdir söz konusu olan. *Büyük* benzerlikler-farklılıklar akışı içinde kesişirler: bunlara devrimler denir, tarihi belirlerler. Ölümlü. Gülen çocukları ne yatıştırabilir? Çocukların ebedi dönüşü bir anne düşüncesi midir? Herakleitos'ta anaerkillik takıntısı mı vardır?

Bununla birlikte doğuran bir çocuk oyunu olarak ebedi dönüş trajikliğinin dölleme yükünü alır ve onu aşağılamadan ve yüceltmeden bütün çocuk oyunlarının tanıdığı ciddi anlamsızlığı verir ona.

Buna göre Çinli Herakleitos zirvede olsun, düşkün bir döneminde olsun ne üzebilir ne de sinirlendirebilir. Kendisine, *aion*'una "çöküş döneminde (bugün yaşadığımız gibi) hiçbir aşağılamanın, hiçbir felaketin, hiçbir diktatörün bizi etkileyemeyeceği güven"e ebedi dönüşünü kabul ettirmek için Borges'e herkesten daha çok yakındır.

O halde Borges Herakleitos'u niçin unuttu? Çocuklar sıkıyor muydu onu acaba? Çocuklu bir adam olmak için yaratılmamış mıydı? Tersine, belki kendisi çocuktan başka bir şey değil miydi?

*

* *

Olga, gönlü bu yüzlerle dolu, kalbi hüzünlü ama ona ebedi dönüş düşleriyle dolu olarak ayağını arkadaşı Yang Guifei'nin sıcak banyosuna attı. Bu küçük melekler onu sonunda saate karşı yarışından kurtarmışlardı -her zaman daha çok bilmeye, daha çok şeye sahip olmaya, daha çok var olmaya doğru yönelmişti: süre çizgisine oturduklarında bütün fiiller sayı, niceliksel yarış olur. Ve onu ne bulacağını henüz bilemediği zamanın dışına atmayı (biraz şaşkın biraz neşeli) başarmışlardı. An, belki de sadece arın bir kıvrımı.

Bu sıcak kaynak -Zhao no 1 ve Zhao no 2 kırk üç derece olduğunu söylediler- Ksian'a bakan Siyah at dağından fışkırıyor. İmparatorlar İÖ I. Yüzyıldan beri, Han'lardan bu yana oraya yıkanmaya gitmişlerdir. Efsane saraylar zevk konusunda uzmanlaşmış eşlerin ihtişamlarını barındırıyor: Sıcak Kaynak sarayı; Görkemli Saflık sarayı.

– Yoldaş Sinteuil ve eşi güzel Yang Guifei banyosuna davetliler. Bu bir sürpriz ve bir armağan, biz bu Görkemli Saflık sarayını çok az açarız. (Zhao no 1 ya da no 2 -hangisi olduğu bilinmiyordu- haberi jeopolitik bir zafer gibi bildirdi.) Öteki yoldaşlar ne yazık ki sadece hamamlara davet edildiler ama "ne yazık ki" dememem

gerekirdi çünkü Çin halkının hangi olağanüstü koşullarda (ne de olsa!) geçmişte zenginlerin bir ayrıcalığı olan şeyden yararlandığını görecekler.

– Banyo yapmam söz konusu olamaz. (Bréhal'in karşı çıktığı bir şey daha.)

– Niçin olmasın? (Sylvain ve Stanislas daveti kabul ediyorlardı.)

Buhur partnerin banyosunu güzel kokularla dolduruyordu ve tavanlıklı yatağı Olga ve Hervé'nin tanımakta zorlanacakları onarılmış eski bir ipeklinin görkemli mavi-gri nüanslarını sergiliyordu. Sıcak su havuzu kanat açmış bir kelebeğin kıvrımlarını kucaklıyordu. Sadece suya dalma düşüncesi bile canlandırıcı etki yapıyordu.

– Ama tao değil bu. (Hervé.)

– Bu lüksü korudular ve gururlanıyorlar bununla. Göreceksin, kısa süre sonra eski tarihlerini canlandıracaklar ve o zaman dogmatizm bitecek. (Olga.)

– Akıl yürütmeyi bırak, zevk al! (Hervé.)

– Bu su afrodizyak galiba! (Olga.)

– Dur. Mükemmel! Yoldaşlar doğru söylüyor! (Hervé.)

Kendilerinden geçmiş zıplıyorlardı.

– Beklerler bizi, biliyorsun değil mi, çıkmamız gerekir.

*

* *

Bugün kim kimi seviyor? İnsanlar kendin gibi mi? İnsan yok çünkü kendi yok. "Kendi" yoğun, yararlanılabilir, biraz denetlenen ama özellikle çok esnek, bir iç mekânda, kendine ait bir odada barınabilen bir anlayıştan fışkırıyor. Bu yetenek nereden gelecekti? İyice düşünüldüğünde çok özel bir biçimde ortaya çıkabilirdi ancak. Hatta dünyanın ilk harikası olabilirdi... Mısır piramitlerinden, Semiramis asma bahçelerinden, Phidias'ın Zeus heykelinden, Rodos heykelinden, Ephesos'taki Artemis tapınağından, Halikarnassos mozolesinden, İskenderiye fenerinden çok eski ve çok üstün. Bir tür kahramanlık. Bu sevme yeteneğinin temelinde, büyük olasılıkla Goethe'nin de inandığı gibi annelerimizin bizi sevmiş olması mı vardı? Merkezde her zaman anne mi vardı? Bununla

birlikte onların bizi sevmeleri yeterli değildir, bizim bu sevgiye kesinlikle inanmamız gerekir ve bu da sadece onlara bağlıdır. Kendinden emin olma bazı fazlalıklarla merkezde bulunan Anneden kaçar.

Olga eskilere gitmişti... çocukluğunda deniz kenarında demirle karışık siyah kum ayaklarını yakarken gözlerinin önünde parlayan yuvarlak çakıl taşları ve onlarla denk olabilmek için karışan görünmez ama sesli sözcükler arasında bir zaman aralığı keşfetmişti. Kaçıp giden bir zaman aralığı, karanlıkta gözüken ve kaybolan bir ateşböceği çünkü Olga bu zaman aralığını kumsalın kör eden aydınlığını yırtan çok keskin bir ışık gibi düşünüyordu. Bu zaman aralığı tam olarak nereye düşüyordu? Çakıl taşlarına çarpan ve yaralanan ayak parmaklarıyla birdenbire gelecek olan henüz karmaşık sözcükler arasında mı? Zihinde mi? Kafasında mı? Yüreğinde mi? Bilemiyordu ama bu mucizenin bir tümce biçimini alarak ortaya çıkacağından emindi -sözgelimi: "deniz kızı incilerle süslü tüniğini bu siyah kuma bıraktı", ya da: "dalgaların beyazlattığı küçük midye sütümdeki şeker gibi kaybolmayacak, yarın başka bir çocuk denizin öbür ucunda bulacak onu", vb.- sözcüklerden oluşan bu çakıl taşları yolculuğunun gerçekleşmiş olduğundan, kendisinin de bu yolculuğa çıkmış olduğundan emindi. Bir zamanlar. Hafızası olmayan bir yaşamda. Ebediyen unutulmuş. Onu zaman zaman uyandırmak ne kadar hoştu... ama çok fazla değil. Bu parlaklık bütün dengeleri bozabilirdi: bir hastalık mikrobu, kendinden geçme, delilik gibi bir şey değil miydi daha çok? Olga gizemli zaman aralığını siliyor ve her şeyi soğuk suda unutmak için koşuyordu.

Unutulmuş bir hafızanın geri dönüşü. Hangisi?

Anne gidiyor: süt yok, meme yok artık, içecek bir şey yok, görecek bir şey yok. Ağlıyorum, hiç kimse benim kadar ağlamamıştır, bütün bebekler ağlar, kimilerinin hüznü daha tahrip edicidir, onları duymamakta, kendi başlarına bırakmakta fayda vardır. Zaman aralığı göz yaşları kuruduğunda ve yas çöktüğünde başlar: samuray bebek üzgündür ama yenildiğini itiraf etmez ve hüzünlü gözleri bir görüntü arar. Sütünün tadının görüntüsünü arar. Annenin

dokunduğu bir cildin görüntüsünü. Kokusunun görüntüsünü. Görüntü anneyi merkez olma durumundan uzaklaştırır, benim yolumu-zaman aralığımı-açan bir ateşböceğidir bu... başkalarına doğru. Benim hüznüm kurtuluşumdur: onu yitirdim, hayır, hayal ediyorum onu, hayır, onu size görüntüler, flaşlar, sözcükler halinde veriyorum. Çünkü o beni seviyor ve siz de beni seviyorsanız.

O halde selam sana "kendisi", bundan böyle başkasını "kendin" gibi sevebilecek ve nefret edebilecek olan...!

Günaydın, ufalanıp, toz olabilen kendisi! Partner Yang Guifei'nin kokulu banyosunda öpücüklere boğulursan heyecan ve coşkuyla toz olup dağılacaksın. Sana sırt çevrilirse ve kendi başına bırakılırsan sessiz ve görüntüsüz çöküp gideceksin. Güvenli olduğu söylenen kollardan kayıp giden bebeğin korkunç şaşkınlığını bilir misiniz? Belirsiz bir boşluğa düşen dağcının korkusudur bu.

Ama eğer bütün "kendi"ler bu kadar boş, tutarsız, hastalıklıysa başkalarıyla nasıl ilişki kurabilirler?

Avrupa'da yeni bir mutluluk var. Çin mutluluğu. Zaman aralığı mutluluğu. Ne Tek ne Hepsi ama batmış, dağılmış, çözülmüş, incelmiş. Kayboldum: yeniden birisi oluyorum; seni seviyorum: ben yokum artık; benden nefret ediyorsun: ben yokum artık. Bütünlüğe inanmamak. İnanmamak. Kendime benzemek istediğim gözlerinin aynası paramparça. Bana bir yapbozun görüntüsünü, Picasso'nun korkunç ve yüce bir kadının imajını gönderiyorsun. Bizim aramızdaki bağ saçma ve sıcak ve de on iki yüzyıl önceki belki de sadece Çhao 1'in aşırı kızışmış imgeleminde, Zhao 2'nin özenli konukseverliğinde yaşamış partnerin banyosu gibi güzel kokulu... Önemli değil, güldürüyor beni bu, sen beni güldürüyorsun. Gülme erotizmin iğrenç bir biçimi mi? Ama hayır, çocukların ebedi dönüşünde iğrençlik yok. Gülme saygısız bir incelik: erotizmin ayaklarında titreyerek can çekişen din. Suçlu olduğunu sanma, ayıplamak için bir adam aradığım yok benim.

Haklısın, eksiksiz bir mutluluk nostaljisi var bende. Ben bunu ay ışığı altında taze buğdaylar arasında sevişen Çinli gençlerin masum sarhoşluğuna tercih ederim. İlkbahar yağmurlarıyla boğu-

lan toprak onları kokulara boğuyordu ve uçan kırlangıçların altında bitkilerin, insanların ve hayvanların karıştığı bu toprak onlar için büyülü bir yerdi.

*

* *

Açık mor gri karışımı, keyifli bir sarı kırmızı renkler içindeki Gökyüzü tapınağı Pekin'in sisleri içinde yükseliyor. Yaldızlı süslemeler sıkıntılı mayıs havasını hiç olmayacak bir tapınağın ışıklı dragonları gibi kesiyor. Burada da başka yerlerde de insanların yüzleri yok, donuk ya da korkak rahatlıkları sadece anıtlar için fon oluşturuyorlar. Bununla birlikte işçiler Tarih önünde eğiliyorlar ama tarih onları tertemiz ve lekesiz bırakıyor sanki. Tarihle doludur onlar. Hangi kampanya yürütülüyor? Mao yardımcılarından birini mi kovuyor? Lin Piao hain mi? Yerini kim alacak? Gelecek gençlerin mi? Umut kadınlarda mı? Kesinlikle, dönelim.

Kiraz ağaçları yağmurun pembe-beyaz yansımalarla doldurduğu çiçeklerle dolup taşıyor; rüzgâr yağmur işlemeyen gezginlerin üstündeki ölü tutamları konfetiler gibi sürüklüyor; bazı taçyapraklar çürüyor. Ama dalların ucunda güneş bulutlardan başlayarak keskin yüzeyleri okşuyor: küçük, kırmızı, çatırdayan toplar olacak mücevherler.

– Gökyüzü tapınağı benim Pekin'deki favori tapınağım belki de. Hiçbir biçimde sade değil. Benim çok ağırbaşlı ikizim Ksian'daki Küçük Kaz pagodasına hayran kaldı; onu ebediyen orada bırakacağıma kesinlikle inanıyorum. Ama Muhteşem Saflık sarayını partnerle ya da partnersiz götürüyorum. (Hervé.)

– Bir kiraz ağacı ve bir çocuk götürebilseydim! (Olga.)

– Paris'te çok var. (Sylvain.)

– Hiç görmedim. (Olga.)

– Otelde hepinizi bekleyen sürüyle mektup var. (Zhao.)

– Çok beklediler, yarın gidiyoruz. (Stanislas.)

– Uçakta ne okumalı. (Armand.)

5.

1 Mayıs 1974

Sevgili Olga, bu 1 Mayısta senin Pekin'de olduğunu düşünmek hoşuma gidiyor, burada herkes sıkılmaya başlıyor artık oysa ben çok iyi biliyorum ki sen gerçekten "politik bir kadın" değilsin. Ben hiç değilim zaten ama dalgalara bırakıyorum kendimi ve dalgalar çekildiğinde kendimi küçük bir balık gibi hissediyorum... kırmızı bile olmayan, gri, hüzünlü, kumlara atılmış... Hiç kuşkusuz özenle prova edilmiş, çok renkli, çok şatafatlı gösterileri seyredeceksin gene de iyi seyret çünkü neşe, keyif (yapay olup olmaması önemli değil) o kadar ender ki seni gerçekten kıskanıyorum, sahte de olsa insanların umutlarını paylaşmam kıskanıyorum. Her halükarda kaderimizi alıp götürecekler, biz görmeyeceğiz hiç kuşkusuz ve muzipçe de olsa ileride gerçekleşebilecek bazı şeyleri düşünüyorum... Chartres bir Avrasya kıtası kenti olacak, küçük Çinlilerin otobüsleri Bastille alanında demokrasi derslerini izlemeye gelecekler... Kadınlarla konuşmalar yaparken not tut, döndüğünde herkes sana Mao'nun, gençlerin kültür devriminden sonra Komünist Parti bürokrasisine karşı oluşturduğu kadın hareketiyle ilgili sorular soracak... bu konuyla ilgili düşüncen ne olursa olsun senin de çok iyi bildiğin gibi 68'de Paris'te sadece feminist gruplar ayakta kalabildiğinden daha bir önem kazanıyor bu mesele. Kazılarla ilgili not tut, Çin arkeolojisi henüz gelişme döneminde, sinolojiyle ilgilenebilirsin: edebiyatı boşver! Çince bilseydim edebiyattan anında vazgeçerdim.

Buna karşılık, senin de hissetmiş olabileceğin gibi Wadani kadınlarıyla ilgili çalışmalarıma devam etme konusunda duraksıyorum. Martin'in kuşkuculuğu bulaşmış olabilir mi bana? Bilemiyorum. Onun etnolojiyi bıraktığını ve yıllardır sadece resimle ilgilendiğii biliyorsundur mutlaka. Bana gelirsek ben yorgun hissediyorum kendimi, aylaklık ediyorum, neyi beklediğimi bilemiyorum. Bugün Saint-André-des-Arts'da yalnızım, bir gösteri olup olmadığını bile bilmiyorum, insanlar başkan seçimi kampanyaları yüzünden birbirlerini tahrik ediyorlar, düşünebiliyor musun? Ve Martin de burada yok. Terastaki bitkilerimle ilgilendim ama bana neler oluyor bilmiyorum: artık hiç görmüyorum bu bitkileri. Şaşkın durumdayım, gözlerim, dudaklarım, burnum, parmaklarım hiçbir şey hissetmiyor, başka bir yerdeyim ama nerede?

Çin'i sarı killi toprak ülkesi gibi düşünüyorum... kimi zaman dümdüz, kimi zaman eğimli ve katlanan, kuraklıktan çatlamış ya da tersine toprak rengi yağmurla sürüklenmiş... Aynı filmi görmek için nereye gittim? Çölleşmiş ama kahraman bir Fiesole sanki.

Büyük babamla büyük annemin Floransa tepelerindeki o büyük evini hatırlıyor musun, hani geçen yıl birlikte uğramıştık!

Bu yeşil denizde on sekiz yıl geçirdim. Buradan daha serin, daha uygar bir yer olamaz ve bütün arazinin ailenin çökme noktasına kadar dayanması tehlikesi çok korkutuyor beni. Gözlerimi kapıyorum ve her yerde Fiesole'lerden başka bir şey göremiyorum.. Çin'e kadar (ama daha sarı); dolayısıyla gerçek kaçıyor benden. Sana korktuğumu söylüyorum ve korkumdan korkuyorum çünkü despotik bir şefkatin içine, merhume büyük annem Rosalba Benedetti'nin benden esirgemediği dikkatine çivilenmiş gibiyim... söylemiştim sana, oraya gitmeden önce. Sen sadece büyük babam Guido'yu tanıdın... babamın o ürkütücü modelini yaz ortasında siyah kıyafetler içinde görünce, seçkin bir hayalet gibi bembeyaz... demiştin sen.

Bahçe leylak doluydu, mis gibi kokan salkımlarının arasına dalıyordum, o kadar yoğundular ki uyutuyorlardı beni, kendimi görünmez sanıyordum ve gerçekten de görünmez oluyordum. "Carolina-a-a? Nerede benim Carole'üm, Carolina'mı gören yok mu?" Rosalba salkımlardan kaçıyordu, görmüyordu beni ya da görmüyormuş gibi davranıyordu ve ben

sıcak otlar ve leylaklar arasına tavşan gibi büzülüyordum. Yoksa lavantalar içinde miydim? Hiç bilmiyorum. Sadece Fiesole'de rastlanan çok ağır gül kokularını da hatırlıyorum... yakıcı güneşe doymuş ve özsuyu ısıtan en iyi parfümcü gibi her zaman soylu... Rasalba muazzam gül demetleri oluşturuyordu... hafif sarıları olan beyaz, erguvan rengi ya da parlak kırmızı... ve bunları alıp Meryem'in önüne koyardık. İkonların büyüsünü bilirsin sen... Meryem'in göz kapaklarının kalkmasını ve Tanrının annesinin kendisine bakmasını beklerken mum yakan küçük mutlu kız. Belki de bilmiyorsun, sen her zaman süper rasyonel olmak zorunda kaldın.

Fiesole başka bir dünyayı temsil ediyordu, benim annemin alaycı kuruluğuyla, babamın vampirlere özgü solgunluğuyla hiç ilgisi yoktu. On beş yaşlarındayken bir kesinliğe ulaşmış olduğumu hatırlıyorum: onların dünyası benim yaşayamayacağım bir yerdi, fizik olarak böyle bir gürültü patırtıya uygun yaradılışta değildim. Meryem'in önündeki bu güller -duru, hüzünlü aynı zamanda görkemli- benim dirilişimdi. Geçici. Çünkü ben her zaman en sonda olmak istiyordum. "Dikkat et yavrum. Din kurbanı olmak için yanıp tutuşuyorsun, çok fazla gururlu olmak demektir bu" diyordu Rosalba. İtalyanlar oynayarak ölen insalardır. Bana öğretmek istediği buydu... melankoliye götüren kendinden nefreti yok etmek.

Assisi'nin güzelliği! Giotto ve okulunun fresklerinin benim çoçuk kalbime doldurduğu İsa'nın ve Meryem'in köylü inceliği, daha fazlasını bilemiyorum. Kübist sarayların dengesiz kütleleri gibi titriyordum, inançlarıyla aydınlanmış bu köylülerin (biraz Çinlileri andırıyorlar, ne dersin?) yuvarlak yüzleri karşısında Fransızca'mı da İtalyanca'mı da yitiriyordum ve sürekli ağlıyordum. "Ama hayat ne güzel, benim küçük kızım! Bu gülleri kokla, kokla onları ve sonra da o güzel Meryem'e bak!" Rosalba Meryem'e yaslanarak yaşama doğru çekmek istiyordu beni ama ben gitgide mistik oluyordum, bir azize Tereza hayranı oluyordum, ne fazla ne eksik. Çilenin utancı içinde İsa'nın peşinden gitmek istiyordum-utanç için doğmamış mıydım ben?-ilahimi seçmiştim ben: "Bütünüyle terkedilmiş olduğuma göre, Benden nasıl yararlanabilirsiniz?" Güçlü bir Karmelit rahibesi. Ve kendimi koyveriyordum ve durmadan ağlıyordum, gözyaşlarının tadını ve hüzünlü duaları kimse benden iyi bilemez. Yaz

sonunda babam beni almaya gelirdi... Paris'e ve annem olduğunu söyleyen o yoldan çıkmış kadına kavuşmam için ve Fiesole güllerinden ve fresklerinden oluşmuş kendi ötemi terketmek büyük bir üzüntü veriyordu bana.

Bu gevezeliği bağışlayacaksın. 1 Mayıs'tan ve Tienanmen alanından nasıl kolayca uzaklaştığımı görüyorsun! Söyledim sana, ben bu çocukluk, Meryem, Rosalba ve Giotto arasında çarmıha gerilmiş durumdayım -orada kalmaktan da çok korkuyorum.

Cédric Müslüman oldu, biliyorsun ve metinlerdeki gizemleri öğrenmek için Arapça öğreniyor, bir yandan da enarklık kariyerini sürdürüyor, ne başarı!

Ben dine dönmüyorum, hayır, henüz değil. Ama aziz Bernard'ın vaazlarını karıştırdım ve Fiesole'mi, Rosalba'mı ve İsa'nın çarmıhtaki çilesini kendi bedenimde hissettiğimde yüreğimi sıkan o hoş sıkıntıya yeniden kavuştum: en küçük bir tevazu söz konusu değil burada hiçbir biçimde! Kısacası ilahiyat bana hâlâ okunması en ilginç şey gibi geliyor.

Ziyaret etme şansına sahip olduğun bu öbür dünyadan iyi yararlan. Çince'de "inanmak" sözcüğü var mı? Var galiba ama nasıl deniyor, nasıl yazıyorsun, ve tam olarak ne anlama geliyor? Yıllar önce benim seminerimde Benserade çok eski sanskrit dönemlerinden beri credo*'nun anlamının "gücünü vermek", ama aynı zamanda da ödül amacıyla "armağanlar, bağışlar vermek" olduğunu söylemiştir. "İnanmak", yani sonuç olarak maddi ve manevi anlamda "güvenmek"tir. Hint-Avrupalılar çok muzip insanlardı. Hiç kimsenin bu mantıktan kaçması mümkün değildir. Her halükarda ben ve Paris'teki tanıdıklarım kaçamazlar. Rosalba ölümsüz, Fiesole'nin gülleri de, Giotto'nun Meryem'i ve İsa'sı ölümsüz, aynı şekilde benim doğmuş olma, beslenecek ve sevdirecek bu bedene sahip olma utancım da ölümsüzdür.*

Bana cevap verme, biliyorum ki buna zaman ayıramazsın ama iyi bak ve not al. Sonra anlatırsın bana. Ben sana yazacağım çünkü sıkılıyorum ve çok özlüyorum seni.

Çok öpüyorum,

Carole.

Bugün çok üzüntülüyüm güzelim çünkü Martin döndü, bu beni çok sevindiriyor çünkü çok iyi biliyorsun ki ona çok âşığım ama çok kötü durumda ve onun için elimden fazla bir şey gelmeyeceğini düşünerek umutsuzluğa kapılıyorum.

Resmi büyülüyor beni, hem tahrip ediyor hem çok cömert ve samimi düşüncem odur ki bu güzelliğin çağdaş sanatta eşi yok. O da inanıyor buna ama her zaman değil; alkol onu git gide daha az uyarabiliyor ama tersine günlerce yorgun, bitkin, umutsuz ve güçsüz bırakıyor. Martin zaten pek fazla konuşmazdı, bir yıldır neredeyse hiç konuşmuyor ve konuşma yeteneğini unutma konusunda benim gibi ünlü birinin yeniden düzen ve umut getirebilmek için nasıl bir çaba harcaması gerektiğini var sen hesap et. Tam bir başarısızlık.

Sergisi başarılı olmadı. Büyük bir kitle tarafından beğenildi, heyecanlanan gençler oldu ama eleştirmenler soğuk karşıladılar hatta çoğu zaman olumsuz baktılar: seyahat hazırlıkları dolayısıyla son yazıları okumamışsındır. Martin önceleri gülüyordu: "Ne yapacaksın, bu konformist burjuvalar bakmayı bilmiyorlar, daha da kötüsü bedenleri yok, en küçük bir hareketi nasıl izleyebilecekler ve bir trans durumundan ise hiç söz etmeyelim, böyle bir şeyi reddetmeleri en hoş komplimandır." Yani ilk başta dik durdu.

En kötüsü de Pollock'un taklitçilik etiketini yapıştırması oldu; bir ilişki, bir zincirlenme açık ama Martin bana göre çok özgün bir sanatçı.

Dün de dönüşte (iki haftadır görmemiştim onu, yeni dostlar edindi, karısına dönmediyse tabii, önemli değil) çökmüş buldum onu.

– Oku şunu, oku şu edepsizliği.

Bana bir yazı uzatıyor, yazıdan eleştirmenin, sergisinden pek hoşlanmadığını anlıyorum: "Martin Casenave sanatçının doğaya karşı mücadelesini resmetmek istiyor ve resmine can vermek ve yaşamı yeniden inşa etmek amacıyla çok büyük bir çaba harcıyor. Bununla birlikte gerçeğe karşı bu savaşta yenik düşüyor. Böyle kime öfkeleniyor, kime çatıyor? Sükûnet, kendinize biraz daha hakim olun, mösyö Casenave! Dahi mi sanıyorsunuz kendinizi? Belki. Ama eksik bir deha, gerçek yaratmanın berisinde ya da ötesinde..."

– İğrenç, diyorum. Kıskanç bir aptal.

– Olsun, ama yazısı bir şey demiyor mu sana?

İtiraf edeyim ki bir şey demiyor (pasajı senin için yazdım çünkü sen daha kültürlüsün, kaynağı kesinlikle keşfetmişsindir.)

– İnsanlar artık kültürden nasiplerini hiç alamıyorlar ve en başta da sen! Düşün, düşün...

Yapacak bir şey yok, kuruyorum.

– Ama utandırıyorsun beni! (Martin bağırmaya başlıyor.) Bu pisliğin Zola'yı taklit ettiğini görmüyor musun? Hatta Zola'nın Cézanne'a saldırdığı, onu Claude Lantier adı altında başarısız bir ressam olarak tanıttığı L'Oeuvre *adlı yapıtını kopya etmiş. Okumadın mı? Arkadaşı Zola'nın (çünkü arkadaştılar, işe bak!) Cézanne'a uygun gördüğü kaderin ne olduğunu biliyor musun? Büyük bir estetik projeyi gerçekleştirememeyince intihar ettiriyor onu.*

İntihar sözcüğünü duyunca yıkılmıştım. Kendime gelmeye çalıştım:

– Seninle aynı fikirdeyim, boş ver.

– Boş ver, boş ver! Bundan başka bir şey bilmiyorsun. Bir resmin ne olduğu konusunda en küçük bir fikrin var mı, neyin söz konusu olduğunu biliyor musun? Cézanne bir şey ifade ediyor mu senin için? Ya Zola? Söz etmeyelim bunlardan artık! Hepiniz ölmemi istiyorsunuz, gerçek bu, bir de sen. Oysa bugün Taocu olan benim ve başka kimse değil (işte bunu Olga'ya yazmalısın!). Ancak kimsenin duymaması gerekir, ne basın ne sen tabii ki -her şey bir yana, gösteri toplumunda kesinlikle ölüme adanmış olan bir Taocu için normaldir bu.

Kapıyı vurarak çıkıp gitti. Ağlayamadım bile. Gece döndü ama endişe ediyorum onun için, yaşamından endişe ediyorum. Benimle birlikte Londra'ya gelmek istiyor: beni terkedemeyeceğini söylüyor. Sanıyorum uyuşturucu almıştı ve öte yandan Marie-Paule de orada bir galeri açıyor. Sıkı sıkı sarılıyordu bana ama bu o değildi, her zamankinden çok daha fazla o değildi. Kasvetli bir sabah geçirdim ve öğleden beri sana yazmaya çalışıyorum. Senin hikâyeni yeniden inşa ediyorum, sende bir tanık arıyorum.

Çok eğlen ve beni düşün.

Bütün kalbimle,

Carole.

Not. *Yaz sarayından attığından kartı aldım. Süper, Hervé'ye dostça duygularımdan dolayı teşekkür ediyorum, her ikinizi de öpüyorum.*

Londra, Hotel Russell,
Russell Square
5 Haziran

Sevgili Olga, kongreyi asmakla hiçbir şey kaybetmiş olmadın. Çok yavan ve çok teknikti, Gildas'ın öğrencileri karşılıklı olarak bitirici matematik formülleriyle etkilemeye çalışıyorlardı birbirlerini. Boynunda gösterişli bir altın taç bulunan Polonyalı mantıkçı kadın Varşova'da Carnap geleneğinin ölmediğini kanıtlama gösterileri yapıyordu. Sadece Roberto senin tanımadığın bazı İtalyanlarla papanın klasik Aristoteles mantığından yana mı yoksa n *değerlerinden yana mı olduğunu sorarak güldürmeye çalışıyordu onu; Polonyalı kadın bu şakayı çok kaba buldu. Her zaman iyi olan Benserade cebir dersinde bir lise öğrencisi gibi sıkılıyordu ve sunuşlarda gizli gizli Artaud'nun* Rodez Maktupları*'nı okuyordu. Sonra arada: "İki büyük Fransız dilbilimci var, matmazel Benedetti" dedi bana. Ve ben bu iki rakamını (Fransız dilbilimcilerde dahiler bağlamında astronomik bir rakam) nasıl bulabildiğini anlamak için kafa patlatırken ekledi: "Mallarmé ve Artaud'yu düşünüyorum, tabii ki bunu benim tarafımdan dostunuz Olga'ya yazabilirsiniz, çok özlüyoruz onu, samimi söylüyorum." İşte böyle.*

Bu eğlenceli bölüm. Şimdi psikodrama geçiyorum ve seni gene kendi meselelerimle sıktığım için bağışla beni ama bütün bunları gerçekten paylaşabileceğim tek insan sensin.

İlya Romanski'yle Trafalgar Square'daydım, müzeden çıkmıştık, omuzlarımızda güvercinlerle turistler gibi dolanıp duruyorduk çevrede ama fotoğrafçılar da yoktu: kaçırdığımız bir seans yerine bir dinlenme anı. Birdenbire Martin çıkıyor ortaya, itekliyor beni ve hıçkırmaya başlıyor, delilik krizleri geçiriyor. Bir yığın şey söylüyor hakkımda: sürtüğün biriymişim, Romanski'yle ve kongredeki herkesle yatıyormuşum, kongreye katılan kadınların kaldığı Russell oteli bir kerhaneymiş, ben kafayı yemi-

şim, nemfomanmışım, Lauzun'e muayene olmam gerekiyormuş, yok Lauzun fazla gelirmiş, Joëlle Cabarus halledermiş bu işi falan filan! Aşağılama. Yalnız değildi, yanında biri vardı, çok makyaj yapmıştı ve İngiliz hipisi türü, yerli gibi giyinmişti -Marie-Paule bu civarda mıydı bilmiyorum. Hiçbir şey söyleyemiyordum, Romanski şaşkındı.

– Bu adamı tanıyor musunuz matmazel Benedetti?

– Birlikte yaşadığım adam.

– İkisiyle birlikte mi yaşıyorsunuz?

Petersburg'dan Boston'a, Ilya her çeşit insan görmüştü ama o kadar şaşırmıştı ki modern gözükmek istiyordu.

– Hayır ama benimki değişik.

– Kesinlikle öyle olmalı; her halükarda bu kadar kıskanç olduğuna göre sizi çok seviyor olmalı.

– Öyle mi sanıyorsunuz? Sadece sizin söylediklerinizi aklımda tutmaya çalışacağım.

Hipi Martin'i alıp götürdü. Hâlâ görüyorum, mosmor ve bozuk. Yeni bir tiksinti daha hissettim, hem istiyor hem istemiyordum bunu. Kıskançlığın çok acımasız olmasını istiyorum kesinlikle. Aslında böyle bir acımasızlığın hoşuma gitmediğini söyleyemem. Ama gücümü tüketmek üzereyim artık. Aşağılayan bir aşk ölümdür. Böyle bir tutkunun verdiği utanç çekici olabilir ama bu sahneyle birlikte bir eşiği geçtim. Bitkinin içinde don vardır ama bir süre sonra bitki olmayacaktır artık sadece bir parça kırağı olacaktır. Uyuşmuş. Bir kara delik, acı bile vermiyor çünkü acı hayat işaretidir. Depresyon olarak adlandırılması gereken şey.

Rothko'nun tablolarını biliyor musun? Saflaşan, kırmızı rengi arındıran ve aydınlatan içleri kan ya da şarap dolu küpler. Sonunda kan yoktur artık. Sadece siyah küpler. Siyah renklerin bu kadar farklı olmaları inanılır gibi değil ama artık dönüşüm nedir bilmeyecek simsasal bir kaptaki kalıntının içinde boğuluyor tümü. Rothko bu siyah gökkuşağında ölüyor.

İşte senin Budacı huzur tapınaklarını değiştirmesi gereken şey ve traktör sürücülerinden, kreşlerden, işçilerin ve geleceğe yönelmiş binlerce başka seferberliğin coşku ve heyecanından söz etmiyorum bile. Sana güveniyorum ve öpüyorum.

Carole.

Olga, Pekin'den baktığında bu sefil kıvır zıvır sana ne kadar aptalca geliyor kim bilir! Seni fotoromanımla sıktığım için çok üzülüyorum oysa keşfedecek ne çok şeyin var senin, ama seni -özellikle seni- düşünmediğimi sanma. Benim durumumda olsaydın ne yapardın diye düşünüp duruyorum sürekli. Hiç kuşkusuz hiçbir biçimde bir şey yapmana gerek kalmazdı çünkü kendini asla böyle içinden çıkılması mümkün olmayan durumlara düşürmezdin. Hervé'nin pek rahat olmadığını biliyorum -çok kaypak, çok fazla şaşırtıyor-. Kısacası benim için anlaşılmaz biri. Bununla birlikte zevk arayan biri havalarında olmasına rağmen sürekli kendi amacının peşinde koştuğundan eminim ve bu konuda yetenekli. Hayatı açık seçik, belirgin kılması gereken ve paradoksal bir biçimde de dinlendirici kılan bir yetenek. Buna karşılık Martin dalıyor çıkıyor. Ama ben kesinlikle senin gibi olamam. Sen katı olmayı biliyorsun. Oysa ben sürekli kendimi hor görüyorum, aşağılıyorum, hiç kuşkusuz alçakgönüllülüğün temel biçimi olan denge yok bende, doğrudan doğruya umutsuzluğa koşuyorum. Nasıl yapmalı? Ben doğuştan kaybetmişim davayı.

Sürekli beceriksizlikler, budalalıklar yapan annem ilkel ve de "anaerkil" şefkatiyle taciz ediyor beni: "Endişeli olduğunu hissediyorum sevgili Caroline'im, tamam erkekler sıkıyor ama hiç erkek olmaması da cehennemdir kadın için, iyi düşün bunu, vasiyet gibi kabul et, istersen. Martin'i görmüyorum artık, yanılıyor muyum acaba?" Bana her gün telefon etmek zorunda olduğunu sanıyor, yırtıcı hayvan yakınlardaki kanlı eti hisseder.

Frank selamlarını gönderiyor. Bir kadeh bir şey içtik birlikte. Biliyor musun Cabarus'le analiz çalışmalarını bitirdi şimdi psikanalist olmak için bazı ek çalışmalar yapıyor. Martin'in en iyi dostuydu ama bir yıldır neredeyse hiç görüşmüyorlar artık. Çok meşgul olduğumu kibarca anlattım ona. Bana bazı şeyler söyledi. Martin, Scherner'in dostlarıyla pek samimiymiş, hatırlarsın biz kendisiyle hapis uygulamalarına karşı çok mücadele etmiştik. Özel dostlar: beden kültü, çok fazla porno, deri pantolonlar ve ceketler, zincirler, sadomazoşist cinsel ilişkiler, vb. Martin onlarla birlikte Kaliforniya'ya gidecekti, Frank tarihini bilmiyordu, dönüşte belki.

La Longueville Scherner'e gidip sorunlar çıkarmıştır kesinlikle ve Frank buradan onun o kadın üstünden teslim olabileceği o ironik parçalanmayı görüyordu. "Sana bütün bunları anlatmamın nedeni akıllı, özgür ve güçlü bir kadın olman", diye ekledi. Bir anlamda. Aslında uyuşmuş durumdayım. Boksörler nakavt olmadan önce böyle uyuyorlardır muhtemelen.

Bu çocuğu kabullenmem gerekiyordu, Martin'i yatıştırırdı belki. Frank bunun herhangi bir şeyi değiştirebileceğinden emin değil. Martin'in çok hassas bir narsisizmi olduğunu ve gerçek arzularının ne olduğunu bilmediğini (görüyor musun, Frank meslek jargonunuo kullanıyor) psikanaliz yaptırması gerektiğini aksi taktirde bir tutkudan ötekine bir ölümden ötekine gidip geleceğini düşünüyor. Falan filan. *Ona Martin'in çok iyi bir ressam olduğunu söyledim. Frank'a göre iyi bir happening, savurgan ve intihara eğilimli bir durum söz konusu ve Martin ustalık, disiplin isteyen, geleneğin ve öteki ressamların değerlendirilmesini gerektiren bir çalışma anlayışına sahip değil. Onu dinlemiyordum artık. Artık bir şey düşünmüyorum, boşluktayım, donmuş bir bitki gibiyim.*

Neye, kime inanacağım? Martin bilmediğim bir yere doğru koşuyor ve benden uzaklaştığına göre ölüme doğru koşuyor bence. Ama ara sıra bana gelecek, atölyedeki şiltenin üstünde bulaşacağız, bundan eminim. Gene de düşündüğüm oluyor: "Martin yok artık." Rosalba yok, Martin yok, Fiesole yok artık. Kendimden yararlanamıyorum artık, artık kimse benden yararlanmak istemiyor.

Sana bu mektupları yazmamam gerekiyordu. Hiç kuşkusuz, "ne biçim gerileme, nasıl bir psikoloji salatası bu!" diye düşünüyorsun kesinlikle. Ben ayrıca senin ayrıntıları okumaya vakit bulamadığını, seni her zamanki o uyanık ve tetikte duran, hayran olduğum merakından, bir an önce dinlemek istediğim gözlemlerinden ayırmayı başaramadığımı sanıyorum. Sana artık yazmayacağım, on beş gün içinde bekliyorum seni ve çok öpüyorum.

Carole.

Pekin, 1 Temmuz 1974

Carole'üm,

Bu kartları almadan önce göreceğim seni çünkü birazdan uçuyoruz. Ama sana mutlaka ve hemen iki şey söylemem gerekiyor: ölçüsüz biçimde kendini sevme olan hayal gücünden birçok dağ doğar.

"İnanmak" "konuşan insan"dan ve "kucaklamak"tan (ya da "kendini bırakmak") oluşur: hiçbir biçimde yetenek söz konusu değildir, sadece sözle birleşmek gerekir. Daha çok boşluk oluşturmakla başlar: şunu bil ki boşluk hiçlik değildir, bir tepenin üstündeki kaplandır, yin *'in üstüne atlamaya hazır soluk olan* yang *'dır.*

Bu vahşi boşluğu sık sık kendinde ara; birlikte bulmaya çalışacağız onu.

Gelir gelmez telefon edeceğim sana. Hep seni düşünüyorum.

Sevgiler,

Olga.

Dördüncü Bölüm

ALGONKİN

1.

Aşırı yoğunlaşma ya da tam bir dalgınlık durumunda (ve Çin'e gitmenize gerek kalmadan) sizi kuşatan her şeyin çok hızlı ama yok edilmesi mümkün olmayan kesinliğini görürsünüz ve bunların içinde sevdiğinizi sandığınız şeylerin başka bir tür içinde yer aldığını da farkedersiniz.

Olga adı verilen şahsiyetin az çok hüzünlü bir parçası -bataklıkların belli belirsiz sularındaki puslu güneşin doğuşu gibi solgun ve belirsiz bir parçası- köy meydanında tarihöncesinden kalma köylülerin uzaylı maymunlara baktıkları Huksian manzarasına takılıp kalmıştı. Empoze edilmiş ve seçilmiş yalnızlığın karşısında bildiği ya da bilebilmiş olduğu bütün ilişkilere karşı bir reddetme duygusuyla değişmişti ve bedenine yapışmış belli belirsiz bir amber kokusu orada donmuş kalmıştı.

Martini ya da şampanyanın insanın o yok edilmesi mümkün olmayan tuhaflık düşüncesini tüm insan bedenlerine damgasını vuran ama olası bir dram ya da trajedi eğilimlerini silip atan, onları olanaksızlığın daha çok şeytani bir deneyimi içinde boğan bulanık ve yaygın bir gerçekliğe dönüştürme gibi bir ayrıcalığı vardır. Bu noktaya geldiğinizde (kimileri kolay kimileri zor gelir) tercih yapma durumundasınızdır:

şampanya, martini ya da benzeri destekler sayesinde kendi acınızı sempatik bir ironiye kadar götürebileceğiniz için çekici bir kişiliği olduğunuz dünyayı tek başınıza ve düş kırıklığı içinde seyretmek üzere içinize kapanırsınız;

ya da çevrenizdeki tüm uzaylılara sizin bildiğiniz ama onların bilmiyor gibi gözüktükleri şeyleri göstermek için öteki Huksian'lara doğru yolculuğunuza devam edersiniz: Huksian gibi dünya da ölçüsüz yalnızlıklardan oluşur.

Olga ikinci çözümü tercih eder çünkü yıldızlı bir yaşama eğilimlidir (kuşkusuz farketmişsinizdir bunu): belli bir noktadan sonra Atlantik'e ve hatta daha da öteye giden cesur, küçük askerlerden oluşan birlikler vardır... bunlar yürürler, koşarlar, arşınlarlar, öğrenirler, çatışırlar, karşı karşıya gelirler, asla acı çekmezler, her şeyden yakınırlar, parlarlar, yükselirler ya da düşerler ama gerilemezler; şampanyalaşırlar, sıcak martini doping etkisi yapar ya da lazer etkili cinle keyfilenirler; Hegel'in süngüsü, Freud'un bilgisayarı, Joyce'un yazılımı; ve her yönden gelen bu saldırılar sıkıntı veren zamanı yatiştıran mekânlara böldüklerinden rahatlatan ve hafifleten ışık bulutları içindeki hassas noktayı patlatırlar.

Nesnelerin mutlaka kesişmek zorunda kalmadan hareket ettikleri, ilerledikleri ama buluşmadıkları yıldızların içindeki bu yaşamın (ya da hikâyenin) avantajı büyük olasılıkla dünyanın özü olan bir eğilime denk düşmesidir; bu yaşamda her gün (ve her safha) başka bir dünyadır ve daha önceki dünyayı unutmuş gözükür: dünyanın özüyle ilişkili yayılmasına, genişlemesine denk düşer. Bizi olduğumuz gibi yapan ve daha sonra bizi yok edip, bizim kendi defterimizin çok az bir bölümünü bırakarak yeni bir defter açacak olan bu büyük patlama yeni yolculukların birbirine eklendiği bir yaşamöyküsünün sayısız radyasyonu içinde kavranabilir ancak. Kaldı ki aynı hareket okuyucuyu her seferinde yarım düş kırıklığı içinde yarı açgözlü bırakarak yeniden başlayan bir öykünün kalp atışlarını yönlendirir: çünkü bu hareket kendi yandaşlarını bulamayacaktır belki hiçbir zaman ama önemli olan ilerlemektir...

Dolayısıyla Olga'nın ve dostlarının yaşamını yıldızlı bir yaşamın dışında düşünmek mümkün değildir ve çemberin kapanmasını isteyenler ne halleri varsa görsünler. Üstüne üstlük kaçış korkak varlıkların en güçlü yanıdır: korku felç durumu içinde boğulmazsa 4 x 100 bayrak yarışının şampiyonu olur, yeniden başlar

ve dünyanın dört bir yanına dağılmış gözüpek fatihler heyecanlandırırlar bizi -korkuyu bilmeyen var mıdır?

Böylece Huksian'in şimdilik yok edilmesi mümkün değildi ve Cinle karıştırılmış ve içinde birkaç dilim limon bulunan üçüncü Martini Çinli hatlarına sahip Sincapla Sylver'ların salonlarındaki East River tabloları arasında büyüyen boşluk izlenimini güçlendiriyordu sadece.

*

* *

Klasik tweed ceketli, silik, daha çok İngilizvari bir yakışıklılığı olan erkeğin yüzünü hatta bedenini yiyen büyük gri gözlerden başka bir şey görmüyordu. Bütün -hiçbir zaman patlamayan ve ağustos sonunun sıcaklıklarını son derece gizemli bir hale getiren fırtınaların gri ışığının egemen olduğu- yaşamanın son derece karmaşık olduğunu ama her şeye rağmen de yaşamak gerektiğini söylüyordu. Ve söz konusu erkek belki çok şık ve yakışıklıydı ama bunun hiçbir biçimde hiçbir anlamı yoktu.

"Dünyanın en güzel gözleri", diye düşünüyordu üçüncü cinmartini'sini içmekte olan (okuyucu hatırlar bunu) Olga. Islak, ihtiyatlı, katıksız bir aydınlık. Bir öbür taraf havası, gururlu bir düş kırıklığı, sonsuza kadar meçhul kalacak deniz kazaları geçirmiş uzun yol kaptanlarının alaycılığı. Kimdi? Entelektüeller arasında yolunu şaşırmış bir protestan papazı mı? Yoksa Tanrının yaralama ya da canını sıkma fırsatını asla kaçırmadığı ama ziyan olmuş, yoldan çıkmış bu yaşama rağmen tam bir hanımefendi gibi davranan başka bir yaşamdaki bir İngiliz Emma Bovary'si mi?

– Olga, seni Edward Dalloway'le tanıştırayım. Ed, bu hanımefendi Olga de Montlaur.

Olga kibarlık ya da meydan okuma amacıyla kendisine Olga Montlaur diye hitap edilmesini tercih ediyordu. Bununla birlikte, Diana dostunun eşinin ailesinin parçacığını yeniden oluşturmak istiyordu ve ısrar ediyordu bu konuda... sanki East River'daki bir salonda bir *"de"*nün varlığı konukların ev sahibesinin sürekli ilgilendiğini söylediği ortaçağ halk ozanları üstüne gizemli araştırma-

ların durumunu ve özellikle de güncel durumunu farketmesini sağlayacaktı.

– Dalloway? Hatırlar gibiyim bu adı...

– Anılarınızı anımsadığımı sanıyorum. Hiç ilgisi yok, üzgünüm. Ben Boston'da doğdum.

Diana, New York yaşamının stresini Avrupai bir renk ve üslupla atmak amacıyla Upper East Side'daki muhteşem konağına "bazı çok özel ve çok farklı insanları" davet etmeyi seviyordu. Harvard'da Fransızca öğrenen ve Teksas'ta sayısı belli olmayan petrol kuyularının mirasçısı olan bu varlıklı kadın saray edebiyatının dünya çapında ünlü uzmanlarındandı. Guillaume d'Aquitaine, Jauffré Rudel, Bernard de Ventadour Diana gibilerin Diana için hiçbir sırları olamazdı; Diana ise karanlık saray üslubu "*trobar clus*"un sözcüsü *Arnauld* de Ribérac'ı tercih ediyordu onlara. Bütün elyazmalarını biliyordu: Teksas petrolünün bir kütüphane faresi doğuracağı kimin aklına gelirdi? Paris'te Bibliothèque Nationale, Londra'da British Museum, Cambridge'de Bodleain Library, Roma'da Biblioteca Vaticana, Venedik'te San Marco, Viyana elyazmaları, Brüksel, Leningrad, Chartres, Chantilly, Kopenhag, Bern, Amsterdam, Floransa, Cenevre, Rouen, Tours, Turenne..., şimdilik bu kadar -Diana hepsini incelemişti. Şarkıları deşifre ediyor, dansları yeniden düzenliyordu ve modernite gereği tek tük kadın saz şairlerini saygınlıklarına kavuşturuyordu. Die kontesini herkes tanır; ama bayan Tibors, bayan Almucs de Castelnau, bayan Iseu de Capio, bayan Maria de Ventadorn, bayan Azalais de Porcairages, bayan Bieris de Romans, bayan Guillema de Rosers... siz tanıyor musunuz bu isimleri? Diana tanıyor!

Üniversite çevrelerinde ünlü bir isim olan Diana Olga'yı birkaç yıl önce, Çin'den döndükten sonr New York'a ilk gidişinde tanımıştı. Çok kısa zamanda entelektüel bir dostluk kurulmuştu aralarında: mesleki konuları tartışmak amacıyla belirli aralıklarla ama beyinsel çaba zevkini tanıyan hassas kadınların gizli ama güvenli suçortaklığından güç alan tartışmalar. Diana Arnauld de Ribérac'a rağmen ve Teksaslı ailesinin pragmatik düşüncesine sadık kalmak istiyormuş gibi her yerde yatırımları olan "solcu milyarderimiz"

(üniversitedeki meslektaşları böyle diyordu) Hugh Sylvers'la evlenmişti: elektronik, gayrimenkul, motorlu araçlar, televizyon kanalları vb'yi kapsıyordu bu yatırım alanları. Aynı zamanda I.B.M.'in *bigg boss*'uydu ve bir yandan da (karısına layık olmak ve hatta onu etkilemeyi amaçlayan bir otodidakt olarak) felsefe fakültesinde Heidegger'in derslerini izliyordu.

– Bu kadar şeye sahip olan Diana'nın bir edebiyat salonunda etkinlikler düzenlemesi ve profesörlük görevini geçinmek için buna ihtiyacı olan birine bırakması gerekir, öyle değil mi Olga?

New York'a gider gitmez düşünceleri sorulmuştu.

– Sahip olduğumuz makamlar çalışmalarımız göz önünde bulundurularak veriliyor bize, bunlar bizim banka hesaplarımız değil, diye kestirip atmıştı Olga. Biz daha çok Diana'nın araştırmalarından söz edelim.

Olay kapanmıştı, iki kadının dostluğu onaylanmıştı.

Ama o akşam kimse ded'kodu yapmak istemiyordu ve yorgun ve ilgisiz konuklar "Irmağın" karanlık dinginliğine bakan şahane manzarayla ilgilenmiyorlardı. Buna karşılık suya bakan görkemli salonun duvarlarına asılmış De Koning'ler, Braque'lar ve hatta bazı Picasso'ların üstüne övgüler sürüp gidiyordu. Sanatın düşünceleri nasıl inceltiğini, duyumları nasıl soylulaştırdığını farkettiniz mi? Bizi böylesine aşan yüce zevke yaklaşmak -çok uzağına- ve onun vereceği zevke ulaşmak için gerekli cesaretten bu kadar yoksun olursak altında ezilebiliriz onun: büyük sergilerin ziyaretçileri olan bunalmış pisliklerin durumuna düşebiliriz.

Sylver'lar yıllardan beri sanat pazarını izliyorlardı ("De Kooning'i onunla çok az insan ilgiliyken aldık: şimdi yanına bile yanaşılamazdı") ve genç Alman resminin en güçlü mesenleri olarak ünlenmişlerdi ("Şu küçük Kripke'ye bakın... siyah renklerine ve saman çöplerine, Yahudi kınnı hariç olmak üzere Alman felsefe tarihini yeniden değerlendiriyor.") Sanattan söz edilirken hemen paraya ve fikirlere geçiliyor.

– Resim pazarının niçin bu kadar canlandığını biliyor musunuz? diyordu Hugh. Çok basit, insanların hayal kuracak kadar vakitleri yok, bu nedenle hayal satın alıyorlar. "Televizyon var",

diyeceksiniz. Tamam ama televizyon su gibidir, resimler geçip gider ve kimsenin onları videoda yeniden seyredecek kadar zamanı yoktur. Buna karşılık resim sabitler. Resim hayal kurar ve sabitler. Doğru mu söylüyorum Olga? Sizi gördüğüme ne kadar sevindim, biraz daha Çin'i anlatın bana!

Hugh Olga'nın seyahatinin bütün ayrıntılarını ve Çin'de yaptığı okumaları öğrenmek için can atıyordu.

– Çinlilerle I.B.M. konusunda iş görüşmeleri yapıyorum. Siyasetteki bu iniş çıkışlarla kolay olmuyor: Mao'nun ölümü, Jian King'in tutuklanması... Ama pazarın geleceği. Kesin! Diana'yla birlikte gideceğiz, hazırlık yapıyorum; işleri ayarlar ayarlamaz uçuyoruz!

Olga Hugh'ün kendisinin gördüğü Çin'den söz edip etmediğinden emin değildi. Huksian sendromu yeniden kendini gösterebileceği tehdidinde bulunuyordu. Hayır, sabır... Her şey bir yana insanların birbirlerini uzaylılar gibi hissetmeleri bize, özellikle uç durumlarda gevşeyen gülünç bir sıkıntı verir. Bir havuzun sıcak suyu gibi, cinin verdiği aydınlıkta otuz derecede uyku gibi...

– Hervé'nin çok iyi olduğundan eminim, sormuyorum bile sana, bütün varlığı iyi olmak için yaratıldığını gösteriyor, derken gülümsüyordu Diana ve aynı zamanda kibar ve eleştiriciydi. (Sinteuil'ü çağlar arasından Arnauld de Ribérac'm sıkıntı veren bir reenkarnasyonu gibi görüyordu.) Çok *french*, çok dandy-mistik dandycilik yani Baudelaire'e kadar gelen XVII. Yüzyıl aydınlarının dandyciliği. İnsan bir kütüphanede kendini Sinteuil'e adayabilir ama işin gerçeği başkadır! Sen nasıl yapıyorsun anlamıyorum; benim şımartılmaya o kadar çok ihtiyacım var ki...

Olga sonuca gitmeyen bir kibarlıkla kuşatılmış durumda, çok iyi anlaşıldığında tamamen kendi içine kapanıyordu ve "gerçek dostlar"ın patavatsızlığından korunmak için dalgıç giysisinin fermuarını kapatıyordu. Bu onun bir numarasıydı ve şimdi artık Huksian sendromu tehdit etmiyordu, East River'a bakan salonda hüküm sürüyordu.

*

* *

Beklediği gibi, Diana onu sofrada Hugh ve Edward Dalloway'in arasına oturtmuştu. Ed neredeyse hiç konuşmuyordu; özel, ironik bir mesafe.

– New York'a ilk gelişiniz mi?

– Konferanslar için gelmiştim; hatta geçen yıl American Research Center'da bir sömestr kaldım. Bu kez bir yıllık kontratım var.

– Ders mi veriyorsunuz? Meslektaşız.

– ... ?

– Edward uluslararası avukat, dedi Diana, Washington'da çalışıyor ama New York'a çok sık geliyor, Birleşmiş Milletler için ve ayrıca senin American Research Center'ının hukuk departmanında da bir görevi var.

– On beş yılım ders vermekle ve kitap yazmakla geçti daha sonra bunların benim işim olmadığını anladım. Ama bütün bunların dışında kalmam mümkün değil çünkü bu arada isim yaptım ve meslektaşlarım bana *Visiting Professor* diyorlar.

– Ne profesörü?

– *Professor of Government.*

– Pardon?

– Tuhaf geliyor, biliyorum; Fransızca "scineces po" ya da "siyaset tarihi" denebilir. Aslında beni ilgilendiren şeylerin dersini veriyorum. Siz peki?

– Ben de.

– Yani?

– Bu günlerde, Céline.

– Yok canım!

– Evet. Onu tanıdığınızı söylemeyin bana.

– Sizi şaşırtmaya kararlıyım.

– Çok hoşuma gider.

Gerçekten derinlere dalan gözleriyle bu din adamı çok cüretkâr bir Bovary'ydi.

Yemekten önce Diana Dalloway'leri Harward'daki öğrencilik yıllarından tanıdığını, Edward'ın karısı Rosalind'in mükemmel bir dost olduğunu, ama şimdi, Rosalind gideli beri ("çok tuhaf bir hikâye, istersen daha sonra anlatırım sana") Edward'm ("Law Scho-

ol'un bütün kızlarını elde ettikten sonra... tanımadıklarımı saymıyorum -biliyor musun erkekler yaşamlarının en büyük aşkının yasını tuhaf bir biçimde tutuyorlar) Washington ve New York arasında tek başına yaşadığını anlatacak vakti buldu.

– *"Kadınların bütün soyluluğu bacaklarındadır... Güzel, gözleri kamaştıran Molly, bilmediğim bir yerden hâlâ beni okuyabiliyorsa eğer, çok iyi bilmesini isterim ki onun için hiç değişmedim ben, onu hâlâ seviyorum, ebediyen seveceğim, kendi sevme biçimime göre... istediği zaman buraya gelip ekmeğimi ve geçip giden kaderimi paylaşabilir..."*

Heyecan içinde okuyordu; alay belli belirsiz birdenbire saydamlaşan bir içtenlikle karışıyordu ve Boston aksanıyla konuştuğu Fransızca Ferdinand'ın gülme ve gözyaşları arasındaki melankolik monologunun yerini zarif bir şekilde dolduruyordu.

– *"Güzelliğini yitirmişse de ne yapalım, olsun! aramızda anlaşırız biz! Ondan bana o kadar çok güzellik kaldı ki, bu güzellikler hâlâ o kadar sıcak ki ikimize de en az yirmi yıl yeter, ölmek için yetecek zamandır bu..."*

Tuhaftı bu papaz Bovary! Gene de bütün *Yolculuğu* bu akşam yemeği için ezberlememişti, değil mi?

– Daha ister misiniz? Dinleyin: *"Ben edebiyatın lanetlisiyim, Evrenin orglarıyım ben. Tufanın operasını üretiyorum. Kulakta Cehennemin kapısı..."*

– Güzel mi?

Olga nasıl bir tepki vereceğini bilemiyordu. Sükûnet! Şaşkındı. Cin-martini, şarap, Céline...

– Ne desek az gelir, dedi Dalloway. İkinci Dünya savaşını Céline'den daha iyi anlatan var mı?

– Yok, bende kesinlikle böyle düşünüyorum. Gene de bunu bir *Professor of Government*'ın ağzından duymak şaşırtıcı değil mi?

– *State Department*'a götüren yollar kimi zaman geçit vermez.

– Ed'in kardeşi John Dalloway tasavvur edilebilecek en solcu demokrat, düşünebiliyor musunuz?

Hugh açıklanması mümkün olmayan her şey için bir açıklama bulurdu.

– Ben tasavvur edilemeyecek olanlar arasında yer almış olmalıyım. (Olga cilve yapıyordu.) Bu arada şu geçit vermeyen yollar?

– Boston, Charles Street, lagünün kıyısında Victoria tarzı büyük bir ev, suya bakan manzara, uzaklarda ahşap çan kuleleri, tek tek yükselen gemi direkleri, fabrika bacaları. Tabii ki İsviçreli mürebbiyeleri, çocuklar için Fransızcayı, çimenlikleri, iki yanı ağaçlı yolların çakıl taşlarını, sıçrayan midillilerin çıkardıkları boğuk sesleri, biblolar ve kitaplarla dolu salonları da ekliyorum. Kibirli ve hayır işleri yapan ve bunların görülmesini, karşılığında teşekkür edilmesini isteyen yani kölelik isteyen bir aile. Bostonlular! Yirminci kez *Tom Amca'nın Kulübesi*'ni okuyan ve bir dahaki sefere yaşlı Zencinin iğrenç Legree tarafından ölesiye dövülmeyeceğini uman küçük bir oğlan çocuğu. Jack London'ın *Vahşetin Çağrısı*'nı yirmi birinci kez okuyan, Buck'un bir köpek olmadığına, iyi eğitilmiş ve Kuzey kutbu cıvarma bırakılmış, önce bir kızak köpeği olmayı başaracak, sonunda gerçek bir kurt olup vahşi kardeşlerine kavuşabilecek olan yoksul bir Ed olduğuna inanan küçük bir oğlan çocuğu.

Dalloway bu çizgiroman öyküsünü *upper middle class* çocuklarına alaycı bir tarafsızlık taklidi, zar zor duyulabilen bariton bir sesle anlatıyordu. Ama bariton bir ses alaycı ve tarafsız olabilir mi? Bulanık, heyecan yüklü, çekici, evet. Pürüssüz bir tonu delip geçen çekicilik yalnız insanları suç ortaklığına davet ediyordu... bu insanlar için başkalarına doğru köprüler atmak boş bir çabaydı ama öte yandan bunu yapamadan da edemiyorlardı. Hiçbir sıcaklık söz konusu değil kesinlikle ama elekten geçmiş, süzülmüş bir dinginlik dinleyen kişiyi kuşatıyor ve kendi heyecanlarını denetlemeye zorluyor. Bu zenci köleler ve köpek-kurt hikâyesini özellikle Olga için kesinlikle uydurmuştu... saçma edebi hayali olduğu sandığı şeyle alay etmekti amacı.

– Hoş, ama yüksek bir siyasete götüremeyecek kadar kısa.

– Ama öykü sürüyor. Daha sonra Harvard, Brandies, New York'ta çeşitli atılımlar ve hamleler, Village, Bleecker Street, San Remo arkadaşları, *beats* geliyor. Bu büyük Mayıs 68 kardeşlerini tanıyor musunuz?

– Geçen yıl Bleecker Street'de oturdum. Mayıs 68 *beat generation*'dan farklı bir şeydi: oyun gibi bir şeydi daha çok, acıdan çok

sefahet gibi bir şey, kimi zaman tahrip olmuş bedenlere rağmen projeler. Çok fazla Fransız bence.

– Siz daha gençsiniz tabii, daha yakındınız olaylara. (Kaç yaşındaydı? Kırk beş, elli? Belki tek başına mücadele edebilecek bir refleksi kalmamıştı -buna rağmen... Ama sadece çayır çimenden zevk alan bir yorgunluk durumundan uzak gözüküyordu.) Her şeye rağmen bir süreklilik görüyorum. Huckleberry Finn'i biliyor musunuz? Şimdi herkes ondan söz ederken bir özlem içinde. Kitabın sonunda kentten ayrılıp başka bir yerde ışık arıyor -*"light out for the territory"*. Hucleberry Finn başka bir yer olduğuna inanıyor. *Professor of Government* olarak çalıştığım zaman ben de öyle düşünüyorum, bu size çok eğlenceli gelebilir ama geçelim şimdi bunu... *Beats*'den başlayarak ve belki de Mayıs 68'den sonra Yer diye bir şey yok artık. Belki de kendi içimizde bu yer.

– Gecenin sonuna yolculuk...

– Kesinlikle. Öncüler oldu.

– İşte gene Céline'e döndük. Paradoksunuzun ta içine götürdünüz beni ama açıklamadınız onu.

– Söz konusu değil! Benden ne kalacak geriye? Size eşlik edeyim mi?

Gene kayıtsız ama gene sizi okşayan o ses. Modern bir insan duygusal, hayalci olabilir mi? Mantıksal olarak hayır. Bir *Professor of Government* ise hiç olamaz. Ancak bu Dalloway'in tarif edilmesi mümkün olmayan bir tarafı vardı.

– Memnuniyetle. Ama ben Morningside Drive'da oturuyorum, çok uzak gelebilir size.

Metafizik gri renk yeniden alaycı kesildi.

– Dikkat et, dedi Diana gülümseyerek.

– Perşembe günü öğle yemeğini birlikte yiyeceğimizi unutma.

Francine O'Brian Olga'nın New York'daki yaşamının olabildiğince aile sıcaklığı içinde geçmesi için elinden geleni yapıyordu.

– Unutmuyorum.

Dışarısı karanlıktı ve uyumuyordu.

– Kentte şöyle bir dolaşsak, son bir kadeh daha olabilir mi?

Alaycı ama ürkütücü değil. Sempatik.

– Olabilecekti.

*

* *

"Arzularının peşinden git, yapılabilecek tek şey budur, arzularının peşinden git, her zaman... , diyordu Hervé, hareketinden önce. Bana göre bir yıl uzak kalma çok fazla. Geçen yıl iki aylığına gittin New York'a, sık sık gidiyorsun oraya kongreler için... Çok özleyeceğim seni, tatil için dönsen bile. Yalnız hissedeceğim kendimi biliyor musun, ama sen de tabii ki, göreceksin. Sen olmayınca Carole daha kötü hissedebiliyor. Unutmayacağım onu, tabii, hiç habersiz bırakmayacağım. Benim şu anda New York'da hiçbir işim yok: iş yok, komplo yok, çeviri yok. Gelecek yıl, belki. Pekala, arzularının peşinden git... "

Doğal olarak Sinteuil erkekle kadının birbirlerine benzemediği düşüncesindeydi: "Kadının bir erkeğin kolayca yaptığı şeyleri yapabilecek yeteneği yok. Tersinin de geçerli olduğunu söyleyebiliriz." Bir kadının arzusunun kendisi gibi bir erkeğin arzusuyla hiçbir ilgisi olmadığına inanıyordu. Hiçbir tehlike söz konusu değil. İnsan kendini olayların akışına bırakmalı, öğrencilerin ilgisinden, olası hayranlıklarından yararlanmalı, dinlenmeli, *arzularının peşinden gitmeliydi.*

Olga kentin bir ucundaki bu kampüsü seviyordu... bir yığın büyük bina, çimenlerde gezen sincaplar, gerçekten soru sorar gibi gözüken yani safça sorular soran öğrenciler.

– Fransa'da soru sormaya tenezzül etmez insanlar, diyordu Olga. Dinleyicilerinizin saldırganlığı uyandırdığınız merakın tek kanıtıdır. Saldırıyorlar mı size? Demek ki söylediklerinizi ilgi çekiyor. Verdiğiniz konferanstan sonra çoğu zaman bir dahakine daha iyisini yapabileceğinizi göstermek için söz alır dinleyiciler. Buna karşılık Amerikalı öğrenciler en soyut tartışmaları kendi deneyimlerine indirgiyorlar ve bu her zaman mutsuzluk ya da mutsuzluk üstüne tartışmalarla son buluyor. Kişisel olarak ayaklarımı yere bastırıyorlar ve ilginç buluyorum onları.

– Ne âlâ yavrum, devam et! Seni Fransa'nın esası ve özü gibi görüyorlarsa devam et, özellikle gözlerini açma onların! (Hervé.)

– Fransa'nın değil, Paris'in. (Olga.)

– Daha iyi ya! Arzularının peşinden git... (Hervé.)

Her şey "Edebiyat ve kötülük" üstüne kolokyumla başlamıştı. Şatolardaki kolokyumlarla Amerikalılar çok ilgileniyorlar ve Marigny şatosu *Maintenant*'ın başlattığı tartışmaların şeytani başlığı dışında çok uygundu onun için. Profesör O'Brian etkilenmişti: Olga'nın Bataille ve Céline arasında gidip gelmesi "yıkıcı-mantıksal" düşüncenin gerekli olduğunu tam olarak göstermiş gibiydi ona ve ünlü American Research Center'da ders vermek için davet etmişti onu hemen -gelecek sonbahardan itibaren, olabildiğince sık gelerek, sürekli, nasıl isterse... Bu acelecilik ve sabırsızlık Hervé'yi hem şımartmış hem rahatsız etmişti ama her şey bir yana Olga bizim elçimiz, dışişleri bakanımız değil mi? Çok ağır, çok yavaş olan bu Amerikalıların Avrupa kültüründen kalanları kendileri için çiğneyebilmeleri için mutlaka Doğu Avrupalı birine ihtiyaçları vardı. Özellikle felsefenin gölgesiyle ilgilenen Amerikan zevkine göre kalanlar tabii ki -tanım olarak bir Alman disiplini. Bu konuda Olga ve onun gibi birkaç ismin bileklerini bükmek mümkün değildi. Fransız kültürünün inceliğine gelince kesinlikle sürüp gidecekti ve protestan kırması bu Algonkin'lere her zaman kapalı kalacaktı. *"Arzularının peşinden git!"*

*

* *

Edward Dalloway'in Opel'i Bleecker Street boyunca gidiyordu ve kendisi de kibarca rehberlik yapıyordu: Figaro, San Remo, Kettle of Fish, Minetta's, Rienzi, biraz ileride Open door ya da Waldorf Cafeteria.

– Şurada, MacDougal'in köşesinde, Figaro'da bir şey içelim, bu akşam biraz daha sakin gözüküyor burası; ama gerçek Figaro Bleecker üstünde, San Remo'nun birkaç kapı ötesindeydi.

Edward, doğduğu Boston'dan oraya, yirmi yaşlarındayken gittiğinde, çok fazla kasıntı pozlardaydı. Kerouac, Ginsberg, Burroughs ve tabii ki Dylan Thomas başka yerlerde olduğu gibi Remo'da da hüküm sürüyorlardı. Holokost'tan beri artık kimsenin kurban olma cesaretini gösteremediği söylendi. Herkes ve her şey zafer

için! Bizim Tanrımız performanstır! Ve işte ansızın bu tipler bir alçaklığın söz konusu olduğunu gösteriyorlardı ve hakları vardı buna. Bir Devrim. Ama nedeni yok.

Ginsberg ve Burroughs o hızla Saint-Germain'e hatta Meudon'a kadar gittiler. Los Angeles'in bir kenar mahallesini andıran sefil banliyöyü gördüler. İri köpeklerin havlamalarını duydular. Céline oradaydı kesinlikle. Zavallı tabib onları ağırlamaktan çok mutlu olmuştur: o dönemde kimse görmek istemiyordu onu. "Biraz kahve?" Karısı dansöz. Koyu renk elbisesi, şalları, atkıları ve sürekli köpek havlamaları. *Howl, Junky* götürülüyor ona, aynı zamanda Bleecker Street'de hasar yapan şiirler. Zaman yok. Ne yararı var? Fransız edebiyatının starları mı? "Gölde balıklar", "bir şey değil, bir şey değil", diye homurdanıyor. Sürekli bir Yahudi takıntısı: onlardan korunmak için birçok köpek besliyor... Céline'in retoriği, cümleleri... *Guignol's Band*'m son çevirisi! *Beat*'ler büyülenmişlerdi. Genet tarafından tabii ya da Henry Miller, Blake, Whitman tarafından... Kendilerini dinlemek isteyen herkese aynı şeyleri söylüyorlardı: "Ne biçim bir Spengler melankolisi...", "*üç noktalar* aracılığıyla nasıl hızlı geçişler ve alt üst etmeler... "konuşma dili...", "toplumsal saçmalığa karşı bu tiradlar tabii ki ABD'de geçerlidir... "

Böylece 1958'de Ginsberg ve Burroughs'un dönüşüyle Remo Céline'i keşfetti. Savaştan önce İngilizceye çevrilmesi, Dalloway'e aslına âşık olmadan önce ilk *Gecenin Sonuna Yolculuk*'unu yapma olanağı verdi.

– Oysa ben bu yolculuğun gecede kalmasını tercih ederim. Düşler gecesinde ya da kitaplar gecesinde, çok farklı değildir bunlar. *Underground* üslubu sevmedim: tüfek atışları ya da bıçak darbeleri, karısını kafasına bir mermi atıp öldürerek Wilhelm Tell'cilik oynamak ya da sadece bıçaklayarak samuraycılık oynamak -hayır, benim eğitimim bu gibi şeyler için çok fazlaydı, kesinlikle çok fazla içe dönük, çok püriten. Céline değilseniz barbarlığa karşı koyabilmek için ne gibi bir çare vardır elinizde? -*beat*'gelen mesaj mı? Benim için duraksama söz konusu değildir: hukuk. Özellikle uluslararası hukuk. Evet herkes New York sokaklarını korkunç, iğrenç buluyor, bunu görmemek mümkün değil: Harlem'e gitmeye gerek

yok. Diana'nın iki blok ötesinde her şey apaçık ortada. Ama İğrençlik üçüncü dünyaya, "uygarlık"ın bu insanlarla sapkın ilişkilerine de egemen, bu iğrençlik az gelişmişlikte, açlıkta, fanatizmde. Size şunu kesinlikle söyleyeyim ki henüz hiçbir şey görmedik, esas iğrençlik gelecekte... Bunları söylediğim için bağışlayın beni. Söylemem gerekiyordu.

Gri alaycılık yeniden metafizik oluyordu. Dahası: mahrem, resmi söylemden kopuk. Olga düşünüyordu: çıplak.

– Bana niçin bir şeyler borçlu olacak mışsınız? Bana çok şey söylediniz, biliyorsunuz bunu. Röportajda temkinli davranmanıza rağmen sizi çözmem için yeterince malzeme var elimde.

– Sizi pek fazla tanımıyordum tabii ki. Zaman zaman *Maintenant* okuyorum. Bildiğiniz gibi çok snob. Ama bugün Paris'te başları döndüren şeylerle ilgilenildiğinde kaçınılmaz... Oysa sizin için bir yabancıyım ben... bir Martini daha?

– Yok, teşekkür ederim... Şimdilik yeter. Daha az...

– Rahat olun, yazdığınız her şeyi anlamıyorum ve anladığım şeylerle gerçekten uyum sağladığımı söyleyemem. Kılı kırk yarıyorsunuz, mucizelerin peşinde koşuyorsunuz. Ben kişisel olarak maddeci ve çok az romantiğim. Pratik çözümler bulmaya çalışıyorum. Ayrıca, çoğu zaman da mümkün olmayan... Ama gene de çok ilginç...

– Ne?

– En başta siz.

Başını omzuna koydu ve öpmesine izin verdi. Maddeci ve çok az romantik olduğunu söyleyen ve pratik çözümler bulan bir erkek oysa hiç böyle bir havası yok ama kesinlikle yok, ötelere bakan gözleri, güven veren dudaklarıyla... İnsan başkası tarafından korunmayı, hiçbir şey düşünmemeyi, birinin her şeyiyle ilgilenmesini, farkettirmeden sorumluluğunuzu üstlenmeyi o kadar istiyor ki. Acının, şefkatin, boşvermenin bütün yükünü: kilitli. Her şeye rağmen küçük bir kız olarak kalmak isteyen ve ötekine, bir yandan öperken pratik çözümler bulması için izin veren, entelektüeli oynayan küçük bir kızın yığabildiği, kuşkulanılması mümkün olmayan yük...

– İşte rezidansınız.
– İyi geceler.
– Cumartesi, akşam yemeğine götüreyim mi sizi?
Gene öpüyor. Ağızdaki yaş puro tadı, saçlarındaki kararlı parmaklar, ondan ayrılmak niçin bu kadar zordu?

*

* *

Algonkin oteline yerli kökenlileri arayan iddialı Fransızlar ya da sadece yirmili yılların dindar New York'lularını özleyenler iniyordu. Yazık! Table Ronde, Cercle Vicieux ve de Club Thanatopsis ayakta kalamamıştı. Büyük Kriz öncesi ünlü *Litterati*'lerin ünlü nüktelerinin (aslında son derece sıradan) yerini daha çok World Trade Center ya da başka yerlerin iş adamlarının çalışkanlığı veya gösterişli bir tavırla *Village Voice*'u okumaktansa sondan bir önceki modaya bağlı kalmanın daha soylu bir tavır olacağını düşünen bazı entelektüellerin hüzünlü iddiaları alıyordu. Algonkin'in eski duvarlarını utanç verici bir küstahlıkla kaplayan bu acı-tatlı karışımı, uyanık Edward Dalloway'in gözünden kaçmıyordu. Ama her şeye rağmen bütün gücüyle asılıyordu ona: önce 5. ve 6. Cadde arasındaki 44. sokak çok pratik, merkezi bir yerdi, kimse aksini iddia edemezdi... kısa süreli bir New York ziyaretinde *up* ya da *down-town*'ı ışıklandırmak amacıyla... ; ayrıca meşe doğramalardan, pembe salondan, Londra tarzı mobilyalarla döşenmiş dairelerden de nefret etmiyordu. New York pisliği içindeki eski bir Boston konutu görünümü, şiddet dolu ve karmakarışık bir itiş kakış içinde bir sığınak: dinlendirici ve tahrik etme noktasına kadar gitmeyen boğuk duygular uyandırma özelliğine sahip. Bu denge kendisine hiçbir şeyi yasaklamayan ama düşüncenin ve iyi bir çalışmanın çekiciliklerini git gide daha iyi değerlendiren münzevi yaşamı için çok önemliydi. Özellikle Rosalind'in gidişinden sonra, Edward genç adam bedenini, Dylan Thomas döneminin Village'ında kırılan bedenini yeniden bulduğunda... Ancak o zamandan beri işler değişmişti. Edward, Cambridge'in gitarlarını, Joan Baez'i, Bob Dylan'ı, beyaz rock'ı belli belirsiz değerlendirebilmişti. Ama şimdi punk'lar ve *Mud Club* dönemiydi, bu aşırılıklar onu

biraz aşıyordu, bereket versin kız öğrencileri hareketi dikkatsiz ve dalgın izliyorlardı ve Edward da onların dalgınlıklarını dalgınlıkla izliyordu. Hiç kuşkusuz seks sizi yüzeyde tatmin eden dipten gelen bir dalgadır; ama kendisine ve başkalarına karşı doğal mesafesi yüzünde sürekli biçimde ve git gide ilgisini yitiren bir ironi biriktiriyordu.

Ve işte Olga. Gerçekten de geçen akşam çok şey söylemişti bu konuda. Yalancı itiraf, fazladan kılık değiştirme: ama aynı zamanda da kendini beğendirme, bilge kadın, bize Paris'ten gelen, dersler veren kadın olduğu güvencesini verme arzusu. Hiç kuşkusuz aynı zamanda Bayan Montlaur'un gizleyemediği şaşkın kıza Dalloway karanlık odasını -hayal kırıklığına uğramış çapkının kartonpiyer cephesinin arkasındaki mahremiyetini- açma ihtiyacı içindeydi. Her halükarda Dalloway'in konuşmaya ihtiyacı yoktu. Fırtınalardan kaçarak terkedilmiş bir hangarın kuru otları arasına sığınan bu bedenin sessiz güvenini kavramıştı. Edward Dalloway sözlerin altında yaşayan bu çocuktu kesinlikle. Bütün vaktini tartışmak, savunmak, kanıtlamakla geçiren tuhaf biri. Ama konuşan bu insan bir başkasıydı, *sahte bir kendi*, "taklit bir kişilik" diyordu Rosalind. Hiç kuşkusuz. Yer altındaki Dalloway canlı olduğunu kanıtlamak için gene bir yeraltı masajı bekliyordu. Bu mesaj yeni gelmişti: Olga. Ve Dalloway kendini açınlıyordu. Sonuç olarak bir tarafta kafası vardı (*Professor of Government*, üçüncü dünya nezdinde uzlaştırmacı, vb); öbür tarafta isteklerini empoze eden cinsel organı (*Law School*'un kamış emen rahibeleri bir şeyler biliyorlardı bu konuda); ve, ikisi arasında (belki her iki tarafa da tecavüz ederek), çok da eski olmayan, sıcak otlarla dolu, kadın yolcuyu bekleyen terk edilmiş hangar.

Gerçekten de konağındaki bu akşam yemeği hiç de fena bir fikir değildi. Olga Dalloway'deki dönüşümlerin kendisini etkilemesine izin veriyordu. Papaz Bovary hukuksal bilince dönüşmüş eski bir beatnik olarak ortaya çıkmıştı. Üçüncü dünya üstüne bir nutkun arkasından gelen *underground* üstüne bir tarih dersinden korkmuştu. Dikkatli, dostluk dolu, neredeyse ailevi bir hafiflik havasındaydı. Önceki gecenin şefkati kazanılmış, geçen günün yo-

rumlarına, kırmızı Bordeaux şarabının tadına, East Hampton'un ışığına, New York Üniversite koleji hocalarının vurdumduymazlığına kaymış gibiydi, buna karşılık A.R.C.'nin (American Research Center) son derece klasik ciddiyeti 68 başkaldırılarını çok çabuk unutarak en iyi elemanlarını yitiriyordu: kısa bir süre sonra artık kimse araştırmayla ilgilenmeyecekti, sadece eski dersler tekrar edilecekti ama biz ikimiz orada olmadıkça... İkimiz? Bu biftek gerçekten çok iyi pişmiş, yani çok az pişmiş, tam gerektiği kadar. İngilizce konuşsaydık bu çözülemeyen -ya da tersine, vahşi?- "sen" ve "siz" ayrımından kurtulabilir miydik? Erotik mi sizce bu? Oysa bir yerden sonra değerlendirilmesi o kadar zor ki... Niçin olmasın ama çok alışkın değilim, İngilizceyi Fransızca kadar iyi konuşamıyorum. Giysi değiştirmek hatta soyunmak gibi bir şey olur bu, söylemiş olayım size!

– Aslında aynı şeyleri tekrar söyler misiniz: "Güzel, gözleri kamaştıran Molly... Ondan bana o kadar çok güzellik kaldı ki... İkimize de yeter bunlar..."? Haydi bu zevki tattırın bana!

– Vaktimiz çok, ne zaman isterseniz söylerim. Bütün zaman bize ait değil mi?

Bedenini bu kadar sevmiş olması şaşırttı onu. Her yerini uzun uzun, sabırlı öpüyordu. Ağız, memeler. Bedenin her milimetresi. Islanmaktan bitkin düşmüş cinsel organ ve dilinin altındaki gerilim. O gece içine girmeden ve üstünde dinginliğe kavuşmadan önce kaç kez doyuma ulaştırmıştı onu, ikisi birlikte son kez nasıl boşalmışlardı? Şimdilik. Biraz uyku. Çok az. Yeniden buluşma. Tuhaf, sence de öyle değil mi? Sanki eskiden beri birlikteymişiz gibi. Dikkat, alışkanlık izlenimi sonunda büyüyü yok eder. Evet mi? İyi alışkanlıklara karşı değilim.

– Başkasının kadını olmasaydım, kesinlikle senin kadının olmak isterdim.

Bu laf niçin söyleniyor? Henüz çok az tanıyor onu. Bedeninden hoşlanıyor, o da onun bedeninden hoşlanıyor. Hervé'ye karşı bir suçluluk duygusu mu? Her zamanki gibi o eski meşruiyet gereksinimi mi? Ya da sadece mesafeyi belirtmek- "Daha uzağa gitmeyeceksiniz, bütün umutlarınızı bırakın!"? Her halükarda yersiz bir

laftı. Bütünüyle savunmasız olduğunun işaretinden başka bir şey değil. Kayıtsız şartsız itaat. Zavallı kadın. Kimin hoşuna gider bu.

– Konuşma.

Tek bir kelime daha edecek hali yoktu, öbürü öpmeye devam ediyordu.

Pazartesiye kadar ayrılmadılar birbirlerinden.

– Boston'a dönüyorum, teorik olarak on beş günden önce dönmem gerekmiyor. Ama Cuma akşamı dönerim. Kesin.

– Telefon edersin.

– Sana geleceğim.

Edward New York'tan artık haftada sadece bir ya da iki günlüğüne ayrılıyordu. Sessiz ve kendilerinden geçerek sevişiyorlardı, bellekleri yoktu artık, zevke teslim olmuşlardı, yücelttikleri kendi uyarılmalarının dışında hiçbir şey görmediklerinden aynı manzaraların, cephelerin, heykellerin, tabloların önünde eğilen -şaşkın ve yorgun- yolcuların çok basit ama acımasız birlikteliği içinde karışmışlardı.

– Ithaca, Cornell'de işim var. Gider miyiz?

On beş gün, birlikte gerçek yaşam.

Herkes size sonbahar yapraklarından, olağanüstü toprak-kestane-kırmızı renklerden söz ediyor. Olga görmeden görüyordu onları.

Edward'ın onu Niagara'nın güçlü damlaları altında taşıyan kolları: bir tufan, ama her şeye karşı sığınacağı bir yer var, ne gelebilir başına? Hiçbir şey, Niagara önünde nişanlıların kitsch gülmelerinden başka.

Kendisinin hiçbir şey anlamadığı ama onu çılgınca eğlendiren Amerikan futbolu maçı. Onun eğlenmesi kendisini de o kadar mutlu ediyor ki oyunu anlamaya başlıyor. Neredeyse.

Edward'ın çocukluk arkadaşı Vernon Witford'un sinsi gülümsemesi: benim arkadaşım bu ezoterik militan kadınla ne yapıyor? (Çünkü Cornell'de herkes her şeyi biliyor, *Maintenant*'ın ve Sinteuil'ün kuşkulu şöhreti doğal olarak Olga'dan önce ulaşmıştı.) Her şey bir yana, daha yakından bakalım. Evet, kampüslerdeki öbür kızlardan daha iyi giyiniyor (zor değil bu!), temiz, doğal ve özel-

likle herkes gibi konuşuyor, kitaplarından anlayabilmek mümkün değil bunu. Kendisini kabul ettirmiş.

– Birkaç gün bende kalın.

– Teşekkür ederim, Olga baş başa kalmamayı tercih ediyor.

İki erkeğe birden âşık olmak mümkün müdür? Bugün aşktan söz eden kim? Aptalca. Edward söz ediyor. Ne istiyor? "Ya ben, ben ne istiyorum?"

– Dönünce ne yapacağız?

– Birlikte oturacağız.

– Ne zamana kadar?

– Sen karar verinceye kadar.

– Ama çok iyi biliyorsun ki.

– Hiçbir şey bilmiyorum, sen de bir şey bilmiyorsun.

– Gene de.

– Her şeyi olduğu gibi kabul et ve beni sev.

Akıllıca gözüküyor bu. Mümkün değil. Ölümcül. Her şey bir yana, kimseye hesap vermek zorunda değil. Basit bir yürek olmak kolay değil. Sadece organlardan gelmediğini bildiğimiz zevkler vardır. Edward'ın inceliği. Acıları saf dışı eden sessizliği. Olga'nın biraz sertçe, biraz yapay bir lafının üstüne konan bir okşama. Onun yanında kendisini ne kadar güvende hissettiğini ve ne kadar mutlu olduğunu söylediğinde sadece gözleriyle gülmesi. Ve de gri bir renk içinde, göz kapaklarının altından geçen gölge... telkin etmek istediği bir yara bile değil sadece bir şeyin hiçbir zaman mümkün olamayacağı... Nedir bu ama? Kendisi de biliyor mu?

Papaz Bovary sportif ve duygulu bir âşık olduğunu gösterdi: seyahattaki bir genç kadın için ideal. Ama onunla alay edemezdi artık. Evet edebilirdi, geceleri kimi zaman rezidansta tek başına kaldığında. Ender olarak. Kesin olan bir şey vardı: artık Edward Dalloway'den vazgeçmek istemiyordu. Alışmak gerekiyordu buna. Herkesin alışması gerekiyordu.

New York sadece bir parantezdi: Olga'nın yaşamı Atlantik'in öte yakasındaydı. Kesinlikle: bu parantez ona ait bir şeydi, gizli bir oyuncağıydı onun. Tek başına keşfediyordu onu, biraz yoksunluk içinde; Edward bu kadına bağımlıydı ve hiç kuşkusuz o da bu ne-

denle ona bağımlıydı. Olga yıllardan beri bir kişilik oluşturmuştu, öyle denir ya! İmaj değil, hayır, bu kişilik kesinlikle ona aitti ve ondan ayrılması mümkün olamazdı, bir tür ölümdü bu. Kaldı ki Ed bu aynı "kişilik"e rastlamıştı kesinlikle, sevmişti onu, biraz, daha sonra birlikte görünen kadının içinde başka bir kadının bulunduğunu keşfetmişlerdi sadece.

Belki bu öteki kadın gizli kalmaya çok fazla önem vermiyor muydu? Ya Olga onu tanımlamaya ya da anlamaya kalkışsaydı? Gizli yabancı büyük olasılıkla yakalanması mümkün olmayan biri olarak kalmakla kazançlı çıkan peri gibi kaybolacaktı. Hiç kuşkusuz, bir kez ramp ışıkları altında kalındığında anlaşmaları, uyuşmaları ve ara renkleri olan zevkleri güneşin altındaki deniz meyveleri gibi sefil ve anlamsız bir biçimde çökecekti. Kesinlikle.

Tersine birbirlerini Saint-Germain aylaklarının bakışları altında bile aynı canlı ve sürekli arzuyla sevmeleri için Hervé'nin cesareti ve yiğitliği gerekliydi. Ama tabii ki Olga bu yarışın verdiği yorgunluk dolayısıyla dinlenmek istiyordu. Gizli, görünmeyen, sıradan bir yaşam. Münasebetsizlikler yapmak. Hiçbir şey yapmamak, olaylara teslim olmak. Denizin sürüklediği çakıl taşının uyuklayan zevki.

Hayır, sözcük oyunları kaçmıyordu ondan. Papaz Bovary'nin görkemli gülüşünde anaerkil bir şey vardı, dolayısıyla görmüştü onu ve hiç kuşkusuz bu nedenle de seviyordu. Kendilerini cömertçe çocuklarına teslim eden *ora*'nın kadınlarının kara kıtasını ona bırakıyordu; mutluluğun pasif olabileceğinin kesinliği; ve bir çocukluk dilinin sesleri içinde uzun zaman önce kaybolmuş düşler. Ed sadece, dünyanın durumuyla kesinlikle ilgilenen görünmez bir yoldaş olmayı biliyordu ama yaşamın küçük şeyleri için endişelenmeyi de o kadar ihmal etmiyordu: "Bu pembe fular senin gri süet ceketinle çok iyi gider, cinindeki buzların yaptığı gök kuşağını farkettin mi, frambuazlara bak, yeni çıkmış olan Emily Dickinson kitabı, yarın akşam Washington'dan döndüğümde nasıl bir şey olduğunu söylersin, kırk sekiz saat bile sürmez..." Her şey korunmuş, her şey düşünülmüş, hesaplanmış.

Diana haklıydı belki. Şöyle diyordu: "Amerikan ikliminin günümüzde gerçek bir erkek yaratması zordur. Ama böyle bir olgu

görüldüğünde *latin lover*'ın ününü silmesi çok şaşırtıcı olur... o da zaten vaatlerini yerine getirmiyor artık." (Hugh'le yaptığı ikinci evliliğinden beri bu konudaki bilgileri daha çok teorik de olsa bu konuda yetenekliydi Diana.) Nedenini bilmek istiyor musun? Çünkü bu Amerikalı erkek -yineliyorum, çok ender- şehvetli yüzücü bedeninde depresyonlu annesinin küçük kalbini taşıyor. Sonuç? Sevdiği kadının zevki onun dini ve çiftin toplumsal başarısı da ödevidir. İki amaç ayrı ayrı ele alındığında ve dahası birlikte ele alındığında gerçekleştirilmeleri mümkün değildir, Amerikan erkeğinin -olduğunda- niçin başarısızlığa mahkûm olduğunu anlıyorsun."

Saz şairleri uzmanı haksız değildi.

Doğrusunu söylemek gerekirse Diana dünyanın kadınlar, çocuklar, yeniyetmeler ve ender bulunan birkaç Amerikalıyla dolu olduğunu düşünüyordu; ona göre Amerikalılar (çok ender olarak) olmayan erkek türüne en çok yaklaşan tiplerdi; ya da daha doğrusu dört tür erkek vardı: kadın-erkekler, çocuk-erkekler, yeniyetme-erkekler ve Amerikalı erkekler.

Bununla birlikte! Ed kesinlikle bir Dalloway'di ama kesinlikle bir Amerikan erkeği değildi, "çok ender bulunan". Ve onların öykülerinin Diana'nın kuramlarını doğrulamak amacıyla başarısızlıkta doruğa ulaşması gerektiğini gösterebilecek bir şey yoktu: aslında kimin başarısızlığı? Bu öyküyü gizlemek, işlemek yeterliydi sadece. Hepsi bu kadar. Hayır, bunun sahte olanın kötülüğüyle, zinanın gizlenmesiyle, vodvilin suçluluk duygusuyla hiç ilgisi yoktu. Sofistike olduklarını sanan ama bilgisayar mantığını izleyen bir yığın budalalık: 0/1, kötü/iyi, hayır/evet. Gizlilik ise bize başkalarını yaralamadan kendimizi arama hakkı veren bir simyadır: güç iradesini soylulaştıran ve engelleyen soğukkanlı ağırbaşlılık. Gizli olan bir kadını gerçekten tamamlar, buna karşılık erkek gizli olan şeyleri biriktire biriktire yok eder. Sırrı olmayan bir kadın ayı olmayan bir gece gibidir: eşit, ama tehlikeli, sıkıcı. Olga işbirlikçiler yaratan ama âşıklar yaratmayan saydamlığı istemiyordu; tembel uykucuları yatıştıran olaysız bir saydamsızlık da istemiyordu. Daha çok: kendisi için gizliliği keşfetmenin tuhaf sürprizi.

İnsan kendisi için bir yabancı olmadığında nedir? Bilge mi? Kesinliği yoktur bunun. Daha çok bir hasta, ölü gibi bir şey.

*

* *

Çocuksu ve saldırgan, Noel New York'da bütün insanları ailelerinin içinde kapanmaya zorluyor. Dram insanın ailesi olmadığında başlıyor ya da ikisi veya birçoğu arasında duraksama olduğunda başlıyor. Olga'nın tatil için Paris'e dönmesi kararlaştırılmıştı. Biraz mahzun olan Ed Kudüs'e uçtu: ayrıldıktan sonra anneleriyle birlikte oraya yerleşen çocuklarını görmek için Amerikan *break*'inden yararlanma. Sorun yok. Ocak ayında buluşuluyor yeniden.

Her şey bir yana, yaşamı Paris'teydi. Ed olsun olmasın Olga Hervé'nin telefonda kendisine düzenli biçimde anlattığı ama uçaktan iner inmez gerçekten üstüne gelen olaylara yakalanmıştı.

– Nihayet! Beni özlemediğini söyleme çünkü senin yerin doldurulmaz. (Hervé karikatür üslubunda da olsa her zaman gerçeği söyler.)

Benserade kriz geçirmişti, Olga öğrenmişti durumu: sokakta, konuşamaz halde, kimliksiz, kimliği saptanamadan iki gün boyunca hastanelerde dolaştırılmış. Şimdi iyi bir tedavi görmüştü ama hiçbir umut yok gibiydi. Ziyaretler beklediğini anlatmıştı. Carole önce tanıdıklarının adlarını saymıştı: X, Y... Hayır. Olga Montlaur? Evet. Neşe gülücükleri, hastanın heyecanlanması.

– Mutlaka gitmen gerekir, hemen yarın. Carole? Pek iyi olduğu söylenemez, idare ediyor, Martin Scherner'in grubuyla Kaliforniya'ya gitti.

– Ya Armand?

Olga Çin'den beri daha az görüşüyor olsalar da Bréhal'in otoritesine bağlıydı.

Hervé omuz silkti. Armand yorgundu, her zamanki gibi inceydi, bütün bunlar normaldi ama kendi zevkleri ve annesinin sağlığının bozuk olması meselesiyle her zamankinden daha fazla meşguldü. "Artık uslandım, dostum" diyordu ve Sinteuil ısrar et-

miyordu, yeni savaşlar için Bréhal'e güvenilemezdi. Ama hazcılığa dayanan suç ortaklığının bozulması mümkün değildi ve neşeli Rosebud buluşmaları sürüyordu... son yazılarını birbirlerine hayranlık duygularını belirterek, biraz abartılı, biraz keyifli bir tavırla anlatıyorlardı.

Sinteuil'de edebiyat konusundaki bir anlaşmazlığı bütün toplumun davasına dönüştürme yeteneği vardı ve bu misyonunu Bréhal'le ya da Bréhal'siz sürdürecekti. Bu onun Voltaireci tarafıydı: Sade, Ducasse, Joyce, Bataille ya da editörler ve basın tarafından reddedilen ve Sinteuil işin içine girer girmez birdenbire ün kazanan (pek hoş olmayan!) çok "karanlık" ya da çok "seksüel" tanınmamış herhangi bir çağdaş yazar konusunda bir Calas, La Barre, Sirvin ya da Lally Tollendal olayı başlatıyordu. Dostları önce kendisini kuşkuyla dinliyorlardı. Daha sonra kimileri onun söylediklerini yinelemeye başlıyordu sonra basmda yankı buluyordu bunlar ve birdenbire konu oluyordu: "günün tartışması". Medya harekete geçiyor, "yeni gazeteciler" savaşa giriyorlardı. Bu arada Sinteuil söz konusu davayı göz ucuyla ve de kalemiyle izlemeye devam ederken aslında yazılarının cennetine gömülmüş oluyordu... kimi zaman anlaşılmaz, kimi zaman açık seçik, klasik, lirik, gerçekçi ya da erotik, her zaman karmaşık ve tahrik edici... Marksçılık gözden düştü mü? Bir ahlakın güvencesi sadece Tanrı mı olabilir? Tabii! Ama yaşayan ve konuşan Tanrı iç deneyi, freskleri ve figürleri, Venedik ve Bach'ı harekete geçirir... Hıristiyanlığın ateşli yüzü erotiktir, tanrıtanımaz Sade Avilalı Tereza'nın suç ortağıdır, ilahiyat ve engizisyon Hıristiyandır ama insanlık komedisi bir Katolik dünyası vizyonudur. Balzac'ı yeniden okuyun... Sinteuil'ün yanında bir saniye bile uyumak mümkün değildi ve düşmanları entelektüel yaşamın canlanması için onunla bir dahaki polemiği bekliyorlardı sadece.

Olga isyankâr düşünceyi seviyordu, rezaletlerden çekiniyordu, provokasyonlardan korkuyordu, gülüyor, reddediyor, kabul ediyordu -kısacası kesinlikle işin içindeydi.

– Ya sen?

– Ben? Hep aynı, her şey yolunda.

Her zamanki gibi gizemli, hiçbir şey bilinmeyecek, küçük işaretleri sabırla deşifre etmek gerekecek. Çalışmalarından söz etmek için daha bir gönüllü olacak.

– Ya *Maintenant*?

– *Maintenant?* Döndü o. Bugün *Aleph.*

– Bak hele. Bu sürprizi dönüşüme mi sakladın?

– Sevdin mi bu adı?

– Kutsal Kitap? Sonsuzluk? Borges? Savunulabilir.

– Dinleriyle L'Autre'un küçük burjuvalarına daha uzun süre tahammül etmek mümkün değil. Ayrıca L'Autre benim yaptıklarımı beğenmiyor.

– Yazmak söz konusu olduğunda her şey çok önemli. Özellikle çok önemli gözükecek olan şey yeniden yaratıldığına göre gerçekliğin hortlakları olan editörlerin fazla duraksamamaları gerekir.

– Doğru. (Hervé esas olanı hemen söyleme sanatına sahipti. Olga saf saf ve şaşkınlık içinde dinliyordu. Bu küstah ve telaşlı oğlanla birlikte yaşamına burada yer olduğu çok açıktı.) O zaman L'Autre'un yerine hangi yayıncı?

– Différent.

– İlk başta yaklaşmamışlar mıydı sana? Avangardla ilgilendiklerini bilmiyordum.

– Avangarddan söz eden kim sana?

– Hiç kimse. Avangard avangarddır çünkü hareketin önündedir -ve sen haklısın, hareketin kendisi avangardın önüne geçmiştir.

– Evet. Onlar için nasıl bir roman hazırlıyorum, bilemezsin! Stanislas sevemez onu dolayısıyla sorun çözümlenmiştir, Stanislas'ı da L'Autre yayınlarını da bırakmam gerekiyor.

– New York'da postmodernizmden söz ediyorlar.

– Akademisyenlerin lafları bunlar. Bazı düşüncelerim var, göreceksin.

*

* *

Fernand Benserade Sosyal Yardım'da yattığı odayı Cezayirli iki göçmen işçiyle paylaşıyordu ve onların rahatsızlığı da kendisininki

gibi afazi'ydi (anlama, konuşma, yazma yitimi, unutma) ama çevrelerindeki bir yığın ailenin bu hastalıkla kesinlikle hiçbir ilgileri yoktu. Ünlü dilbilimci her şeye rağmen daha konforlu bir ortamı hak etmişti aslında hatta tam bir sükûnet içinde olması gerekiyordu. Öte yandan bizimki gibi ücretli bir dünyada yaşamaya asla razı olmadığından M.G.E.N.'ye ödenmesi gereken primler ödenmemişti. Sonuç: ciddi bir klinikte tedavi edilmesinin mümkün olmaması. Mümkün değil miydi bu? Benserade'ın ödenmemiş primlerin telafi edilmesini sağlayacak kadar hayranı yok muydu? Olga'nın derhal bu tatsız meseleyle ilgilenmesi gerekiyordu. Ne yazık ki günlerini Sosyal Yardım'ın bu pis odasında tek başına, terkedilmiş halde geçiren yaşlı profesörle ilgilenen tek bir yabancı vardı: İvan.

Onu gördüğü için çok mutlu olmuş gibiydi. Gülümsüyordu. Felaketin bilincindeydi. Hecelemeye bile kalkışmıyordu. Gülünç olmaktan korkuyordu. Parmağıyla Olga'nın göğsüne birkaç harf yazdı. Tesadüfen orada bulunan bir hastabakıcıya çok tuhaf gelebilirdi bu. Olga çantasından bir defter çıkardı. Benserade, titreyen sol eliyle, gözlerinin içine bakarak *Théo* yazdı.

Dilsiz olma sırası Olga'ya gelmişti. Tanrıyı mı düşünüyordu? Hangi Tanrı? Öylesine çiziktirdiği bir sözcük müydü bu? Rastlantı mı? Hiçbir anlamı yok muydu? Bir tür ana rahmine yaklaşma biçimi mi? Onun, Olga'nın rahmine mi?

– *Théo* yazdınız. Tanrı mı söz konusü?

Gözlerinin içine bakıyordu, kirpik yoktu, göz kapağı yoktu. Defalarca yineledi:

– Tanrı? *"Tanrı"* mı demek istiyorsunuz?

Hep aynı boş bakışlar. *Théo* yanıtsız kaldı.

Benserade inançlı biri değildi ama kim bilir? Paris'te herkes az çok inançlı olmaya başlamıştı.

Bu hastane ziyaretinin öyküsü Carole'ün depresyonunu artırdı. Bütün bunlar Olga'yı çok etkiliyordu ve çıkmazda olan bu ciddi ve ağır insanlarla kenetlenmiş durumda olduğunu anlıyordu. Bunun nedeni belki de bu insanların her şey için bir ad aramalarıydı. Benserade bile, özellikle de Benserade. Oysa Dalloway böyle sözcükler, adlar olmadan, sevmekle yetinerek yaşamayı biliyordu.

Hervé Benserade'ın ve *Théo*'sunun öyküsünü sıkıntılı ama soğuk bir tavırla dinliyor. Kolları sakin. Olga ağlayabilir. Bir neden yok. Durum çok daha trajik. Yatakta ilk günlerdeki gibi çok büyük zevk anları yaşıyorlar. Hervé yakın ama tuhaf. Kırmızımsı kahve rengi bakışlarının ağır başlı sıcaklığı ve açgözlü, sabırsız dudaklar. Büyüleyici olduklarında bile alay eden okşamalar. Huzur veren ama aynı zamanda meydan okumaya iten omuzlar. Korkunç bir ritim, sallayan, rahatsız eden, kışkırtan, kıran ama sizi daha yukarılara götüren konuşmaları. "Aynı zamanda iki erkeği birden sevmek mümkün değildir. Havada bir delilik kokusu var. Joëlle Cabarus'ün divanına uzanması gereken Carole değil ben'im."

2.

New York'da Top of the Six's ten daha kitsch bir yer bulmak çok zordur.

5. Cadde, 666'nın tepesindeki kalın kadife kumaş halılar pencerelere götürüyor, bu pencerelerin önü, karanlık bastığında aydınlanan gökdelenlerle dolu ve aşağıda da Central Park'ın kara noktasını çevreleyen küçük araba seli. Taşra insanları ve küçük burjuva kadınları saat on sekizdeki bedava büfeden yararlanmaya geliyorlar, herhangi birine rastlama endişesi duymadan... düşünüyorlar, ellerinde bir bloody-mary, viski ya da şampanya... çelik ve neon gotiğin kibirli sessizliği, modern metropollerde yaşayan, yararlanılamayan, erdemleri bir aperitifin ve bir kadın arkadaşla ya da potansiyel bir sevgiliyle dostluğun erdemlerini andıran güzel kadınlar...

Diana sadece iki dakika gecikmişti ama soluk soluğaydı: psikanaliz yaptıralı beri dakiklik acımasız bir zorunluluk olmuştu onun için.

– Böyle yerleri sevdiğini bilmiyordum, biraz...

– Biraz?

– Yani: biraz fazla modern?

– Kendini filmin üstünde hissetmek, bir uçakta ya da tuvalette gibi. Burası da aynı.

Edward'm İsrail'den dönmesi gecikiyordu. Diana araştırma ve inceleme yapması için verilen izni çoğu zaman Long Island'daki evine kapanarak geçiriyordu ve Olga da biraz yükseklere çıkma

ihtiyacı içindeydi. Bu 39. kattan New York gerçekten çok güzeldi ve manzara şahaneydi. Sefalet bir yakın olma sorunudur ve sokağa inip, Rockefeller yakınlarında Cartier ya da Bedgorf Goodman'dan çıkan şık kadınların yanında üstleri başları perişan, uyuklayan esrarkeşleri ve her çeşit serseriyi görmek yeterliydi bunun için. İpek ve deri giysiler içinde, sapsarı saçlı, aşırı makyajlı ve pudralı, altın kolyeli ve küpeli 5. Cadde burjuva kadınları *Vogue*'un son sayısı için düzenlenen bir resepsiyona gidiyorlardı sanki. Onları yukarıdan seyretmek dolayısıyla görmemek ve bu aşırı tüketim dünyasından sadece başka cam ya da metal ışıklı küpler yansıtan cam ve metal ışıklı küpler görmek daha hoştu. Buradan bakıldığında tiyatro boştu. Hayır talan edilmemişti çünkü kesinlikle hiçbir nükleer felaket olmamıştı (henüz) ve dekor bozulmamıştı ama gerçek anlamda kalan sadece dekordu ve bu dekor ayna oyunlarından ibaretti: yansımanın egemenliği. Mutlu narsisler alışveriş peşindeydi, hasta narsisler suç işlemeyi beklerken esrar çekiyorlardı. Ama bu uygarlığın ürettiği en özgün şey yani *look* artık zanaatçılara ve kurbanlara ihtiyaç duymuyordu. Look artık insanbiçimli değildi, look insan üstüydü, look aşkın'dı. Buradan görüldüğünde.

Top of the Six's'm ışıkları kendisini dünya yurttaşı sanan taşralıyı büyülüyor. Bu tür bir şenlik fişeğinin oradan geçmekte olan şaşkın ve şaşkın olmaktan mutlu birine, bu kaçıp giden ışıkların böyle sonsuza dek harelenmekten çok geçmişte bir iç uzam dedikleri şeyi deşecek biçimde sapabileceklerini düşündürecek hiçbir ihtimal yok. Çünkü bu akşam, bu öğle, bu öğleden sonra Top müşterisi iç mekânını terketti, erkek olsun kadın olsun yapamıyorlar artık, erkek ya da kadm bıktılar artık, bu iç mekân bundan böyle sadece bir *soap opera*, radyo ya da televizyonda yayınlanan bir melodram, git gide dejenere olan bir Dallas -"Bayan, iki martini lütfen." Ruhsal durumunu sorgulayarak yaşamı daraltılmasına bir son vereceğiz, bunun için yeterince *shrinks* var, hepsi boş ve yararsız, o zaman gözlerimizi ışıklarla doyuralım! *Look at that view! Look at the way it looks!* Dekora kaçalım! *Isn't it marvellous?*

Olga bu taraçada Rosalind'in, kendisinin şimdi hissettiği şeylere benzer şeyler hissetmiş olabileceğini ve sonunda da buradan ayrılmış olduğunu düşündü.

Diana'ya göre Rosalind Dalloway duyarlı ve akıllı bir kadmdı. Harvard'da modern dilbilim okumuştu ve otomatik çeviri alanında uzmanlaşmıştı: bir bilgisayarı programlıyorsunuz ve o da sizin için Almanca metni İngilizceye ya da İngilizce metni Almancaya vb çeviriyor. Esas olan iyi bir program yapmak ve Rosalind de bu alanda rakipsizdi.

Rosalind Bergman Cambridge'e yarım saat uzaklıktaki Waltham'da bulunan Brandeis University'nin modernist ve muhalif derslerini izlememişti; Diana ve Edward entelektüel bir merak sonucu daha doğrusu snobluklarından izlemişlerdi bu dersleri. Rosalind çok pozitifti, "hatta pozitivistti" (Diana) ve kaçınılmaz bir biçimde ilerici dolayısıyla solcu, örtük olarak Avrupalı dolayısıyla felsefi ve edebi ve açıkça ayrılıkçı dolayısıyla Yidiş dilinin konuşulduğu bu yüksek entelektüel kurumda vakit kaybedemezdi. Rosalind iki kuşaktan beri Boston'da yaşayan (Rosy üçüncü kuşağı temsil ediyordu) topluma entegre olmuş ve laik eski bir Alman yahudi ailesinden geliyordu. Çok fazla kapalı Boston toplumunun saygı duyduğu babası doktor Bergman Goethe'yi Kutsal Kitap'tan daha iyi biliyordu ve sadece bayan Bergman'ın annesi büyük anne Ida'nın çok bağlı olduğu mutfakla ilgili bazı kalıntılar atalarının da Yidiş dilini konuşmuş olduklarını düşündürebilirdi.

Doğal olarak hepsi antisemitizmin en küçük işaretlerine bile son derece duyarlıydılar ve bütün Yahudilerle dayanışma içinde hissediyorlardı kendilerini. Ama bu açık seçik, normal, mantıklı bir dayanışmaydı. Etkin olması gerekiyordu ("Falanca kişi için, Cemaat için, İsrail için ne yapılabilir?") ve kimilerinin çok hoşlandığı dinsel ve arkaik yavanlık içine düşmemeliydi. Her halükarda zihnin açık olması ve her durumu sağduyuyla ve mantıklı bir tavırla değerlendirmek, Yahudilik açısından da olsa dogmatik bir tavır almamak gerekiyordu. Doktor Bergman bir Aydınlanma insanıydı ve herkes bilir ki Aydınlanma Yahudilerin ve bütün insanların ev-

renselliğine saygılıdır, Holokost aklın kaçınılmaz bir biçimde zafere ulaşacağı yürüyüşte korkunç bir kazadır.

Dolayısıyla Rosy Brandeis'le görüşmedi ve kısa zamanda, M.I.T. tarafından anında bünyesine aldığı çok yetenekli bir uzman oldu. Ancak Harvard'ın bütün kızlarını etkileyen ama Rosy'nin ciddiyet içindeki çekiciliğini tercih eden Edward Dalloway gibi hoş ve ince bir çocuğa âşık olabilirdi. Bergman'lar Dalloway'lerle akraba olmakta bir sakınca görmüyorlardı, tersine... Çok kesin bir onay verilmedi ama Edward son derece kararlıydı ve kimsenin söyleyecek fazla bir şeyi olmadı. Sadece büyük anne Ida karşıydı ama kimse fikrini sormadı onun.

Mutlu bir evlilik. Yetenekli bilgisayarcı Rosalind çok iyi bir anne oldu. Jason ve iki yıl sonra da Patricia dünyaya geldi, Dalloway ailesi Boston'da yaşadığı semtte örnek gösteriliyordu: ne efendi, ne ağırbaşlı insanlar! Feminist hareket bile bu mükemmel entelektüel çiftin arasını bozamadı; aile böylece birliği cinsiyetler savaşıyla bozulan gelişmiş insanların kaderinden kurtulabildi. Rosy kadınların meşru arzuları olan kendini tanıtma hevesi içindeydi ister istemez. Ama sonuçta olası bütün isteklerinin tatmin olduğunu düşünüyordu: önemli bir görevi vardı, M.I.T. personeli onun mesleki niteliklerini önemsiyordu ve evde de Edward çocukların bakımı, alışveriş ya da ev işlerinde kesinlikle yalnız bırakmıyordu onu. Dalloway'ler postfeminizm çağını yaşıyorlardı.

Bir gün Rosalind Bergman'a çok yüksek performanslı yeni bir bilgisayarda bir İngilizce-İbranice çeviri programı yapma görevi verildi. İbranice bilmiyordu. Ve bir an önce çözmesi gerekiyordu bu işi, Tel-Aviv'den özellikle bu iş için gelen meslektaşı bilgisayarcı Isaac Chemtov'dan yardım aldı. Brandeis yeterli olmayınca çok kısa sürede "alanda" dil stajları gerekti. Sayısız Kudüs yolculuğu. Yeni bir kaderin gözükmesi ve başlangıcı oldu bu.

Varlığından tabii ki haberdar olduğu ama gücü konusunda hiçbir bilgiye sahip olmadığı bu yeni dünyayı düşününce Bayan Dalloway'in yaşamı birdenbire boş değilse bile anlamsız geldi kendisine. Trajik olmayan hatta dramatik bile olmayan (oysa güvenlikleri sürekli tehlikedeydi ve bu nedenle trajik ve dramatik

olabilirlerdi) Kudüslüler sadece gerçekle aynı ağırlıktaydılar. Kendileri dışındaki dünyanın gerçekliğiyle normal ilişkiler kuramıyorlardı. Bütün Boston'lar, Dalloway ve 5. Caddenin öteki look'ları anlamsızdı onlar için. Rosalind bir anda kavrayamadı bu durumu.

Jeolojik bir felaketten çıkmış gibi gözüken bir Kudüs manzarası vardı. Tepeler ve kurak ovalar, kurumuş çatlaklar ve ölü denizler ne lüks ne de bolluk doğurmuştu. Burada sadece sürekli çabalardan ayrılmayan, engellerle dolu bir huzur içinde yaşanabilirdi ve kutsalın anlamı da buydu burada.

Kutsal Kitap geleneği vardı... Rosalind'in keşfettiği ve hiçbir zaman hayal etmediği bir dini bulduğu, şifreleri olan bir dil. Ciddi, özel, zorlayıcı: biliniyordu bu. Çok anlamlı, karşıt anlamlı, eylemli bir kombinatuvar: bütün bunları öğrenebilmek için İbranice'den geçmek gerekiyordu. Ve de Rosalind'i bekleyen, yıllar boyunca birikmiş bir yığın yorum... bu bağlamda amaç ona bir iç yaşam vermek değil, psikolojiyi dallandırarak, özlü duyguları zekâ oyunlarına vererek onu hafifletmektir.

Ağlama duvarı vardı: Shoah'ı çok eski çağlarda sezen ama engelleme gücüne sahip olmadığını itiraf eden büyük sıkıntı ve bunalım. En zoru da buydu. Jerry Saltzman'ı da kendisininkini andıran bir keyifsizlik içinde bulan Rosalind biraz rahatlamıştı: best-seller *Felaketin Profesörü* adlı yapıtın yazarı New York'lu ünlü romancı felaketler karşısında böylesi bir dinsel rahatlık içinde olmaktan çok rahatsız gözüküyordu kesinlikle ama o özellikle kendi sıkıntılarıyla bunalmıştı, kafasında eğreti duran Yahudi takkesiyle kendisini çileden çıkaran bir halka ait olduğuna inanmaya çalışıyordu. Rosalind romancının algılamalarını istisnai olarak paylaşıyordu. Duvarın öyküsünü anlattırdı ona ve az çok coşkulu ve heyecanlı dualarını gözlemlemek amacıyla birçok kez gitti oraya. Sonunda felaketten bu derece esirgenmiş olduğunu anlayınca utanç duydu. Dalloway'e karşı belli ölçüde ihtiyatı elden bırakmazken bir yandan da ağlayamadığı için zavallı ve yeteneksiz hissetti kendisini.

Bu öykünün belli bir süre eğlendirmesinin bir yararı olmadı, aslında bir şok oldu. Başta Rosalind olmak üzere (içinden aylarca

ve yıllarca bu ani değişimin gerçek nedenlerini düşünmüş olsa bile) herkesi yıldırım gibi çarptı. Gerçek, Kudüs üstünde parlayan güneş gibi gözüktü ona: Bayan Dalloway hiç yaşamamıştı kesinlikle, Rosalind Bergman belli belirsiz yaşamıştı, sadece Ruth Goldenberg vardı. Bu halka, bu toprağa, bu Kitaba, bu duvara aitti. Atalarının soyadını, Goldenberg soyadını yeniden almak zorundaydı... bu soyadını Almanya'dan kaçıp, Yahudiler, özellikle de Yahudiler dahil bütün özgür ve eşit insanların vaat edilmiş toprağı gibi gördükleri Amerika'ya iltica ettiklerinde atmışlardı: tüm falsolara ve uygunsuzluklara, olası tüm düşmanlıklara rağmen bu soyadı gerçek olarak kaldı ve kesinlikle var oldu... bu olumsuzluklarla ilgili olarak hiçbir zaman hayal kurulmuyordu ancak bunlar herhangi bir yerdeki olumsuzluklara göre çok daha önemsiz gözüküyorlardı; sonuçta hiçbir gerçek tehdit yoktu. Bununla birlikte Rosalind bu güvenliğin bedelinin uyku, nötralize eden ve insanı basit bir görüntüye daha da kötüsü yaşamı gerçekten sevdiren, aşkları ve nefretleri gerçekten düşündüren, yaşatan, anlattıran tutkuları, çatışmaları, uçurumları yok eden ütopik bir evrensel hesap makinesi sayısına indirgeyen unutma olduğunu anlıyordu. Oysa buraya Altı Gün savaşından sonra diaspora Yahudileri dönmüşlerdi ve bir yandan ilk mesleklerine benzeyen bir işi yaparken yararlı kılıyorlardı kendilerini: orduda, kibutzlerde, okullar. Rosalind'in, hayır, Ruth'un *yararlı* olmaya, somut şeyler yapmaya ihtiyacı vardı. Sözgelimi? Bir sınırı güçlendirmek, bir ev yapmak, yoksul Afrika ülkelerinden gelenlere bir dil öğretmek, işte sizi yaşatan, sislerin içinden ve uyuşukluktan kurtaran esas şeyler çünkü şoktan önceki yaşamınız birdenbire böyle çıkar karşınıza. Ruth bu insanların sakin gücünü yeniden buluyordu, kendisini onlardan, aslında hırsları olmayan sahte hırslı iki kuşak dışında hiçbir şeyin asla ayırmamış olduğuna inanıyordu.

– Basit, ben Ruth Goldenberg'im ve çocuklarımla birlikte Kudüs'de yaşıyorum.

Geriye Edward sorunu kalıyordu. Telefonda kararı duyunca hatların karıştığını düşündü, başka biri girmişti araya. Hiç ilgisi yok: Rosalind-Ruth bir an önce kesip atmaya karar vermişti, bat-

maktan kurtulabilmenin tek çaresiydi bu, pratik çözümler yavaş yavaş gelecekti.

– Yorgun değil misin? Yapacak çok fazla işin olmalı, bir de bu çöl sıcakları... Nasıl hissediyorsun? (Edward.)

– Hasta olduğumu söylemek istiyorsan yanılıyorsun, hiç bu kadar iyi olmamıştım, demir gibiyim. (Ruth.)

– Rahibe olmadın değil mi? (Dalloway.)

– Olacak değilim, her zaman rahibeydim ben, farkında değildim belki ama anladım bunu şimdi. (Goldenberg.)

– Yahudi usulüne göre mi besleniyorsun? (Dalloway.)

– Tabii. (Goldenberg.)

– Niçin olmasın? Ama bu dinde farklı düşünceler var, çok bağnaz değilsin bu konuda değil mi? (Dalloway.)

– Bilmiyorum. Isaac öyle, dostları da belki İsrail'in varlığının en büyük güvencesi. (Goldenberg.)

– Şaşırtıyorsun beni. Döndüğünde konuşuruz bunları. Her halükarda *State Department*'da öğrenebileceklerimin bunlarla ilgisi yok. Sen bu Isaac'a âşık mısın? (Dalloway.)

– Mesele bununla ilgili değil kesinlikle. (Goldenberg.)

– Sonuçta sen her zaman şaşırtıcı bir kadın oldun, Rosy, bunun için seviyorum seni, biliyor musun. Bütün bunları evde anlatırsın bana. Bekliyoruz seni, Jason ve Patricia'yla... onlar Pazar günü için seninkilere gittiler. Gelecek Cumartesi ikide geliyorsun değil mi? (Dalloway.)

– Cumartesi, tatil, pazartesi döneceğim. (Goldenberg.)

– Ama ne oluyor böyle, çok fazla! Ben seni seviyorum, olsun. (Dalloway.)

– Ben de seni sevmediğimi söylemiyorum, başka bir şey söz konusu; ve gerçekten de önemli bir şey. (Goldenberg).

– Her neyse, telefonda daha fazla konuşamayız, öyle sanıyorum ki. (Dalloway.)

– Eminim, kararımı verdim. (Goldenberg.)

– Çok öpüyorum, hepimiz bekliyoruz. (Dalloway.)

– Pazartesiye. (Goldenberg.)

Edward şaşkındı ama karakteri dolayısıyla ender olarak umutsuzluğa düşerdi: bu Isaac Chemtov'la bir macera en aklı başında kadınların, özellikle böyle kadınların başına gelebilecek bir şeydi. Doktor Bergman kızının çok iyi gizlediği ama bir babanın gözünden asla kaçmayacak yaygın bir depresyonun manyaklık safhasını yaşıyordu: tedavi etmeye çalışacağız hastalığı. En çok sarsılan ve şaşıran da bayan Bergman oldu. Geleneği spontan biçimde sürdüren annesi Ida'nın ölümünden sonra Kutsal Kitap'a git gide daha çok bağlanıyordu ve Altı Gün savaşıyla ilgili siyasal olaylar onun cemaate destek girişimlerini daha da güçlendirmişti ve Kudüs'e bile gitmişti bu amaçla: "Hayatımın en önemli dönemi" diyordu ve bu sözünün altında birçok anlam yatıyordu ve bu bağlamda ne tür bir önemin söz konusu olabileceğini hemen anlayan -çok açık seçik biçimde olmasa bile- doktor Bergman durumu kabullendi. Kısacası annesi Rosy'yi çok iyi anlamaktan korkuyordu ve bir yandan da sözde akıllıca ve bilinçli olan bu kararın bir çılgınlık ya da en azından bir anlaşmazlık olduğunu kabul ediyordu. Ayrıca Dalloway çiftinin durumu göründüğü kadar iyi miydi? Olayların bu tarafını da ihmal etmemek gerekiyordu. Dalloway'in büyük anne ve büyük babasına gelince onlar hiçbir şey söylemiyorlardı ama sessizliklerine tatmin olmuş bakışlar da eşlik ediyordu ve bu bakışlar ilk baştan beri her şeyin beklendiğini ama eğitimli kişiler arasında yorumlar yapılmadığını anlatmak istiyordu.

Edward dini her zaman hayatta kalma gibi düşünmüştü ve delilikle hiçbir zaman karşılaşmamıştı. Rosy'nin birdenbire bağnaz biri olması ve üstüne üstlük kendisinde bağnazlığın işaretlerinin görülmemesi, soğuk bir kararlılık içinde olması aklının mücadele etme olanaklarına sahip olmadığı bir sapkınlık gibi geliyordu ona. Birçok yolu denedi.

Birincisi: Erkeğin suçluluğu, bütünlüğü bozulmuş bir erkeklik. "Hiçbir kaçış mümkün değildi: terkedilmiş bir erkek hadım olmuştur, ne! Ben o kadar aciz bir sevgili, o kadar hödük bir koca, soysuz bir baba mıyım?"

Bütün bu hipotezleri elekten geçirmesinin hiçbir yararı yoktu, hiçbiri kesmiyordu. Kendisine uysal bir zevkle aşkını iade eden

dolgun vücutlu, esmer Rosalind'inini çok seviyordu. Ama gene de kim bilir? Alışkanlık küçücük, önemsiz yeni bir şeyin çekiciliğiyle kısa sürede bozuluverir, gizemli ve dramatik bir mahallenin yakışıklısı, bir çöl kahramanı, kutsal bir davanın militanı yeter dünyanın en akıllı kadının tuzağa düşmesi için. Kaçış yolları aramanın bir yararı yoktur; bu İsrail'e kaçış kesinlikle Edward'ın reddedilmesiydi bir anlamda, Dalloway mitine açık bir hakaretti.

Ruth (ne saçmalık! Edward bu ada alışamıyordu, soyadma hiç: on beş yıllık özel yaşamda bir çile -deyim yerindeyse-) hemen boşanmak istemedi çünkü kararının fizik değil metafizik olduğunu iddia ediyordu. Ama görmemek için deli olmak gerekirdi kaldı ki mahkemelerin kaçınılmaz mizanseni de gecikmedi. Çünkü çocuklar vardı ortada. İki büyük baba büyük anne, Dalloway'ler ve Bergman'lar arasmda yaşamaya alışmışlardı, Rosalind M.I.T.'de bilgisayarlarını programlarken Edward da Harvard'daki dersleri ve Washington'daki jeostrateji arasmda gidip geliyordu, Jason ve Particia ise felaketin sonuçlarından hemen etkilenmemişlerdi. Ruth Goldenberg bir anne ve bir Yahudiydi, ve bir Yahudi anne çocuklarından vazgeçemezdi. İki yetişkin *a priori* olarak daha çok bir macera yaşamak istemişlerdi: Kudüs, bir kibutz, düşünebiliyor musun, bu pislik Boston'a göre, *şit*! Ne kadar güzel bir kaçış! Patricia pek anlamış değildi durumu, hafta sonlarında babasıyla birlikte müzeleri dolaşmayı seviyordu ama Jason birlikteliklerine renk katıyordu ve kız kardeşi de çok üşüyen küçük *Wasp*'la oynamaya gitmiyordu. Ayrıca bütün psikologlar da çocukların annelerinin yanında olmalarının gerektiğini söyleyeceklerdir.

İkincisi: Boş bir erkek değildi, hiç ilgisi yoktu ama belki biraz fazlaya kaçıyordu. Eksiksiz bir tatmin (yataktan mutfağa ve villanın çimenliğine, ayrıca bir de siyasal bilgelik): bir kadını aptallaştırmanın yolları. Oysa tersine kadınlar mahrumiyeti severler, hepsi mazoşisttir, kadınlar çöl özlemi içindedirler. Bunu farketmediği için gerçekten saftı. Değişecekti bu. Edward'ın Casanova dönemi olacaktı. Kampüslerin çapkını. Ne olacağı görülecekti. Çok fazla inanmadan. Ne yorgunluk! Onun gerçek karakteri değildi bu.

Üçüncüsü: Ruth Goldenberg denen bu kişinin siyasal-dinsel ateşi sürekli olamıyordu. İsrail'in diplomatik bir desteğe ihtiyacı vardı (ekonomik yardımın dışında tabii ki) ve Edward Dalloway Washington'ın bu yönde sürdürdüğü çabaları değerlendirebilecek konumdaydı -gereksiz bir tevazu göstermeye gerek yoktu bu bağlamda ve buna kendisinin de katıldığı söylenebilirdi. Bu siyasal dengeciliğe aktif bir diaspora gerekliydi kesinlikle ve Rosy siyah, küçük, güzel kafasmda bir yahudi mistiği keşfetmeye bu kadar önem veriyorsa Boston'da eğlence vardı, Edward kendisi ona telkinlerde bulunmaya hazırdı. Brooklyn ya da New York'da kendilerine yeteri kadar acı çektirilmediği için düş kırıklığına uğramış fanatizmlerini tatmin etmek amacıyla işgal edilmiş topraklara yerleşen ve Tanrı, tüfekleri ve ateşli nutuklarıyla "arap göçebeler"in karşısına çıkan bağnazlara gelince işte bunlar tehlikeli insanlardı ve kendi içinde son derece zor olan herhangi bir müzakere girişimini de boş çıkarabilirlerdi. Üstüne üstlük Rosy'nin sevgilisi sözde bilgisayarcı bu Chemtov tehlikeli bir aşırılıkçıydı. Nihayet çok konuşan erkekler kadınları etkilerler. Tamam ama Rosy'yi değil. Hayır onu da. Bundan böyle bir Dalloway'i hiçbir şey şaşırtmayacaktı.

Dördüncüsü: Ruth (Edward için kesinlikle Rosy kalacaktır ama Ruth artık Rosy diye birinin olmadığını, Rosy'nin öldüğünü iddia ettiğine göre bir ölüye konuşacak hali yoktu) İsrail'de yeniden birlikte olmayı önerebilirdi ona. Saçma: Edward Dalloway'in Tel-Aviv'e ya da Berşeva'ya, Nasıra'ya ya da bilmem nereye yerleşecek hali yoktu. Bugün yeryüzünde gerçek tanrıtanımazların sayısı çok az galiba -ne önemi var, tek bir tanrıtanımaz bile kalmış olsa bu kişi Dalloway olacaktır. Ama Rosy aşklarının anısına, böyle bir anısı kalmışsa eğer, öykülerine sadakat dolayısıyla öylesine önermiş olabilirdi bunu. Böyle bir durum söz konusu değil gibiydi. O tersini iddia ediyordu ama bu aşkın da olduğu yerde kalması gerekiyordu, geçmişte kaldığı yerde ve şimdi o, Ruth, başka bir gerçeği, kendi gerçeğini yaşıyordu, hiçbir uzlaşma, anlaşma olmadan...

Beşincisi: Her şeye rağmen Rosalind Dalloway ya da Ruth Goldenberg'in -o kadar da önemli değildi bu!- lanet bir kadın oldu-

ğunu kabul etmek gerekiyordu. Ne karakter! Bu yapıda çok fazla kadın yoktu. Edward Dalloway bir kurbandı hiç kuşkusuz ama olağanüstü bir kadınla on beş yıl mutlu bir yaşam sürmüştü... hiçbir zaman farkında olmadan tabii ki, olsun ama istisna asla bir süreklilik değildir. Şu anda bile bu boşanma hikâyesi Rosy'yi çok uzaklara taşıyordu: onu silip atmıyor, ulaşılmaz bir yükseklikte, kibirli bir Kudüs'te yaşatıyor, Edward'a kendisine ve başkalarına karşı bir tür mecburiyet yüklüyordu, özel bir hırs ya da değer söz konusu değildi burada ama hoş bir acı içine atıyordu onu.

Bir yahudi bir *şiksa*'yı (Yahudi erkekle ilişkiye giren Yahudi olmayan kadın) sevdiğinde ya da onunla evlendiğinde herkes çok büyük ilgi gösterir olaya. Tersi bir durum öngörülmemiştir. Şu bir gerçek ki Edward Rosalind Bergman'la evlenerek herhangi bir dinsel ya da etnik suç işlediği kanısında değildi çünkü kendisi için de onun için de (en azından Rosy Dalloway Bergman'ken) söz konusu olan sadece iki özgür ve eşit bireyin evliliğiydi. Rosy'nin Yahudi kökenini kimse gizlemiyordu ya da kendisini gizlemiyordu bu köken. Ama her ikisi için de yahudiydi, gene aynı şekilde esmer ve akıllıydı ve bilgisayarcıydı, iki çocuk annesiydi ve onun, Boston'da Edward Dalloway'in karısıydı. Çevrelerinde antisemit olarak tanınan hiç kimse yoktu ama bu dünyaya kesinlikle zarar vermeye devam veren bu köhneleşmiş beyinlerle tam bir birlik ve kararlılık içinde mücadele ediyorlardı. Bu noktada (ayrıca başka noktalarda da) iki Dalloway arasında hiçbir fark yoktu. Bununla birlikte Ruth Goldenberg'in eski kocası (yersiz bir niteleme: Ruth Goldenberg'in hiç eski kocası olmamıştır sadece Rosy Bergman'ın bir eski kocası olmuştu ama o artık yaşamadığına göre ve sadece bir kez evlendiğine göre gerçekten eski kocasından söz edilebilir miydi? İşin içinden çıkılamıyordu!), Edward bir tür *şiksa* olduğu izlenimine kapılıyordu (ya da vaktiyle olmuştu, gene zorlaşıyordu işin içinden çıkmak...). Bunun tam olarak ne anlama geldiğini kim bilebilirdi? Her halükarda, *Professor of Government* ve Washington'da uluslararası avukat Dalloway için yetenekli olmadığı, her zaman bilemeyeceği bir şeyler olabileceği, karanlık ve anlaşılmaz, çoğu zaman karıştırılan kutsal ya da cinsel amaçlar için kullanıl-

dığı anlamına geliyordu. Büyük bir şaşkınlık içinde farketti ki onu üzmesi gereken -ve bir biçimde bu üzüntü üç yıldır kâbus gibi çökmüştü üstüne- bu tersine *şiksa* yazgısı (gene işin içinden çıkmak zorlaşıyordu!) sıkıntı veren bu yazgı aslında kaçınılmaz hatta gerekli geliyordu ona. Hayır, Dalloway herhangi bir aşağılanmaya adanmış olduğuna inanmıyordu -ilahi bir cezayla ya da bu türden başka bir budalalıkla. Ama gözlerinin aşkın gri rengini çok iyi gösteren hüzünlü karakteri (en azından Olga'nın anlatımı böyleydi) yeni reddedilmiş erkek konumuyla aynı düzeydeydi: evlilik yaşamı gerçeğinin, kültürü ve aklı asla tatmin olmamakla birlikte yaşamının tam anlamıyla gösterdiği bir olanaksızlığın varlığını kanıtlaması gerekiyormuş gibi.

Dalloway düş gören birinin hem ok hem hedef olduğu o tuhaf rüyalardaki gibi okun tüm yörüngesini işgal ediyordu ve çarpıcı ve karmaşık olan bu durum onun kırılmış şefkatini daha bir ön plana çıkarıyordu. Hiç söylememekle birlikte kabulleniyordu bu durumu ve burada sanki dile getirilemeyen bir gerçeğe doğru bir yükselme söz konusuydu. Neydi bu gerçek? Yahudiler ve dünya, İsrail ve Amerika, Ruth ve kendisi arasındaki ilişkinin gerçeği mi? Sorunu deşmek istemiyordu ayrıca bu sorun çok ta fazla meşgul etmiyordu kendisini. Daha önce muhtemelen Herakleitos'un kestirmiş olduğu bu yay ve hedef benzerliği paradoksuna daha çok hukuksal bir çözüm bulunması önemliydi onun için.

Çok seven kadınlar bu çok küçük hareketleri farkederler. Olga Ed'e hak veriyordu, Ed Ruth'a hak veriyordu, Ruth Rosalind'i öldürmüştü ve Dalloway'i göndermişti, Dalloway aynı zamanda kendisi de olan hedefe nişan alıyordu. Ve Olga toplayıp devşiriyordu...

Kendisini rastlantının bulaştırdığı ailevi, dinsel ya da siyasal öykünün uzamma işaret koyan direnç eşikleri arasından karıştığı her safhaya eşlik ediyordu. Ve onu güzergâhın sonunda yeniden ve savunmasız bir halde buluyordu. Onun gibi: acı çeken hayvan olmak, bununla gururlanmak ve hiç önemsememek. Bunlarla ebedi dostluklar -hatta aşklar- inşa etmek.

*

* *

Morningside Park'taki don Harlem'in üstündeki değerli taş, göğün mavisini sertleştiriyor. Kar yayaların pek uğramadığı metropolün bu ücra köşelerindeki gürültüleri ve çelişkileri siliyor, saydam ve göksel bir mekân sunuyor. İnsanların kırılganlığına sadece üstleri kırağı dolu dallar tanıklık ediyor ve Olga kar fırtınalarının çocukların okula gitmelerini engellediği *ora*'nın sert kışları içinde yeniden görüyordu kendisini. Sıcak kestane ve Alman çöreği satan insanlar artık hiç duygulandırıcı değiller, bununla birlikte geceye ruh veren New York yollarının beyaz dumanları yakınlardaki bir buz çözülmesiyle ilgili boş umutlar veriyorlar.

Algonkin'in yeşil ışıkları nesnelerin karanlık yüzünü hiç göstermeyen Edward'ın alaylarını daha bir şiddetlendiriyor.

– Çocuklar iyi mi?

– Çok iyi. Ama Patricia'nın okul hayatında bazı zorlukları var galiba. Jason asker, ama bu solcuların düzenlediği bir barış hareketine katılmasını engellemiyor: kaympederine sıkıntı vermenin en iyi yolu (bunu söylemek için bir fırsattır bu). Bildiğin gibi Ruth meşhur Chemtov'uyla evlendi.

– Bilmiyordum.

– Sahi mi! Hiç önemi yok. Tuhaf bir adam. M.I.T'yi ziyaretinde sakal bırakmış ve bir yandan ordunun bilgisayarlarını geliştirirken kendisine taş atabilecek insanlardan korunabilmek amacıyla tabancayla dolaşıyor (kullanmayı bildiğinden kuşkuluyum); özgür dünyanın özellikle İsrail'i bırakmakta olan ABD'nin bencilliğine karşı nutuklar atıyor. Kendisine müzakerenin terketme anlamına gelmediğini ve Araplarla diplomasimizin hiçbir biçimde onların politikalarının kabulü anlamına gelmediğini boşu boşuna anlatmaya çalıştım: yapacak bir şey yok, hiç önemsemiyor beni, dünyevi -ve tabii ki ilahi- şeylerin önemini idrak edememekle suçluyor... bunları savunmayı kendisi üstlenecek. Tel Aviv'e giden Teksaslı bir otomobil tamircisinin kendisinin çok inançlı biri olduğunu keşfetmesi ve aşırı sağcı, küçük bir dinci partiye katılması, kendisine bütünüyle manevi ve ahlaki yaşama adamasını anlıyo-

rum. Ama otomatik çeviri konusunda dünya çapında uzman olan bu tipin kendini sadece Tanrıya ve ayinlere adamakla kalmayıp bir de kafa göz yara yara Arapça konuşmaya çalışmasını anlamam mümkün değil.

– Çekinmekte haklı belki. Kıskançsın.

– Bak, bu hokkabaz beni sayısız terör saldırısına uğrayan bir kibutza götürdü ve şunu söylemek gerekir ki entelektüel militanlık oynamayan ama yaşamlarını gerçekten tehlikeye atan ve Kutsal Kitap'a sarsılmaz bir inançla bağlı olan o tarafın insanları, eh...

– Yani?

– Ben senin Ruth'u anlamış olduğunu düşünüyordum.

– Onu seviyorsun sen.

– Etkileniyorum ondan. Onun için her şey çok önemli oldu. Hiçbir hafiflik duygusu yok. Artık oynamıyor, artık gülmüyor. Sadece askeri eğitim sırasında çok iyi bir performans gösterdiğinde ya da öğrencileri bilgisayar konusunda ilerleme kaydettiklerinde mutlu oluyor çünkü askerde de bilgi-işlem dersleri veriyor. Özgürlük, boş vermişlik güvenliğin bir ayrıcalığıdır.

– Ya da tam bir mutsuzluk, yakınmanın gösterilebilir yüzü.

– Bana yabancı muamelesi yaptılar, bu yüzü göstermediler bana. Senin çevrende yeni bir şey var mı?

– Ben de bağnazlar gördüm. Bağnazlıkla tanışmak için Isaac Chemtov'u bulmak gerekmiyor, Amerikalı bir Marksistle tanışmak yeterli.

– Ender rastlanıyor onlara!

– O kadar değil. Yale'den bir yıldızla tanıştım... Tom Moore, tarihçi, tanırsın belki -herkes tanıyor. Konu Sovyet ayrılıkçılara nasıl geldi, bilmiyorum -dostum Rus şair Podolski oradaydı, bu büyük yazar bir hooligan gibi izlenmiş, ülkesinden kovulmuştu vb ve nihayet Batıda özgür yaşamaya başlayınca rahatlamıştı. "Kapitalist ülkelerde Doğu ülkelerine göre daha fazla özgürlük olduğunu söylemeyeceksiniz her halde" dedi bana birdenbire Moore elinde şampanya kadehiyle... çevresinde kendisine hayran bir yığın genç kız vardı ve onlara bir söylentiye göre yılda yaklaşık yüz elli bin dolar karşılığında Marksizm dersleri veriyordu. Sert

ve soğuk bir tavırla karşılık veriyorum: "Gayet tabii, bilmiyor muydunuz?" Kriz geçirdi. Edepsiz, çıkarcı, haydut vb olmakla suçladım kendisini, herkes çok eğlendi. Tam bir Amerikalı, Fransa'da 68'den beri bu tür dinozorlara pek rastlanmıyor artık.

– Biliyorum, tanıyorum onları. Kaybolmak üzereler.

– Çok safsın. Üniversitede sadece bunları eğitmek, geliştirmek amacıyla kurulmuş departmanlar var ve sen bunun onları kafeste tutmanın bir yolu olduğunu sanarken yanılıyorsun çünkü propagandalarını sürdürüyor onlar.

– Olga'cığım sen "Algonkin" federalizminin ahlaksızlıklarını bilmiyorsun -sen böyle mi görüyorsun Amerikalıları? Marjinalleştirirken saf dışı edilmiyor, nötralize ediliyor ve Üniversiteden daha iyi bir marjinallik var mı? Rahat (dolayısıyla: hoşnutsuzluk söz konusu değil) ve anlamsız (dolayısıyla: oralarda anlatılan şeyleri kimse ciddiye almıyor).

– İğrenç. Gene de ders veriyorsun sen orada değil mi?

– Başkaları da ders veriyor. Sayıları azalsa da. Bu aynı zamanda Moore gibi tiplerle denge oluşturuyor.

– Sana telefon edebilir miyim?

– Evde misin?

Paris'le ilgili hiçbir şey sormadı ona: bu konunun konuşulmasını istemiyordu, ısrar etmek kabalık olurdu.

– Jerry Saltzman'a bir mesajım var.

– Yaptıklarını beğeniyor musun?

– *Felaketin Profesörü* mü? Henry Miller ve Kafka'nın daha çok şaşırtıcı olduğu söylenebilecek bir karışımı... Sen ne diyorsun?

– Okumadım. Ruth tepkili bu konuda: "dönek" galiba.

– Sen onun gülmeyi kesinlikle unuttuğunu söylemedin mi?

– Kesin. Her halükarda benim yanımdayken gülmüyor.

– Biri ötekinin açıklamasıdır. Okuman gerekirdi... (Dudaklarını telefona yaklaştırarak:) Alo? Jerry Saltzman mı? Olga Montlaur. Ortak bir dostumuz olan Zoltan Panzera tarafmdan arıyorum sizi... Evet, evet, kendisi çok iyi, iki gün önce Paris'te gördüm onu... Hayır, cumhurbaşkanlarıyla zafer taklarının açılışını yapmadı kesinlikle, hayır bunlarla uğraşmayacak kadar yetenekli,

münzevi bir yaşam sürüyor... Evet, her türlü oyuna başvuruyor insanlar... Hayır, hayır, yalnız kalmaya önem veriyor... Sinteuil de *Aleph*'in ilk sayısında sizin Kafka üstüne denemenizi yayınlamak istiyor... *Aleph Maintenant*'ın yerine şimdi... Hayır, Le Différent'da. Siz nereden aklımıza geldiniz... Biraz Zoltan sayesinde, biraz da depresyonlu yazarların en ilginci olduğunuz için... Tabii ki bir kompliman bu!... Niçin olmasın? Château-pétrus'e hayranım. Memnuniyetle... Yarın görüşürüz. Kafka için teşekkürler! Yarın görüşüyoruz...

– Özür dilerim ama istemeden kulak misafiri oldum. Sence biraz... yani nasıl desem, saygılı, kibar konuşmadm mı? (Edward'da mizah anlayışı kalmamıştı.)

– Nasıl yani?

– Bence.

– Tuhaf, konuşan sen değilsin sanki. Başka birinin sözlerini naklediyorsun. Ruth gibi konuşamaz mısın?

– Hayır, kesinlikle!

– Seninki sadece kıskançlık o halde.

Nar çiçeği rengi saçları belini bütünüyle kaplayıncaya kadar kaldırıyor dudaklarını ve iyice sarılıyor ona. Arıtılmış, saf hareketleri ancak dışarıdan bakıldığında tumturaklı gözüküyor.

*

* *

Jerry Saltzman'ın odası şahane zina çifti Nügua ve Fuksi'ninkilerin aynısı estamplarla kaplıydı; Olga ve Hervé Ksian'dan satın almışlardı bunları. Birbirlerine saygılı bütün "Algonkin"ler gibi Saltzman da nefis Bordeaux şarapları içerdi ama Fransızcayla hiç ilgisi yoktu. Buna karşılık Doğu Avrupa'nın yetenekli ayrılıkçılar olarak kabul ettiği her şey Amerikancaya "Felaketin profesörü"nün desteğiyle çevrilmişti. Bir yandan château-petrus'ü kullanırken onun Kafka okuma güçlüğüyle alay eden, zarif ev sahibi maskesi altında başta kendisi olmak üzere önünde bulduğu her şeyi hakaretlerle yok edebilen sıkıntılı ve çok ciddi bu insanı kim anlayabilirdi ki?

– Benim gibi Newark'lı bir beyzbol oyuncusunun dinle ilgili her şeyi anlamasını nasıl beklersiniz? Kadınlar kadar hayranlık duyulan babasından nefret eden Praglı bir gencin kötülük eğilimlerine nasıl saygılı olabilirdi?

Saltzman toplumun naif ressamı olmak istiyordu -"sadece ona sahip oldukları için kültür dışında başka bir şeyle yaşamak istemeyen Fransızlarla hiçbir ilgisi yok"- oysa kafasıdaki bilgiler taşıyordu ve bu bilgileri unutabilmek için çılgınca zararlar veriyordu kendisine. Sonunda alay edebilmek için kesinlikle peşlerinden gitmek ve sevmek zorunda olduğumuz geleneklerine bağlı bu insanlardan (başta Yahudiler ve Fransızlar olmak üzere) bıkkınlığımızı kibarca göstermenin en iyi yolu. Paris'liler Saltzman'ı okumaya başlıyorlar mı? Ne âlâ, onlar için söylenecek daha fazla şey yok ama Olga'ya çok değer veriyor, o da ona, öyle umut ediyor. Kimseden bir şey beklemeyen ama Vahyin ötesinden birbirlerine sürekli işaret edecek olan alaycı ve saldırgan insanların suç ortaklığı. Görüşmek üzere.

*

* *

Carnegie Hall insan ilişkilerinin kaçınılmaz falsolarını, uygunsuzluklarını siliyor ve New York'un vahşeti içinde bir uyum kuyusu kazarken –en azından bir geceliğine- uygarlığın evrensel olduğu ve bu kentin kaosu içinde kesinlikle gelişme şansı bulabileceği hayalini uyandırmak istiyor ki kesinliği yoktur bunun.

Edward oraya gitmeyi seviyordu: o akşam ünlü şarkıcılar liedler söylüyorlardı: kulaklar için bir şenlik ve aşkın yüceltilmesi... kaçırılmamalıydı. Müthiş bir kesinlik çabası isteyen müzik sıkıntıları hafifletir. Bedenin sürekli bir neşe kaynağı olabileceğini kadın sesinden daha iyi gösteren bir şey yoktur. Şafak vaktinin okşadığı gül taçyaprakları: sopranolar. Çiyle yıkanmış dolgun tesbihağaçları: altolar. Virginia Woolf'un yetiştirdiği plimbagoların gök mavisi renkli yansımalı mistik mezzoları. Kadın şarkıcıların ağızları dişi soğukluğu dogmasını yalanlıyorlar, elektriklenmiş ses telleri tapınmanın çok üstünde, kesinlikle mümkün ve çoğu zaman ge-

rekli ama her zaman biraz sefaletçi bir melekler kültünü, sessiz madonnaları yüceltiyorlar. Olga Edward'la aynı coşkuları paylaşmayı hayal ediyordu; bu sesli coşku kaynağı onların ortak yerleriydi, aşırılıklarının itiraf edilebilir tek bağıydı.

Ruth Goldenberg'in Carnegie Hall sahnesinden geçen düzgün bedenli harikulade rahibelerle hiçbir ilgisi yoktu. Bununla birlikte Olga kibirli bir tutku adına alışkanlıklardan kaçan tuhaf Rosalind ve semavi titreme durumunda, kimi zaman sıradan, şişman ya da zayıf kadın bedenlerinin yücelmesi arasmda gizli bir ilişki hayal etmekten alamıyordu kendini. Sanki bir kadının zevki deneylerden ve engellerden oluşan bir mizansen arıyordu ve daha sonra zevki uyutabilen ve yok edebilen bir tembellikle bozuluyordu. Bu bedel karşılığında ebedi bir içselliğin doyumunu umut edebilirdi -bir kurallar, ritler ya da birtakım oyunlar dünyasında-.

Güzellik inat eder, bu kadın şarkıcılar da onun peşini bırakmıyorlardı. Ama zahmetsiz bir direngenlikle çünkü zirvede cesaret ve emek dağılır, yaldızlı bir toza bular sizi.

Dolayısıyla bu akşam Tanrı müziğe dönüşmüş bir kadındı.

En şehvetli erkek böylesine ışık saçan bir zevk karşısında soğuk bir korku hisseder. Favori kadın şarkıcılarının sanatıyla kendinden geçen Edward eski misterleri yeni öğrenmeye başlayanları korkutan bir külte benzetilebilecek bir külte itaat eden, bilinçsiz papazı gibiydi, onlara aşkın ve ölümün hayal edilemeyeceğini, ancak bunların içine dalınabileceğini gösteriyordu.

İki âşığın neşeli dişi gırtlaklarının düğünleri aracılığıyla pagan etkileşimi sapkın bir şeyi gösteriyordu: kadınların, görünmeyen ve ezgili annelerine sokulmuş ikizlerin ortak şehvetini kesin biçimde paylaşmaları.

Öte yandan müzik onları seslerin titreyen akorlarına götürürken karmaşık arzularını da bir saflık ve doğruluk dünyasına, semavi bir Kudüs'e taşıyordu, hayalleri olabilseydi Ruth da yaşayabilirdi orada. Bu liedler onu Ruth'tan ebediyyen uzaklaştırıyorlardı ve bir yandan da onlardan kaçıp Dine sığınan göçebelik macerası içinde ebediyen birbirlerine yaklaşıyorlardı.

Şarkılar Olga'ya Edward'ın, kendisi için vazgeçilmez olduğunu gösteriyorlardı: yatıştırıcı bir kaygı, kemiğin mahremiyeti.

Çin yolculuğunun sahnelerini yeniden görüyordu, bu maceralar geri dönüşlerle kuşatmaya devam ediyordu onu kesinlikle. Van Gogh'ları ve Mondrian'ları pamuk tarlasından koparan kadın Li Ksulan'ın Çin'de resimleyebildiği gerilimin ötesindeki aynı zarafet: görüntülerin ötesinde uyumlar, ritimler ve tınılar.

Olga doğal olarak eski Çin'in bu "maddi kültleri"nden Dalloway kadar uzak birinin olamayacağına inanıyordu: Bernadette bu prefeminist kültleri yeteri kadar öne çıkarmadığı için eleştirmişti kendisini. Hervé gibi Edward da ilk kadının mutlak gücünü gülünçleştirme eğilimindeydi kesinlikle. Bununla birlikte onda dünyada olma zorluğuyla öylesine spontan bir yakınlık vardı ki bir kadın onu hiç tereddüt etmeden doğal bir suç ortağı gibi yanına alabilirdi. Çünkü en istekli kızlar bile Dallowayvari o kapalı sıkıntıyı ve karmakarışık zaferi bilirler.

Aslında belli bir açıdan bakıldığında Dalloway bir kadının, kendi kadınının kurbanıydı ve bu kadın sonunda kendi kimliğini araştırmayı ona tercih etmişti; Rosy Bergman'ın macerası, Ruth Goldenberg'in feminist davayla kesinlikle hiçbir ilgisi olmasa bile özgür bir kadını ortaya çıkarıyordu. Ama Edward burada da doğrudan sezgi yoluyla Ruth'ta bağışlayacak hiçbir şeyi olmadığını anlıyordu. Dalloway'in -kibirli ve intihara eğilimli, otoriter ve aşırı duyarlı, seçkin ve ortalarda gözükmeyen- duyarlığı Ruth'tan önce geliyordu. Çeşit çeşit neden, bahane, kanıt gösterebilirdi ona. Protestan kökeni ya da eğitiminden gelen rasyonel nedenler, gerekçeler değil, bütün halkların haklarına saygılı olan ve köktendincilerden çekinen laik hukukçulardan oluşan mesleki çevresiyle ilgili nedenler, kanıtlar değildir bunlar: bu mantıklara göre Ruth'un kararını mantıksız buluyordu. Bununla birlikte bir kadını zevk vermek için *statu quo*'yu feda etmeye götüren bir tutkusal gerekçeyi belirsiz bir biçimde kabullenerek Ruth'u aşıyordu... ne? Hayır bedeni değil (en azmdan bazı koşullarda bedenini vermeye hazır olmayan kadın var mıdır?) ama "kimliğim" denen sevilen bir otorite adına

mutlak hırstan, çok eski bir kırılganlıktan, kendinin nefis bir biçimde dağılmasından oluşan gergin duyarlık. "Kadın kimliği" diyor bazıları. "Yahudi kimliğim" diyordu Ruth.

Dalloway susuyordu. Bu duyarlık onun "içindeki Çin'di"; başkalarının olağanüstü tuhaflığına doğru, iyi günde de kötü günde de hepimizin içinde olan ama çoğu zaman bilmezden geldiğimiz bir tür "merkezdeki anne"ye doğru gidebilen insani sırrı. Ya da bir "adanmış toprak"a doğru: ona göre en soyut tektanrıcılık bile ancak sıcak ve yararsız, umutsuz bir dişi soyluluğu aktarabildiği taktirde gerçekten büyüleyici olabilirdi. Ruth'un kaçışmda toprakla, köylülükle, anaerkillikle ilgili hiçbir şey yoktu kesinlikle; tam tersine Ruth görünmeyen Ciddiyeti arıyordu. Olga "tüm bu çılgınlıkları sakin bir şekilde düşünen nesnel-kişi"nin rolünü oynamaya gittiğinde " Dalloway'lerin yalakalık kokan içtenliklerinde eksik olan buydu galiba" diye düşünüyordu. Ama Dalloway, o, karısının macerasını kendi duyarlığının diline çeviriyordu. Ve bir yandan Ruth'un dinsel deneyiminden uzaklaşırken yanılgısının onu aslında Rosalind'le Adlandırılamayan'ı uzlaştırmış olan duyusal, anaerkil ve büyük anneerkil motivasyonlara daha fazla yaklaştırıp yaklaştırmadığını Tanrı bilir.

Sonuçta Dalloway için bütün bunlara ne ad vermek gerektiği pek önemli değildi yeter ki bir *yolculuk* olsun ve bir lied gibi tatminsizliği çınlatsın. Kendi derinliklerinde bilinçdışı olarak geliştirdiği, bir yandan da kuşkulu zevklerinin tadını çıkardığı ve "Dalloway" markasının aslmda bu olduğunu belli belirsiz bilerek yaşadığı tatminsizliğin aynısı.

Algonkin onları bir kez daha suç ortaklığı içinde ve tahrik olmuş durumda ağırlıyordu. Gizli âşıkların geceleri çok kısa sürer, o kadar çok korkarlar ki o gecenin son gece olmasını, dudakların uykuda bile öpüşmesini isterler ve sesli perilerin salladıkları, sürekli cinsel ilişkiden başka bir şey olmayan derin bir uykuda yeniden başlar sevişmeler.

3.

Carole açık ve kesindi: Paris şu sıralar ölüm demekti. Martin'in gidişiyle keyifsizliği açıkça görülüyordu: ölüme doğru koşmuştu, iyi biliyordu bunu ama her halükarda yaşıyordu en azından Carole umut ediyordu bunu oysa burada insanlar sıkılıyorlardı ve sinekler gibi ölüyorlardı. Felçli ve afazik Benserade ölü gibiydi: Carole ara sıra görmeye gidiyordu onu ama çökmüştü ve tanımıyordu onu sanki. Wurst karısını öldürdükten sonra dolaşan bir cesetten başka bir şey değildi artık. Bréhal'in annesi yeni ölmüştü; Armand'ı çok üzüyordu bu durum öyle ki herkese bu olaydan söz ediyordu, insanın acıyı bu şekilde yaymak kimsenin aklına gelmez. Son haber: Carole'ün uzun zamandan beri görmediği Edelman da ölmüştü... gazetelere göre ağır bir hastalıktan sonra can vermişti.

"Bana yazma cesaretine sahip oldukça, o kadar da kötü değil demektir"; Olga dostunun hüzün dolu mektuplarını okuyarak moral bulmaya çalışıyordu. Ancak en azından üç şey çok açıktı:

Birincisi, Carole Paris'e artık ayrılamadığı ve her şeyi kaplayan bir kefen giydiriyordu: Saint-André-des-Arts'da Nuh'un Gemisi, adeta Tufan'dan kalmış çiçeklerle... Rosalba, Fiesole ve Meryem'den kalan anılar, çini mürekkebiyle çizilmiş ince yüzü. Bütün bunlar anlamsızdı artık, anlamsız ve boştu, gerçek ölümünü sadece antidepresanlar engelliyordu. Zevk hiçbir zaman önemli olmamıştı onun için ama ara sıra yaklaştığı oluyordu zevke: geceleri ağustos böceklerinin, kedilerin çıkardıkları sesler gibi ya da belki boğuk bir siren sesi gibi... uzaklarda, çok uzaklarda, su üstünde... işitti-

ğinizden ya da sadece rüyanızda gördüğünüzden emin olmadan önce yitip giden. Martin bu tür izlenimler uyandırıyordu onda, Bréhal'in sesi gibi. Okşamanın ses gibi, sözgelimi Fiesole'de leylakların kadife gibi yumuşaklığını hatırlatması çılgınca bir şey. Ama hayır, Carole artık sağır bir taştı: acısını unutamamış bir dul. Birinden bir şey mi istiyordu? Pek kesin değil. Ama hüznü Olga'ya yapışkan bir suçluluk duygusu veriyordu.

İkincisi, arkadaşlarda kesinlikle heyecan kalmamış olduğundan sadece gerçek ve tercihan mesleki tutkuları olanlar ayakta kalabiliyorlardı: matematiğin, dilbilimin, biyolojinin âşıkları; liste sonsuza kadar uzayabilirdi ve kalın kafalıları da alabilirdi içine. Ya da her şeye rağmen insan kendisinde bir inanç bulmalıydı, Yakınlarımızın hatta kimi zaman dünkü düşmanlarımızın inancı... o kadar önemli değildir bu, bir an önce bir inanç gerekiyordu. Hervé bile, özellikle Hervé Mao'nun yerini Kutsal Kitap'la doldurmuştu ve *Aleph Maintenant*'ın materyalist okuyucusunu keşiş Duns Scot'un bireysel özgürlüğün en büyük savunucusu olduğuna inandırıyordu. Usta Doktor'un kendisini adamış olduğu özgünlüğe övgü dikkate alındığında akıl yürütme yanlış değildi. Ama Hervé'nin tartışmalı çekiciliğinin çevresinde toplanan ve o kadar usta olmayan taklitçiler bu yargıyı dinin bütününe yayıyorlardı, Hervé sonuç olarak onların haksız olmadıklarını düşünüyordu -her zamanki soğuk şaka-. Niçin? Öncelikle bu durum rasyonalist, dar kafalı burjuvayı sıkıyordu. Ayrıca Sinteuil bütün dinleri yok etmeye hazırdı yeter ki en son katoliklik yok olsundu çünkü ona göre katoliklik bugün öteki inançları benimsemiş olanlar kadar tehlikeli fanatikler yaratmıyordu. Meseleleri böyle ele aldığında argümanına saldırmak mümkün olmuyordu. Bu arada da anlaşmazlıklar, yanlış anlamalar birikiyordu: kimileri karanlıkçılığa ateş püskürüyorlardı ("Sinteuil fikir değiştiriyor: Pekin'den sonra, Vakitan!"), kimileri de hakarete karşıydılar ("Sinteuil gerçek dinle alay ediyor, bu çocuk kutsal şeylere çok uzak."). Olga bile mitolojiler arasında kurnazlık, strateji ve gerçeğin araştırılmasının ne olduğunu anlamakta güçlük çekiyordu. Biraz ciddiyet! Henüz aklı başındaydı: bu son modanın benimsenmesi için kimse ona güvenmesin!

Nihayet Edelman'ın ölümü kendi kabalığının farkına varmasını sağladı. Her şey bir yana bu adam onu Bréhal'den önce, Strich-Meyer'den önce, Sinteuil'den önce bağrına basmıştı ve desteklemişti... o zamanlar daha sonra çok akıllı ya da can sıkıcı olduğu anlaşılacak olan ama ilk başta hiç kimse olan bu küçük yabancıyı kimse tanımıyordu. Sadece Edelman için bir şey ifade ediyordu. Onun peşinden gitmemişti. Diyalektiğine ve trajik paradoksuna dilbilimsel bir renk katmak için ona güvenmişti bu adam. Küstah davranmıştı ona, alay etmişti, ayrılmışlardı. Edelman kendine dikkat etmiyordu, ölçüyü kaçırıyordu, Armand çok iyi görmüştü durumu. Ama onu yeteri kadar sevmemişlerdi... Olga ve ötekiler gibi. Bununla birlikte Olga bu bitik bedenin çekingen sinirli yapısını çok iyi hissetmişti ve karmakarışık zekâsının iğnelemeleri çekmişti onu. Hayır, o *Maintenant* rüzgârıyla enerjik ve radikal genç kadını oynamayı tercih etmişti: Marx ölmüştü ve Edelman'ın modası geçmişti. Üstün yetenekli oldukları sanılan çocukların kayıtsızlıkları, duyarsızlıkları! Bir yetenekten söz ediyorsun! Evet, yaralama yeteneği! Sokaklarda ve üniversitelerde dolaşıyor. Entelektüel cinayetler sayılmıyor artık, düşüncenin kanı yok, öldüğü görülmüyor, profesörler karaciğer kanserinden ölüyorlar, acıdan ölüyorlar.

Dönmenin tam zamanı. Dostlarını terketme takıntısı ona özgü bir sapkınlıktı. Şimdi, gene sırtında bir yük olan Dalloway'i bırakacaktı, bunu nasıl yapacağını bilmiyordu. Ayrılmadan önce hüngür hüngür ağlayabilirdi çünkü bir kez Paris'e gidince sorun kalmayacaktı: Paris hiç kimsenin ağlamadığı ilginç bir şehirdir.

*

* *

Tanrı ne yaparsa iyi yapar, gizli ada vardır, üzüntüye en fazla meyilli insanları neşelendirebilen -isteyerek ya da istemeyerek- Mathilde de Montlaur da vardır. Le Fier oraya susamış kanatlarını sürtmeye giden ama hiç kuşkusuz tuzun tadınının şaşırtmasıyla birdenbire havalanan kırlangıçların karınlarını mavi beneklerle renklendiren bir zümrüttü. Beyaz kristal piramitler dörtgen bataklıkları simyasal bir kesinlikle belirginleştiriyorlar, çorak toprakları seven çiçeklerin yoğun renklerine uygun bu yazın kuraklığım or-

taya çıkarıyorlardı. Jean de Montlaur büyük işler yapan Gérard'ın geçişinden sonra bahçeyle ilgilenmeye bayılıyordu: yorgun gül fidanlarını budamak; papatyaların bulunduğu yerleri sulamak, suya doyan topraktan yayılan baharat kokusunu hissetmek: Olga'nın saplarından kopardığı ve salonu süsleyen geniş porselen kupalarda yüzdürdüğü -özgürlükleri verilmiş balıklar- birkaç altea ya da gülhatmi ucunu kesmek. Bu sırada Mathilde favori uğraşına dalıyordu: olağanüstü bir monolog içinde bağlama sanatına sahip olduğu konuşma.

– Bu papa da çok oluyor, son günlerde ondan başka kimse görülmüyor televizyonlarda. Siz ne diyorsunuz buna Olga'cığım?

Olga bir şey düşünmüyordu bu konuda, düşünmeyi hiç istemiyordu, Saat üç postasından çıkması gereken Edward'ın mektuplarını bekliyordu. Hervé yetişti yardımına.

– Papa kendi işini yapıyor. Halka sesleniyor ve halk da televizyon seyrediyor. Kendi çağını yaşayan bir misyoner.

– Misyonerden çok bir "star" gibi görüyorum ben onu.

– Mükemmel bir ilahiyatçı, Meryem'le ilgili çok güzel şeyler yazdı.

– Şimdi de ilahiyatla mı ilgileniyorsun?

– Her zaman ilgilendim ilahiyatla.

– Geçen yıl Isabelle'in çocuklarını katolik okuluna verdiğimiz için eleştiriyordun -hafif kalır bu tabir- bizi.

– Katolik okullarından çok çektim ben, biliyorsun. Kaldı ki bu okullarda artık Tanrı sevgisi falan kalmamış, burjuva oğlan çocukları için yarış alanları sadece, kız çocuklar için de onların aptallaştırıldıkları anaokulları. Ama ben sana okullardan söz etmiyorum, ilahiyattan söz ediyorum.

– İlahiyatın bana çok fazla geleceğini mi söylemek istiyorsun? Kesinlikle... Sen çok küçük yaşta Montherlant okuyordun...

– Ama, anne, hiç ilgisi yok! Sen aziz Bonaventura'yı, aziz Tommasso'yu ya da ne bileyim ben istersen üstat Eckhartı düşün. Misyoner olarak Hindistan'a giden ve kendisiyle çok fazla gururlandığını sandığım başpiskopos amcamızın kütüphanesinde hepsi var bunların... Ben sana diyorum ki medyaları karıştıran bu

papanın bu olaylara dikkat çekmek gibi bir avantajı var ve bu klasik okuma anlayışlarını kesinlikle değiştirir, denemen gerekirdi.

– Sonuçta olaylara bir Polonyalı gibi bakıyor -özür dilerim Olga'cığım ama bu bizim mantalitemize uymaz. Anlıyorsun değil mi, Meryem resminin önünde diz çöken işçi, gebeliği engellemeye karşı çıkılması... Hayır. Hayır! Çağını yaşadığını söylüyorsun. Bu bizim çağımız değil, benim düşüncem bu!

– Sende artık inanç diye bir şey kalmamış sanki...

– Biliyorsun, hayat bende çok fazla hayal kırıklığı yarattı. Daha adaletli bir öbür dünyanın varlığına inanmak... Zor... Bilmiyorum, kuşkulanmadığımı söylemiyorum, asılıyorum.

– Senin de dediğin gibi Meryem'in önünde diz çöken işçi kuşku duymuyor ve bu, baskıya karşı mücadele etmesi için güç veriyor ona. Bu konuyla ilgili bir yazı yazdım zaten.

– Polonyalılarla ilgili mi?

– Evet, ama ben seni daha fazla ilgilendirebilecek bir başkasını düşünüyordum çünkü Meryem'in üstünde o.

– Sahi mi? Yeniden inanca kavuştun mu? Çok mutlu olacağım onu okuyunca. Adı ne?

– *Meryem'in Deliği.*

– Hervé! Biraz edepli ol! Mantıksız zaten bu.

– Neden mantıksız?

– Çünkü Meryem'in deliği olamaz. Ama bırakalım bu müstehcenliklerini şimdi istersen!

– Müstehcen olan senin hayal gücün. Ben bambaşka bir şey düşünüyorum. Anlatayım mı sana? Kesinlikle deliği yoksa hatta Kutsal-Ruh'u duymak için kulağı yoksa Meryem bütünüyle eksenel bir boşluktur. Önerdiğim geometriyi hayal etmen için bir çaba harcamanı rica ediyorum. Bu eksenel boşluğun çevresinde Baba, Oğul ve Kutsal Ruh eklemlenir. Sonuç olarak Meryem bir beden, delik yokluğudur ama aynı zamanda da bir gereçtir. Ve kesinlikle delik-beden olduğundan yazgısı insanlığı erotik tutkusundan kurtarmaktır. Meğer ki tersi bir durum olmasın, bu delik-bedenin yerine boşluğu dolduracak olan bir hayal gücü taşması gelmesin. Ressamlar özellikle bunu, bu favori konuyu (çoğu zaman koru-

yuculuk işlevi olan) kanıtlamak istiyorlar. Kısacası Meryem dahice bir buluş.

– Küfür ediyorsun, yeteneğini boşa harcıyorsun!

– Benim hikâyemin seni yeniden imana dönmek zorunda bıraktığını görüyorum.

– Sandığından daha inançlıyım ben, senin hikâyene ihtiyacım yok. Bu arada markette bir kadın laf attı bana: "Bayan, ben sizi tanımıyorum ve beni bağışlamanızı rica ediyorum (kesinlikle çok kibardı) ama size üzülerek şunu söyleyeyim ki oğlunuz kadın düşmanı." Bir bu eksikti! Şaşırdım kaldım.

– Deli. Okumayı bilmeyen ama fikirleri olan biri daha. Bu gibi durumlarda alçakgönüllülüğü öğrenmeleri için *Meryem'in Deliği*'ni tavsiye etmen gerekirdi onlara.

– Özür dilerim, ama mizahın iğrenç bence. Ayrıca Olga'yı bile eğlendiremiyorsun. Öyle değil mi zavallı Olga'm benim, bu pek eğlenceli değil, değil mi? Bak görüyorsun, gerçekten sıkılmış gibi.

– Hayır, hayır, kesinlikle sıkılmıyorum! Hervé'nin provokasyonlarının her zaman bir anlamı vardır.

– Benden kaçan. Bu yaşımda... Tabii, ben sizin kadar eğitimli değilim, kesin bu.

Tartışma öyle bir noktaya varmıştı ki Mathilde engellerini yeniden oluşturmak ve daha sonra kendisine ait bir dünyası olduğunu ve bu dünyaya sıkıca tutunduğunu kanıtlamak zorundaydı.

– Jean'a diyordum ki... Beni dinliyor musun Jean? Olga'cığım çiçekleri çok seviyor ve size de sürekli güzel demetler sunmadan yapamıyor. Hayır hayır sadece kibarlık değil bu, sizi çok seviyor, hatta belki çiçeklerden de fazla ve sık rastlanan bir şey değil bu, inanın bana... Ne diyordum, ha... eski dostum Madeleine'den haber aldım, hatırlıyor musun, Hervé, Madeleine Olibet? Biz kendi dünyamıza kapanalı beri görüşmüyoruz. Olibet, Olibet bisküvileri, bilmeniz gerekir! Düşünebiliyor musunuz Olga'cığım küçük Olibet genç Japy'yle evlendi, Japy aletleri, eski dostlarımız, çok seçkin bir kadın olan Madam Japy. Japy'lerin büyük oğlu ise Moulinex'lerin kızını aldı. Biliyorsunuz benim zavallı Olga'm (tabii ki bilmiyordu Olga ve Mathilde çok iyi biliyordu Olga'nın bilmediğini,

hatta monden dünyayla ilgili bilgilerini böyle görkemli bir biçimde sergilemesinin nedeni de buydu), Moulinex'lerin eşleri dolayısıyla Marquise de Sévigné'yle akraba oluklarını biliyorsunuz değil mi, Marquise de Sévigné çikolatalarını bilmeniz gerekir, Krup'ların kuzenleri olurlar, Krups elektrikli ev aletleri! Madeleine'in dediğine bakılırsa Krups'ların kız torunlarından biri Château Cheval beyaz şaraplarının oğluyla evlenecekmiş, dünya çapmda ünlü bir şaraptır bu, nişan önümüzdeki ay malikanede yapılacak, bize yakın. Sen bu şatoyu çok iyi biliyorsun, Hervé... Cheval Blanc'ın (Beyaz At) oğluyla oynardın hep orada, neydi çocuğun adı?

– Tamam anne, Cheval Blanc'ın oğlunu Nestlé'nin kızıyla da evlendirmek istediler, bu kız ana tarafından bir Palmolive'dir ve Palmolive'lerin bu oğlu Pampers'lerin kızından ayrılıp bir Seb'le evlendi, Seb düdüklü tencereleri, duymuşsunuzdur!

– Ama bütün bunlar gerçek, alay etmeni anlayamıyorum!

– Ama sen de insanlardan söz ettiğini sanırken mallardan söz ettiğinin farkında değilsin!

– Bizim adlarımız gibi onların da malları varsa, neresinde kötülük olabilir bunun? Sen istesen de istemesen de hayat böyle. Tek fark günümüzde onların bizden daha pahalı olmaları, işte durum budur.

– Tabii. Ama hepsi bundan ibaret değil: torun Seb ikinci evliliğini bir Volvo'yla yapacak, Volvo'ların büyük kızı da Conforama'ların oğlundan boşandı ve kimle evlendi bilin bakalım? Bir U.A.P. ile, "hizmetinizde, bir numara zorluyor"!

– Gülünç olma, devletleştirilmiş şirketlerden ya da anonim şirketlerden söz ediyorsun!

– Evet evlilikler bitti, neredeydi kafam?

– Kadınları eğlendiriyor musun Hervé? Bu sıcaklığınla iyi becerirsin bunu...

Her zaman ölçülü olan Jean de Montlaur aktörleri sakinleştirmeyi başardı, Mathilde biraz zoraki gülüyordu.

Olga ise bu sevimli Montlaur'ların gerçekten Fransızların o aşırı canlılığını yansıtan bir mücevher olduğunu, Hervé'nin de dünyanın en ilginç erkeği olduğunu düşünüyordu.

– Ve İşte Hanımefendiye New York'tan yığınla mektup, rastlantı gibi!

Edward yazıyordu, ayrılığa alışamıyordu, Olga'nın gelecek yolculuğunun daha erken bir tarihte olması için çaba harcıyordu hatta belki de Paris'e gidecekti. Olga çökmüş gibiydi ve bu durumunu kimsenin farketmemesi için ölçüsüz gayret gülümsemelerini tuhaf yüz hareketlerine dönüştürdü. Söyleyecek bir şey yoktu, bu onun özel hayatıydı. Bu içe kapanma durumu Hervé'nin gözünden kaçmıyordu ve sabırsızlandırıyordu onu.

– Şu Jerry Saltzman sinirlendiriyor artık beni. Sana yazacak bu kadar çok şeyi nereden buluyor? Bir düello davetini hak ediyor yani.

Şahane bir fikir, kıskançlığın sapması -numara mı değil mi?- Hervé'nin Saltzman'ı kıskanması...

– Dönüşte Paris'e geliyor, davet etmek gerekir.

– Tamam. Bir ziyafet verelim!

Hervé hiçbir şeyle alay etmeyen Olga'yla alay edemeyince kendisiyle alay ediyordu.

*

* *

– Bordeaux şaraplarını seviyorsunuz galiba!

– Sadece seviyorum, hiç anlamam.

– Haut-Brion 1967'yi nasıl buluyorsunuz?

Hervé şişeyi mum ışığında aileden kalma eski ibriğe boşaltıyordu: şarap havalanır ve alevin bütün sıcaklığı kıvamını bulmasına yardımcı olur. Modası geçmiş bu yöntem Sinteuil'ü çok eğlendiriyordu.

– Şarabın böyle bir işlemden geçirildiği tek yer Fransa.

– Sadece benim evim. Fransa güzel değil mi? İtalya gibi, Mısır gibi, ne kadar güzel bir turistik ülke, değil mi Saltzman?

– Mısır'a hiç gitmedim. Beğeneceğimden emin değilim.

– Ama Fransa'yı seviyorsunuz değil mi? Bütün Amerikalılar yağlı karaciğeri, peyniri severler. Ve sizin gibi Bordeaux şaraplarını da, yaklaşık yüzbin şişe alıyorlar -yoksa Bourgogne şaraplarında boğulurlardı.

– Sanıyorum kaba saba Amerikalıları sevmiyorsunuz siz. (Jerry taşı gediğine koyuyordu, savaş durumunda yemek yemek keyiflendiriyordu onu.)

– Kim ben mi? Sadece bir izlenim olabilir bu. Fransızca biliyor olamazsınız değil mi? Hayır, emindim bundan. Neye yarar? XIV. Louis döneminde yaşamıyoruz, Versailles bir müze artık, bir kaset ve bir walkman kiralamak yetiyor ve doğrudan doğruya İngilizce, Japonca, Rusça emrinize amade. Rusça biliyorsunuzdur mutlaka!

– Henüz öğrenmedim.

– Yakında öğrenirsiniz. Amerikalılar zenginleşmiş Ruslar ve farkında değiller bunun ve Ruslar da yoksul Amerikalılar... gerçekten Amerikalı olma düşleri içindeler. Bütün ayrılıkçıları ya da neredeyse bütün ayrılıkçıları çevirten sizsiniz değil mi? Tebrikler!

– Rica ederim, bir şey değil, benim için zevkti. Aslında Kafka'yı arıyordum ama henüz dirilmedi. Bildiğim kadarıyla.

– Paris'te bir ya da iki ayrılıkçı olarak bir şey görmüyor musunuz?

– Nerede?

– Anlıyorum. World Trade Center'ın çatısından baktığında insan *French and Italian Department*'da kayboluyor. Hoş değil mi? Olga Fransa'yı "Fransızca" bile olmayan *French and Italian* olan bir şey içinde düşünüyor! Düzen meselesi olduğunu düşünüyorum, hep birlikte birtakım küçük uygarlıkları bir yerlere yerleştiriyoruz. Kesin olarak ne kadar sürdü bütün bunlar: Romalıları saymazsak üç, dört yüzyıl. Tabii New York'ta Latinlerden söz edildiğini duyan olmamıştır. Çin'e, Kutsal Kitap'a, I.B.M.'e göre nedir bu? Hiç: *French and Italian*!

– Belki, ama Olga için ne heyecan, ne coşku! Söylemedi mi size? Bu kadar güzel ve akıllı bir kadın. Öğrencilerim anlatıyor, deli oluyorlar onun için. *French and Italian*'da öğrenci olmak isterdim.

– Deneyin, sevgili dostum, deneyin ve özellikle de bir roman çıkarın bundan. Adını da buldum: *Fransız Kompleksi*. Güzel değil mi?

– Formdasınız Hervé. Fransa'da dahi bir mizahçı var ve bu sizsiniz. Bunu benim keşfetmem gerekiyordu!

– Yanlış anlamıyorsam, beni de çevirteceksiniz! En azından bu konuşmayı, değil mi? Başlanıç için bu kadar önemsiz bir şey, gerçekten tuhaf değil mi? Amerikalı okur yorulmak istemiyor. Fıkralar anlatan depresyonlu kahramanlarıyla best-seller'ları okuyorlar sadece.

– Ben *Maintenant*'da kaldım: benim gibi, döşemeyi yıkayacak, silecek bir kadını bile olmayan bir büyük anneyle Newark'tan gelince çok zor. Ama sizin *Maintenant*'da çıkan yazılarınızı ezbere okuyan kızlarım -hem de ne kızlar! Fakültenin en güzel kızları- oldu. *Aleph*'i okumaya devam edecekler, yemin ederim.

– Şaşırtırdı bu beni, çok fazla cinsellik ve çok fazla din var.

– Gene de direnenler var: Sayda ve Lauzun, biraz.

– İki yüzlüler! İhracata yarayan doğal olmayan ürünler! Çok pahalı satılıyor bunlar, Amerika, Japonya, Afrika'da, yakında Rusya'da satılmaya başlayacak. Fransız üniversitesi hâlâ bir şeyler öğrenmek zorunda olduğuna inanan gelişmekte olan halkları sömürgeleştirecek.

– Fransızların durumu bu değil mi artık? Sizi okumuyorlar mı ama, siz de bir best-seller değil misiniz artık?

– Fransa'yla ilgili bir şey bu sevgili dostum, sadece Fransa'yla ilgili. Ayrıca bir yanlış anlama durumu var: kadın okuyucular kendilerinden söz ettiğimi sandılar. Bildiğiniz gibi best-seller'leri yapan kadınlardır. Cinselliğe saldırdılar. Kemiğe saldırır gibi. Çok kötü oldu bu onlar için, git gide daha kötü oldu. Muhafazakârlar hiç bu kadar iyi hissetmediler kendilerini. Bir Amerikalı olarak söyleyin bana, Marquis de Sade'dan söz edildiğini duymuşsunuzdur, değil mi?

– Ama Amerika'da ne yaptılar ona? Siz paranoyaksınız Sinteuil! Marquis de Sade benim kuzenimdi.

– Bravo! Sevgili dostum, siz bir nazisiniz.

– Ama ısrar ediyor! Olga, imdat!

– Bilmiyormuş gibi yapmayın: Sade'ın *Les Cent Vingts Journées*'de (Yüz yirmi gün) yazdıklarını naziler kamplara topladıkları kurbanlar üstünde denediler.

– Çok ileri gidiyorsunuz ama! Biraz sakin olun!

– Biraz saf bir Amerikalı bu kesinlikle. Televizyonlarında Sade'dan söz edilmeyen bir ülkede yaşamak ne büyük şans!

– Yapacak bir şey yok! Ben hayal gücünün hayal gücü olduğuna inanan ilkel bir yazarım, tamamen gerçek içinde kaybolmuş bir durumdayım ve bu noktada bile size son derece çocukça bir saldırganlık içinde olduğunuzu itiraf edebilirdim. Neredeydim? Evet, gerçeklik içinde bir hiçim ben, sadece fantazmalarla yaşıyorum. İnsanlar kitaplarımı alıyorlar çünkü fantazmaları yok, basit bu, tuzları ve çamaşır tozları da yok. Ve ben fantazmalar üretiyorum, tırnak içinde, deliren sizler gibi.

– Çocukça! Tırnak içinde ya da değil, fantazmalarınız ortaya çıkacak ilk nazi tarafından hayata geçirilebilir, böyle bir risk var.

– Tersine fantazmalar ölüm arzularını yok eder. Yeter ki iyi anlatılsın, renkli bir anlatım olsun.

– O zaman, benden yanasınız yani!

– Nihayet anladı beni! Bir Fransıza göre biraz ağır çalışıyor kafası, öyle değil mi Olga? Bir şaka arası: söyleyin bana lütfen, bu nazi Sade hikâyesi doğru mu? Anne Dubreuil mü anlattı? Fransız Akademisi'nden mi geldi? Kimden? Brichot'nun, Bréhal'in, sizin yazdıklarınızdan sonra! Sizi okuyorum arada bir çünkü, muzip!

– Ah bu yaşlı ülke sizin sandığınız gibi değil, sevgili Saltzman. Sizin önünüzdekiler en iyi örnekler ama gerisi... İzin verirseniz size bir Château-Margaux 1964 ikram etmek istiyorum. Uykulukla çok iyi gider. Biz Kitap insanlarıyız, siz ve ben, Din olan Kitap çünkü sonsuz yorumlar ve sizin tabirinizle yığınla "tırnak" söz konusu. Ama dikkat edin, size gerçek yurttaşların, kendi düşüncelerine, evlerine ve çıkarlarına iyice kök salmış insanların yaşamını öğretecek değilim. Her yerde gerçekten başka bir şey gördükleri yok, nefret ediyorlar, bu onları rahatlatıyor, aptallıklarını güçlendiriyor. Fantazmalar kurmamak gerekir, Saltzman çünkü fantazma sonsuzdur, iğrençliktir. Oysa erkekler ve kadınlar, gerçek olanlar tabii ki... bitmiştir, hiçbir biçimde utanmamak gerekir bunu söylerken. Gerçek erkekler dar kafalıdır ve her yerde bağırıyorlar:

"Akıl adına, bu delileri, bu yazarları, bu Yahudileri, hayır bu nazileri tutuklayın!" Zamanına göre en çok korkutan, en fazla ürküntü veren sözcük kullanılacak ama amaç çok eskilere dayanıyor ve hiç kaybolmadı: "Hayal gücüne ölüm!"

– Ve benim Paris'te başımı sokacak bir yer aradığımı söylemek... Kocanız, sevgili Olga, tanıdığım en sempatik ve en aklı başında paranoya. Ona nasıl katlandığınızı merak ediyorum.

– Sağlığınıza, Saltzman!

– Gelecek yıl Kudüs'te, Sinteuil!

– Gelecek yıl Kudüs nerede olacak? (Olga.)

– Bir kez daha yazılacak olanlarla yetinilmesinin gerekmesinden çok korkuyorum. Hayal gücünün vaat edilen toprağı. (Hervé.)

– O.K., marki! (Saltzman.)

*

* *

"Niçin terkedilen hep ben oluyorum" diye yazıyordu Edward yarı trajik yarı komik. Olga onu terketmiyordu; sadece Sinteuil'ün entelektüel canlılığı, kavgacı ve sıkıcı yapısı yaşamını yakan bir oksijendi onun için. Rastlantısal düşünceler, sözsel karşılaştırmalar, yazılı cinayetler ve dirilmelerden oluşan bu yaşam geveze medyacıların tembel havasına sahip olabilirdi oysa aktörleri bir savaş sanatı gibi yaşıyorlardı aynı yaşamı. Riskler uzaktan değerlendirildiğinde gülünç samuraylar. Sinirli kanamalar, maddi kayıplar, uluorta aşağılanmalar dikkate alındığında cesur samuraylar. Öldürücü. Meslekleri simgelerle uğraşmak olan insanlar bu tuhaf robotların sadece canlı dengenin eşiğine götürülmüş enerji veren bir gerilimin yanabilir olduğunu kabul ettiklerini bilirler. Olabilir. Eleştirilerini hiç kuşkusuz alıntılarla, kesinlikle kendi adına "ben" sözcüğünü kullanmadan yazan Edward'm koruması altında yatışmak koşuluyla:

"Ruh kendi topluluğunu seçer-Sonra Kapıyı kapatır."

"Birini seçerken -büyük bir ulus içinde- gördüm onu

– Sonra bir Mineral gibi -vanaları kapatırken- dikkatle."

"İki gün batımı ekli... Onunki daha büyüktü -ama bunu bir dostabenimki- anlatırken -elde taşımak- daha kolay."

"Beni terkedenin tuhaf kaderi..."

Serbest dizelerdeki bu gözyaşları bir New York gününün ve yüksek devlet görevlilerinin angaryalarının dalgın ve kayıtsız olmak isteyen betimlemelerini belirginleştiriyordu. Olga kendisini şairleştiren bu mektuplara cevaplar yazıyor ama hiçbir zaman göndermiyordu onları:

"Dostum, bir tanem, hayatıma o kadar zevk ve güzellik kattın ki yüreğim -kırılgandır- ve Paris'teki yaşamım taşıyamıyor bunları ve kırılıyor. Verdiğin acıyla birlikte, bana armağan ettiğin, uzlaşılmaz olduğundan ve terk etme duygusu verdiğinden kaba saba ve görkemli olan bir kenti de saklıyorum içimde. Her zaman seveceğim onu çünkü sen onu bana beklenmedik bir huzur için devasa bir ambar gibi sunmayı bildin. Paris ve New York arasında tercih yapamıyorum. Karaya bağlı kalıyorum ama bir göçebeyim, sözlerle ve aşırılıklarla sarhoş oluyorum ama sevilen bedeni hissetmekten zevk duyuyorum. Oysa ben seçimimi yaptım çünkü her zaman Hervé'nin kadını olacağım ve seni sadece dönem dönem seveceğim.

"Hiç bir sanatçının taklit edemeyeceği, hiçbir hırsızın alıp götüremeyeceği, mirasımız olan bir armağan verdin bana. Çünkü onu hecesiz olarak yarattın. Denizin, prenslerin peşinde kayalarda koşarken ayakları kan revan içinde kaldıktan sonra su tanrıçalarının sığındıkları yer altı mağaralarını sözsüz olarak yontması gibi...

"Yarışmaktan vazgeçemem, senin alaycı şefkatinden de... Bana o kadar huzur verdin ki şimdi ikimize de yetecek kadar enerji var içimde... Bu -nasıl deniyordu?- *kaçıp giden kaderi* paylaşma konusunda hemfikirsen benimle.

"Sen kendini tamamen bana teslim ederken ben sana sadece parçalar öneriyorum. Bununla birlikte, zaman ve mekânla bölünmüş, görülmemiş, eşsiz sadakatlerin saldırısma uğramış aşkım, kaçmaktan değerini yitirmiş değildir belki. Senin kararlılığına gevşekliğimle karşılık veriyorum ben. Bu kötü gözüküyor ama göreceksin ki benim ender görülen tutkulu halim senin dinginliğinle

çelişmez. Seni yeniden gevşekliğine kavuşman için özgür bırakma riskini alıyorum. Hatta düşünüyorum da senin ona kavuşmanı istemesem de böyle bir şey gerçekleştiği taktirde çok kötü hissedeceğim kendimi. Ama her şey bir yana bu şekilde birbirimize daha çok benzeyeceğiz hatta belki de daha coşkulu ve heyecanlı ve daha şaşırtıcı olacağız. Sen her şeye rağmen suç ortaklığımız için gizli bir yer bırak.

Olga."

4.

"Dünya küçük, işte Paris'teyim." diyordu Edward. Bu deyimi nereden bulmuştu kim bilir! Kendini doğrulama gereksinimiyle yineleyip duruyordu: "Dünya küçük, görüyorsun, Dünya küçük..." Aslında bir NATO toplantısına katıldığı Bonn'dan geliyordu ve Paris'te gerçekleşen üçüncü dünyanın borcuyla ilgili bir hukuksal danışma toplantısına katılmıştı.

Birbirlerine yalan söylemeyen âşıkların sarsılmaz yakınlığını koruduklarından için her ikisi de mutluydu. Bununla birlikte Olga'yı daha duygusal daha canlı ve uyanık buldu, kendisini Algonkin'e bağlayan o yaratıcı vazgeçme duygusunu yitirmişti. Erotizm Dalloway için sesli bir dünyaydı ve zevklerini sesli algılamalara dönüştürüyordu: yankılar arasında dolaşıyordu, seslerin kıvrımları arasında yitip gidiyordu, tınıların çekicilikleri altında uyukluyordu. Kesin, açık seçik biri olan Olga şimdi bir klavsen olmuştu, sıkılan bedeninin sarhoşluğunda bile bir canlılık, bir uyanıklık vardı. Bir ispanyol müzikçinin dua ve dört nala giden savaşçı arasında ağır ve kara titremeler koparabileceği viyola değildi artık... Bir gece Carnegie Hall'de birlikte keşfettikleri Fransız barok konserlerindeki gibi -zevkli ve zor bir pintiliğin daha önce hiç duyulmamış keşfi. Belki -o daha uzun süre kalsaydı, öbürü daha az tetikte olsaydı- viyolalar gene başlar mıydı çalmaya? Ama Dalloway hiçbir eleştiri getirmiyordu, hayır, hayır, acılı olduğundan kuşkulanmasın kimse. Çünkü klavsende bir fügden sonra plake akort en yüce incelik değil midir?

Akşam yemeklerine, kokteyllere, resepsiyonlara katılmıştı ve Paris'te, siyaset adamları ve avukatlar da dahil olmak üzere herkes biraz edebi olduğundan Sinteuil'ün konuşmasını dinlemekten kaçamamıştı. Bir televizyon yayını, bir gazete makalesi: Sinteuil çok fazla sağa kaymıştı, hayır, Sinteuil her zaman aşırı solda olmuştu, hayır efendim Sinteuil sadece kendisi için vardır, niçin o pespaye faşist gazeteyle işbirliği yapsın, hayır, karım onu France-Culture'de gayet açık seçik buldu, papacı olduğunu biliyor musunuz, bunlar Ecole Normale Supérieure palavraları, kaldı ki porno fotoğraflarla ilgili yorumlar yazıyor, olabilir, ama gene de yetenekli vb. Kimi zaman Olga'yı da karıştırıyorlardı bu gevezeliklere, kimileri mutlak bir saflık mal ediyorlardı ona, Hervé'nin medyatik uzlaşımlarının ayrılması koşuluyla, kimileri de şeytani amaçlarından kuşkulanıyorlardı. Edward gerçek, organik bir tiksinti, bulantı hissediyordu içinde. "Yeter! Protesto etmek istiyordu. Ben bu işlerin içine sürüklenmek istemiyorum! Tanıdığım ve sizin hiç tanımadığınız kadını bana bırakın ve Allah aşkına, benim öğrenmek istemediğim şeyler sizin olsun!" Ama o hiçbir şey demiyordu ve sessizce purolarını tüttürmekle yetiniyordu... dumanların buruk tadı ve kıvrımları üstünde yoğunlaşmıştı... bunlar yürüyen bir elektrikli trenin bir çocuğu büyülemesi gibi kendinden geçiriyorlardı onu adeta.

Çatıda da bir kadeh içti. "Hervé'ye akşamları oyalanacağı bir yığın iş çıkıyor, odamı görmek ister misin?" Fransız iç mekân anlayışı içinde bu şekilde düzenlenmiş Olga'nın yaşamını görme izni çıkıyor: Louis XV üslübu masa, üstünde marki ve markiz desenleri bulunan bakır lamba, siyah yün kadife halılar, Çin estampları. Kısacası insanların bir yaşam olduğuna inandıkları şey bir mekânda özetleniyor. En azından insanların yok edilmez bencilliği çıkarıldığında yaşamdan geriye kalan şey. *Professor of Government* kesinlikle yok edilmez bir bencillik içindeydi çünkü gördükleri gözlerine perde çekebiliyordu ve onun için hiçbir şeye bakmamak ve yeniden elektrikli treni ya da purosunun dumanları üstünde yoğunlaşması daha iyi olacaktı.

O da bu yolu seçti zaten ve indiği otelin barında ("Paris'te buna uygun tek otel çünkü odama faks gelebiliyor") birisi ona yan masadaki Hervé'yi gösterdi. Taşkın bir mizaç, güler yüz, aşırı gerginlik... başkalarını görmüyor, konuşmalarının parlak ve kapalı zarfı içinde gizleniyor ve hayranlarıyla kuşatılmış. Olga'nın Paris'te, yarışan bir kadın yüzücünün gerilimi kadar çekici olan gerilimiyle rahatlığını değiştiren mağaraların, deniz kızını alıp götüren o coşku dolu havayı Sinteuil'den kapmış olduğu açıktı. Gerçekten de bu edebi tahrik hoştu. Edward Village'da geçen yıllarını hatırlıyordu, kafelerdeki *beats* okumalarını hatırlıyordu. Doğal olarak Saint-Simon'un torunlarının torunları *underground* içine gömülemezlerdi. Tersine politik-monden oyunların en küçük ayrıntılarında bile kötülük ve porovokasyon uçurumları açıyorlardı, dünyanın tanjantında yer alıyorlardı ama dünyanın dışında değillerdi, dünyanın altında da değillerdi. Sinteuil'ün stratejilerinden etkilenen Dalloway kendisini yeniden bildik bir ülkede bulmak için unutulmuş bir raftan yeniyetmeliğinin herhangi bir kitabını çıkarmanın yeterli olacağını sandı. Ama hayır, çok kısa zamanda aynı kitabın söz konusu olmadığını farketti. Kaldı ki Edward bu eski kitabı hiçbir zaman okumamıştı ve bugünkü kitap da ne aynı dilde ne de aynı anlayışla yazılmıştı.

"Ama ben o kadar yaşlı değilim ki!" diye düşündü Dalloway ve purosundan bir nefes çekti... kendisinin yok edilmez bencillik adını verdiği ani bir sıçrayışla. Ve tek başına, yanında hukukçular, üçüncü dünya ve Olga olmadan Saint-Germain'deki bir kafenin terasında bir kadeh bir şey içmeye gitti. Mini etekli bir güzelliğin ve upuzun bacakların yaşamın gerçek değerlerinin yerine oturtulması için mutlaka gerekli olduğunu düşündü. Kadın onu farketti: ıslak bakışlar, hoşnutsuzluk göstermek ya da bir öpücük yollamak amacıyla dudakların arasından çıkan dil ucu. Erkeklerin cinsel organlarıyla uğraşmayı bilen bir ağız türü. Şahane bir politik gün sonu. Aynı zamanda da nasıl kurtulanacağı bilinmeyen bir kız türü. Hayır, o kadar değil! Yeniden öğle sonrasının mor aydınlığına daldı, yüzü sanki denizlerdeki fırtınalara hapsedilmiş ve bin-

lerce yıl yaşamış sihirli şişelerden çıkan halüsinasyonlu bir yüze büründü. "Yalnızlık halüsinasyonları içindeyim ve gölgemi arıyorum" diyordu içinden Edward ve Olga'yı elinde tutmak istiyorsa bu yalnızlığı parlatmaya hazır olması gerektiğini düşünüyordu. Birini ötekine anlatmamak koşuluyla.

Olga'ya göre Paris papaz Bovary'ye göre biraz fazla Bovary havası veriyordu ki son derece normaldi bu; ama o Edward'ın melankolisinin acı cin tadını aldığı o New York günlerini tercih ediyordu. Kendisini mahçup görünce biraz düş kırıklığına uğradı: Paris onu kesinlikle felç ediyordu. Farketmezdi, siyasetten, çalışmalarından, uluslararası hukuktan söz etmesini isteyecekti: dün neler yaptın bakalım, bu konularda çok cahilim ama çok ilginç, anlat. Gizemli Algonkin'in büyüleyiciliğine karşı yapay bir ayakta kalma mücadelesi vermeye mi çalışıyordu?

O inanmıyordu buna. Dalloway ise artık hiçbir şeyden emin değildi.

*

* *

Peter O'Brian her şeyi okuyan bilinçli akademisyenlerden biriydi... artık hiç kimsenin okumadığı ellili yılların sol gazeteleri, MacCarty'nin "komünist avı"na karşı mücadelede ünlenen bir zamanların ünlü polemikçisi Nekrassoff'un karanlık *People*'ı gibi. O'Brian bu okumaları sırasında vasat ama Olga'nın ABD'de yeni çevrilen Céline'le ilgili kitabına saldıran bir yazı buldu. Olga'nın eski bir öğrencisi (niçin? nasıl? aptallık derecesi ortalamanın biraz üstünde olan bir çocuk) yahudi düşmanlığı yapan polemik yazılarının insanların hafızalarından çıkardığı Céline suçlu biriyle ilgilenmenin kabul edilemez bir şey olduğunu göstermeye çalışıyordu: John Kramer'e göre "insanlık Céline'den vazgeçebilir. Olga Montlaur polemikçi Céline ve üslupçu Céline'i ayırmak istiyor. Bu tür kurnazlıkların kime ne yararı olabilir. Céline'e ilgi göstermek ve insanlıktan nefret etmek onu kaçınılmaz bir biçimde faşizme götürecektir. Edebiyat ya ahlaklı olacaktır ya da olmayacaktır."

Düşmanın kötü niyeti Olga'yı şaşırtmıştı. Savaştan kırk yıl sonra nazizme karşı baş kaldırmanın yeterli olmadığına ama "nazi

katliamı" çılgınlığının ayrıntılarına girmenin ve onu sabırla çözmeye çalışmanın zamanının geldiğine inanmıştı. Aynı zamanda insanın hangi karanlık yanlarını bulduğunu -ve her zaman bulabileceğini- göstererek. Céline böyle bir eleştiri için örnekti: sözcüklerin sihirbazı, ölüm arzularının büyücüsü, iğrenç ideolog. Ayrıca edebiyata ya da herhangi bir şeye ahlak falan getirmek de söz konusu değil. *People* tutucu bir edebiyata dayanarak Stalinci bir tavır alıyordu. Hitler de ahlaklı bir sanat istiyordu: ona göre Picasso hasta ve empresyonistler de geri zekâlı değil miydi? Bu kez sözde solcu bir bakış açısıyla aynı ahlakçı sloganları tekrarlamak aynı şeydi: Kramer dogmatik bir Stalinciden, solcu bir Hitlerciden başka bir şey değildi. Oysa arındırıcı gizli uyuşma olmadan sanat olmaz. Bu nedenle susmaktan çok analiz etmek gerekiyordu: sansürle karıştırılmaması gereken eleştirinin rolü bu değil miydi?

Olga sinirleniyordu, kendinden geçiyordu, böylesi zararlı bir saflığa içerliyordu. O'Brian aynı fikirde olmadığını bildirmişti *People*'a. Nekrassoff O'Brian'ı tanımadığından *People* tepki vermiyordu.

– Edward senin San Remo döneminde *People*'daki bu insanlarla ilişkin yok muydu?

– Tabii, ara sıra görüyorum onları, sevimli kutsal kalıntılar...

– Sen *beat movement*'ı kişisel olarak yaşamış birisin kesinlikle ve Céline'in Amerikan *underground*'ı için önemini kavramış birisin. Bu evrenle ilgili olarak bembeyaz ya da kapkara bir yargının niçin mümkün ve kabul edilebilir olmadığını söylemen ilginç olur.

– Ben mi? Ama ben yazmayı bilmiyorum ki.

– Biliyorsun ve Céline'i de seviyorsun... hatırlarsan onunla ilgili olarak aynı fikirleri savunduk...

– Tabii ki hatırlıyorum!... Bu özel bir mesele, biliyorsun. Edebiyat özel bir alan. Önemi daha az... Bu sadece birkaç amatörü ilgilendiren bir iş, Amerikan okurunun umurunda değil.

– Neye göre daha az önemi?

– Ortadoğu'daki savaşa göre, üçüncü dünyanın borcuna göre, komünizme göre, terörizme göre.

– Senin ilgilendiğin şeyler...

– Tamamen rastlantı, ama benimkisi aynı zamanda bir tercih, itiraf ediyorum.

– Uluslararası hukukla ilgilenmek amacıyla San Remo'dan ayrılma tercihi.

– Bir anlamda. Kızmadın umarım!

– Ben, kızmak? Niçin? Ama gene de okuyorsun ve iğrenç kitaplardan etkileniyorsun ve de bu tür şeylerin dünyanın geleceğiyle ilgili olmadığını da düşünmüyorsun -meslektaşlarının dediği gibi tahmin ediyorum- ya da en azından bunların *uzun vadede* onunla ilgili olmadığını düşünmedin mi?

– Kesinlikle, kesinlikle ama uzman değilim ben. Daha çok senin çok sevdiğim Çin'le ilgili kitabınla ilgili bir şeyler söylemek isterdim.

– Mesele değil.

– Özellikle sana bir kez daha söylüyorum, bu kimseyi ilgilendirmiyor.

– Ya beni?

– Nasıl yani?

– Ben seni ilgilendiriyor muyum?

– Ama bunlar çok farklı şeyler.

– Sanmıyorsun, tamam mı. Eğer öyle düşünüyorsan yanılıyorsun. Üzülüyorum, çok üzülüyorum.

– Amerika'yı bilmiyorsun, tanımıyorsun. Céline'in adını kimsenin duymadığı bir yer ve üstüne üstlük benim iş adamlarına yönelik bir mağazada akademik şeyler anlatmamı bekliyorsun -ya da hiç kimseye... *People* o kadar çok satmıyordur...

– Dinle, sen benim düşüncemin aslını öğrenmek istiyorsan, benim için bir testtir bu. Hangi noktaya kadar anlaşabiliyoruz? Çünkü benim kişisel olarak, senin dediğin gibi "şeyler"in esas olduğunu düşünmek gibi bir zaafım var. Tehlikeli olan şeyi söyleme özgürlüğü söz konusu. Tartışma başlatmak, tartışmayı hiçbir zaman bitirmemek. Risk olarak özgürlük söz konusu. Zihinsel risk. Ama aynı zamanda hak için risk. Kimin özgürlüğü engellemeye hakkı var? Nedir bu hukuk? İdare hukukunu ve ticaret hukukunu, evrensel hukuku biliyorsun. Ama sanat hukuku senin ilgilendiğin

hukukla aynı şey mi? Bunun çok batıya özgü bir sorun olduğunu mu sanıyorsun? Gelecekçi mi? Kesin değil. Öyle olsaydı bile insanların sadece bilinçleriyle yaşamadıkları, ekmekle de yaşamadıkları bilindiğinde kaçmak mümkün değildir ondan.

– Türbülans bölgesine giriyorsun. Martinini iç.

– Türbülansları tercih eden ben değilim. Orada bulunuyoruz. Onları düşünmemeye çalışırsan bunlar seni benim bilmediğim bir biçimde alıp götürürler ama kaçmak mümkün değildir, dikkat et. Kendisini rahatsız eden bir yazarı ölüme mahkûm eden bağnaz bir dinciyi düşün.

– Tamam düşüneceğim, aceleye gerek yok.

– Benim için var.

Edward'm angaje olmaya niyetli olmadığını anladı. Olayı minimize ediyordu ya da sadece Olga'nın işlerine karışmak istemiyordu. Bir çatlak oldu bu. Suç ortaklıkları içinde ilk çatlak. Kanıtı temel sorunlar üstünde hiç anlaşamamalarıydı. Angajmanlarıyla yaşayan Olga bunları soyutlamalar olarak düşünmüyordu. Edward onu ne kadar yaraladığından haberli değildi. Tabii ki metafizik gözlerini, okşamalarını, sevgisinin verdiği huzuru seviyordu. Ama Dalloway'in bilgeliği birdenbire çok temkinli geldi ona. Namuslu geçinme. Ürkeklik. Gevşek, huzur veren, köşeye sıkışmış bir bilgelik.

– Bu Kramer istikrarsız bir çocuk, biliyorsunuz, tipik değil, mesele yapmamak gerekir. (O'Brian.)

– Ben psikanalist değilim. Münasebetsizliği hakaret telakki ederim. (Olga.)

– Sana her zaman söylediğim gibi Amerika'da gerçek bir kültür yok. Yutuyorlar ama hazmetmiyorlar. En küçük bir tutkusal darbede cephe çöküyor ve olsa olsa sadece bilgisayarları manipüle eden ahlakçılar ortaya çıkıyor -özür dilerim, Hugh, I.B.M.'leri düşünmüyordum! Onlar için her şey pozitif ya da negatif... (Diana.)

– Ben, sizin Çin röportajınızı her zaman zevkle okuyorum. Tuhaf ülke, hissetmişsinizdir kesinlikle. Bir yanda, hiç hareket yok, kımıltısız sonsuzluk, komünist dogmatizm: şu tuhaf Jiang King davası, gördünüz işte, en büyük suçlunun kim olduğu bilinmiyor,

sanık mı yoksa yargıçlar mı... Ama öte yandan batı pazarına açılıyorlar, Ruslardan daha girişimciler, gerçek *businessmen*, bazı sürprizlerle karşılaşacağız...

Hugh ciddi konulara geliyordu, bu arada Olga'ya kibar davranmayı da unutmuyordu: bir saz şairleri uzmanıyla evli olunduğunda esastır bu.

*

* *

Sylver'lar onu sık sık Long Island'daki evlerine davet ediyorlardı. "Şimdi New York'u çok iyi biliyorsun, Edward'a fazla ihtiyacın yok artık, gel bizimle birlikte dinlen."

Kırmızı toprak rengi koruluklar ve uzamın sonsuzluğu Montlaur'lar adasının sedefli mahremiyetiyle çelişiyordu. Ama Olga aynı yoğun ve mavimsi ışığı ve Atlantik'in, dünyanın iki ucunda yüreği aynı enerjik tazelikle dolduran soluğu yeniden buluyordu.

Edward zaman zaman eşlik ediyordu ona. Seyrek olarak. New York'da iki ay kaldı... gene de onu severek.

Dalloway'in eski olası istikrarsızlıklarını hatırlamıştı. Hatta ilişkilerini daha iyi dengelemek için istemişti bile bunu. Ve işte şimdi bu istikrarsızlık yeniden ortaya çıkıyordu ama Edward'ın arzulayacağı güzel bir sarışının çekiciliği olarak değil... Durum hem çok önemsiz, anlamsız hem de çok sıkıntı vericiydi: iki âşık anlaşamıyordu artık; ayrıca hiç anlaştıkları olmuş muydu? Edward Olga'nın tutkularını paylaşmıyordu, açıktı bu. Olga onun bağımsızlığını ilan etmek istediğini ve hatta küçük bir intikama ihtiyacı olduğunu çok iyi anlıyordu: madem ki Olga o dokunulmaz entelektüel sunak, Paris özerkliği konusunda bu kadar ısrarcıydı, madem ki Dalloway'in oraya girmesi söz konusu değildi, mabediyle baş başa kalsındı! Bütün bunlar, normal, kabul edilebilirdi. Olga bu yüzden daha az terkedilmiş hissetmiyordu kendini: Edward'm koruması mutlak değildi, dolayısıyla kimseye güvenilemezdi, hepimiz birbirimiz için uzaylıyız, Huksian sendromu gene öne çıkıyordu. Ama onun okşamalarını her zaman arayacaktı ve Edward kendisiyle sevişmediğinde rüyasında bedenini biraz sı-

vılaşmış gibi görüyordu... sanki onun tarafından, tekrar tekrar, her tarafından öpmüş gibi.

Ama Olga sadece "annesinin çökmüş küçük yüreğini barındıran seksi yüzücü bedeni" değil Diana'nın dediği gibi Edward'ın bütün öyküsünü seviyordu. Belki de hiçbir zaman ona bırakmayacaktı kendini, Boston'suz, Brandeis'siz ve Village'sız yaptığı gibi; Rosalind'siz -hayır, Ruth Goldenberg, tabii ki- ve Kudüs'e kaçışı ve hatta mantıksız Isaac Chemtov'suz, Patricia'sız ve Jason'suz, Edward'ın, her zaman büyük macerası olarak kalacak (Olga'ya olan büyük tutkusu yanında tabii ki) ailevi geçmiş karşısındaki çekingenliği olmadan; uluslararası avukat sıfatıyla kendisine Olga'yı çok çeken hüzünlü sıcaklığıyla uyuşmayan, biraz yapay bir hava veren (tersine uyumlu ve büyük sorumluluklar üstlenmiş ciddi adam havası bu aynı yüzeysel duyarlığın rasyonel biçimde damıtılmasından başka bir şey değildi) yoğun ve aşırı ciddi özetler olmadan.

Kısacası Olga Dalloway'i bir bütün olarak, öyküsünün dallanmaları ve kahramanlarıyla sevdiğine inanmıştı ve Edward'ın, kendi çatışmalarında onu, münasebetsizlik dediği şeyle izlemeyi kabul etmemesi onu daha çekilmez kılıyordu.

Acı kalmıştı. Yapay ve zorlayıcı bir hava yerleşiyordu ve ikisi arasında yoğunlaşıyordu. Sıkıntı verici değil. Bunun üzerine klavsen açık seçik akortlarını yapıştırıyordu. Olga mesafeli davranıyordu. Edward saf değildi. Böylesi daha iyiydi belki. Bu çocuksu açgözlülükte biraz ölçü hiç fena olmayacaktı çünkü o Paris'teki yaşamını önemsiyordu ve New York onun için sadece bir araydı. Neyse zamana bırakalım her şeyi. *"Zamanı çoğaltın!"* Aşk zaman yaratır ama zamanın düzeyi tutkuları dağıtır: antisiklonun çektiği, dinen fırtınalar. Evet, acele yok, zamana bırakalım her şeyi.

5.

20 Eylül 1980

Jessica New York'ta hukuk öğrenimine başladı. Arnaud kızının dünya vatandaşı olmasını istiyor ('önemsiz, küçük bir şey!), küçük, ailesini uzaktan ve yukarıdan seyrettiği için mutlu. "Bu gece World'de kiminle buluşuyorum biliyor musun? World'ü bilmiyor musun? Tabii. East-Village'de bir gece kulübü, sen her şeyi aşağıdan görüyorsun, alfabe harfleri gibi adlar taşıyan sokakların köşesinde... Bil bakalım! Hocamız Dalloway'le birlikte Olga Montlaur!"

Dalloway mi? Yabancı gelmiyor bana. Tabii! Arnaud kızını hukuk fakültesine göndermeye karar verdiğinde kozlardan biri Dalloway'di: "Bu fakültede işinin ehli çok yetenekli uzmanlar var Dalloway gibi, Jessy vaktini boşa harcamayacak orada." Dünyada hüküm süren düzensizlik ve kargaşa karşısında saygınlığı kurtarmak için dik duran ve kendini feda eden insanlardan biri... Olga Montlaur kurulu düzenle flört ediyor! Jessy bunu bana telefonda çok şaşırtıcı bir haber gibi bildiriyor. Romain hakkında ne biliyor?

Her ilişki zevkle, keyifle yürütüldüğünde mükkemmeldir. Saçma, rezil, gülünç -Romain'le yaşadığım zevki denizle ilişkili bir iffette buluyorum. Keyif? Her eylemimizi hayatımızın son eylemiymiş gibi yapmak.

Esmer, zayıf bir genç kadın, acı içinde son derece etkileyici bir sükûnet. "Doktor Bresson gönderdi, depresyon ilaçları yeterli gelmiyor, psikoterapi yaptırmak istiyorum." Romain hastalarını ender olarak gönderir bana. Bu Carole hiç kuşkusuz çok kötü durumda; ayrıca etkilemiş de olmalı onu. İmajlar aracılığıyla konuşuyor: acı güzelleşiyor ve kendini ulaşılmaz kılıyor ama aynı zamanda da sarsıyor. Etkileniyorum, kanıtı da onun kum gibi sükûnetiyle iletişim kurmam. Taş gibi bir melankoli. Ölümü körüklemeden zırhı nasıl deleceğimi bilemiyorum ama onu dinlemeyi kabul ediyorum. Titremeleri var. Uyuşukluk, gevşeklik. Hep terkedilmiş. Beni şaşırtmaya ama aynı zamanda da uzak bir noktada hareketsiz bırakmaya yönelik sözcükler: "Gökyüzü yapışmış, bir daha asla açılmayacak." "Işık yok artık, beynimde karanlıktan başka bir şey yok ve karanlık hafifleyince de ölüm geliyor dosdoğru." Onun böyle tek başına şiir yazmasına izin verirsem, intihar edecek. Hikâyesini anlattırmaya çalışıyorum. Şimdilik tıs yok. Bütün hikâyeler olağanüstü dolayısıyla da erotik: kâbuslar ya da dirilmeler ama süekli projeler ve ilişkiler. Carole yaşamın bu tuzağını reddediyor. Bugün anlatmayı kabul etmiyor: "Bir nükleer tanecik mezarındayım." Israr etmiyorum. İki gün içinde yeniden başlayacağız.

*
* *

Sessizlik.

– Sizinkileri anlatmadın bana hiç.

– İnsanları tülün arkasından görüyorum. Konuşmalarım bazı yerlerinden geçebiliyor bu tülün. Hiç kimse sağlam değil.

Sessizlik.

– Siz sağlamsınız, bir anlamda çünkü bir hikâyeniz var.

Sessizlik.

– Ot gibiyim. Hiçbir şey yapmıyorum, hiçbir zaman yapacak bir işim olmadı.

Sessizlik.

– Ot gibi mi?

– Otun yapacak bir şeyi yok çünkü çiçek açmıyor. Bütün gün tavşanları bekliyor, tavşanlar geliyorlar, yiyorlar ve geceleri de içeceğini sağlayan çiyleri topluyor.

Bekliyorum. Sessizlik.

– Carole'ü kim yedi? Ne içmek istiyor? Ben mi? Ben Ben otun bekâretini severim, meyveleri olmaması hiç ilgilendirmiyor beni.

– Otun çiçek ve meyve hazırlamadığı için mi bir hikâyesi yok? Kısır bir kadın mı?

– Ah! ama bu bir tercihti. Ben kendim karar verdim buna. Belki yanlış yaptım. Başka türlü karar verseydim Martin gitmeyecekti belki!

Kum gibi yüzü kızarıyor. Tekrar başlıyor:

– Bir anne nedir? Vazgeçebilmek. Takip ediyor musunuz beni? Benim annem yok. İztemezdim bir annem olmasını.

– Ama var ve siz onu yok etmek istiyorsunuz.

Psikanalize giriyoruz belki.

– Hayır, hiç ilgisi yok, daha önce öldüreceğim kendimi. Ama rahat olun, dram olmayacak, ona bu zevki tattırmayacağım. Keyifli bir şekilde gideceğim, yere düşen olgun bir kiraz gibi. Şanslıyım.

- ...?

– Şans, hüznün olmaması.

Carole tekrar taş gibi maskesini takıyor. Ama nükleer tanecik biçimindeki mezarına göre yana doğru bir adım attık. İntihar edeceği konusunda o kadar endişe etmiyorum.

1 Kasım 1980

Bu Günlük yıllarca tutulmadı bir daha; hastalarımla yaptığım konuşmalar aldı yerini. Onların sözcükleriyle yaşamak, onları yeniden okumak, onlara başka bir yaşam vermek-benim yaşamımı değil, onlarınkini ama yenilenmiş biçimiyle. Başkalarıyla ilişkilerim ya da daha doğrusu söylediklerinin anlamı olduğuna inandıkları şeye göre bir ara olan yorumlarım dışında kişisel hiçbir şey yazmıyordum. Hiç kuşkusuz, sözcüklerin dışında

ve bu defterin dışında daha kişisel, daha doğrusu daha cinsel şeylerimi kendime saklamaya ihtiyacım vardı: Romain. Anlatılamaz bu ya da şiire, müziğe veya resme dökmek gerekir bunları. Susuyorum. Suskunluğumun peşinden gidiyorum. Bazı değişikliklerle. Bazı zaaf ve keyif anlarımı saptıyorum. Başkalarının konuşmaları sırasında çakan şimşekleri not ediyorum: zarar veremeyeceğim anlam yoğunlukları. Işıklı bir biçimde sunulmuş bilinçdışı oraya sığmıyor, teslim olduğunu anlıyorum ama bana meydan okumak için. Başkalarının karanlığının karşısında daha mı az saldırgan oldum?

Kasım 1980

Arnaud'nun servisine bu gece karısını boğan biri yatırıldı. "Şimdi tamamen okeyliyor gibi, senin düşüncelerini öğrenmek isterdim" diyor Romain. Wurst'ü tanıyorum. Bölünmüş.

Hiçbir şey hatırlamıyor. Tanrıdan söz ediyor. Niçin olmasın? Bu insan zekâsını zorbaca bir kararlılıkla uyguladı ama kime karşı? Şimdi söylemeye cesaret ettikleri kendi inancına karşı mücadele ettiğini gösteriyor. İnancın ne olduğunu tanımlama macerasına girmeyeceğim. Buna karşılık bir Stoacının inançsızlık konusunda söylediklerini hatırlıyorum: inançsızlık insanın bu kadar olay içinde mutlu olamayacağına inanmasıdır. Tam bir inançsızlık içinde olan Wurst doğal olarak mutluluğu mümkün görmüyordu. Mutluluğun bütün biçimleri. Bunlar arasında ya da bunların başında bir kadınla birlikte mutluluk var. Kimi zaman annelerin verdiği mutluluk. Carole'ün bulamadığı ya da Rosalba, Fiesole ve Meryem sayesinde ara sıra bulduğu mutluluk.

Carole ve Wurst depresyon içinde. Bir ölünün bulunduğu yeraltı mezarları var içlerinde, bu ölü onları içlerinden kemiriyor. Wurst'ün içindeki ölü patladı sonunda. Aynı eylemle karısını ve kendi düşüncesini kurban etti. Wurst kendi ölümünü mümkün olmayan mutluluğa doğru çevirdi. Kendini esirgedi. Bir kurban pahasına kendi yaşamını esirgedi. Bir nedeni var. Yaşayabilir. Yarı robot, yarı inançlı biri olarak. Bir kaos olan bir

unutma okyanusunun üstünde, birliğinin ölümü. "Kimi zaman, şeylerin aklı yaşamdan önce biterse, acele edilmesi gerekebilir."

İnsanlar Wurst'ün suçlu olup olmadığını ve bu cinayetten karısının da sorumlu olup olmadığını soruyorlar. Ürkütücü bir soru. Öldürme kudurganlığı arzular söndüğünde ortaya çıkar ve bir kadın için arzunun boşluklarını engellemek çok zordur. Wurst bazıları kendisine hayran olan kadınların değil kavramların âşığıydı: boğazlanan hayranlar ve zevkler.

Ama Lauzun bundan böyle sessiz ve güvenilebilir ve geçerli tek felsefe içerideki şeytanlara eşlik ediyor. Wurst kendi içindeki şeytanlardan kaçmıştı. "İnsan kendi ruhunun hareketlerine dikkat etmezse mutsuz olur." Melankolik psikoz Tanrı arzusunun ölüm arzusunun yerini alabildiğini gösterir ama bu çok katı ve dayanılmaz gerçeklere kimin ihtiyacı var? Hıristiyanlar bir orta yol buldular: onların Tanrısı yaşıyor, Erosları da Agape (ilk Hıristiyanların birlikte yedikleri yemek). Wurst bir kadın boğazına sarıldı, nefesini kesti çünkü kendi bedeninin nefesi yoktu. Bedeni yaşanmaz haldeydi. Ölü bir phallus. Onun yerini inançla doldurabilecek zamanı ya da masumiyeti olamadı, açık kalplilikle kendini Tanrıya veremedi bunun için. Bununla birlikte bir değişim gerçekleştirmek istedi.

Ben ona bunu önermeyecektim. Kimseyi suçlamıyorum. Wurst'ün psikanalistlerinden daha iyisini de yapamazdım belki. Carole'le yeteri kadar sorun yaşıyorum.

Aralık 1980

Tutkular yaş ilerledikçe azalmaz, daha açık seçik hale gelirler. Acımasız olurlar. Bütün geçmişi alıp götürürler. Ama aynı zamanda atlatılabilmeleri de mümkündür: yönlendirebilirsiniz onları. Tabii yarından tezi yok Romain yüzünden başıma gelen şeylerden kurtulabilirim. Ama istemiyorum bunu. Yaş zevkle oynama mahareti verir. İnsan acı çekmekten kurtulabilir. Yaş nedeniyle mi psikanaliz nedeniyle mi?

Her anın hacmı genişler ve bir sonsuzluğu barındırır içinde. Ve her an aynı zamanda öyle bir hızla yok olur ki hiçbir şey bu kadar hızlı yok olmamıştır sanki... yaşamın keskinleşen tadı iyice kısaltmıştır onu adeta...

Jessy'den telefon: sesi kayınvalidemin sesi gibi çınlıyor. Jessy'nin bebekliğini hatırlıyorum, benimle telefonda konuşurken gece eğlencesi için tırnaklarını törpülediğini hayal ediyorum, Thérésa Cabarrus'ün torununun torununun torunu bu gece bir Soho kulübünde sansasyon yaratacak ve yarın profesör Dalloway'in karşısında hava atmaya çalışacak.

Bir ara bir kırkayak gördüm. Sonra birdenbire herşey kayboluyor. Jessy yok artık; Thérésa ve Joëlle Cabarus silindi! Geriye beni öpen Romain'in soluğu, havanın yüreğine asılmış gibi kalıyor. Sonsuzluk ve nokta arasında âşıkların zamanı. Fragmanlar halinde yazılması gerekirdi bunun. Özdeyiş yoğunlaşmış mantıkçıların retoriği değildir. Özdeyişin hiçbir şeyi unutmayan ama kaybedecek zamanı da olmayan tutkunun dili olması gerekir.

Mart 1981

Serviste sürekli Wurst'ün bunaltıcı varlığı. Zaman zaman tarihöncesi havalara bürünüyor: çok eski zamandan kalma, memelilerin ortaya çıkmasından önceki döneme ait bir sürüngen sanki... Dünyanın geçtiği çağları anlatan kitapların birinin içinden çıkmış adeta... Kesinlikle korkutmuyor, ciddi ve aklı başında değil ama masum bir bilgeliği var, hiçbir biçimde çekici değil. Belli belirsiz biçimde konsantre olması bile öfkeye dönüşebilir. Ama yok, böyle bir gücü yok artık, aldığı darbe bütün belleğini alıp götürmüş, sürüngenin belleği dışında bir bellek kalmamış artık onda: beyaz, çıplak, uykulu gözler içinde yitip gitme. Her tarafları viski koktuğu halde aileyi televizyon seyrettiklerine inandıranların solgun bakışları. Biz sürüngenleri hatırlamamaktan ne kadar sorumluysak o da cinayetten o kadar sorumludur, daha fazla değil.

Gene Carole:

– İçerinin dışarısı: çamurdan ibaret. Daha derinde, kendi içerisi: ışınlar, ama sadece benim için; çölün ışınları.

Ben:

– Kimse sizi kendinizi mutsuz sanmanıza zorlayamaz.

Carole:

– Ben öldüğüm zaman çamurdan bir diş çıkacak, cenaze törenlerinin huzurunu bozmak için.

Ben:

– Cenaze törenleri mi? Kurbanlar mı vereceksiniz?

Carole:

– Burada olmayacağım için bu dişin çıkışını hissetmeyeceğim ama acı vereceğini biliyorum.

Ben:

– Annenize karşı bir diş, ama benim de canımı yakacak mı?

*

* *

Carole'ün sesi. Ödünç alınmış şiirinin soğuk güzelliği altında sesinin dişi çıkıyor. "Ses tüzel kişidir" (Epiktetos). "Aktörün potinleri ve maskesi alınırsa ve o aktör bir gölge gibi yaratılırsa bu aktör kaybolmuş mudur yoksa hayatta mıdır? Sesi varsa, yaşıyordur." Carole ölmeye hazırlanıyor ama sesinde yaşadığını duyuyorum.

Birçok rol oynama yeteneği. Herkes bütün rolleri oynayamaz. Sinteuil ötekilere göre daha fazla rol oynuyor gibi. Olga New York'ta bir rol mü oynuyor yoksa oyun onu içine mi alıyor? Ben herhangi bir rolü oynamak isterdim. Çünkü en sefil rolde bile aktör güzel bir ses çıkarabilir.

Rolleri reddeden son role kadar bütün rolleri oynamak. Aktörle karşılaştırma ancak intihar pantomimini de içine aldığı taktirde kabul edilebilir. Carole'den mi etkileniyorum? Yoksa Marcus Aurelius'tan mı? İntihar bir çıkış yolu hakkıdır. Katlanılmaz olana mahkûm olmak niye?

Bununla birlikte intihar hakkını reddediyorum çünkü kurtuluşa inanmıyorum ve katlanılmaz olanı hafifletme olanağı üstüne oynuyorum.

Kaygı ve endişenin yerini ciddiyet ve titizlikle dolduruyorum. Oynamayı reddetmeyi reddediyorum. Oyunu oynuyorum. Çamurdan başka bir şey olmayan kirli "içerisinin dışarısı"nı dağıtıyorum. Daha da ileri gidiyorum: "ölümcül ışınlar" içindeki "saf içerisi"nin de dağıtılabileceğini iddia ediyorum. Oysa Carole anlaşılmamış ve fethedilemeyen semavi bir kale içinde yoğunlaştırdığı kendi "saf içerisi"nin gizli ışınlarına inanmaya devam ediyor. Kendimden bütünüyle kopuncaya kadar oyunu oynuyorum. Bundan stoacı intiharın güzel ağırlığına sahip olmayan bir yaşamdan vazgeçme durumu çıkıyor. Kendisini oyunun dışında sanan sefihin küstahlığının iddiayı reddetmesi ve kendi kurallarını empoze etmesi de söz konusu değil. Tersine dikkat ve sessizlik yeniden oyuna başlayabilme gücünü verir. Nefes alma mutluluğu gibi sıradan kesinliklerin basit mutluluğunu sağlar. Ya da ayakların altındaki çimenlikteki sıradan ama canlı çevikliği: basit, hafif, güvenilebilir.

*

* *

Mutluluk bitmiş bir şimdidir. Hiçbir beklenti söz konusu değildir. Her şey şimdi ve buradadır. Mükemmel bir daire, büyük olsun, küçük olsun mutludur çünkü doğrudur: Giotto'nun, kendisinden sanatının yüce bir kanıtını göstermesi istendiğinde çizmiş olduğu daire gibi. Mutluluk niteliktir, onu nicelik içine hapsetmeye çalışmıyorum. Mutluluk geldiğinde mutluluktur. Sürüp gitmeye ihtiyacı yoktur kesinlikle, mükemmel bir an sonsuzluğu tamamlar. Sadece anın eksiksizliği hem aşkı hem anlamsızlığını içerir: Romain'le yaşadığım zevkin yoğunluğu ve aynı zamanda saçmalığı. Bu mutluluk zaman içinde bir delik değildir, zamanı içine alır ve onun var olduğunu gösterir bana ama bu şekilde dağılır ve zamanı yok eder. Her şey olan ve hiçbir şey olmayan bir nokta: sönüp giden zamanım mutluluğun doruğudur. Dolu dolu bir yaşam intihara götürebilmiştir. Ben haflflemeyi tercih ederim ve bu boşluktan hareketle yeniden oyunu kaybetme riskini almayı tercih ederim. Çok önemli değildir bu, belki ancak bir mutluluk kadar önemli olabilir. Ama her şeyi deneyeceğim. Titizlik ve ciddiyet budur. Joëlle Cabarus: var olma hastalığını tedavi eden bir kadın. Ne iddia!

Lauzun öldü. Bir baba ve kızı arasına bir yalnızlık giriyor. Uçurum. Siz bunu bilmiyor idiyseniz psikanalist ve hastası size bunu öğretmek için yaradılmıştır. Aşkların belki en güçlü ve en açık seçiği olan bu uçurumun kapanmaması için. Kendimizde ele geçirilemeyen bir şeyi yok etmeden, sizi yaşatan ve insanların sizin soyluluğunuz olduğunu söylediği büyüleyici bir acıyı yok etmeden vazgeçmek mümkün değildir bundan. "Joëlle Cabarus çok soylu."

Lauzun bir hastanede sahte bir kimlik altında öldü. Beyni aynı beyin değildi. Düşkünlüğünü gizlemek için bile olsa adını unutmayı bu kadar istemiş olabilir miydi? Kuşkuluyum bundan. Bırakalım adlar bedenleri gömsünler. Bir ad görkemini röntgencilerin oluşturduğu şiddet altında bile korur.

Benim için: sürekli ama körelmiş gibi bir acı. Lauzun biz psikanalizi bitirdiğimizde ya da kısa bir süre sonra ölmüş olmalı. Bununla birlikte gerçek ölüm bir kıza her şeye rağmen sürdürülen baba sevgisinden vazgeçmeyi yüklediği bu asaleti daha da belirgin hale getiriyor. "Ah, Joëlle'in asaleti!"

Mekâna rağmen: onu artık görmüyordum; zamana rağmen: pisikanalizimi bitireli yirmi yıl oldu. Sinsi, bulanık ve dayanılmaz bir acı. Bir çocuk düşürme olayından sonraki düşü hatırlatıyor bana: yüzüğümü, Arnaud'nun düğün hediyesi olarak verdiği elmas yüzüğü kaybettim; çarşafların, yorganların içinde, mobilyalarda, çöp tenekesinde aradım durdum onları ve yorgunluktan bittim: yok; ama hayır, kaybettiğim yüzük değil, parmağım; olsun: kolum hiç yok, birisi kolumu kesti... Birisi Lauzun'u çaldı benden. Ölüm.

Uyanıyorum: herkes yerinde -yüzüğüm, Arnaud, Jessy, Romain. Sadece Lauzun yok. İlahi ihtiyar soytarı! Soytarılıklarıyla alay etmem boştu -çömezi olma gülünçlüğüne (hor gördüğü) düşmedim-, bana her zaman sahip oluyor. Biraz. Çok. Belki yavaş öldüğü için. Belki sahneye önce sözünün ölümünü çıkardığı için. Ölmeden önce gözleri kamaşmış. Ölümün her yerde ve her zaman olduğunu, ölümün biz canlılar yerine yaşadığını ve kimi zaman artık hiç gizlenmemeye karar verdiğini ama ayrılmış olduğumuzu sandığımız yukarıdan baktığını düşünmeye zorluyor beni. Şu

anda o kadar çok insanı götürüyor ki ben bile ölümümü düşünmek zorunda kalıyorum. Bununla birlikte bir yeniyetme olarak biliyorum ki ölümden korkmadığımdan dinsel inanca sahip olamamanın tuhaf ilhamını aldım.

"Kuşak sorunu. Bu dar görüşlü ihtiyarların sahneyi terketmelerinden daha normal bir şey yok" diyorlar Arnaud ve Romain ve ilk kez anlaşıyorlar aralarında. Gene de! Birdenbire, çok çabuk ve bitmiyor, arkadan başkaları da gelecek, ölüm havada.

İnanıyorum ki çevremde ölen bu insanlar için ölüm azgın bir kanıtlamanın bir parçasıdır ve buna göre düşünce bir eylem değildir, hayatın kendisidir ve sonu da barındırır içinde. O zaman ölüm onların yok ettiği sözlerinin gerçekleşmesi biçiminde çıkagelir. Sözleri, ölümün, bizi alıp götüren sonsuzluk (inananın inancıdır bu öyle sanıyorum ki Lauzun inançlı değildi ama kendisini alıp götürebiliyordu bu inanç) nedeniyle kolay olabileceğini göstermez bize ve bizi sınırlayan saçmalık (zen cesaretidir bu, Lauzun ve Benserade uzaktan ilgileniyorlardı bununla) nedeniyle anlamsız da değildir. Bununla birlikte anlam araştırmaları için -sözcüklerin anlamı, işaretler, rüyalar, metinler, hakaretler, sonlu ya da sonsuz geceler- ölümlerini yoruma teslim ediyorlar. Kışkırtıcı, saçma ya da aptalca ölümleri oluşturdukları anlam içinde yer alıyor. Eserlerini dramatize ediyor ama aynı zamanda da paradoksal bir biçimde stoacı bir intihar kolaylığıyla yok ediyor. "Bakın görün ölümüm görkemli dediğim şeyi nasıl veriyor bana; aynı zamanda onu nasıl çok az şeye indirgediğini de görün. Sonuç: ölümüme sadece metinlerimi daha iyi okumak için bakın."

Kimileri lütuf bekliyorlar, kimileri büyük bir tevazu göstererek çekip gidiyorlar. Tersine yirmi yıldan beri bizi düşündürten bu insanlar biyolojinin, arzunun ya da niçin olmasın sokak hareketlerinin rastlantısını ele geçirmeyi başarıyorlar ve her şeyin anlaşıldığı, yaşama arzusunun yok olduğu anı yakaladıklarına inanıyorlar ve bizi de inandırıyorlar buna. İnsan o zaman gizemli ve eşsiz bir mutluluğun verdiği şaşkınlık içinde silinip gidiyor. Sıkıntıyla hiçbir şey yapmamış olduklarını anlatmak istiyorlar bize: ölmek dahil. İnsan boşluğa da bir anlam vermeyi bildiğinde sıkıntı yoktur. Dubreuil rasyonel bir biçimde öldü: düşüncesi saçma için bir yer düşünmüştü: saçma varsa ölümün hiçbir anlamı yoktur. Lauzun ölümünü bir işaret haline getirmiştir.

*

* *

Başkalarını tedavi etmek bir tür anlamsız, donuk intihardır. Tedavi kendini feda etmekle karıştırılamaz çünkü kendini feda etme bencildir ve bencillik kendinden nefret etmeyi gizlemekten başka bir şey yapmamıştır. Carole'ün depresyonunun yönelmiş olduğu derinlerdeki nüfuz edilmez ışınlar yok oldular. Siz aktarma durumundasınız ve dağılmanız başkalarının mutsuzluğunu dağıtıyor. Hiçbir içerik mutlak değildir, benimki de başkasınınkinden daha mutlak değildir. Böyle: tedavide bilgilerimi kendimi yok etmek amacıyla kullanıyorum ama kendimi dağıtmadan. Olabileceğim ama olmadığım ve hiçbir zaman olamayacağım başkalarının yeniden doğuşlarıyla deneyecekleri şeyin sürekli bir şekilde aktarılması. Tedavi güvenin alt ettiği aralıktır -işaret ve proje, arzu edilen mutluluk ve elde edilen mutluluk arasındaki sapma.

*

* *

Carole: "Her zaman çok açtım. Açlıktan küçülüyordum. Bir kuş beni küçük bir sinek sanabilir ve yiyebilirdi. Ve korkudan acıkmayı bıraktım ve artık küçülmedim. Kuru ve kırağı kaplı bir koyda dondum. Mumyalaşmış bir koy. Mumya bedenlerin niçin kutsal bedenler gibi görüldüğünü bilmiyorum. Tersine en ağır cezalara çarptırılır bunlar... hiçbir zaman yok olamama cezası -ne toz, ne ışık, ne de reenkarnasyon. Kendimi yok edemem."

Mumya olmaktan yakınıyor. Ben bu donmuş cesedin karşısına yok olmama arzusunu çıkardığını duymayı tercih ediyorum. Yaşam direniyor: yaşam sürekli dolayısıyla ertelenmiş bir yok olma.

Şimdi çok uzak bundan:

"Ağzıma bir bant tıkılarak bastırılmış bir korku çığlığından başka bir şey olmadığım zamanlar var. Bant sizsiniz. Elleri kelepçeli bir suçlunun yalnızlığı. Hiçbir şey anlatılamaz. Bir sarhoşluk anlatılabilir. Kuşlar niçin cıvıldıyorlar? Keyiften mi sanıyorsunuz? Hayır, keyif istiyorlar."

O da benden keyif istiyor.

*

* *

Carole: "Kızlar çok kolay öldürülüyor." Susuyorum: kızlar öldürülüyorsa kendilerini yok etme yükümlülükleri yoktur artık ve suçlular vardır kesinlikle; bileklerinde henüz kelepçe olmayan bir suçlular öyküsü anlatmasını bekliyorum.

"Benim ve de Martin'in kabilesi olan Wadani'leri anlatmadım size. Bıraktık. Martin, kesinlikle. Ben, bilemiyorum.

"Bir avcı gücü kuvveti bütünüyle yerindeyken öldüğünde -bir jaguarın parçalaması ya da bir kaza sonucu veya bir ölünün ruhunun istila etmesi ve hasta ederek çürütmesi- kendisini ödüllendirerek öcünü almak gerekir. Nasıl biliyor musunuz? Öbür taraf için onu güldürebileceği kabul edilen bir arkadaş hazır edilir... çok sevdiği biri... Kızı tercih edilebilir ya da vaftiz babası olduğu biri olabilir. Veya yakında kadın olacak ve herkesin gözü üstünde olan en güzel kızlardan biri. Bu kız, arzuları dindirmek amacıyla ve özellikle kaçınılmaz bir biçimde cezalandıran ve dün herhangi bir hastalığın, bugün kıskanç insanlar arasında bir hesaplaşmanın tohumlarını atan ölüm zincirini bir an durdurmak amacıyla sabah erken bir saatte öldürülür.

"Katilin şarkısını duydum. Şafak sökmek üzere, kor sönmedi ve müstakbel kurbanın ailesi onun kaderinden endişe ediyor. Ama kimse protesto etmiyor. Katil esinleniyor: pes, işitilmeyen seslerle başlıyor, flüt cesaret veriyor ona, tınısı açılıyor, öfkesi kabarıyor, ölüm zincirini kesmek isteyenin içinde çok eski zamanlardan beri bir yığın ölü can vardır. Taş kesmiştim, can falan kalmamıştı bana... hiçbir şeyi engelleyememenin korku ve utancından başka bir şey kalmamıştı. Küçük koşmaya başladı. Onu yakalamak zorunda kaldı. Bedenini, kırılmış boynunu getirdi.

"Katil masum değil kesinlikle. Ama aklanacak ve bu suçlunun içindeki ölüm arzusunu kusturmayı üstlenen kim biliyor musunuz? Eğer gerçekten psikanalistseniz anlamışsınızdur bunu: genç kızın annesi. "Kurbanın annesi katili tedavi ediyor çünkü ona en yabancı, en zıt kişilik o, Strich-Meyer'e göre ve böylece düşmanlar arasında uzlaşma sağlanıyor." Ama hayır! Katil aslında annesinin arzusunu gerçekleştiriyor, kendisine ileri yaşını ve ölümünü haber veren genç rakibinden kurtarıyor onu, katil sonunda kadını yalnız, muzaffer ve arzu edilir bir durumda bırakıyor. Ayna küçüğün daha güzel olduğunu söylediği için Pamuk Prenses'i öldüren üvey annenin öyküsünü biliyorsunuzdur en azından... !"

Carole bu noktada bana asla Pamuk Prenses'i hatırlatmayan siyahlara bürünmüş ifetli bir kadındır. Ama simsiyah saçlar, bedenin derinlerinde don.

– Martin ve anneniz şuç ortağı olmasınlar?

– Aşağılıksınız! Martin asla... Korkarım Kaliforniya'da kendini öldürtmekte olan odur. Geceleri edilen o telefonlar... bazen çok zor anlıyorum: esrar mı içmiş, uyukluyor mu, aşırı bir tahrik durumu mu? Daha çok alaycı: "Gene o Sinteuil delisiyle birlikte misin?" (Saçma, Hervé'ye karşı niçin bu kadar öfkeli, anlamıyorum.) "Seni düşündüm." (Gene de, görüyorsunuz değil mi!) Berkeley'den dönen Scherner pek bir şey anlatmadı: sadece ironik ve ürkütücü imalar... Şafak vakti katilin türküsünü not etmiştim. Taşkınlığın güzelliği. İşe yeniden başlama zahmetine değer mi sizce?

Kendi hikâyesine dönmesini isterdim. Her şey bir yana çocuk ölümü söz konusu olduğunda, bir kız çocuğunu öldürme girişimi söz konusu olduğunda... Görkemli gizem şarkıdır; acılı gizem daha çok şiirdir. Entelektüel derin düşüncenin aynı zamanda acının söylemi olabileceği de pek bilinmiyor.

Mayıs 1982

Carole: "Okyanus buz gibiydi, rüzgâr vardı, denize girmedik tabii ki. Olga bütün gün kısrağı Kissmayou'nun üstündeydi... mendirekte yabani bir hayvan gibi zıplıyordu. Bana da Kissmayou'nun yavrusu, zar zor tırısa kalkabilen Nayka adlı hayvan düşmüştü... bebek gibi, sakin, çok tatlı, menekşe gözlü bir hayvan... inanın böyleydi. Tam bana lazım olan: konuşmayı bilmeyen ama beni taşıyan ve gözleri mavi olan sefil bir süvari gibi binmemi kabullenen bir arkadaş. Kibirli bir hüzün rengi. Neredeyse bulaşıcı.

"Olga beni rahatlatıyor, bunu söylemem gerekir, belki Nayka kadar rahatlatıyor. Hiçbir şeyi farketmiyor, hiçbir şey söylemiyor. Yakında çıkacağı New York yolculuğuna hazırlanıyor ("Ben son Algonkin'lerdenim, ne yapayım, bu kenti seviyorum, bu insanlar benim kadar sade gözükü-

yorlar ama bu kez daha kısa olacak, birbuçuk ay sonra dönerim"), Hervé'yle tenis oynuyor, Edward'ın mektuplarını okuduğunu sanıyorum... Edward çoğu zaman bir fenerin "belli durumlarda" denizde sürekli mesaj göndermesi gibi yazıyor. Olga sadece kartpostal gönderiyor: "Mektup yazmayı bilmiyorum" diyor.

"Hervé değirmenine kapanıyor, her tarafta çınlayıp duran ve martıları korkutan bir müzik eşliğinde çalışıyor sürekli. Çin'deki rehberleri Zhao'dan haber aldılar, bilmem nerenin şefi olmuş... : Hervé'yi konferanslar vermesi için ve Olga'yı da Çinli kadınlar üstüne anketlerini sürdürmesi için yeniden Pekin'e davet ediyor. Hervé bu "sevgili Zhao"nun kendisini güldürdüğünü söylüyor. Olga? Ben, onun yerinde olsam giderdim. Belki. Ama başka bir durum dolayısıyla dalgın bir havası var. Zhao çekmiyor şimdilik onu. O Kissmayou'yla gidiyor. Sonra, yanımda kalıyor, sessiz, nar çiçeği rengi bir ışık topu: sanıyorum beni konuşturmak için. Ama ben az konuşmayı tercih ediyorum ya da Nayka'yla konuşurken yakalanıyorum. Bazı kadınların sessizliğinin size huzur hatta düşler, düşünceler, sizde çivilenmiş hatta ölmüş izlenimi uyandıran bir tür zihinsel yaşam verebilmesi gibi çılgınca bir şey mi... ?

Bazı kadınların sessizliği. Size kendi hüznünüzü veren atların mor bakışını keşfettiriyor. Ama yersiz, uygunsuz. Karşıda. Her şeye rağmen onu biraz uzaklaştırmak gibi bir şey.

"Joëlle Cabarus'te bir tür soyluluk var çünkü susmayı biliyor. Sessizliğin kadını." Kim demişti bunu? O dayanılmaz Marie-Paule Longueville tabii ki. Ne olabildi? Londra'da bir galeri galiba.

Eylül 1982

Penceremin karşısında iki ağaç gökyüzünü tutuyor. Kör bir örümcek ağı bu gökyüzünü balkonumla birleştiriyor ve oradan bu Günlük defterini aydınlatan kül rengi ışını izliyor. Aynı gökyüzü, aynı aydınlık -altı saat eksiğiyle: Jessica'yı New York'a çağırmam gerekiyor, onu evinde bulabilme şansım var, şimdi uyanmış olmalı. Bu gece Dalloway'e rastlamış mıdır? Kiminle birlikteydi acaba? Mutlaka yalnızdır ve benim Jessy'm de

şu sıralarda biraz yalnız hissettiğini söylüyor. Arnaud'yla birlikte onu ziyaret etmek için güzel bir fırsat bu. Ne zamandan beri birlikte seyahat etmedik? Son Algonkin *seyahati mi? Hiç hatırlamıyorum.*

Carole'ün, notları arasında benim için bulduğu Wadani mitinin öyküsünü not ettim. Aynı zamanda bir yeniden doğuş miti olan bir tufan miti:

"Yükselen, şişen ve Evreni yutan bir kızıl deniz suyu. Meğer ki bir yangın, yaşayan her şeyi kül eden bir kıvılcım olmasın. Bir erkek ve bir kadın kızıl sudan ya da ciyak kırmızı ateşten kaçmak için bir köknarın tepesine tutunuyor. Kanlı uçurumda kaybolan çam kozalakları atıyorlar. Düşecekler, hayır, köknar meyvelerini atmaya devam ediyorlar. Ateş yok artık; sadece yükselmeye devam eden su var. Birdenbire kozalaklar bir kayalığa çarpıyorlar ve denizin kızıl sularının adacıkları gibi gözüküyorlar. Erkek ve kadın kurtuluyorlar. Tüm öteki Wadani'ler boğuluyorlar ama ölü canları dalga yapmaya devam ediyor. Kızıl su yükseldiğinde, ateş Evreni istila ettiğinde gördüğünüz aynı dalgalar bunlar."

Hiç kızıl su görmedim ve benim evrenimde ateş hiç yoktur. Carole tufandan kaçabileceğinden emin değil. Ölüler sürekli dalga yapıyorlar: Benserade, Edelman, iki Wurst, Bréhal'in annesi. Her şey bir yana ötekilerin yangınları kendi meseleleri. Paylaştığım acıyı bastırma şansım var. Tedavi ara ve ölçülü olma durumudur: tufana karşı ihtiyatlı tavrım. "Bazı kadınların sessizliği" diyor Carole. Kızıl sular ve köknarlar her zaman olacaktır. Ama bir tufanı doğuma dönüştürecek sabır nerede? Mutluluk anlarım sabrıma güç veriyor. Ölü canların kaynadığı kızıl su üstündeki köknar sabrı.

Jessy'yi çağırmam ve iki gidiş-dönüş New York bileti almam gerekiyor.

Beşinci Bölüm

LÜKSEMBURG

1.

Ada toprağını su basmış: Okyanus güneşin kuruttuğu kumlu kabuğun altında kayıyor ve *bri*'nin tuttuğu yerin sadece birkaç metre altında görünmeyen örtüler oluşturuyor. Sakinler Poitou kontu Guillaume le Grand'ın adanın ilk tuz tüccarlarını angaje etmesinden sonra tuzlu bataklıkları biçimlendiren, su geçirmeyen deniz kiline verdikleri addır bu. Bri bataklıkları besleyen besinleri, çamur alanları vb'yi biçimlendiriyor, suların çekilmiş olduğu yerlerdeki tuzlu bataklıkları yontarak işliyor adeta sonra su yosunlarıyla kaplanıyor ve her yıl yeni yollar açılması için kalın sopalarla kırılmayı gerektirecek kadar sertleşiyor. Bu arada denizkestaneleri ve dantel gibi şekiller yüzeydeki yaşamı, tuzlu suları ve toprakları düzenliyorlar, sızan Okyanus suları ise yer altı kil yatağında yol alıyor ve kimi zaman kuru havalarda bu cehennemden yükselerek deniz suyu kuyularını dolduruyorlar ve insanlar bu suları çekmekten çok hoşlanıyorlar.

Bir görüntü musallat olmuştu Olga'ya: eski roman kilisesi altındaki vadide çok hoş bir biçimde düzenlenmiş mezarlığın içine gizlenmiş tuzlu bir bataklık vardı. Son günler bundan daha kasvetli olamazdı. Bir Eylül ayı öğle sonrasının çok canlı ışığı, rüzgârda bir müzik kutusu gibi çınlayan çanlar, cenaze merasimlerinden çok bakımlı bahçe izlenimi veren yeni kesilmiş çiçekler, adada İngiltere kraliçesi adına nazilerle savaşırken ölen onlarca Avusturalyalı asker mezarı... Ölümü göç eden meleklerin yaşamı gibi düşünen ve tabutlarla oynayarak eğlenen çocukların sahneye koydukları

büyüleyici bir masal dünyası. Okyanus "bri" yatağında ilerlediğinden ve ölüleri ılık tuzunun okşamalarıyla yıkadığından birkaç metre aşağıda mezarların akıntıyla birleştiğini kesinlikle düşünmüyorlar.

İnsan ikiyaşayışlıysa, suyu da toprağı da aynı derecede seviyorsa, kalbini adaya verdiyse duraksaması için bir neden yoktur: insanın soluk alıp vermesi durunca çiçekli, havadar, Okyanus suyuyla yıkanmış bu mezarlığa gömülür. Bu mezarlık çürümenize izin vermeyecektir, cesedinizi tuzlayacaktır, kristaller halinde kaybolacaksınız ve Sart gelip yeşil kefene saracak sizi. Jean de Montlaur bunları düşünüyordu büyük olasılıkla. Çünkü kentteki görkemli aile mezarlığı yerine bu köy mezarlığını tercih etmişti.

– Kocam ne kadar alçakgönüllü, bilseniz, zavallı Olga'm benim, sadeliği aileye tercih etti, dedi Mathilde, sıkıntılı bir tavırla.

– Her şeyi bıraktı, her şeyden vazgeçti, uzaklaştı, dedi Hervé de şaşkın ve kibirli bir halde.

– Jean de Montlaur kimseye rahatsızlık vermeden, sessiz sadasız, alelacele, her şeyi kendisi üstlenerek terkediyordu yaşamı. Islak bir dönemeç, sis, kayan Citroën, ani bir ölüm. Bütün Montlaur'lar, yakın, uzak akrabalar, dostlar ve tanıdıklar... herkes oradaydı, yüzlerini kapatmışlardı, şık bir semtteki evlerin panjurları gibi kapatmışlardı yüzlerini... Hiçbir sözcük, hiçbir hareket yoktu, tek bir damla gözyaşı akmıyordu. Asalet mi soğukluk mu? Bu gibi durumlarda slav ruhunun taşkınlıklarıyla hiç ilgisi olmayan bir ortam.

Jean de Montlaur Romalı bir bilge gibi özen gösteriyordu kişiliğine ama yaşamla da görgü kurallarıyla da pek fazla ilgisi yoktu. Bıkmadan, yorulmadan ve bağlanmadan ilişkiler kurmayı biliyordu. Düşmanları olmayan kusursuz insanlardan biri -dolayısıyla onu tanıyan herkes gitmişti cenazeye... bedeni yakında denizin balçığına akacak olan sır adamı çözememekten suçluydular bu insanlar. Ama Jean de Montlaur'un gerçek dostları yoktu artık -utangaçlığı suç ortaklıklarını engelliyordu ve cesetleşmiş canlılar susuyorlardı, dünyalarını yargılayan bu inzivanın içine giremediklerinden utanıyorlardı.

Meğer ki bu monden insanlar kurşun gibi ağır maskelerinin arkasında en hafif duygularını bile gösteremeyen insanlar olmasınlar! Temkinli bir görünüş çoğu zaman duyumsal bir budalalık olan kayıtsızlığı gizler. Hepsi cenaze töreni oyunu oynuyorlardı... Pazar sabahları ayin oyunu oynandığı gibi. Hervé dışında herkes genel bir şaşkınlık içindeydi ve ağlamak üzereydi.

*

* *

Beden kaçınılmaz biçimde dantel gibi işlenmiş tuzlu bir bataklığa dönüşecek olan kuru toprağa indi. Olga yatağındaki tuzlu suyun okşaması düşüncesinden, tuz pırıltılarına dönüşmüş kemik düşüncesinden koparamadı kendisini. Hervé birdenbire ilerlemeye başladı ve babası dibe ulaşınca cebinden bir kitap çıkardı ve acısını bastıran ve adeta taş kesmiş topluluğu şaşırtan açık seçik bir ses tonuyla okumaya başladı.

– *"Ve biz diyoruz ki insan çok yoksul olmalıdır öyle ki kendisi* "Tanrının ulaşabileceği bir yer" *olmamalıdır, ve Tanrı da olmamalıdır kendisinde. İnsan kendi içinde mekân barındırdıkça farklılığı da korur. İşte ben bu nedenle Tanrıya dua ediyorum, beni Tanrıdan bağışık tutması için."*

Üstat Eckhart, Hervé'nin ağzından Jean de Montlaur'dan söz ediyordu: zarif sadeliği gerçekten bir tür "yoksulluk"tu, "Tanrıdan bağışık bir yoksulluk." Hervé babasının tanrıtanımaz olduğunu ama aynı zamanda inanç dünyasından farklı bir yerde durduğunu düşünüyordu. Devam etti:

– *"Kendi ebedi doğuş anlayışıma göre ben asla ölemem artık: [...] bütünüyle ölümsüz oldum, ölümsüzüm ve öyle kalacağım! Aynı zamanda* kendi *nedenim*'dim *ve* her şeyin *nedeniydim. Ve isteseydim bile: ben de olamazdım, başka hiçbir şey de olamazdı. Ama ben olmasaydım Tanrı da olmazdı. Bunun anlaşılması gerekli değil."*

Vaazın başında övülen farklı insanın alçakgönüllülüğü birdenbire sonsuz iradesinin ifade edilmesine yükseliyordu. *"Ve isteseydim bile... , ben olmasaydım Tanrı da olmazdı... Burada beni alıp götüren ve bütün meleklerin üstüne çıkaran bir darbe alıyorum... Bunun anlaşılması gerekli değil... "*

Gerçekten hiç kimse bir şey anlamıyordu. Herkes, gerçekten anlamamakla birlikte yıkıcı özelliğini hissettiği bu anlaşılmaz sözlerden çok Hervé'nin cüretinden şaşkın düşmüştü.

Olga gözlerinin içine bakıyordu, fizik bir düşünceyi çalmak -kapalı yüzünün ötesindeki- istiyordu ondan sanki. Hervé babasını yerleştirmişti... mistikler arasında silinme noktasına varıncaya kadar pragmatik ve sessiz. Tanrıdan bağışık, taşkın zarafetine göre mesafesi insanlığının kozuydu; ama Jean'ın parıltısı aynı zamanda yalnızlığının huzuru içinde kimseye ihtiyacı olmayan çok çarpıcı bir gurura da tanıklık ediyordu. Olga Hervé'nin elini sıkarken ve gözyaşlarını artık tutamaz duruma gelirken Eckhart'ın derin düşüncelerini yansıtıyordu. Parlak sözlerle ifade edilen ama sinirleri içinde hapsolmuş Hervé'nin acılı gerilimirin bedeninden geçmesine izin veriyordu.

Sinteuil kavrayamıyordu bu durumu. Başka bir yerde duruyordu, boş gözlerle bakıyordu. *"İnsan kendi içinde mekân barındırdıkça farklılığı da korur."* Hervé'nin içinde Tanrı yoktu belki ama bir hareket onu Meleklerin üstüne çıkarıyordu. Tuhaf bir ışık Olga'nın pagan şehvet düşkünlüğünü evlatlık görevini yerine getiren Sinteuil'ün ışıklı soyutlamasına bağlıyordu. Yeni yüz suç ortaklıklarını işliyor. Ölümle ve ölümün ötesinde. *"Ve isteseydim bile... ben olmasaydım Tanrı da olmazdı... Bunun anlaşılması gerekli değildir."*

*

* *

Mathilde dimdik ve solgun yüzüyle, François ve Hervé'den destek alarak yürüyor. Onları izleyen Olga'nın yanında Odette ve Xavier des Réaux var. Ölüm de paylaşılmaz aşk gibi.

– Ne acı... Genç yaşta ölen bir insan... Kaza en saçma ölümdür, öyle değil mi Olga? Meğer ki... ne kadar ani... meğer ki... söylemesi bile korkunç... meğer ki çok şiddetli bir depresyon geçirmiş olmasın.

Odette intihar hipotezini yokluyordu. Olga Çinlilerin göz kapaklarını andıran göz kapaklarını indirdi: red.

– Ben kayınpederimi hiç üzgün görmedim. Ayrıca işleri iyiydi, söylemek istediğiniz buysa eğer, ama sizin benden daha iyi bilmeniz gerekir bunu.

– Şunu diyorlar, bunu diyorlar, günümüzde her şey o kadar karmakarışık ki çocuğum.

Kuzen Xavier av köpeği havasını takınmıştı gene.

François de Montlaur döndü ve küçümseyici bakışları ("gene de sıkıntılı", diye düşündü Olga) yorumlara bir son verdi.

Jean'la pek az görüşmüştü: aileyle birlikte birkaç haftalık tatil, Paris'te Montlaur'ların ender olarak yaptıkları ziyaretler. Ama çok kısa sürede yoksul bir anlaşma kodu keşfetmişlerdi -cümlesiz bir dil, somut, eti kemiği olan insanların eylemsel suç ortaklıkları. Olga attan düşüp yalıyarın üstünde ayak bileği burkulmuş, omzu kırılmış bir halde çivilenip kalınca Kissmayou eve dönüp Jean'ı bulmuş ve Jean da hiçbir şey söylemeden, endişelenmeden koşmuş ve onu bir bebek gibi kapıp arabaya kadar taşımıştı sadece. Sonra bir ay boyunca kendisine hafifçe gülümseyerek sıcak çikolata ve çiçek getirmişti: "Dinlenmeye ihtiyacınız var yavrum, durum bu işte, artık hiçbir şey düşünmeyin." "Yanınızdayım bile" demiyordu. Oradaydı.

Çünkü ölüm bilinmez, sevdiklerimiz kaybolduğu zaman öldüğümüzü sanırız: baba, anne, çocuk, koca ve karı... bunlar çok sevildiğinde başa gelir kimi zaman. Ama başkalarının ölümü bizi ilgilendirmez aslında. Bize kendi ölümümüzle ilgili bencilce göz yaşları döktürmedikçe. Aslında Jean Olga için bir *öteki*, bir yabancıydı. Ayrıca kendisi de duygu gösterilerinden nefret ederdi. Gene de bu mezarlıkta, *burada* Montlaur'un, babasının olduğunu biliyordu. Benserade ve Edelman'm ölümünden sonra başka babası yoktu Fransız olarak.

Jean gibi, bütün Fransa'da sığmak olarak bu adayı seçmişti: burada her akşam güneş batarken Jean ona ertesi gün havanın nasıl olacağını anlamayı öğretmişti; Jean'ın kendileriyle birlikte bataklıkları dolaştığı ve sürat motorlarının gürültüsü nedeniyle bizi terkeden kuşlardan söz ederken kafede şarap içtiği tuzcuları;

"Montlaur'lar ünlü Bordeaux şarapları konusunda uzman olduklarından" bölgenin hafif bir yosun kokusu taşıyan beyaz sek şarabından ikram etmeye gelen bağcıları; Jean'm gözetlendiğini farketmediğinde olduğu gibi son derece içe dönük, çok kaba ve kapalı istiridye avcıları...

O da Jean gibi günü geldiğinde bu mezarlığı tercih edecekti. Bu arada bu toprak, bu su, bu köylülerle yaşam biçimini benimsiyordu.

Bizim için yaşamaya başlamak için ölümlerini bekleyen güçlü insanlar vardır. Talmud'a göre, tüm yaşamı boyunca bizi düşünmesi için, çözülmeyen bir sorun olduğunda bir dostu terketmek gerekir. Jean de Montlaur sessizce vazgeçmesinin muammasını açıklamadan Hervé ve Olga'yı terketmişti. Muamma yoktu belki. Sadece namuslu insanların saflığı mı? Yaşamınızın geri kalan günlerinde onunla ilgili olarak ne düşünülür? Bulunmaz bir baba. "İnsan kendi içinde mekân barındırdıkça *farklılığı* da korur. Bunun için Tanrıya beni Tanrıdan bağışık tutması için dua ediyorum."

*

* *

Yaşam git gide daha sık biçimde televizyona benzemeye başlıyor: bilimsel buluşlar ve kazalar (yani ölüm) dışında olay olmuyor artık. Siyaset yönetim sıkıntısı yolunda gidiyor ve ancak savaş, suikast, ayaklanma, rehin alma durumlarında ön plana çıkıyor. Ya da özgürlükler, demokratikleşmeler, telafi durumları -savaşlar, suikastler, ayaklanmalar rehin almalar sırasında. Gerisi uzmanlar için ve halk siyasetle sigortayla ilgilendiği kadar ilgileniyor... kimi zaman ciddi olarak kimi zaman hiç ciddi olmadan. Edward ise kendini bütünüyle siyaset bilimine adamıştı. Bazı rehin alma sorunlarıyla başkent başkent dolaşıyor, diplomasi kulislerinde bulunuyor ve hepimizin kaderinin bağlı olduğu ama ona kaybolma ve kuşkulu randevular bildiren eliptik ve şefkat dolu kartpostallar gönderme olanağı sağlayan gölgeyi yoğunlaştırıyor ya da dağıtıyordu -duruma göre-. Ne kadar çok angaje olursa doğal olarak olası en kuşkucu zihinlerden biri oluyordu. Düzgün, doğru ve olabildiğince haraketsiz olmak, bu dünyanın sapkınlığına karşı koya-

bilmenin tek yoluydu bu: Dalloway'in felsefesi, hukukçuların teknik incelikleri çıkarılırsa, az çok bu şekilde özetlenebilirdi.

Olga onda bir tür cesaret buluyordu. Ama âşık mıydı ona ya da direniş gücü bizi etkilediğinden daha kötüsünden koruyan bir hayaletle mi uyum içindeydi? Her zaman âşık mıyız yoksa aşkla karıştırılan acının arkasından gelen gurur mudur aşk gibi hissettiğimiz şey? Birkaç yıl içinde körelen tutkulardan geriye tırmanan sardunyalarla kaplı eski bir kuyudan başka bir şey kalmaz. Kaynak diptedir, çiçekler yaşama inandırır ama su yükselmez artık ve hiç kimse içmez. Yıllar içinde bahçenin kuyusu belki yeniden donmuş yapraklarla ve kuru çiçeklerle dolacaktır ve kaynak gelecek kuşakların acımasız gözlerinden saklanacaktır.

Dan'ı mezar ötesinden seyredilen başka bir yaşam gibi hatırlıyordu. *Orada* birlikte yaşamışlardı, sevişmişlerdi, sonra bir ölüm gelmişti -kendi gidişi, kopuş-, ve şimdi filmlerini bu öte taraftan yeniden seyrediyorlardı. Dan'ın ani ölümü normal gelmedi ona, anlamsız ve yararsız bir ölümdü bu ve bu anlamda da doğaldı. Bu gerçek ölüm olmuş olan basit bir şeyi ani bir şiddetle yinelemekten başka bir şey yapmıyordu. Yiğit ve miyop samurayı, *Hagakure ya da savaş sanatı*'nın yetenekli yazarı bir gün kendilerini Bibliothèque Nationale'den Montmartre'a götüren metroda ölmüştü.

"Koma halinde sizin adınızı sayıklıyordu", diye yazıyordu Dan'ın eşi sefalette de kıskançlıkta da doğru olmayı bilen *o taraf*'ın insanlarına özgü kesin namuslu bir tavırla. Doğal olarak, Dan, Grands Hommes otelini terk ettikten sonra evlenmişti.

Ölümü tuhaf olmuştu: akciğer iltihabı, ihmal, ülkesindeki yaygın tıbbi yeteneksizlikler ve Dan Holbein'm *Ölü İsa*'sı üstüne çalışmasına son noktayı koymadan kaybolmuştu.

"Sanki ölümüyle tabloyu gerçekleştirmek istiyordu... kitabının bir başyapıt düzeyinde olamamasından korkarak... Öte yandan hekimleri çok geç çağırarak kendisini öldürüp öldürmediğini, sizin için yazılmış son denemesinde sözünü ettiği samurayları düşleyip düşlemediğini düşünüyorum... intihar eden ya da kendilerini ölüme terkeden birçok dostumuz gibi... "

Dan'ın karısının sözleri biraz akıldışıydı ama hoştu.

Olga ağlamadı. Sadece sizin dünyayla bağlantınızı kesen ve sizi yaşayıp yaşamadığını bilmediğiniz, sizin bir parçanız haline gelen ölümün bu tarafıyla karıştıran anılar. Köpekle kurt arasında. Dan olmuş olan Olga adında biri... kaybolmuş olduğunu sanan ve yeniden bir ölünün yaşamına başlayan... *Ölü İsa* sadece Dan değildi, hayır, Holbein'ın bu dirileceğinden kesinlikle emin olmadığımız *Ölü İsa*'sı Olga'nın kendisiydi. Kayıtsız bir soyluluğun sıkıntı veren ama sakin üzüntüsü. Gerçekten Tanrıya ait olmayan ama bundan böyle karşı konulmaz ölülerden oluşan tarihe ciddi bir biçimde tutunan biri gibi.

Çünkü bu günlerde sadece ölümdü gündemde olan, geri kalan her şey banka ve hukuktan ibaretti. Olga bunları yarı didaktik, yarı patetik olarak yazıyordu Edward'a; öte yandan Dalloway de sadece bir erkeğin sevmeyi bildiğini, kadınların oyun oynamaktan başka bir şey yapmadıklarını düşünüyordu. Olga kesinlikle soğuk ya da yüzeysel değildi ama doğruydu bu: tiyatrovariydi.

Kadınların coşku ya da düş kınklığı gibi yaşadıkları dünyada var olma durumu *tiyatro* değildi ve burada sıradışı bir gerçeğin söz konusu olduğuna inanıldığında coşku ve düş kırıklığının birbirinden farkı yoktu. Oysa Edward'a göre sefalet, şiddet ve görüşmelerden başka bir şey yoktu ama ne coşku ne düş kırıklığı söz konusuydu. Ruth siyasal diniyle birlikte tiyatrovariydi. Ölümden korkmak çocukluktu -olayların peşinde olmak gibi bir doğa etkisi. Buna karşılık o, Dalloway "olayları" dramatiklikten arındırmaya, onları olay ağırlığından soyutlamaya, insanların nefes almalarını sağlamaya yani nefesleri kesen olaylardan uzaklaştırmaya çalışıyordu. Olaysız bir dünyanın pırıltısız, donuk bir dünya olacağından kuşkulanmıyordu; bu tiyatrovari çılgınlıklar olmasa insanların sıkıntıdan öleceklerini aklına getirmiyordu. Sadece Olga'nın zayıflamış dengesiyle adı ölüm olan, çok fazla ilginç olmayan bu kader, olay karşısında büyülenmesinin, kendisinin, Dalloway'in, genç kadının tiyatrosunda baş rol oynamadığını düşünüyordu. Sadece erkekler sevmeyi biliyorlar -pekâla, o da tek başına devam edecekti.

*

* *

Armand... trafik kazası... Evet, çok vahim... Acil, reanimasyon servisi... Hastanede buluyorum seni.

Hervé ölü gibi konuşuyordu, belli belirsiz duyuluyordu sesi.

Hepsi girişte toplanmıştı ve yaralıyı medyanın gürültü patırtısından kurtarmak isteyen hastane personelini sinirlendiriyorlardı. Bréhal'in kaza haberinin radyodan duyurulması seminer olayını yeniden gündeme getirmişti.

Başarılı olanlar seçiliyordu. Başbakan olmuş Ecole Normale Supérieure'lünün bağırsak düğümlenmesi: Cédric. Acemi psikanalistin kilise camaatiyle ilgili iddiası: Frank. Heinz'ın kostümleri, kravatları, Paris'te iyi işler bulan Roberto ve bazıları.

Kırılgan gençlerin üzüntüsü farkediliyordu: eski, yeni, potansiyel âşıklar, terkedilmiş, katlanılması zor, klasik, romantik ya da sahte ama açıkça korkutulmuş talipler... gerçekten Armand iyiliğini dağıtıyordu ve herkes yaşamına olan borcuyla ölümüne tutunmuş hissediyordu kendisini. Hepsi Mayıs belleğini ve Bréhal'in ufak tefek eğitimcilik, gazetecilik, marketing görevlileri, şöhret peşindeki sanatçılar ya da tezlerini bir türlü yazamayan ebedi tezciler bağlamında retorik maceralarını koruyan ya da ele veren alçakgönüllülerden oluşan bir kitle içinde boğulmuştu.

Ve, tabii ki L'Autre'dan Stanislas ve Hervé, Olga, aile. Carole kalkamamıştı: "Acılı, çökmüş, yarın, öbür gün, Bréhal iyileşince."

– Rastlantıya inanıyor musun sen?

– Sıkıntılıydı.

– Annesinin acısı öldürdü onu.

– Yok, sen kitabı konusunda yazılan olumsuz eleştirileri görmedin mi? Çok etkilenmişti onlardan.

– Akademisyenler onun eğitiminden pek hazetmiyorlardı: "Çok monden, çok genel, çok şöyle, yeteri kadar böyle değil, falan filan." Biliyordu bunu, hazmedemiyordu.

– Gene de kaza kazadır.

– Collège'deyken siyasetçiler kendi reklamları için arıyorlardı onu, sinirleniyordu buna.

İnsanlar ölümden yiyerek ve konuşarak korunurlar ve kimi zaman da doğruyu söylerler. Olga Armand'ın yaklaşık bir hafta

önce kendisine üzüntülü bir halde söylediklerini hatırlıyordu: "Kafam alçıya almak istiyorum."

– Tuhaf, Fransızcada böyle bir şey yok; "kuma gömmek", denir değil mi?

– Armand olunca her şey söylenebilir, diye karşılık vermişti Hervé. Ama gerçekten formda değil, artık daha sakin bir hayat yaşamak istediğini söylüyor...

Önce ölüme karşı inanılmaz bir çaba gösteren başhekimin güçlü sesi duyuldu. Yapay akciğer, yapay böbrek, Armand'ın yerini alan bir yığın yapaylık.

– Kaza sonucu göğüs zarı boşluğunda kan ya da hava toplanması ilk kez tedavi edilmiyor ki, tıp şu son yıllarda tekstoloji ya da seksolojiden daha fazla ilerleme gösterdi... dostunuz hangi alanda çalışıyordu? Haydi, haydi! Nedir bu kalabalık böyle? Saint-Germain-des-Prés değil burası!

Sonra beyaz gömleklilerin oynayan göz bebekleri ve ağaç maskeleri görüldü: hekimlerde işaret başkalarında panik denen işaret. Kazadan önce nasıl hissediyordu? Hiç mücadele etmiyor. Bir psikiyatra, psikologa, psikanaliste danışalım, niçin olmasın?"

Baş başa görüşmeler. En zor olanı: sesin olmaması. Bilim boğaza yapışarak ve soluğu keserek olmayan ya da yaralı akciğerleri tedavi ediyordu. Armand'ın melodisi -sürekli ama hastalıklı hiçbir şeyi olmayan ve kitaplarla ve yalnızlıkla beslenen bir fark yayan hastalıktan süzülmüş-, sesin "tanesi" demekten hoşlandığı tını yoktu artık. Olga Rosebud'nün siklamen ışığında Bréhal'in çekiciliğini, minibüsteki istirahatini düşünüyordu... Çin seddi altında Disneyland'ın beyaz ölümüne karşı.... "Sizi özledik, bekliyoruz", diye mırıldanıp duruyordu hastanın yüzüne doğru eğilerek. Ama yansımalı bir şehvet ifadesiyle ünlenen beden yanıt vermiyordu artık. Yorgunluktan ve ilaçtan parlayan gözler, yorgun yüz, bir terketme ve veda işareti yaptı ona; şu anlama gelen: "Beni aramayın artık, ne yararı var... Yaşam ne kadar sıkıcı."

İsteri işareti olduğunda yaşamı reddetmek son derece inandırıcıdır: hiçbir aşk isteği yoktur, sadece olgunlaşmış bir reddetme durumu... yaşamın felsefi bile olmayan, hayvanca ve kesin reddi.

Can vermekte olan insanın aynı kayıtsızlıkla terkettiği "yaşam" denen sıkıntıya asılmak aptalca bir şey gibi geliyor. Olga Armand'ı çok seviyordu, onu bu tatlı ama tartışılmaz kararlılıkla gitmeye zorlayan şeyi anlamıyordu ama bu şey onu boşvermişliği içinde, dışlanmış dirençsizliği içinde alıp götürüyordu. Gene de ona hayran olduğunu, Paris'teki ilk işini ona borçlu olduğunu, kendisine okumayı öğrettiğini, birlikte tekrar seyahate çıkacaklarını, sözgelimi Japonya'ya ya da Hindistan'a, Atlantik kıyısına gideceklerini söylüyor... ada rüzgârı ciğerlere çok iyi gelir ve Armand sardunyalarla birlikte kalacak ya da Hervé'yle birlikte herkes vapura binecek... Solgun gözlere su doluyordu ama Bréhal sürekli aynı veda hareketini yapıyordu.

Suskun Hervé Armand'ın elini tutuyordu. İstememek isteyen biri hakkında ne söylenebilir?

– Armand, Armand'ım, bunu yazmak, kaybolan havanın müziği, kaybolan arzu. Yaşamanın anlamı yok, sizi izliyorum, ama her zaman ilgisiz veda.

– Hakkınız var, hiç kimse zorlayamaz sizi. Her şey bir yana, bütün yaşamınız boyunca gözetlendiniz. Kendini akıntıya bırakmak zevk gibi, bir gün bana korktuğunuzu söylediğiniz bir anestezi gibi gelebilir. Ama ölümcül zevkleri paylaşmıyorum. Kalın, kalalım.

Tepki veremese de Bréhal'in kendilerini anladığını sanıyorlardı. Anlıyor muydu onları?

– Bu kez terkediyor bizi.

Olga sokakta ağlıyordu.

Hervé'nin tuhaf bir teselli etme tarzı vardı. Hastalığa, göz yaşlarına, melankoliye karşı önce saldırıyı yönlendiriyordu. Niçin olmasın: saldırganlık en az sorumluluk taşıyan, ölüme karşı duvara dayanılır gibi yürüyen bir yaşam biçimi değil midir? Sonra kendine dönüyordu. Nihayet kaçıcı bir dinginlik doğuyordu.

– Senin yaşam kültünü anlamıyorum, diyordu öfkeyle.

Olga rezil olmuştu, tüm bu inatçı canlıların aptal temsilcisi.

– Ya da anlayabildiğim kadarıyla daha fazlası: ilerici, iradeci eğitimin. Ne var ki günün birinde hepimiz öleceğiz: sen, ben. Ar-

mand böylesini tercih ediyor: zamanını özgürce tercih ediyor. Ağlayan herkes kesinlikle Bréhal'le alay ediyor ve sadece kendisine lanet ediyor. Ona bağlı olanların bana nasıl baktıklarını farketmedin mi?

– Biraz. Bilmiyorum.

– Sence nasıl?

– Korkmuş, belki düşman.

– Belki mi? Açıkça! Bir hipotez mi?

– Hoşuna gitmeyecek.

– Niçin?

– Hipotez sosyolojik.

– Söyle.

– Her ne kadar Sinteuil olsan da yoksullara karışmış bir Montlaur havası var sende. Çevrendeki insanlar Fransa elçileri ya da banka müdürleri. Birkaç yazar da var, doğru bu. Sağ görüşlü. Ama günümüz entelektüelleri kasap, eğitimci, postacı vb çocukları. Sen bunların içinde Montlaur havaları ve üstüne üstlük sol bir eylemle ne yapıyorsun?

– Doğru, belki, ama gene de çok basit mesele.

Hervé'nin gerginliği hafiflemiş gibiydi.

– Geçelim bunları şimdi. Problem bu değil şu günlerde. Armand gidiyor, bu kesin, hiç kimse bir şey yapamaz. Bir süre arafta kalacak. Kökenlerini çok iyi tahmin ettiğini söylediğin bu yeni entelektüellerin onun anlamlar ve işaretler zevkini, tembellik kültünü, sözcüklerin ritmini fikirlerin mesajına tercih eden sözde hafifliğini bağışlayacaklarını mı sanıyorsun? Ve esas meseleyi unuttum: konformist olmayan, hiçbir biçimde militan olmayan, cinsel anlamda özgürlüklerden yana bile olmayan bu insanı bağışlayacaklarını mı sanıyorsun?

– Ona arafa koymayacak olan bazı insanlar tanıyorum.

– Her halükarda, onu yeniden keşfedecekler. Er ya da geç. Niçin biliyor musun? Çünkü yaşadığı gibi yazdı: erteleyerek. Erteleme olayların gerçek değerlerini azaltır ve sözlere müzik katar. Eksik bir bedeni bir dil enstrümanına dönüştüren inceliğe sahip olmak koşuluyla. Gizemli ama olur. Ve erteleme insanları üslupçu yapar.

Ama semantik hocaları olduklarında. Armand her zaman ölümün kıyısında dolaşmış olan hasta bir tipti: ölüm zevklerini engelliyordu ama ona aynı zamanda da bir parça heyecan veriyordu ve bu heyecan onun yazma ve konuşma üslubunu başkalarınınkinden farklı bir biçimde şekillendiriyordu. Sadece ölümden hareketle yazmak mümkündür, unutma bunu ya da yalnızlıktan hareketle, kendin göreceksin bunu. Haydi küçük Sincap, sana bir yararı olacaksa kucağımda ağla. Ama sen de biliyorsun, böyledir bu: "Ölüm, o tuhaf ses..." Hem sonra Armand seni "buldozer" gibi görüyor ve öyle seviyordu, Rosebud'de seni böyle hayal ettiğini hatırlamıyor musun? Bir buldozer ağlar mı?

2.

Anne, içinde hayat bulan embriyodan habersizken bedeni farkındadır durumun. Şok hisseder: sizi artıracak olan organ nakli önce eksiltir. Bir virüs iç organlara yapışır, göbeğe bir kanser vidalanır adeta, saldırıya uğrarsınız: baş dönmeleri, sararmalar, yorgunluklar ve kusmalar. Kimileri bu saldırı durumunda kalırlar uzun süre. Kimileri için bu durum başka bir birliğe doğru geçişten başka bir şey değildir.

Hücreler büyür, bölünür, artar. Göğüsler ağırlaşır, dudaklar şişer, karın ve kalçalar git gide daha fazla hacım kazanır. Tek değilsinizdir artık, iki kişi olmuşsunuzdur. İçinizde yeni bir dünya vardır, Dünya'dır bu; dış dünya dikkate alınmaz artık, yoktur artık. Bakarsınız, dinlersiniz, dışarıdaki manzaraya dokunursunuz, hatta katılırsınız çünkü yaşam budur: görünen, paylaşılan, sosyal yaşam; ama sadece görünüş olarak oradasınızdır. Aslında içeridesiniz, kopyanızla birlikte, erkek ya da kız, birlikte yapacağınız hiçbir şey yoktur ama birbirinizden ayrılmanız mümkün değildir... sonsuz, coşkulu, başkalarına iletilmesi mümkün olmayan ve bu nedenle biraz çılgınca bir şefkat içinde... Çünkü adı ve konuşmalarıyla bir "birey" olan sizin bu parçanız bile bu içeriyi ne yapacağını, bu konuda ne söyleyeceğini bilmez. Birdenbire çift olduğunuzun farkına varıyorsunuz: bir yanda figüranlar arasında bir figüran; ama öte yanda ölçüleri şaşmış bir doğa, sinirli, sürekli atıp duran, zevk duyan ve taşan bir hacım. İki evreni birleştirmek mümkün değildir: insani ilişkiler sahnesinde oynadığınız tutarsız rol ve içinizi dolduran ve sizi yatıştıran karanlık arasındaki uçu-

rumu hissedersiniz... anlatmak zorunda olmadığınız, gösterilemeyecek dolayısıyla anlamsız olan bir karanlıktır bu. Hayvansı, fiziksel, kimyasal: içinizde olan öteki bir başkası olduğunuzu anlatır size. İnsan olmayan. Küçük ama egemen. Gözleriniz, içinde halüsinasyonlu ve belli belirsiz çırpındığınız operayı izlemeye devam eder (bezler, giysiler, çocuk arabası, küçük yatak ve üstüne üstlük işe gitmeye devam) ama birbirinin yüzüne bakmak söz konusu değildir. Sizin bakışınız içeride çöreklenir, hiçbir şey görmez, işitme ve dokunma olur, zevk ve sıkıntı köpüğü içinde yüzersiniz (bu maceranın sonunun ne olacağı bilinir mi!). Gebelik kendinden geçmenin yaygın biçimidir. Olga için de.

Kış şartlarının hüküm sürdüğü Lüksemburg'da Hervé'yle birlikte dolaşıyordu... yapraklar dökülmüştü ama ilk karın düşmesinden önceki sıcak güneş altında güç veren bir ortam... Yolların iki tarafını süsleyen Fransa kraliçeleri heykellerinin önünde kimse durmuyor artık: çocuklar farketmiyor onları, ana babaların umurunda değil ve bu mevsimde Japonlar da görülmüyor artık. Islak bir koruda birkaç görkemli gösteri için adeta zümrüt rengi kadife bir kıyafet giymiş olan, yeşile çalan bakırdan Küçük Komedyen iki maskla oyununu sürdürüyor ama sadece başka masklardan oluşan bir zincir -ayaklarının dibindeki sakallı ve tuhaf babalar- seyrediyor onları. Hayallere dalmış Olga'yla birlikte.

– Elin yanıyor. Ateşin mi var? (Hervé.)

– Hiç bilmiyorum... Sık sık, çan kulesinin altındaki mezarında yatan Jean'ı düşünüyorum, biliyorsun bunu; bir gün bana bu Küçük Komedyen'i göstermişti. (Olga.)

– Ben de düşünüyorum. Bir yıldan fazla oldu değil mi? Buralarda dolaştığını bilmezdim. (Hervé.)

– Reenkarnasyona inanıyor musun? (Olga.)

– Nasıl? İyi misin? (Hervé.)

– Daha çok... Bir anlamda... Bir çocuğumuz olacak. (Olga.)

Lüksemburg'da ilk karın düşmesinden önce gündüz vakti hava çok soğuk, insanın içine işliyor soğuk. Yıldızlar dünyasına özgü bir sessizlik oluşuyor.

– Oğlan olacak. (Hervé.)

Sinteuil bebek gibi uyutulacak biri değildi ama baba olacağını söyleme zamanı gelmişti. Çabuk, kararlı, sadık. En azından Çin seyahatinden sonra Olga'nın bunu çok istediğini biliyordu. Gebelik en mutlak suç ortaklığıdır.

*

* *

Kuşlar Kuzeyi terkediyorlar ve kışı geçirmek için ılıman ada iklimini tercih ediyorlar. Kimileri tundralarda, İskoçya ya da Hollanda'da yuva yapıyorlar, sonra Fier'e gidiyorlar, don olaylarından korunuyorlar, yüksek otlar arasına giriyorlar, denizde sıcak ve etkili güneş ışınlarıyla ısınıyorlar. Yavrular buralarda büyüyorlar, çamurla haşır neşir oluyorlar, tüyleniyorlar ve kilo alıyorlar sonra sonbaharda havalanıp, bir sonraki ilkbaharda kendi aileleri arasında dolaşmak üzere dönüyorlar. Bir süre bataklıktan ibaret olan kendi bahçelerini işliyorlar: Okyanus'un dalgalarından ayrılmış, çevredeki tavşanlar ve atlar arasında dinlenen sakin bir su durulaşıyor ve hava doluyor, daha sonra hava daha da ısınınca tuzlu labirentine dönüyor.

Belon yeşilbaş ördeği ilginç bir hayvan. Bütün bedeni siyah beyaz renklerden oluşuyor ama göğsü kızıl renkli, gagası ve ayakları kırmızı, yumuşakçalarla ve kabuklularla besleniyor, Olga'nın Kissmayou'yla geçtiği yolu büyük bir cesaretle geçerek tavşanların toprak altlarındaki yuvalarında yuva yapıyor.

Kuyruk çıkıntısı beyaz, daha donuk ve daha karanlık görünümlü bir hayvan olan akbaş ise daha cüretli: Sibirya'dan dönmek için altı bin kilometre uçmuştur.

Uçarken açtıkları mavi aynalarıyla dişi yabanördekleri şubat başında yumurtluyorlar: kahve rengi benekli, beyaz kuyruk ve portakal rengi gaga... yavrularını beslerken kille ve bataklıkların kuru otlarıyla kaynaşıp, haşır neşir oluyorlar.

Finlandiya yaban ördeği beyaz kaşlarını kızıl bir başa sürtüyor: yeni geldi, çekingen bir havası var, kalmayacak ve Afrika'da rahat tropikal ortamdan yararlanacak.

Tembel tembel uçan, sırtı yeşil, kuyruğu kiremit rengi, sorguçlu kızkuşu iddialı değil: *orada*, Doğu ülkelerindeki kökenlerini düşünmemeye çalışarak cinsel ilişki öncesi gösterilerini yapıyor.

Sadece birkaç yabani ördek çifti tatlı su bataklıklarında yumurtlamaya geliyorlar. Kissmayou onları korkutarak eğleniyor ve büyük bir mutluluk içinde spatula biçimindeki gagalarını seyreden Olga'nın önünde uçmaya başlıyor bu ördekler... açık mavi kanatlarının uçları gri, gögüsleri kestane rengi, erkeklerin başları yeşil.

Ama balık havzalarında güzellikleriyle hüküm sürenler kül rengi balıkçıl ve onun kuzini tepelibalıkçılkuşudur. Majesteleri çamlıklardaki yuvasından ayrılıyor ve karides ve küçük balıklarla serinlemeye geliyor: bu hayvanların ılık suda bile titredikleri sadece otuz santimlik ayaklar üstüne oturmuş uzun boyunlarının yönlendirdiği kama gibi gagalarından belli. İlkbahar balıkçılı şahane bir beyaz bir sorguçla süslüyor: onu tepelibalıkçılkuşundan ayırmak nasıl mümkün olacak?

Doğanın bu daha çok çileci kara-deniz'e kromatik bir lüks ve haz dolu bir rahatlık vermek amacıyla niçin uçucu hayvanların tüylerini tercih ettiğini Tanrı bilir ancak. Tuzculuk ve istiridye yetiştiriciliği işine dalmış insanlar zar zor farkedebiliyorlar bu durumu, bu resim pırıltılarını, bu uçan mucizeleri yakalayabilecek bir göz yok onlarda. Belki haklılar çünkü yakından bakıldığında kuşların zarafeti büyüler insanları: çevik bir beden ve atılgan bir zekâ. İnsanlar bunu farketselerdi akbaşları, yabanördeklerini, Belon yeşilbaş ördeklerini, bağırtlakları, sorguçlu kızkuşlarını, beyaz ya da külrengi balıkçılları ve tepelibalıkçılkuşlarını kıskanabilirlerdi ve onların üstünlüklerini düşünmek sıkıntı verebilirdi onlara -yırtıcı büyücülere dönüşmüş bu göçmen kuşların dehasıyla yok olma paniği. Hitchcock'un kuşları gibi, görkemli bir görüntü, martılar karşısında aşağılığımızın verdiği büyük korku. Ama, Olga, burada, erken gelen ilkbahar güneşi altında iyod kokan patikalarda, Kissmayou'yla birlikte ve karnı bebeğiyle şişmiş halde, tek başına bu hayvanları gözlemliyor, biraz safça ve panteist bir şefkatle evcilleştiriyordu... bulantıları olmayan ama sezgileri olan bir anne gibi...

Bu göçmen kuşlar ona benziyorlardı. Biyoloji tufanı sizi alıp götürdüğünde -gebelik ya da hastalık nedeniyle- insanlardan uzaklaşırsınız ama sizin bu görünürdeki yalnızlığınız kaderlerini paylaşmayı tercih ettiğiniz -düşlerinizdeki rastlantılarla- hayvan ya da bitki türleriyle kaynar. Kedi-kadınlar, inek-kadınlar, kısrak-kadınlar, sincap-kadınlar, arı-kadınlar, timsah-kadınlar ya da kaktüsler, su yosunları, papatyalar, ısırganlar ya da ayılar veya zürafalar ya da filler vardır -bu iklime ama aynı zamanda da yaşanan deneyin acımasızlığına bağlıdır. Bu ada toprağında Sincap akbaşlar, Belon yeşilbaş ördekleri ve cilve yaptığı zamanlarda tepelibalıkçılkuşu familyası içinde yer alıyordu.

Yerel rengin en ateşli destekçileri her zaman dokunulmaz düşçüler değildir. Çoğu zaman göçmen kuşlar en iyi bölgecilerdir. Akbaşın ve sorguçlu kızkuşunun hak ettikleri cennet için Fier'i yeğledikleri çok iyi görülüyor. Hiç kuşkusuz, zamanı geldiğinde kökenleri bunları hatırlatacaktır onlara ama şimdilik çamurlu yerlerde hissettikleri ürpertiden ve inci gibi hafif rüzgârdan pek hoşlanıyorlar... köye ekmek almaya giden, acelesi olan ev kadınının bisikletinin yaptığı rüzgârdan ve bataklıklardan yansıyan toprak renginin kör ettiği yabanördeğine nişan alan avcının rüzgârından daha hoş bir rüzgâr...

Göçmen kuş zamanını böler ama bir yere indiğinde bu zaman parçası bütün zamanıdır ve bütün kalbini bu zamana adar, bu zaman parçasına bağlanır, kendini geliştirir, mükemmelleştirir. Gerçek bir kendi yeri olmadığından sığındığı bu yer kendi evidir. Hareketliliği kendisini sıkmak şöyle dursun bir kılıçgagalı gibi meraklı, erkek bağırtlak gibi gururlu, tepelibalıkçılkuşu gibi çekici, balıkçıl gibi kahraman yapar. Kısacası elinden geleni yapar çünkü türün büyük olasılıkla dönüşünü programlayan bütün geleneklerine rağmen bu geçici kendi yeri pek güvenli değildir gene de, bir dahaki yıl neler olabileceğini Tanrı bilir, kökleri burada değildir-bellek kök müdür?-, dolayısıyla yeni bir seyahatten önce mükemmel olmaya çalışmak ve bu topraklarda, bu sularda bulunduğu sürece yavrulara olabildiğince huzur, rahatlık ve zevk sunmaya çalışmak yapabileceği en iyi şeydir.

Çığlıklar atıyorlar, cıvıldıyorlar, sessiz bataklıklarda tuz gibi eriyen dağınık ve ölçülü sesler çıkarıyorlar. Buna karşılık martılar, karabataklar ve büyük martılar kendilerini evlerinde sanıyorlar ve gelip geçenlerin sıkıntılarını paylaşmıyorlar. Gri renkli karideslerle doymuş gırtlaklarını, ıslak havada kanatlarını yelpaze gibi açmanın mutluluğunu, kaygan denizyosunları üstündeki perdeli ayakların verdiği güveni gösteren yayvan ya da sırıtan çığlıklarıyla kulakları deliyorlar. Etkilenen konuklar sessiz kalıyorlar; bu geçici sığınağa duydukları saygıyı sadece bazı hafif flüt kukurdamalarıyla, arp ya da viyolonsel çimdiklemeleriyle bozuyorlar: sedefli gökyüzü böyle anlatılır ancak.

Ekolojik gezintiler yapan Olga insanların kendisini çok soğuk yerlerden kaçan, kapkara, boynu yarım çember halinde beyaz renkli, bataklıkları mekân seçen bir denizkazı gibi göreceklerini biliyordu. Rüzgârların dövdüğü dümdüz ada gerçekten konuksever değildi. Okyanusun ortasında barlam balığı gibi uzanan ve dalgaların kış mevsimindeki büyük deniz kabarmalarında ikiye böldüğü bu tuzlu topraklarda huzur bulabilmek için macera zevki olması gerekirdi insanda. Ya da insanın çocuklarını buraların fırtınalarının burgaçlarına emanet edebilmesi için, onlara limonsuz, yassı sucuksuz istiridyelerin suyeşili zevkini vaat etmek için, onları Sart'ın zorluklarla dolu rahatlığı içinde sallamak için Kuzey Kutbundan, steplerden, sadece kurtların, akbabaların ya da sığınma zevki olan göçmen kuşların yaşayabildiği sert bir iklimden gelmek gerekir.

Gene de Olga dünyanın bu ucunu Hervé dolayısıyla tercih etmişti, bundan böyle onun gibiydi. Şimdi, maun ağacından yapılmış *Violon*'da kaygısız tasasız dolaştıkları döneme göre ya da düşlerinde yeraltındaki kil yatağındaki Jean de Montlaur'un tabutunu izlediği döneme göre içgüdüleriyle daha fazla asılıyordu hayata.

Tabii ki çocuklarını tuz dağlarının altında balıkçılların ortasında üç tekerlekli bisikletle dolaşırken de hayal ediyordu. Ama bu doğaya aidiyeti bütün annelerin kendilerini çekingen ve mahçup yönetmenleri gibi gördükleri ("ne olacağı belli olur muydu?") sinema kadar açık seçik değildi. Olga bir filmdeki kadar olmasa da kendini

soluk alıp vermelerden, derilerden, tadlardan, mucizelerden oluşan bir bütünlüğe teslim etmişti, bilinçdışına ve şehvete, aşka, aptallığa dalmıştı. İnsanın kendisinin bir balık olmadığını kesinlikle bildiği bir düşte yaşıyor gibiydi, önemli değil: üstünüzdeki pulları ve yüzgeçleri hissediyorsunuz, göbeğinizin altındaki ince kumu hissediyorsunuz, mercanlar kulaklarınıza sürtünüyor ve düş gördüğünüzü bilmekle birlikte korkutucu ve şahane bir dönüşüm içinde olduğunuzu düşünüyorsunuz.

Bataklıklardaki gri ve soğuk hava kendisiydi. Balıkçılları, tepelibalıkçılkuşlarını ve yaban ördeklerini mor renkli bir haleyle kuşatan, ısıtılmış ve buhar haline gelmiş iyot kendisiydi. Tuzcuların plastik kaplı küçük bir piramitin üstünde unuttukları tuzu yalayan Kissmayou kendisiydi. Soğuktan pütür pütür olmuş derilerini döken denizkazları, alelacele banyo yaptıktan ve deniz kurtlarından oluşan hafif bir yemek yedikten sonra tavşan yuvalarında uyumaya giden pembe göğüslü Belon yeşilbaş ördekleri kendisiydi. Küçük omurgasızların peşinde çamurları kırbaçlayan ve en önemli yerel yuvacı kolonisine ait olmakla gururlanan gagası kalkık, siyah beyaz renkli kılıçgagalı kendisiydi.

Bütün bu dünya Olgaydı ve Olga değildi artık. Bebek yaşamını dolduruyordu onun ve yakın bir gelecekte bütünüyle bebek olacaktı. Daha şimdiden bu bebek yüzünden ve bebekle birlikte çok iyi tanıdığı ve başkalarının da tanıştıklarını sandıkları Olga'nın artık olmayacağını biliyordu. Her zaman aradığı kesinlikle buydu: olayların içine yayılmak; biraz kendisi olan ama aslında bütünüyle farklı ve çökertici olan birine yöneltilmiş dikkat içinde kaybolmak; göbeği, memeleri, sütün tadı, dışkı kokusu, parlayan yanakların okşanması içinde kendini koyvermek; bataklıkların gri sedefi içine batmış, sadece yaşamın çok eski bir programına sadık kalan bir Belon yeşilbaş ördeğinden başka bir şey olmamak -zıplayan bir canlı organizma, yumurtlama, büyüme, bakım, doluluk, doygunluk, boşluk, kaybolma.

Bu, başkası için ve başkası tarafından biyolojik neşe henüz sevdiklerini bilmeyen ama gelişmekte olan, yaşayan ve güneş ve rüzgâr altında mutluluğun ve cesaret kırıcı çabanın keyfini yaşayan

her şeyle birleşen hamile kadınların keyfidir. Böyle bir aşk öylesine kozmik bir gerçekliktir ki gerçekdışı gözükür: duyumsal bir halüsinasyon. Sürüp gidemezdi bu ama Olga sürsün istiyordu ve bir çocuğun günün birinde, kendisini hangi güzellik beşiğinde taşıdığını, tutkuyla sevdiğini hayal edebilmesini istiyordu. Aktarılamayan. Meğer ki ambiyotik sığınakta, annesinin Kissmiyanou'yla birlikte tepelibalıkçılkuşları arasında dolaştırdığı belirgin huzuru hissetmiş olsun. Gene de yarın Olga'nın artık olmayacağı bu kozmosun bazı görüntülerini yakalamaya çalışıyordu... Yarın artık bir kozmos olmayacak olan Olga. Fotoğraflar. Fotoğraflar. Fotoğraflar. Hiç kimseye gösterilmeyecek fotoğraflar. Bir oluşumun ilkel manzaraları, sinirlerinizi sadece anne ve baba görünür kılıyor, gelip geçenin umurunda değil ve çocuk orada ışıktan başka bir şey görmeyecek.

*

* *

Sinteuil'ü Venedik zevklerinden hiçbir şey koparamazdı: külrengi balıkçılar, Belon yeşilbaş ördeği, Fier göçmen kuşlarının gizli suları arasında bebeklerini taşayan Olga'nın şişerek değişiklik geçirmesi de...

Santa-Maria-dei-Friari ve San Zaccaria triptiklerinde Giovanni Bellini kendinden geçmiş, egemen ve de kendini aşan bir cennete gitmiş bir Meryem resmetmiştir. Tahtı rölyefli ya da resmedilmiş kubbeler içinde, sunaklardan, yataklıklardan oluşan bir yerdedir... yukarıdan bakan ama hükmetmeyen bir Anne'yi aşağıdan yukarı doğru hayranlıkla seyreden bir gözü çeken unsurlar...

Dojlar kenti zarafetini kendi erotizminin şifreli arması gibi yaşayan Sinteuil Frari'leri ve San Zaccaria'ları uzun zamandan beri tanıyordu. Bununla birlikte bugün Meryem'in ölçülü coşkusu içini müzikle dolduruyor: sesin ışıklı zirvenin gül pencerelerle yayılan bölümünden sonra patladığı *Cennet*'in sekizinci katının müziği. Gözleri bu triptiklerle dolu olan Hervé Akademi'ye doğru yöneliyor.

Meryemana, Çocuk, Altı aziz ve müzisyen melekler. Git gide kalabalıklaşan topluluk tablonun yüzeyini genişletiyor, fon bükülüyor,

yukarıda yuvarlaklaşıyor ve sapsarı, ışıltılı bir kubbeye doğru uzanıyor. Uzamlar biçiminde kıvrılmış renkler sanatı anneliğin bir ilham olduğunu kanıtlıyor.

Bellini coşku içinde, kendinden geçmiş Madonnaların ressamıdır ama Sinteuil'ü bu ilahi güzellik içine atma başarısızlığının nedeni sadece şudur: onu önce *Çalılıklar Madonna'sı*'nın neredeyse Bizans dünyasına özgü katı kuralcılığından, dünyadan soyutlanmış hatta belki de dünyaya düşman huzurundan geçirmiştir. Bu Madonna heyacanlandırıyor onu. Koruyucu iki soylu delikanlı, iki ağaç arasında donmuş kalmış gibi duran itaatkâr ve boyun eğmiş Meryem utanıyor gibidir. Fon işlevi gören panonun yeşil rengiyle zıtlık oluşturan üstündeki koyu mavi giysi ve iki dar manzara perspektifi açan sinemasal zoom olgusu olmasa Tanrının annesinden akılda kalacak olan sadece bir duraksama, çekingenlik görüntüsü olacaktır: dekor fantezileri ve belirgin renkler içine dolu dolu ve soyut bir biçimde kapanan neşenin üstünde neredeyse hüzünlü bir edep örtüsü. "Bellini budur işte" diyor Hervé, "Meryem belki de keyifli ama dikkat çekmeyen göz kapaklarıyla gizlenmiş olduğundan göstermiyor bunu. Kendini dolaylı biçimde ifade eden yüzü ve zevkten kendinden geçmiş bebek bedeni arasında ne büyük bir uçurum var! Kaldı ki Meryem'in çok mutlu, çok keyifli olduğunu kim bilebilir? Giovanni tabii ki: kendinden geçmenin, büyülenmenin ne olduğunu bilen ressamdır. Hacimler, renkli hesaplar yaparak, mimarlıkla eğlenir. Annelik keyiflerini gizler ve resim sanatına yer açar. Her şey bir yana, Madonna sadece kızmıştır ya da suçludur veya mahçuptur. Hatta ben İsa'nın, San Paolo'da bulunan bir tabloda onu boğmaya çalıştığını bile hatırlarım: vahşi bir bebek Çalılıklar'daki gibi aynı Madonna'nın boğazını sıkar ama bu Madonna daha endişeli, daha isyankârdır. Oysa Madonna olmayan Giovanni onun çekiciliğine sahiptir ve sergiler bu çekiciliği. Meryem'in yüzüne bazı din kurbanı işaretleri koymuştur: bedeni bir kılıçla deşilmiştir, vaktini sıkıntılarını ve mutluluklarını oğluyla birlikte dengelemeye çalışarak geçirecektir. Ama Meryem'in saf neşesi ressamın sanatından başka bir şey değildir. Bellini daha açık olamaz.

Genel olarak ressamların tekniğini biyografilerine yeğleyen Sinteuil Akademi'den ayrılıp *Zattere*'lere doğru giderken Giovanni Bellini'nin tuhaf kaderini düşündü. İhtiyar Jocopo'nun bu oğlu babasının karısı tarafından tanınmamıştı: ailesiyle birlikte oturmuyordu ve en şaşırtıcı olanı da annesinin kendisine vasiyetinde yer vermeyi unutmasıydı. Başka bir annesi oldu mu? Ölü, fahişe, utanç verici bir hizmetçi? Bir Bizans ikonundan çok bir aile dramından çıkmış olan bu gizli Meryemler'inde onun yüzünü, düş kırıklığını, günahını, zevkini mi arıyordu? Ama bu keyif nereden geliyor? Madonna'ların, giysilerinin çarpıcı renklerinde, müzisyen meleklerin kızıl renkli başlarında, manzaraların girinti çıkıntılarında, şenlik mandalalarındaki gibi üst üste konmuş ve titreyen panoların küpleri içinde sergiledikleri bu keyif nereden geliyor?

O dönemde Giovanni baba olur ama hemen arkasından da karısı ölür, sonra da on yaşındaki çocuğu... Çocuğun ölümünü eşinin ölümüne bağlaması doğurma gizemi, annenin oğluyla ortak yaşamı, bütünüyle simgesel bir annelikle açıklanmış mıdır? Ya da olağanüstü şeyler gördüklerini sanan kimseler gibi "Madonna benim" diyebilmiş ve pratik anlamda çevresini hiç umursamadan adı *Bellini* olan bir coşku düşünün peşinden gitmiş midir? Bellini gebelik ya da doğurma da dahil olmak üzere her şeyi bahane gösterir ve nedeni de basittir çünkü bir Bellini zevke hayır demeyi bilmez, yoğunlaştırır onu, renklerle ve hacımlarla yüceltir, onu gerçekten yaşatır.

Gemiler Giudecca'nın nemli havasını delip geçerken Sinteuil gene *Çalılıklar Bakiresi*'ni ve Frari'lerin triptiğini görüyor. Sincap bu Bizans köylü kadını yüzünden bazı izler taşıyor. Ne düşünüyor? Oğlunu mu dekorun fonundan kaçan köyü mü? Gerçekten de bunlar doğa içinde birleşmeye varıncaya kadar benziyorlar birbirlerine: Olga da manzaralara hayran, sadece kitaplarla ve manzaralarla yaşıyor ve şimdi de gelecek olan bebek eklendi bunlara.

Sanat her şeyden önce ışık oyunlarını yakalamaktır. Kaldı ki Bellini de sonunda Madonna'larını soymuştur. Bu Meryem'ler meraklısının son tablosu da hiç çekinmeden kalçalarını gösteren bir *Çıplak Venüs* değil midir? Yüzü de bize elinde tuttuğu ayna aracı-

lığıyla bakmaz mı? Pislik ihtiyar! Ama aslında gerçekten değişmiş midir? Ayna kompozisyonları olmadığında bütün kadın yüzleri gizlenmiştir. Sadece beden önemlidir ama mavi bir kıyafet giydirilir ve vaatlerle kuşatılmış bu beden kutsaldır; ya da soyulur ve kutsallıktan arındırılmış bir zevk olarak sunulur. "Haydi, haydi, ben çıplağını tercih ediyorum, kutsaldan vazgeçilecektir... Gene de *Çalılıkların Madonna'sı*'nda Sincap'tan bir şeyler var!"

Araması gerekiyor onu. Büyülü icat, telefon. İnsanlar yaşamlarını, aşklarını telefonda sürdürüyorlar: yüz yüze gelmek çok zor, görüşme olmuyor, karşılıklı saldırı oluyor bu; oysa telefonda tamir edebiliyorsunuz, vaat ediyorsunuz, dinliyorsunuz, dinlemiyorsunuz, düşünüyorsunuz, duraksıyorsunuz, ve geçiyor ya da yeniden başlıyor-yaşam ya da aşk. Telefon bağımsızlığınızı korur, istediğinizi yaparsınız, özgürsünüzdür, yanınızda size ağırlık veren bir beden yoktur kesinlikle. Bununla birlikte elinizin altında bir göbek bağı vardır: ilişki çabuk kurulur, birkaç saniyede, Dünyanın öbür ucundaki ötekinden öğrenmek istediklerinizi öğrenirsiniz yani çok fazla bir şey öğrenemezsiniz, orada olduklarını, hiç değilse ilişkinin sürdüğünü öğrenirsiniz, ama görünüşler esastır, insanları telefonla sevmek çok daha uygarca bir tavırdır, uzun sürmez bu ama kıvılcım çakmıştır, ikiniz de dolmuşsunuzdur, sonra ikiniz de tekrar ayrılırsınız, sonbaharlar, hafif.

– Alo, Olga? Her şey yolunda mı? Sıkılmıyorsun ya? Hiç sıkılmıyorsun öyle mi? Sizi seviyorum.

*

* *

Virgülden virgüle, ünlem işaretinden ünlem işaretine atlayan, çıkan, inen, satırdan satıra, sayfadan sayfaya, bölümden bölüme, duraksız, noktasız sıkışan, gevşeyen muazzam bir cümleydi... sadece virgüller ve ünlem işaretleri, vurgulama, bölme, karışıklık, şaşırtma.

Bir dalgaydı bu, doruğunu şişiriyor, yuvarlaklaştırıyordu, gücünü topluyordu ve denize giren kadını kum üstünde, soluksuz, kemikleri kırılmış halde bırakıyordu; sonra yeniden başlıyordu,

yükseliyordu, gücünü yeniden topluyordu... daha vahşice... ve denize giren kadını yeniden soluksuz bırakıyor, öğütüyor, kuma atıyordu... Bir, iki, üç... büyük dalgaların yeniden enerjiyle dolmaları sağlayan küçük bir dalga... Ve yeniden: bir, iki, üç, yükseliyor, genişliyor, dağılıyor, hava alamıyorsunuz artık, cehennem bile bundan kötü olamaz, merhamet, sonu gelecek mi bunun, yoksunuz artık, kesilmeyen bir dalgasınız, soluksuz bir cümle, sadece ünlemler, şişmeler, vuran ve yarılan darbeler.

Acı. Ona oksijenle eşlik etmek: virgülleri yakalamak, uzatmak, ünlem işaretlerine dikkat etmek, bunları bir soluklanma yokuşunda kaydırmak. Zamanı düzenlemek. Soluk acıyı okşayan bir zamandır, onu hafifçe saf dışı eder, yok etmez ama yatıştırır. Dalga sizi öğütmeye devam eder ama sadece bir dalgadır bu, öfkesi altında soluksuz kalırsınız, karnınızı, sırtınızı, her tarafınızı yırtar, devasa bir yara, acı pırıltılarını artık bir beden olmayan ve acı denizi olan, gene de soluk alan, bu nedenle hayatını sürdüren, havayla yaşayan bir şeyin bütün atomlarına doğru iten ve yayan, kanayan bir dalga haline gelirsiniz... sizi titreten, düşüncelerinizi alıp götüren, flaşlar, sesler, kokular, üflenmiş bir baş dönmesi magmasından başka bir şey olmayan bir hava gelinceye kadar.

Kapkara bir kraterin içine düşersiniz ya da yükselirsiniz, önemli değildir bu, biri ya da öbürü, boğucu bir yapağı koridoru kaplıyor, dişi aslan, kısrak, dişi kaplan yelesi, sizi alıp götürüyor ve boğuyor, derinlerde kırmızı lav, düşüş, demek bitecek, ölüm daha iyi değil mi, acının düşüncesi yoktur, ne biçim bir süpürme, şaşkınlık, arılarla kaynayan bir açık alan, bal kokusu, çimenlikte fulya çiçekleri, sıcak süt ve tarçınlı çörekler, dişi aslan yapağısı, okşama, unutma, hafif acı bir tür coşku, kendinden geçmedir, düşlenen cennet anısı, anne.

Birdenbire, sessizlik. Huzur. "Lokal anestezi". "İtin". Boş, nötr, şiddetli titremeler. Homurdanan yaşam hafifçe gözükmeyi kabul ediyor.

Artık bir şey hissetmeyen kalçalar, hekim, kanlı, küçük bir beden çıkarıyor. Siyah saçlı kafa bağırıyor. Biri plasentayla birlikte

gidiyor. Acı besleyici kalıntıyı yeni insandan ayırıyor. Olga rahatlayan karnında yabancı bir yaratığın ağırlığını hissediyor. Ciğerlerini başkalarının havasıyla dolduruyor bu yaratık.

– Erkek.(Ebe.)

– Güzelsin, sevgilim. (Olga.)

– Alex. (Hervé.)

3.

"Çocuğum, kaderim, beni sana bağlayan bu ilişikiyi nasıl adlandırmalı: yeni, nefis, umutsuz, her anının doluluğu ve kaybı mı?

"Bir beden? Sen benimdin, artık değilsin, bundan böyle kendi kimyanın talihi ve talihsizliğine sahipsin.

"Bir aşk? Babanı, Atlantik'in çiçeklerini, siyah bir Annenin yerini, New York gecelerini, kalm kitapları ve de seni seviyorum. Ama sözcüğün ne kadar kapsamlı ve benim için alt üst ettiğin şey konusunda hiçbir şey demediğini görüyor musun?

"Zaman? Daha doğru olurdu. Yeniden bulunan zaman. Bana şimdiyi açtın: sen doğduktan sonra olayların artık hiçbir ağırlığı yok, olayların, sözcüklerin ve insanların geçip gitmesine izin veriyorum, açlıktan ya da ateşten ağladığında sana mememi, ellerimi, gözlerimi, gecelerimi veriyorum, oynamak istediğinde gülümsememi veriyorum, gecikiyorum, artık koşmuyorum, hiçbir şeyi izlemiyorum, bir başkasının mekânında yaşıyorum, senin mekânında.

"Bana geçmişi hatırlattın: küçük olmayı unutmuştum, ergin olmayan ve kırılgan bir çocuk gibi keşfediyorsun beni, pırıl pırıl bir ağızdan süt tadı alıyorum, çıkmaya başlayan dişlerin şişirdiği diş etlerinde ilk çileklerin kokusunu, bana çok güvenen annem koşmama ve iki yanı ağaçlı yolun öbür ucundaki gülleri koklamama izin verdiğinde duraksayan adımların verdiği baş dönmesini, düşmelerden kaynaklanan şokları hissediyorum, mavi ve kırmızıdan başka bir rengi seçemeyen ve yavaş yavaş esmer bir yüzün, nakışlı

bir örtünün, ses çıkaran bir kaşığın çevre çizgilerini seçen kamaşmış bebek gözlerimin aylalarını hissediyorum. Sen beni görüyor musun? Bana gözlerini ver, tavana kaçırma gözlerini, bana bak ve gülümse. Evet, işte böyle, seni görüyorum, seni, sadece seni, rahatla. Çocukluğum ancak sen bana çocukluk işaretleri verdiğinde geri geliyor, senin çağrıların benim belleğimi sadece senin keyiflenmen için canlandırıyor, şimdi benim hikâyemde ikimiz varız ve hatta o da bunun için var ve bana doğru gelmen, beni beklemen, benimle konuşman için sana yardımcı olabilirse onu sana veriyorum.

"Geleceği bir bilmece yaptın: bir proje değil, projelerini ve umutlarını sana bırakıyorum, onları istediğin gibi hücrelerinle, arzularınla, kendi sözcüklerinle formüle et. Omzuma yaslandığın küçük bedeninden, pembe uykundan, yarın, sokaktaki koşuşturmalarından gelecek çukurlaşıyor ve içime yerleşiyor ve bir program yerine güven ve sıkıntıyla eşlik ettiğim bir yaşam biçimini alıyor: göçmen ve savaşçı olarak, onu tamamlıyorum, kimi zaman da bütün özelliklerini taşıyorum. Ama senin mutlulukların ve hastalıkların, buluşların ve gerilemelerin, kurnazlıkların ve aptallıkların beni başka bir gelecekle uzlaştırdı: yavaşlıkla, sürprizle, olağanüstü olanla ve her zaman bedeli ödenen çok kısa bir mutlulukla, uyandıran ve iyileştiren beklemeyle.

"Acelem yok. Kalıyorum. *Yaşam* bilmecesini birlikte çözmek için gerekli bütün zamanı harcayacağız. Önce beni bekleyeceksin ve ben seni bekleyeceğim. Sonra benim ritmime ihtiyacın olmayacak, iyi ve kötü günlerde kendi ritmini izleyeceksin ve ben bu sırada çekileceğim, sen kendi zamanın içinde tek başına kalacaksın, sabrım kendi zamanını tamamlayacak.

"Şimdilik bütünüyle sana ait bu zaman, benim zaman-anımsın: başparmağıma yapışmış yumruğunun içinde, ninnilerimi kestane ağaçlarının ötesinde babayı "işine" götüren uçakların seslerini arayan parlak gözlerinde taklit eden ıslak dudaklarında düğümlenmiş şimdi, geçmiş ve gelecek. Artık hiç hareket etmiyorum ben, göçüm yön değiştirdi. Senin sayende başta ve sonda açılmış bir belleğin zamanı içinde dolaşıyorum... bu belleğin bana ait olduğundan

emin değilim artık çünkü kokun, çığlıkların, zevklerin bilinmeyen dünyalar aşılıyorlar bana. Kendi fantezilerim aracılığıyla seninkileri kestiriyorum: başkasının fantezileri içinde yaşıyorum, anılarını ve sözlerimi yeniden biçimlendiriyorsun... bedenimi yeniden biçimlendirdiğin gibi... şimdi farklılarla farklı olmayı öğreniyorum ve en başta da seninle..."

Olga yavrularının üstüne eğilmiş bütün annelere nüfuz eden bu saydam kesişme durumunu formüle etmek isteseydi arabasında uyumuş olan Alex'e hitap ettiğini sanarak kendi kendisiyle konuşabilirdi. Ama hiçbir şeyi formüle etmeye niyeti yoktu kesinlikle ve öteki annelerin de yoktu böyle bir niyetleri çünkü biberon, sabun ve kaka kokan ciltlerin, mutlaka görmeleri gerekmeyen ve gülümseyen ya da ağlayan gözlerin, konuşan ya da reddeden ama kesinlikle seven ve acı çeken çığlıkların kenarlarında düşler kurmak çok yorucu ve önemli bir iştir. Gerekeni yapmak için -beslemek, gülümsemek, sallamak, tedavi etmek, yıkamak, eğitmek, okşamak, yetiştirmek vb- orada olmak ve oradan kopmak çok keyifli ve çok yorucudur... bunları konuşmak ve düşünmek zamanı yoktur ve insan kendisi doğmakta, büyümekte, eğlenmekte, etkilenmekte, uyumakta, boşvermekte ama aynı zamanda beslemekte, gülmekte, sallamakta, tedavi etmekte, yetiştirmekte ve kimi zaman konuşmakta olan bir çocuk olur. "Allahtan çocuklara bir ad veriliyor, Allahtan vaftiz ediliyor çocuklar; yoksa yoksa adlandırılamayan bütün bunlara ne ad verilebilir? Öyle değil mi Alex?"

*

* *

Doğarken bir ad ve birçok hediye alıyoruz. Bizden daha sonra sürekli vermek, yoksun kalmak ya da çaba harcamak isteneceğine göre ilk başta hediyeler veriliyor: toplum bebeklere karşı borçlu hissediyor kendini. Kimileri bu işten keyif aldığından toparlıyor kendini, kısa bir süre sonra bu çok sevgili küçüklerin üstüne çökecek olan baskıları ve sefaletleri öngörememekten suçlu olan ötekiler borçlarını ödüyorlar.

Bu zorunlu yaşam biçimi içinde Alex en şımarık bebeklerden biriydi. Büyük anne Mathilde mağazalardaki en ünlü markaları ta-

şıyan giysileri tükettikten sonra çevresinin büyük şaşkınlığı ve sürekli koliler taşıyan postacıların büyük sıkıntılarıyla birlikte kendisi ceketler, pantolonlar, çoraplar, boneler örmeye başlamıştı.

Bu gayret ve çaba uzaktan uzağa rekabet eden Diana Fransız "küçük adam" üslubuna karşı Amerikan "Astro-küçük-robot" üslubuyla mücadele veriyordu. N.A.S.A astronotlarında bulunan her şey Alex'te de vardı: tulum, kapüşon, bot, eldiven, beyaz, mavi, gümüş ya da flüorasan rengi, küçük kareli kıyafetler. Tüketim beşikten itibaren ele geçiriyor bizi.

Bebek zevki konusunda duyarlı olan ve kendileri de büyük anne, büyük baba olan O'Brian'lar kocaman bir salıncak gönderdiler... Boyu Lüksemburg'daki salıncakların boyunda ama üstelik de çizgili desenleri olan bir salıncak... salondan yemek odasına ve Alex'in odasından koridora götürülen bu devasa şahane alet için bir türlü uygun bir yer bulunamıyordu.

Adadaki gezintilerin anısına Hermine bir bisiklet hediye etti: birkaç yıl içinde kullanılabilecekti bu bisiklet. Sylvain Brunet kibarlık ve sanat tarihi gereği ziyarete gitmedi ama şahane bir sihirli keçe kalem koleksiyonu gönderdi: gene daha sonra kullanılmak üzere.

Üçüncü dünya da dahil olmak üzere dünyanın bütün hava limanlarından Alex'in yaşma az çok uygun, ses çıkaran ve işaret veren eşyalar... papağan renkleri, gelişmiş elektronik donanım, çocuğu inanılmaz seslerin ve işaretlerin komutanı yapan aletler... ana babalar ve konuklar için bir cennet.

– Dostun Dalloway dünyayı dolaşıyor ve gittiği yerlerden çeşitli eşyalar göndererek Mösyö Alex de Montlaur'u haberdar ediyor seyahatlerinden değil mi? (Hervé.)

– Edward her zaman çok dikkatli, çekingen ve duygusal olmuştur, farketmişsindir. (Olga.)

– Sylver'ların resepsiyonunda gördüm onu. Biraz sohbet ettik. Görünüş! (Hervé.)

– Olsun. Ama Dalloway gizemi o kadar açık ki ilk bakışta her şey açıkça görülüyor, değil mi? Çekingen ve duygusal, gerçek olan sadece bu. (Olga.)

– Tabii, tabii. Ama benim kadar duygusal değil! (Olga.)

– Sürekli tartışıyor değil mi? (Hervé.)

– Korkarım bir dünya savaşı ihtimali görüyor ciddi ciddi... ona göre Batı'yla dünyanın geri kalan bölümü arasında telafisi mümkün olmayan bir kopukluk var -ekonomik, hukuksal, ahlaksal bir uçurum. Ama savaşın önlenebileceğine de inanmak istiyor ve bunu tartışıyor. Bir tür cesaret, öyle değil mi? Ama Céline meselesinde kaytarmaya çalışmasını unutmuyorum. (Olga.)

– Seninle tartışıp tartışmadığını soruyordum. (Hervé.)

– Tuhafsın! Tabii ki tartışıyor! Umudumu kesmiyorum! Ama başka türlü. Anlaşıp anlaşamadığınızı ve her şeye rağmen birbirinizi sevdiğinizi anlamak için insanlara yaklaşmak istediğin olınuyor mu senin? (Olga.)

– ... (Hervé.)

– Ben, anlamayı seviyorum, ve benim gerçekten sevdiğim insanlar sadece beni anlayanlardır. Sözgelimi sen. Ayrıca bunu bildiğinden de eminim. (Olga.)

– Sen ilginç bir örneksin. (Hervé.)

– Örnek? (Olga.)

– Bir yerden bakıldığında çekiciliği olan. (Hervé.)

– İronik olmaktan, her şeyde zıddın zıddını görmekten vazgeçmiyorsun. Ben küçük farklılıkları düşünüyorum, çok tuhaf değil ama daha yatıştırıcı. (Olga.)

– Müzik var bunun için. (Hervé.)

– Ve de şefkat. (Olga.)

– Çok doğru, zevkin belleği. Sen. Alex'i nereye götürüyorsun? (Hervé.)

*

* *

Lüksemburg'da kadınlar kraliçedir. Öncelikle çocuk arabalarını iten, biberon hatta kimi zaman meme veren, hafifçe şaplak atan ve şefkat dağıtan, kaybolan bir topu bulmak için ya da dikkatsizce tozlu bir pateyle doldurulan ağzı silmek için çimenlerde ve kumlarda koşan kadınlar komşularıyla sohbet ediyormuş gibi yapıyorlar ama aslında yirmi yıl, otuz yıl belki de daha uzun zaman önce

annelerinin söylediklerini yineliyorlar ve çok meşgul ve şaşkın böcek havalarında fazla uzaklarda olmayan küçük adımların, küçük gözlerin, küçük tersliklerin izlerini kaybetmiyorlar.

Bir de gerçek kraliçeler var. Taştan. Bununla birlikte Marie de Medicis, Floransa'dan esinlenerek, orada kendi sarayını inşa ettirdikten sonra kadınların iktidarına uygun bir yer gibi gözükmüyor bu yer. XIII. Louis oğlundan Richelieu'yü gönderme sözünü alır almaz Lüksemburg'da yenilgiye uğrayan kardinal ertesi gün Versailles'da zaferini ilan etti. Ve işte yeni konutunda sadece beş yıl keyif sürebilen ana kraliçe anında Köln'e sürüldü. Rubens öyküsünü şahane tablolarda alegorilerle mi resmetti? Ne önemi var! Louvre'da görülecektir bunlar. Saray ilk Lüksemburg adını alıyor yeniden ve Marie de Medicis bugün sadece, heykelleri Louis-Philippe döneminde bahçenin ortasını çeviren kraliçelerden *biri*.

Palmiyelerin, zakkum ağaçlarının ve portakal ağaçlarının bulunduğu yeşil, büyük saksıların arkasında, sarmaşıkların tembel tembel uyudukları barok kupaların arkasında, soğuk kadınlardan daha kolayca gözleri açılan mitsel figürleri gözetler gibi olan kestane ağaçlarının arkasında zar zor seçiliyorlar. Kraliçeler kesinlikle oradalar; korunan bu mutluluk serasında kimsenin canlandırmak arzusunda olmadığı, uzun zamandan beri unutulmuş olan karanlık kaderlerinin gölgesini arabaların ya da yemeklerin masumiyetine yansıtıyorlar.

En patetiği de İngiltere kraliçesi Marguerite d'Anjou: beline dolanmış bir delikanlı, kaide işlevi gören düz bir yüzeyin üstünden yakarıyor: "Yasaklı bir kraliçeye saygı duymuyorsanız, mutsuz bir anneye saygılı olun." Fransa naibi Louise de Savoie yanında duruyor, sert bir tavır içinde görünüyor, sağ elinin işaret parmağını meydan okuyan bir tavır içinde yere doğru uzatmış. Montpensier düşesi Anne Marie Louise d'Orléans iri yüzünü hüzne sunuyor, göğsü haçla süslü ve melankolik bakışlı Clémence Isaure ise Hint rakkasesi gibi kısalıp uzuyor. Hemen yanlarında Navarra kraliçesi Jeanne d'Albret, üstündeki giysileri belden ayaklarına kadar kat eden bir rahibe zinciriyle sert ve ciddi bir görünüm içinde; Marie

Stuart tacını ve kellesini koruyor, göğsünde İncil var, yanında duran Paris'in koruyucusu Sainte Geneviève ise iki memesinin üstüne düşen yılan biçimli uzun saç örgüleriyle öğrenci kızları kıskandırıyor. Normandiya düşesi kraliçe Mathilde devasa kılıcına yaslanmış. Azize Clotilde bir Madonna yüzünden ve birleştirmiş olduğu bileklerinin üstünden bir muamma yayıyor ve Marguerite de Provence'a, Anne de Bretagne'a, her zaman coşkulu Anne d'Autriche'e, her zaman otoriter Blanche de Castille'e, hüzünlü ve çekingen Anne de Beaujeu'ye, bir parmağı çenesinde, hülyalı güzellik Marguerite d'Angoulême'e ve tabii ki bu taş hükümdarlar ormanında kaybolmuş çok görkemli ve çok kibirli Marie de Medicis'e yolu açıyor.

– Marie de Medicis ve XIII. Louis'nin gözden düşmüş olduğu sanılan Richelieu'ye karşı güvenini tazelemesi. Saf olmadan anne olmak mümkün müdür? Kesinlikle hayır, özellikle de kraliçeyi oynamak istiyorsanız. (Olga.)

Hemen yanda kraliyet dizisi yerini en gizemli kadına bırakıyor: Marquis de Sade'ın atası Laure de Noves, sevildiklerinden emin olanların dingin zarafeti, elde kaçırılmaz biçimde bir Petrarca sayfası, düşen yapraklara lirik bir bakış.

Alex sadece annesini şaşkın bırakan bu majesteler galerisinde hiçbir şey görmüyordu çünkü petunyaların kokusu -insanda haşhaş kokusu izlenimi de uyandıran belli belirsiz bir süt ve bal karışımı- onu sarhoş ediyordu ve çekiyordu. Birdenbire tek başına itmekte olduğu çocuk arabasını bırakıyor ve mor ve pembe renkli huni biçimleri koparmak amacayla çimenliği süsleyen çiçeklerin üstüne atlıyor.

– Alex, buraya gel, yasak!

Olga yakalamak istiyor onu ama oğlu kokulardan oluşan bu cazibe merkezinden eline geçirebildiklerini koparmış ve hemen sonra, annesine doğru koşarken de çakılların üstüne düşmüş, dizler yaralanmış ama gözler kurtulmuştu.

*

* *

– Görüyorsun, zorlukla koşuyor, sürekli düşüyor ama her şeyi istiyor.

– Sen de hemen yardıma koşma, başının çaresine baksın, kaç yaşında? İki yaşmda var mı?

Carole çocuk için neyin kötü olduğunu herkesten çok daha iyi biliyordu.

– Yok canım, bir buçuk yaşmda daha. Ama haklısın, benden daha güçlü, o bana yapışmıyor, ben ona yapışıyorum daha çok.

Olga çok hoşuna giden bu abartılı anne rolünden kurtulmayı bilmiyordu, istemiyordu. Alex tekrar çocuk arabasını itmeye başlamış, bu kez petunyalardan vazgeçmiş, son sürat, dümdüz gidiyordu, gene düştü. Olga arkasından koşmamak için zor tutuyordu kendisini: tamam yaşayarak öğrensin ama her tarafının yara bere içinde kalması için bir neden midir bu?

– Hervé'yi uzun zamandır görmedim, televizyon dışında tabii ki. Arkasında izler bırakarak kaybetmiş biri gibi bir hali var ve farkedilen sadece o oluyor.

– Şu sıralar onu Alex dışında en çok eğlendiren şey ne biliyor musun? Bréhal'in eski öğrencisi, İngiliz dostu Ron Kelley'le birlikte *Finnegans Wake*'i çeviriyor. En sesli ve en çok anlam yüklü sözcükleri Fransızcada yaratmak.

– Ben onun best-seller'lar yazdığını sanıyordum ve ideolojik tartışmalar...

– Evet ama biri ötekine engel değil. Çok satan romanları melodiler ve tablolarla dolu, ayrıca metafizikle karışık bir pervasızlığı da var. Ama insanlar sadece mitolojiyle ilgileniyorlar, gazetelerin özeti. Daha ne olsun!

– Bence *Maintenant* döneminden beri çok değişti. Ama geçen gün radyoda konuşurken dinledim, Ortadoğu konusunda... eskisi gibi çok yakın buldum kendime. Kendisini gazetecilik alanına çekmelerine izin vermiyordu ve Kutsal Kitap'tan bir ayeti yorumlamaya çalışıyordu: *Yabancıyı seveceksiniz çünkü siz Mısır ülkesinde yabancı oldunuz."*

– Hervé rahatsızlık veren her şeyin içinde yer alıyor ve hiçbir şey olmayınca da yaratıyor. Politik değil, boşluğu, hareketsizliği

engelliyor ve bu nedenle günah keçisi olarak görülüyor çoğu zaman.

– Son romanını okudum, *Les Plaisirs français* (Fransız zevkleri). Bu kitap çok sıkıcı geliyor insanlara, biliyorsun!

– Galiba.

– Bu bağlamda her şeye hazır hissediyordum kendimi. İlk kitaplarıyla, sözgelimi çok beğendiğim *Exode*'la (Göç) hiç ilgisi yok.

– Ama...

– Dur, lafımı bitireyim. Bir müzik kompozisyonu gibi, parlak, çarpıcı, enerji dolu. Özellikle içindeki entrika çok etkiledi beni: anlatıcı bir "büyük senyör kötü adam" havasında. Kavgacı, kurnaz, yalancı, muzip, suça meyilli. Ama sonuçta özgür düşünceli. Hervé tilki gibi, insanlarla alay etmek için herkesin konuştuğu gibi konuşabiliyor ama sonunda amacının onları kurtarmak olduğu anlaşılıyor. Her şey bir yana, bir Fransız karakteri var, öyle değil mi? Gözüpek, üstelik ironisi de var. Kışkırtıcı ve çekici bir soyluluk, bütün dünyaya karşı savaş açmış.

Carole patlayacaktı.

– Çok doğru söylüyorsun! Sen onun son fantezisini biliyor musun? Büyük dedesinin bütün kılıçlarını çıkardı ve bütün zamanını mahzende Alex'e düello hikâyeleri anlatarak onları temizlemekle geçiriyor.

– Fransız yeteneğinin ihraç edilmesinde başarılı olunamıyor galiba. Ben bu mantalitenin niçin sözgelimi benim Wadani'lerimin mantalitesi kadar ilginç olamayacağını anlamıyorum.

– Çok sevimlisin.

– Hayır, hayır, şaka yapmıyorum.

Gerçek, besili gibi gözüken ama aç, sedefli güvercinler vardır... kimi zaman onlarcası serçelerle birlikte Lüksemburg çimenlerine konarlar ve henüz çocuk sahibi olmamış, duygulu âşıkların dağıttıkları ekmek kırıntılarını kapıp yutuverirler.

– Aaa! Renkli şeyler mi giymeye başladın artık? (Olga birdenbire Carole'ün siyah kıyafetleri bırakıp mavi bir gömlek giydiğini farkederek konuyu değiştirir.) Nihayet gördük ki...

– İndirim, hepsi bu.

– Hepsi bu mu? Ya aziz Bernard?

– Aziz Bernard mı? Ah, Madonna, Pekin mektuplarımı, hatırlıyorsun, değil mi! Evet... Yani... Çok karışık, aziz Bernard ve bana çok yakın. Bedeni çok iyi tanıyor, bir azizin tanıyamayacağı kadar... Ruh ve karanlığın gücü arasında bedenimiz köylü ve hırsız arasındaki inek gibidir. Yaklaşımı görüyorsun! Ben bir ineğin beni rahatsız etmesini istemiyorum! Joëlle Cabarus yetiyor bana... Aslında ilahiyat literatürü çok zengin, ayrıca benim Strich-Meyer esinli yöntemimin gerçekten tuhaf bir şey esinleyeceğinden emin değilim.

– Gene de bir şeyler bulmuş gibisin...

– Bilmiyorum... Scherner'le ilgili haberi öğrendin mi?

– Gazetelerden, herkes gibi.

– Aids galiba.

– Ben hiç çıkmıyorum artık, Alex için yaşıyorum, kimseyi görmüyorum. Scherner Hervé'yi gerçekten tanıdı. Ama yıllar önce, edebiyatla ilgilendiği sırada. O zamandan beri hiçbir haber yok kendisinden, bir soğukluk var daha çok. Birbirlerinden çekiniyorlar. Bunun nedeni belki de birbirlerinin hangi noktaya kadar gidebileceklerini çok iyi bilmeleriydi.

– Ben ona sadığım, onunla ilgili olarak böyle bir sözcük kullanmak mümkünse. İşten söz ediyordun: notlarımı aldım, Martin'inkileri de. Wadani'lerin cinselliği ama özellikle de kadınlar, anlıyor musun, Scherner'in taslaklandırmaya başladığı bedenin öyküsüyle eşzamanlı ve ondan bağımsız olarak.

– Tekrar gidiyor musun Wadani'lere?

– Henüz bilmiyorum. Sanıyorum. Hemen değil ama bundan başka yapacak bir işim de yok, değil mi? Seninle Lüksemburg parkında yürüme dışında...

– Saldırganlaşıyorsun, iyiye işaret bu, Cabarus memnun olmalıdır!

– Ona fikrini sormuyorum ama sürekli görüyorum kendisini. Wadani'lere gitseydim bu kadar sık göremezdim... şimdilerde ona sarılmış olsam da...

– Pek söylenemez.

– Sen bu işleri bilmezsin. Sen biberonuna bak! Martin Paris'te biliyor musun?

– ...

– Hayalet. Saydam. Cesur! Ölüyor.

– Scherner gibi mi?

– Galiba. Basın konferansları vermiyor. Ölmeden önce yeniden Saint-André-des-Arts'ı görmek istediğini söyledi, bütün söylediği bu. Kesinlikle dramatik değil, hayalet gibi soğukkanlı, ürkütücü bir sükûneti var. Marie-Paul'ün komplimanlarına tahammül edemiyor: "Sen büyük bir dahisin, senin kuşağının yeteneği, medyaların kurbanı vb." Bütün bu olaylar eskiden kendisini çok tahrik ederdi, şimdi güldürüyor ve gülerken de korkunç sesler çıkarıyor. Yeni olan, terörün öbür tarafında olduğumu sanmamdır: henüz olmayan bir mezarın üstündeki taş heykel.

– Dağıtmış bir halin var.

– Öyle diyorsan öyledir. Ama bu başka bir mesele. Ben öbür taraftayım, bir yandan da bütünüyle onunla birlikteyim. Sanıyorum hissetti bunu ve beni görmeye gelmesinin nedeni de bu: kendisi öldükten sonra kalacak olan taşı görmek... birlikte yaşanmış olan ve yaşanan belirgin yoğun acıyı...

Nötr ve kapalı bilinciyle çekilmez oluyordu. Sohbetten yararlanarak o berbat biberonuyla Alex olmasaydı Olga onun yerine ağlamak isterdi.

– İstersen görebilirsin onu. Marionnettes'te randevu verdim.

– Öyle mi?

– Yapma Martin! Korkutmuyor seni herhalde!

İki kadın ve çocuk yırtıcı hayvanlar ve avlarının, heykellerinin yanında dolaşıyorlar: bir aslan, bir geyik ve seranın önünde sıkışmış, bahçenin ucundan parmaklığa bakan Baudelaire.

Uzaktan Martin'in süssüz silueti görülüyor: siyah derinin zarafeti, dökülmüş beyaz saçlar, ceset zayıflığı. Bir mezar kaçkınının gülümsemesini andıran gergin bir gülümseme.

– Selam sana! Bana göçebe şefimizin anne olacağı söylenseydi kesinlikle inanmazdım. Hervé iyi mi? Kendisine kızgın olmadığımı söyle.

– Niçin ama?

– Niçin mi? Aslında kızmam gerekirdi. Ama her şey bir yana herkesin istediği gibi yanına hakkı vardır değil mi? Sen değil, senin böyle bir şeye hakkın yok artık. Kendini *ona* saklaman gerekir. Alex değil mi adı? İyi misin Alex?

Yaklaşan ölüm insanlara bir aşağılama olan hoş bir gülümseme verir.

– Biliyor musun, gene göçebeyim. Bugün, sadece Alex var tabii ki... Ama üç-dört yaşma gelmesini bekliyorum, o zaman yeniden başka şeyler olacak.

– New York?

– New York da var. Çin de belki. Sonra sana şunu söyleyeyim: görünüşe aldanma, biz biraz Çinli kaldık.

– Ne demek istiyorsun?

– Bilmiyorum. Dirençli normaller. Katılaşmış sıkıntılılar. Uyumlu görünüşleri altında isyankârlar.

– Güldürüyorsun beni. Gerçek bir burjuva kadını! Pardon, hatta soylusu...

Tersini söylemek istemiyordu. Neden söz etmesi gerekiyordu ona? Resminden mi, projelerinden mi, zevklerinden mi, San Francisco'sundan mı? Ölüme kadar hiç rahatlık vermeyen bir yaşam. Uzun bir suçortaklığı bakışı: Yirmi yıl oldu mu? Saint-Michel, Bréhal'in dersleri, Strich-Meyer'in Enstitüsü, Hervé'nin çatı katına taşınma, barikatlar, Maocular, resim, gerisi.

– Carole sayesinde kaybetmedim seni. (Olga.)

– Ben de kendime göre istikrarlı biriyim. İşte büyük yolculuğa çıkmadan önce yeniden hareket noktasındayım. (Martin.)

– Peki, biraz acele etsek? Akşam olmadan yapılması gereken bir yığın alışveriş var. (Carole.)

– Elveda, güzelim. Elveda, delikanlı! (Martin.)

– O kadar çabuk değil! (Olga sarılıyor ona.)

Alex biberonunu yere atmıştı ve ağlıyordu. İnsanlar göz yaşları, toz ve mamaya bulanmış mutsuz küçük çocuğun öfkeli çığlıklarını duyup ona bakıyorlardı. Olga hiçbir şey duymuyordu.

Atölyede öğle yemeği uçmuştu. Manet'nin arı desenli kravatlı ve asimetrik bakışı sıkıntı içinde patlamış bir drama çevrilmiş, esmer delikanlısı hiç iz bırakmadan kaybolmuştu Lüksemburg'un yaprakları arasında. Bağları reddeden, kıran ve ölmekten başka bir şey istemeyen bu ayrım dışında.

– Dinle Alex, hiç önemli değil! Düşen bir biberon, hepsi bu, sayısız biberonun olacak... Al sana bir tane daha. İstemiyor musun? Kucağıma gelmek istiyor musun? Uyuyacak mıyız? Tamam, dönüyoruz, anlaştık, bugün çok iş yaptık.

4.

Küçük bir çocuğun dünyası gürültüler, renkli kokular, uçuş hareketleriyle doludur. Motor sesleri: arabalar, uçaklar, trenler, motosikletler, gemiler, yetişkin insanların, köpeklerin ve kuşların sesleri. Bunlar çocuğu o kadar korkuturlar ki taklitlerini yapmak, onları ehlileştirmek ya da onlara zorbaca davranmak özellikle de onların oyuncak denen minyatür modellerini yapmak bir zevktir. Alex bıkmadan usanmadan küçük Darda otomobillerini kırmızı, mavi, sarı ve yeşil plastik pistlerde sürüklüyordu, bunlar büyük bir hızla gidiyor, trafiğin kesildiği yerde "ölüm taklaları" atıyor, öbür tarafa düşüyor ve gök kuşağı biçiminde kıvrımlarla alkışlar, gıcırtılar, kıvılcımlar, kulakları sağır edici sesler eşliğinde spirallar çiziyorlardı. Uçaklar arasında Concorde'lar ve N.A.S.A. mekikleri dikkat çekiyordu ve bunlar korkunç sesler çıkararak, ateşler saçarak ilerliyor, çimenlerin üstünde gökyüzüne doğru yükseliyorlardı: bunları gökyüzünde uzaktan kumandayla yönetmek gerekiyordu ki yerinde duramayan bir çocuk için zor bir işti bu; uçan aletler kaçınılmaz bir biçimde köknarların yüksek dallarına takılıyor ya da çaresiz bir biçimde çatılara düşüyorlardı. Bu hava keşifleri gözyaşlarıyla ıslanıyordu, herkes kazazedelere ulaşmak için yükseklere tırmanmaya çalışıyordu ve denemeler yeniden başlıyordu, sonuç değişmiyordu. İnat ya da enerji, Olga çok iyi bilmiyordu durumu ama bir küçük çocuk bedeninin bir motor olduğunu, bir neşe ve öfke sesi olduğunu kesinlikle biliyordu ve Alex kendi içinde yaşadığını sandığı bir aletin eşdeğerlerini ısrarla dışarıda arıyordu.

Küstahlık dolu ve açık seçik bir yaşam biraz safça ve bir yüreğin ya da cinsel organın ritmi gibi tekrarlayan çocuk oyunları aracılığıyla bulaşır size. Bu mekanik büyü içinde Alex sadece çiçeklerin kokusu ve yiyeceklerle eğlenebiliyordu. Safranlar tarhlarda, yer hizasında, çimenliğin sınırında, elinin hemen uzanabileceği bir yerdeydi ve çok küçükken Jean de Montlaur'un sadece göz zevki için ektiği mor, sarı, beyaz ya da çizgili çiçek taçyapraklarını ağzına götürüyordu. Kesinlikle çok daha güzel kokan sümbüller bir arı gibi çekiyorlardı onu ve eğer Olga bu koku tutkusunu çok yersiz bulmasaydı etobur olacaktı. Ve laleleri de insan gibi görüyordu: küstah tavırlarla şişinen tavus -laleler, aralarına beyazlar karışmış kırmızı- lal renkli taçyapraklı Pinokyo laleler... bunların hepsi koparılıyor ve trenlere ve kamyonlara yüklenip bilinmeyen yerlere götürülüyordu. Ne erkek ne de kızkardeşi olan, tek çocuk Alex gene de iyi huylu gözüküyordu... çiçeklerle bile arkadaşlık edebiliyordu ya da (Olga'nın kuşkulandığı gibi) arkadaşlarını çiçekler gibi görüyordu. Oyun onları özsudan mahrum etmekse, bir zararı yoktu bunun: onları yeni bir rüyaya götürmek değil miydi bu?

Bununla birlikte herkes yaşamın oburlukta gelişip serpildiğini bilir. Aç mısınız? Formda olduğunuzun işaretidir bu. Eski küçük şato Germaine'in günler boyunca, eski usule göre hazırladığı yemek kokularını soluyordu. Babanın değirmenine götüren merdiven çocuğun kulağında bir kruvasan gibi çıtırdıyordu. Anne bir elma turtası gibi çıtırdıyordu ve yumuşaktı. Ama bütün bu tatlar anlamsızdı ve kiş kokusu evi kapladığında unutuyordu onları, aile birliğinin simgesi olarak tereyağlı ezme, eritilmiş peynir ve füme jambondan oluşan bir karışım istiyordu, Germain da bu karışıma bir kıvam vermek için ince dilimlenmiş sosisler ekliyordu. Alex'in cennetiydi bu. "Küçük bir çocukta rastlanmayacak kadar erkeksi zevkleri var" diyordu Mathilde. "Evimizde mutluyuz, gerisi beni ilgilendirmiyor", diyordu Hervé küçük oburla ilgili olarak ve böylece bu ağızsal çılgınlığın anlamı bağlammda anlayabildiklerini özetliyordu. "Evimizde mutyuyuz" diye tekrarlıyordu ağzı kiş dolu Alex.

*

* *

Basit olaylar daha sonra ya da hemen sonra anlamaya çalışıldığında kesinlikle hiç önem arzetmeyen bir basitlikte değildir. Yirmi yılınızı, otuz yılınızı ya da kırk yılınızı sözcükler ve fikirler, kütüphaneler ve tartışmalar, kitaplar ve seyahatlerle geçirdiğinizi düşünün. Son derece hareketli, açık seçik, kararlı, uyanık, kırılmış ve gönlü alınmış, kırıcı ve kaba, esnek ve sert, açık ve uyumlu, sıkıntı ve bunalımlardan uzak biri olmuşsunuz bir yandan da bütün bunların tohumlarını, hoş ve denetim altına alınmış gizli unsurlarını gizliden gizliye işliyorsunuz. Ve işte bir zamanlar küçük bir bebek olan ve kimi zaman çok çabuk, kimi zaman çok yavaş büyüyen bir çocuk gözlerinizi, kulaklarınızı, cildinizi açıyor. Bir doğa vardır ve siz bu doğasınız. Masum bir gülüş vardır ve siz bu masum gülüşsünüz. Şıpırtıları olmayan dalgalar kumları kayganlaştırıyorlar ve kelebeklerin işaret bırakmadan çiçeklerini kucakladıkları aynı keyifli sessizlikle çekiliyorlar. Bir an geliyor ve bu şeylere bakacak kadar bir zaman bulabiliyorsunuz. Ve kelebek sürüsü geriliediğinde titreyen bir çocuk: onları açığa götürmeyecek mi? Ama büyük bir cesaretle çamura gömüyor topuklarını: ağlayarak koşmadan önce suların bir dahaki çekilmesinde olup bitecek olanları bekleyelim.

İnsanlar bu küçük ve basit şeyleri anlamsız, gülünç ya da duygulandırıcı buluyorlar. Bununla birlikte daha sonra, belli bir açıdan bakıldığında -Carole ve Martin'i sarsan, Bréhal, Lauzun, Scherner, Edelman ve daha başkalarını götüren, Olga ve Hervé'nin dengelerini sürekli bozan darbelerden sonra... ama bu dalıp çıkma süreklidir, yaşamın kendisidir -bu duygulandırıcı, gülünç ya da anlamsız laubalilikler anlam yükleniyorlar. Her zaman biraz dışarıdan bakılıyor onlara, bu onları hafifletiyor ve çiğ saflıkları içinde askıda bırakıyor. Bununla birlikte daha önce ihmal edilmiş olan ve birdenbire ortaya çıkan yüreklerinden bakılıyor onlara: bu durum onları önemli ve ünlü kılıyor. Alex Darda'larını ve Concorde'larını hareket ettirirken bir yandan da sümbüllerini ve kişlerini yiyor,

soğuk dalgalar onu açıklara doğru çekerken cesaretlendiriyor kendini: katedraller inşa etmeye gerek yok, en yavan gündelik meşguliyettir bu ama bir yerde tutulmuş zamanı serbest bırakarak bir melodiyi uyandırır içinizde:... sarı ve sislerle kaplı bir dağ, tepesinde köknar ağacından bir köşk, çiy ve yağda kızartılacak mantar yüklenmiş halde ormandan çıkan anne, sırtında çantası, pembeleşmiş ve gülümseyen yüzüyle bayırı çıkan baba tereyağı, bisküvi, üzüm getiriyor, bütün hafta yetecek kadar... Bu umutsuzca sıradan ve hoş bir şeydir ve kesinlikle hiçbir anlamı yoktur... yağmur yağarken tereyağlı mantar yemek...; bir şeyin sürüp gittiğini gösteren bir imajdan başka bir şey değildir... annenin saçlarındaki çiyden Alex'in oburluğuna kadar... sizi yerinize, Atlantik kıyısında bir yere mıhlayan özel bir zaman, bir rönesans... biraz bilgece, biraz eski, biraz çocukça ama sağlam...

François de Montlaur, digresyonlar içinde kaybolmuyordu. Jean öldükten sonra ön plana çıkıyordu, işleri eline alıyor ve doğal olarak büyük babanın ödevlerini yerine getiren büyük amca rolünü üstleniyordu.

– Bu çocuk atalarımız gibi denizci olacak. Yani eğlenmek için... Dolayısıyla ona yüzmeyi öğretmek gerekir. (François pragmatik ve moderndir.) Kaldı ki günümüzde çocuklara bir yaşından önce yüzme öğretiliyor.

Ve işte Alex, kollarında kolluklarıyla biraz soğuk olduğu söylenebilecek suda amcasını izliyor ve ayağı da yere değmiyor... açıkta demir atmış gemiye ilk kimin ulaşacağını görmek istiyor.

– Çılgınlık bu, çok uzaklaşıyorsunuz, su buz gibi!

– Yarın kolluklardan birini çıkaracağız, bir ay içinde tek başına yüzeceksin.

– Bir ay içinde değil, hemen!

Alex Olga'nın oluşturduğu çok sıkı güvenlik çemberinden kurtulmak için bir gedikten yararlanıyor.

– Hepsini aynı şekilde seviyorum. (Mathilde iç monologunu yüksek sesle sürdürüyor.) Biliyorsunuz, Olga, benim için bütün torunlarım aynı, birini ya da ötekini tercih ettiğimi söyleyemem. Beni

anlıyor musunuz? Alex ve Isabelle'in iki küçük kızı aynı benim için...

Olga Mathilde'in kesinlikle kendisinin yarattığı ayrımı ortadan kaldırmaya çalıştığını anlıyordu. Kızının çocukları Montlaur'ların müdavimleriydi, onları Duval ailesinin kesinlikle veremeyeceği bir üsluba alıştırmak gerekiyordu ve Mathilde kızıyla arasındaki mesafeye rağmen iki küçük kıza içtenlikle bağlıydı- "bana benzediklerini söylüyorlar, Olga'cığım, siz ne diyorsunuz, ben bir şey söyleyemem bu konuda." Ve işte şimdi de küçük Alex, üstelik te çok çekici... bir şeyler yapmak gerekiyordu, Hervé'nin çocukluk anıları aklına geliyordu... çok güçlü bir biçimde... Mathilde aslında duygusal bir insandı... haydi, haydi güneşin altındaki buz gibi erimeyeceğiz, işte François Jean'ın büyük bir hoşnutlukla üstlenmek isteyeceği büyük baba rolünü çok iyi üstleniyor, Mathilde kazak örmeye devam edecek, bu heyecanını yatıştırıyor, hem sonra niçin olmasın, ona, Alex'e bazı eski şarkılar söyleyebilir, şarkıları çok çabuk öğreniyor zaten, müziğe yetenekli bu küçük.

*

* *

Alex daha bebekken, Hervé -özellikle çok yaygara yapan bebeklerden nefret eden- onu rahatlatmanın tek çaresini bulmuştu. Kucağına alıyordu ve dans ediyordu onunla, kendi etrafında dönüyor, hafif hafif zıplıyor, daha sonra güçlü ve de tuhaf bir ritim tutturuyordu. İki hava oğlu üstünde kesinlikle yararlı bir etki yapıyor gibiydi: *Mon coeur soupire* ve *Viva la femine.* Sinteuil *"si c'est-est-est d'amour"*a geldiğinde ise Alex rahatlıyordu ve üçüncü tekrarda kesinlikle uykuya dalmış oluyordu. Buna karşılık abartılı bir bas sesle söylenen *Il buon vino, "umanitaaa"*nın (*"Sosten e gloria de l'umanita"!*) en yüksek noktasında gülmekten kırılan ve bir daha, bir daha diyen küçük çocuğu okşuyordu sanki.

Bununla birlikte Hervé'nin tek işi bu olmadığından Alex bu oyunların, müziğin tekrarlanmasını tutturunca ve her şeye rağmen iyi şeyler korunmayı hak ettiklerinden Sinteuil çok fazla bilinmeyen ninni repertuvarını kasede aldı. Alex müzik aletinin

düğmelerine basmayı çok çabuk öğrendi; günümüzde çocuklar enformatikçi olarak doğuyorlar ve bütün gün *Figaro* ve *Don Giovanni*, arada bir *Magnificat, Deposuit potentes et exaltavit humilies* dinleniyordu. Bütün meraklılar gibi Alex de anlamadığı şeylerle özellikle ilgileniyordu ve yetenekli bir akrobat gibi hecelerin üstüne atlayarak Latince alıştırmaları yapıyordu. *Gloria, gloria patri et filio!* diye tekrarlıyordu kasetle birlikte ve bu sırada da pek fazla görmediği babasını hayal ediyordu ve yakınlarında olduğu zaman sadece kendisinin olmadığını bilmesi için Olga için de söylüyordu bu şarkıları.

Ama, bugün, Hervé'nin kaybedecek biraz zamanı var, kaset dinlenebilir, başka bir deneme yapılacak.

– Bak, Alex. Her birimiz elimize birer baston alıyoruz. Hayır öyle bir dal parçası değil, gerçek bir baston, senin kılıcın olacak bu. Ayaklarını sağlam basıyorsun, bedenini biraz büküyorsun, bütün gücünü topladığını hissediyorsun ve sıçramaya hazır hale geliyorsun. Şurası, göbeğinin altı, "denizden esen rüzgâr": içine dalıyorsun ve yapışıyorsun, enerjinin kaynağı, senin merkezin orası. Yoğunlaşman için gerekli bu. Şimdi bir nara atıyorsun, böyle, kuvvetli ve boğuk bir ses çıkarıyorsun: "A-a-a!" Korkma ve de gülme, bir oyun bu. Ses saldırı için yol açar ve düşmanı korkutur. Burada düşman benim ya da sensin, bakış açısına göre. İleri atılıyorsun, ama dikkat: kılıcının sana isabet etmemesi için kendini korumayı da düşünüyorsun, bir yandan da beni, korumayı unuttuğum bir yerimden vurmayı deniyorsun. Karışık mı? Göreceksin! Ama bu bir oyun, anlıyor musun: konsantrasyon, korunma, saldırı. Tamam mı? Başlıyoruz.

Alex için nara atmak pantomimin en kolay ve çabuk ulaşılabilir unsuruydu. Saldırı ve savunmaya gelince, onlar ayrışıyorlardı, kahkahalar kırılan kılıçları yere düşürüyordu, bir yerleri acıyordu biraz ama Alex tekrar hareket pozisyonu alıyor ve tekrar bir savaş narası atıyordu.

– Bir yerlerinize bir şeyler olacak bu bastonlarla, başka bir şey bulamıyor musun? (Olga.)

– Bastonları atalım. Yarın mesafeleri daha iyi değerlendirilebildiğinde çıplak ellerle oynayacağız. Kollarımız ve ellerimiz kılıç olacak. Tamam mı Alex? (Hervé.)

– Bu oyunun adı ne? (Alex.)

– *Samuraylar* diyeceğiz bu oyuna. Başka adlar da var ama "samuray" daha ciddi oluyor, öyle değil mi Olga? Kılıç, yelpaze ya da kürekle, bastonla, elle ya da bir tüyle savaşmayı bilen insanlar: hangisiyle isterlerse. (Hervé.)

– Başlayalım mı! (Alex.)

– Önce ağır ve sakin ol. (Hervé.)

– Yavaş olmak istemiyorum. (Alex.)

– Yanlış düşünüyorsun. "Hiçbir şey yapmadan her şey olur." Muzaffer olan sakindir. Ama sükûnet binlerce hareket barındırır içinde, sen bunların içinden sadece bir tanesini yapmayı düşünürsün... kesin ve belirleyici olacak bir hareketi. (Hervé.)

– Bütün bunlar bir çocuğa göre çok karmaşık şeyler. Ve de yararsız. Sen kiminle dövüşmek istiyorsun Alex? (Olga.)

– Herkes bir anne gibi dövüşür. (Alex.)

– Anlıyor musun? Teneffüste göstereceksin onlara, hatta teneffüsü beklemeye bile gerek olmayabilir, kendin karar vereceksin: mesafeleri ölç ve zamanını kendin seç, yoğunlaşırsan ve sınırın ne olduğunu bilirsen güç gelir. Kendi sınırlarını ve başkalarının sınırlarını öğren. (Hervé.)

Olga Alex'in bir yerine bir şey olmasından korkuyordu çünkü Hervé oyun oynar gibi oynamıyordu, her zaman gerçekten saldırıyordu, saldırır gibi yapması gerektiğini unutuyordu. Yapacak bir şey yoktu, Alex bazı olayları yaşasın ve o da ciddi ciddi oynamayı öğrensin. Annesi de savaş sanatı icra eder gibi tenis oynamıştı. O halde küçüğü *budo* savaşı için eğitmek hiçbir biçimde uygunsuz değildi. Bununla birlikte basit sözcükler bulmak gerekiyordu, samurayların ne olduğunu anlaması için çocuğun anlayacağı sözcüklerin kullanılması gerekiyordu. Sözgelimi masallar. *Üç Küçük Domuz* ya da *Parmak Çocuk* gibi ama aynı zamanda daha ilginç, daha enerjik ve yoğunluğu daha az ve de daha yatıştırıcı...

Alex'in bugün babasının kendisine öğrettiği, onu güldüren ve tepindiren ama büyük olasılıkla anlamını kavrayamadığı bu küçük vahşi güzellik tiyatrosuna sözcükler katması için bir öykü bulmak gerekiyordu. Düşlerinizi ve enerjilerinizi biriktiren ve onları uykusuzluklarınızın dibinde bir inci yapan ama kendi yaşamınızla, ana babanızla, yakınlarınızla ilişkisini anlayamadığınız yabancı bir sözcük gibi... oysa bu ilişkinin kesinlikle olması gerekir çünkü size sıkıntı ve zevk verir ve bir yandan da karanlıkta tutar sizi. "Onların oyunu için bir öykü bulmam gerekiyor" diye düşünüyordu kesinlikle bir şey yapamadan duramayan Olga.

5.

Temmuz 1988

Romain yeteri kadar ortak çaba göstermediğimizi söylüyor. Ve bu durumu telafi etmek için bir yol buldu: pilotluk. Çok moda. Araba kullanır gibi uçak kullanıyorsunuz ama uçuyorsunuz ve bu yerçekiminden kurtulma durumu öylesine yoğun ve riskli ki güneşi ve ölümü bulmuya gidiyorum sanki. Ortak etkinlik mi? Hayır. Birlikte uçtuğumuz zaman bile kendimi alete sabitlenmiş gibi hissediyorum, benimle bir hastayla konuşur gibi konuşan kontrol panelini yakından izliyorum ama bir saniye bile Romain'i düşünmüyorum, kesinlikle düşünmüyorum, ayrıca kafanın salim kalması ve reflekslerin de güven verici olması gerekir. Sadece vızıldayan, beni taşıyan ve hiçbir şeyin rahatsız edemeyeceği yukarılara doğru taşıyan bu ritmin korkusu ve sarhoşlugu içinde motorla baş başayım: hızın sabitleştiği dengenin ölü noktasında. Hayır, benim bulmuş olduğum bir suç ortaklığı değil, var olanın sınırı, tehlike kıyısındaki maksimal enerji.

"Bunu bir psikanaliz gibi yaşaman gerekir: olabildiğince dikkat ve mutlak mesafe ayarı, diyor Romain, benim her şeyi tedaviye indirgediğim düşüncesiyle. Bütünüyle haksız değil.

Bununla birlikte kesinlikle başka bir macera yaşadığıma inanıyorum. Kimilerinin yoga yapması gibi pilotluk yapıyorum. Sinirlerin ve kasların gerilmeleri ve boşluğa dokunmaları. Mantıksız ancak bütünüyle düşünülmüş fizik eksiksizlik. Denetimli eyleme geçiş. Ve bembeyaz bir keyif, hiçliğin güneşsi yalnızlığı.

– İntihar etmeye mi çalışıyorsunuz? diye soruyor Arnaud alaycılığını ağırlaştırmaya yönelik eğretilemeli bir imayla.

– Ama bu sadece bir oyun!

Romain tutkusuyla rahatlıyor, hafifliyor. Aşk ve ölüm oyunu oynuyoruz ama hafifçe ve sportif anlamda. Arnaud ayaklarını sağlam basıyor ve bütün dünyası "hizmet" ve Jessica'dan ibaret. Söz kızından açılmasın, sıkıntı ve umuttan çirkin biri oluyor neredeyse!

İndik. Okyanus denizcilerininkinden daha gururlu bir sarhoşluk. Bizi gerçek anlamda aşmayan ama kibirli ve küçük bulan tekniğin de ilkelliği.

Mutluluğun hiçlikle birleştiği an. Ya sonra?

Sonra sıradan bir mantıksal mutluluk, düş kırıklığına uğramış coşku.

Ekim 1988

Jessy siyaset gazeteciliğine soyunuyor. Dış politika tabii ki. "Bazı kimseler"le görüştüğü gazetecilik çevrelerinde dolaşıyor.

– Biliyorsun, gazete insanın sürekli aldandığını anlaması konusunda bilgilenmeye yarar. Ve insanlarla buluşmaya.

Kimileri çok çekiyor onu. Özellikle de Sinteuil: flört mü, daha fazlası mı? Takılıyorum:

– Ben senin Dalloway'le ilgilendiğini sanıyordum.

– Yok canım, diye karşılık veriyor, hiç ilgisi yok. Dalloway kendisini terkedip Kudüs'e giden karısını görüyor rüyasında sürekli ve Olga Montlaur'a âşık. Ama özellikle bir profesyonel o, uluslararası hukukla ilgili sorunlarını düşünüyor sadece.

– Eee?

– Sinteuil, başka bir olay, anlaşılır gibi değil, kadınlarla konuşmayı biliyor, her şeye âşık ya da daha doğrusu hiçbir şeye. Senin yazdıklarını okuyor ve karmakarışık, anlaşılmaz eleştiriler getiriyor sana: çekici değil mi?

Ne yapmalı? Öyle olmadığını bildiği halde aptal olmak istiyor. Denesin, görsün, başka bir şey gelmez elimden. Pilotluğu öğrensin. Her şey bir yana, onun aşk hikâyeleri asla benim aşk hikâyelerim olmayacaktır.

15 Aralık 1988

Herkes Devrimin İkinci yüzyılı etkinliklerine hazırlanıyor. Ve işte Jessy ve Arnaud Thérésa Cabarrus'u hatırlıyorlar ve benim kendisiyle ilgili saçmalamalarımı ciddi ciddi düşünüyorlar. Jessy bir zamanlar Bibliothèque Nationale'in Müstehcen Kitaplar Bölümü'nden aldığı notları arıyor. Bütün bunları nereye tıkıştırmış olabilirim. Gene de ona verememiş olduğum o Günlüğün içinde birtakım izler bulunabilir kesinlikle. Kaldı ki Thérésa her zaman bir kibar fahişe figürü olarak kalacaktır, bugün gördüğümüz Olympe de Gouge'un feminizmiyle hatta Théroigne de Méricourt'un psikozuyla hiç ilgisi yok. Benim atam bana çok uygun. Erotizm aracılığıyla devrim, tanrıça Terörün Aklına karşı bilinçsiz Seks. Ve sonunda uzlaşma, başkalarının kanı ve fikirleri aktıktan çok sonra yaşayan insanların yakın dönemi. Muzaffer ayartıcı ilkelliğiyle Thérésa bazı mitleri yok etti -ondan sonra da yaşamış olan Büyük fikirler miti ama aynı zamanda romantik Aşk miti. Şimdiye kadar?

Efsane olmaktan çıkan yaşama sanatı yaşadığımız dönemi tanımlayabilir mi? Jessy bilmiyor bunu. Mitsiz gençliğini yapay bir mit haline getiriyor. Seviyor ve acı çekiyor ama bunun gülmeye yaradığını söylüyor: bir oyun. İnanmıyorum. Küstahlık artık mitleri olmayan insanların mitidir.

12 Şubat 1989

Herkes kutsal olanın çevresinde dolaşıyor. Kimileri bütünleşmek istiyor onunla, kimileri nasıl olduğunu görmek istiyor. Kutsal, eylem halindeki bir mittir. Carole Wadani mitlerini çözmeye giderken onunla yeniden ilişki kuruyor. Bilimsel olmak istiyor. Aslında başkalarının hayallerinden beslenecek. "Malzeme ve koşullara göre doğaçlama çalışmalar yapmak" onun mitidir, artık depresyonda değil, araştırmalarını bitirdikten sonra hayallerinin anlamını birlikte aramayı sürdüreceğiz.

Bu arada Kutsal Sığınak'*ı bitirdim. Faulkner haklı: bize kalan tek sığınak acıyla karışık sefalet sözleridir. Roman bu son miti saçma ama şefkatli bir tavır içinde yüceltir ama aynı zamanda da gizeminden arındırır:*

"Evlenmelerinin üstünden üç ay geçtikten sonra kadın hastalanmaya başladı. Hamileydi. Doktora gitmedi çünkü yaşlı bir zenci kadın açıkladı durumu kendisine. Popeye Noelde, kendisinin bir kartpostal aldığı gün doğdu. Önce kör olduğunu sandılar çocuğun. Sonra kör olmadığı anlaşıldı ama yürümeyi ve konuşmayı ancak dört yaşına doğru öğrenebildi. Bu arada annesinin ikinci kocası, bir tür kırılgan cüce ama şahane ve görkemli bıyığı olan adam..., bir öğleden sonra cebinde açık çekle evden çıktı ve on iki dolarlık bir faturayı ödemek için kasaba gitti. Bir daha geri dönmedi. Bankadan karısının biriktirmiş olduğu bin dört yüz doları çekti ve ortadan kayboldu.

"... Popeye üç yaşını doldurmuştu. Çok iyi beslenmiş olmasına rağmen bir yaşında gösteriyordu..."

Profesyonelce bir keyifle kopya ediyorum bunu: sabıka kaydı, bir "uç durum" *hikâyesi gibi bir şey.*

"... Ama Popeye kaybolmuştu. Yerde sorgun ağacından bir kafes vardı ve iki dişi papağanın kafesiydi bu; kafesin yanında kuşlar ve bu kuşları kesmek için kullandığı kanlı bıçaklar vardı.

"... Büyükçe bir kedi yavrusunu dişi papağanları doğradığı gibi doğramıştı...

"O yaz anesinin yanma giderken bir kentte bir adamı öldürme suçuyla tutuklanmıştı, tutuklandığı sırada başka bir kentte başka bir adamı öldürüyordu... "

Bu öykü bütünüyle anlamsız, saçma. Roman bilinçsizlik, çılgınçlık mitini paylaşmamız için saçmalıklar, anlamsızlıklar içerir. Roman acımasız ve yıkıcıdır ama psikanaliz tedavisi gibi değil. Geri zekâlılığı ve suçu güzelleştirir ve bunlar için endişe verici bir acıma tutkusu uyandırır.

Özel bir sığınak haline gelir. Psikanaliz de tabii ki. Ama güzelleştirmez. Aptalca suçluluğum için hoş bir uyanıklık öğretiyor bana. Ses ve öfke, insanın özü her zaman bir ölüm itkisidir. İstiyorsanız bir kutsal sığınak yapın onu ama özellikle legalleştirmeyin, uyanık olun. Bir kutsal sığınak trajik anlamda güzel olmadığında, sadece çocuksu olduğunda gene de kutsal sığınak mıdır?

6 Mart 1989

Mavi bir günün, mavi bir ilkbaharın, güneşli bir yılın ortasındayım. Dalloyau'da çay içmek amacıyla içinden geçtiğim Lüksemburg parkında tişörtlü kadınların çocuklarına verdikleri çikolatalı pastaların kokusunu, yeni kesilmiş çimenlerin kokusunu duyuyorum... yan taraftaki kütüphanede hatta burada, yeşil bir iskemlede, güneşe karşı okumuş olduğum, okuduğu ya da okuyacağım kitapların belirsiz ama sarhoş edici varlığını hissediyorum.

Gülünç pozlar vermiş kraliçelerin eski püskü heykelleri beni genç babaların uzaktan kumanda aletleriyle teknoloji harikası gemileri yüzdürdükleri bir havuza götürüyorlar... kodları karıştırıyorlar ve bu gemiler açıkta hareketsiz kalıyorlar ve dingin ama gözyaşlarıyla ıslanmış bir aydınlığın istila ettiği çocukları büyük bir huzursuzluk içinde bırakıyorlar.

Bir orkestradan çıkan gürültülü patırtılı seslerin peşine takılarak acemi çalgıcıların Ateş Kuşu'*nu çaldıkları bir çadıra doğru gidiyorum. Birkaç girişimden sonra oturmaktan vazgeçiyorum: Lüksemburg'u annelerle paylaşan ihtiyarlar kendilerine özgü bir muziplikle bana geliyormuş gibi sandığım bir iskemleyi gözlerimin önünde çalıyorlar. Stravinskiy'in vahşi ve mistik müziği güvercinleri ve çocukları uzaklaştırıyor ama ben orada duruyorum ve bir kestane ağacına dayanıyorum... bakır çalgılardan gelen çok ateşli seslerle, telli çalgıların hızıyla ve basit ruhlarda hüküm süren karanlıkları aydınlatmak amacıyla genç bir kahramanın yüreğinin söküldüğü bir Rus stepinden gelen üflemeli çalgıların gürültü patırtısıyla dağılmış gibiyim. Ama hayır, yürek değil bu sadece koparılmış bir tüy ve kuş çığlık atıyor, işitiyorum, ateşler içinde, sarhoş-*

luğu andıran bir ritimle dans ediyor... vahşi gücü gene vahşi kabilenin gülünçlüğüne ağır basıncaya kadar... semballerin ve tiz ses çıkaran tellerin boğduğu prenseslerin özgürlüğü ve neşesi.

Gün ortasının mavi aydınlığı toprak rengi ve kırmızıyla aydınlanıyor, çiçek açmış dalların serinliği cehennemden çıkmış bu çılgın yaşamın sesli öfkesini yatıştırmıyor sanki... Daha ipeksi bir köşe arıyorum. Sanıyorum Küçük Şey*'den öğrendiğim bir Lüksemburg anısı. İlk okuma kitabım: sonbaharda küçük bir çocuk solmuş yapraklar ve burgaç yaparak, rüzgâr altında yükselen tozlar arasından geçiyor... çantasının içindeki ağır programı uysal bir zevk içinde tamamlamaya gidiyor bilmediğim bir yere...*

Orada yıpranmış mermerden bir Marie de Medicis ve bir Laure de Noves arasında iki oyuncuya rastlıyorum. Sinteuil ve oğlu bir savaş sanatları sahnesini taklit ediyorlar. Bu mavi ilkbahar kıvılcımları doğaçlama samuraylara bir karnaval havası veriyorlar. Küçük, eski savaşçının savaş çığlığını taklit ediyor, kendisini japon kıyafetleri içinde hayal ediyor olmalı ve baba ve oğulun temsil ettikleri şefkat dolu bu karikatür bana öylesine aptalca bir heyecan veriyor ki kısa bir süre seyirci gibi duruyorum. Hayal gücüm onları yüzlerinde metal ve deri masklar olan bir Japon hayaletleri tiyatrosuna götürüyor... makyajlı ve kokular sürünmüş, yiğitlik dolu melankolileri içinde patetik, kadınlar gibi kırılgan, istediklerinde şair ya da müzisyen ama Laure de Noves'un mistik bakışları altında şimdi ve burada ölüm saldırılarını oynuyorlar...

Dünyada düş görmeye alışmış bizler için Doğulu savaşçılar yaşamın geçici olduğunu düşünüyorlardı: dalgalar üstünde bir kayık. Sabah çiyinde körleştirici ama öğleden sonra altın sarısı bir renk alacak olan Lüksemburg'un renksiz aydınlığında savaş bir oyundan başka bir şey değil ve samurayın insanın içine işleyen çığlığı küçük Alex'e büyüleyeci bir ses çıkarttıran bir kaba güldürü. Baba maskını ayarlar gibi, acı çeker gibi ve saldırıya geçmeden önce yarasını halleder gibi yapıyor. Trajik olma oyunu oynuyorlar. Yaprakların ve çiçeklerin zümrüt parıltısı onları heykelleştirilmiş kraliçelerin ölü doğasından ayırıyor; bir canlılık esinliyor onlara ama hortlaklara özgü bir canlılık bu. Mavi ilkbahar bugün kararmayacak, göğün dinginliği gösterinin içindeki bu yaratıkları, parıltılar ve gülüşler mevsimiyle sallanan dramatik oyuncuları koruyor. Bu noktadayız: uygarlık yaşamı ve ölümü bir simülakr, istenen bir hayalet yapan bellektir.

10 Nisan 1989

– Bugünkü Le Monde'*daki reklamı gördün mü? Olga Montlaur bir çocuk kitabı yazmış. Sürpriz olmasına sürpriz! (Jessy.)*

– Sahi mi. Adı ne? (Ben.)

– Samuraylar. *Sürüklüyor! Bu kadar entelektüel iddialardan sonra çocuk edebiyatı yapmak! (Jessy, kıskanç.)*

Anlıyorum, bir farklılık ama neyin farklılığı? Aslında belki her edebiyat çocuklara yöneliktir. Romanları kadınların satın aldıkları söylenir. Ben de şöyle diyorum: çocuk-kadınlar, çocuk-erkekler. Sözcük denen kırışmış işaretlerle heyecan yaratmak için saf düşler kurma yeteneği olması gerekir insanın. Her şey bir yana biz çocukluk dönemlerimizi unuttuk... sırf çocukların yararına yaşam ve ölüm oyununu yeniden yaratmak için yazma zahmetine değer. Kimileri yaşıyor, kimileri ölüyor, çocuk-yetişkinler yapay öyküler anlatıyorlar birbirlerine yaşarken ölmemek için. Çocuklar için öyküler anlatmak çok aşırı bir alçakgönüllülük. Buna göre bu Günce dayanılmaz ölçüde narsis özellikle taşıyor gibi.

Eylül 1989

Babamın ani ölümü telgrafla bildiriliyor. Kalp. Bekliyordum. Onu ölümsüz sanıyordum. Kendimi korunaklı hissediyordum bu olaya karşı ve çöküyorum. Gündüzleri bir yetişkin gibi olgun davranıyorum ama geceleri ağlayan bir çocuğum. Ne Romain'in pilotluğu ne her zaman yatıştırıcı olan Arnaud'nun soğukkanlılığı yardımcı olabiliyor. En dayanılmaz olan da anılar. Gene görüyorum onu Lüksemburg'da, bir banka oturmuş, elinde bir müzik aletiyle, beni eğlendirmek için... Amacının anneye yardım etmek olduğunu söylüyordu. Aslında beni bir anne gibi seviyordu. Sesini duyuyorum. Kulaklarımdan gitmeyen ve ölümü inkâr eden bir ses: biraz boğuk, biraz çocuksu... yaklaşamıyor bana, beni daha yukarılara taşıyamayacak kadar kırılgan. Acıya rağmen ve acının ötesinde bellek müstehcen bir zevk. Hiçbir zaman olmayan şey'*in çıplak ve boş duygusuyla almaşır. Bu "hiçbir zaman", bağlamaya, ilerlemeye yarayan düşünceyle*

bağdaşmaz. Nevermore: *çökmüş, mümkün olmayan bir anlam. Direnir, kaçar, bitirici bir sıkıntı duygusu. Hiçbir zaman, asla. Her şeyin boşlukta kaybolduğu güneşe ve zamana rastlamıştır. Artık pilotluk yapmayacağım. Aynı şekilde yazmak ta kabul edilmez, iddialı bir şey.*

Bir gün babam için bir masal yazacağım belki, harap olan belleğimin damlalarını toplayacak bir masal. Ne zaman olur kim bilir. Bugün değil. Önce bu defteri saklayalım. Böyle günlerde olağünüstü güneşli bir yılın mavi sonbaharının her zaman mavi ışığı tüm kişisel gizemleri ilkelleştirir ve acımasız kılar. Ya da daha doğrusu anlamsız. Meğer ki...

*

* *

Joëlle Cabarus Günceyi çekmecesine yerleştirdi, kilitledi, anahtarı cebine koydu ve parlak, kırmızı, kahverengi karışımı küçük toplarla kaplı kestane ağaçlarının kehribar renkli tozlarına doğru yöneldi.

– Nereye gidiyorsun anne?... Baba, Joëlle hiçbir şey söylemeden çıktı, düşen bir yaprak gibi zıplıyor. (Jessica.)

– Biliyorsun ki annen herkese benzemez. Zamanla randevuları var. (Arnaud.)

Lüksemburg'un saati dört buçuğu vuruyor. Havuzun ortasında bir gemi kaldı, kıyıya çekmek mümkün değil onu. Alex avutulumayanı oynuyor. Ama bu mavi sonbaharlarda birden rüzgâr çıkıyor; bu rüzgârın kimi zaman bazı deniz kazazedelerini onları beklemeyi bilenlerin yanına götürme şansı oluyor.

JULIA KRISTEVA

Samuraylar*

Türkçesi: İsmail Yerguz

Roman

Fransa'da 1968-1990 arasında bir macera yaşanır: Düşünceler ve bedenler ateşlenir, olağanüstü tutkular hayata ve sanata egemen olur. Tam da bu dönemin başlangıcında bir Doğu ülkesinden Paris'e gelen Olga, yazar ve dergi yöneticisi Hervé Sinteuil'le tanışır. Olga'nın arkadaş grubu Sinteuil'ün ailesinin de aralarına katılmasıyla her geçen gün biraz daha genişler. Savaş sanatında, şiirde, güzel yazı yazmada ve çay ritüelinde ustalaşmış, düşünce ve duyguların sınırlarında yaşanan maceralara istekle atılan birer Samuray olan bu kahramanları "ötekilere benzemeyen" bir aşk hikâyesi, gizli bir adanın sürprizleri, yanılgı, şiddet ve ölüm beklemektedir.

Samuraylar'da erotizm, kadınlar, dil, hapishaneler, delilik, tartışmalar, çatışmalar ve ayrılıklar birer tema olarak değil, erkekler ve kadınlarla birlikte yaşayan canlı kahramanlar olarak var olurlar.

1968 yılının Mayıs ayı dünya tarihine benzersiz bir başkaldırı öyküsü olarak geçti. *Samuraylar*'ın kahramanları ânında gençliklerinin en ateşli döneminden geçen yaratıcı insanlar. Julia Kristeva, otobiyografik da bu romanında, 1970'lerden başlayarak ünü ulusl yayılan sahici kişileri takma adlarıyla ağırlıyor: Sol... müthiş bir portre galerisi.

ISBN 978-975-570-452-4

*SEL